PHILOSOPHIA JUXTA INCONCUSSA TUTISSIMAQUE DIVI THOMÆ...

Antoine Goudin, Lorenzo Sacco

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
1 B
27

14 - B. 1 -

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO.EMANUELE

PHILOSOPHIA
JUXTA
DIVI THOMÆ
DOGMATA

AUTHORE

P. F. ANTONIO GOUDIN

Ordinis Prædicatorum.

Digitized by Google

Digitized by Google

PHILOSOPHIA
JUXTA INCONCUSSA TUTISSIMAQUE
DIVI THOMÆ
DOGMATA
LOGICAM, PHYSICAM, MORALEM, ET METAPHYSICAM.

Quatuor Tomis complectens.

AUTHORE

P. F. ANTONIO GOUDIN
Lemovicenſi Ord. Præd. Sacr. Theol. Doct.
Philoſophiæ Profeſſore in ſchola D. Th.
ab Illuſtr. D. Dominico de Macinis, ex eodem Ordine, Archiepiſc. Avenonienſi, in ejuſdem Urbis Academia erecta,

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

TOMUS PRIMUS.
LOGICA.

TARVISII, M. DCCVI.

Apud Joannem Molinum.
SUPERIORUM PERMISSU.

Ex libris F. Laurentii Sacco Por.! l. Borall.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX TITULORUM TOMI PRIMI.

PRæfatio in univerſam Philoſophiam. pag. 13
ART. I. De Philoſophiæ Nomine, Definitione, & Partitione. 15
ART. II. An Philoſophia ſit neceſſaria. 17
§. I. Oſtenditur philoſophiam eſſe neceſſariam homini, ut homo eſt. 19
§. II. Oſtenditur Philoſophiam eſſe neceſſariam homini, ut eſt pars Reipublicæ. 23
§. III. Oſtenditur Philoſophiam eſſe neceſſariam homini, ut eſt Fidelis. 28
ART. III. Quæ Doctrina ſit in Philoſophicis eligenda, quiſve Magiſter. 40
§. I. Commendatur D. Th. Doctr. & Oraculo Chriſti, Elogiis Pontif. &c. 43
§. II. Commendatur Doctrina D. Th. auctoritate Univerſitatum, ordinum Religioſorum, & primatum Theol. 47.
§. III. Commendatur Doctrina D. Th. variis rationibus. 50

PRIMA PARS PHILOSOPHIÆ LOGICÆ MINOR.

QUÆSTIO PRÆAMBULA.

De Methodo, & Modo ſciendi.

ART. I. DE Methodo. 62
ART. II. De Modo ſciendi in communi. 64

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

ART. III. *De Definitione,* 66
ART. IV. *De Diviſione.* 70

PRIMA PARS
LOGICÆ MINORIS.

De Termino.

ART. I. *Quid ſit Terminus.* 74
ART. II. *Quotuplex ſit Terminus.* 75
ART. III. *De Proprietatibus Terminorum.* 78
§. I. *De Suppoſitione.*
§. II. *De reliquis Proprietatibus Terminorum.* 83

SECUNDA PARS
LOGICÆ MINORIS.

De Propoſitione.

ART. I. *Quid ſit propoſitio: ubi de Oratione, Nomine, Verbo, & Signo.* 88
APPEND. *De vocum ſignificatione, Idiomatum varietate. Pronuntiationum diverſitate, & variis ſcribendi modis apud Nationes uſitatis.* 91
ART. II. *Quotuplex ſit Propoſitio.* 96
§. unicus. *De Propoſitione modali, & exponibili.*
ART. III. *De Proprietatib. Propoſitionis.* 102
§. unicus. *De tertia Propoſitionis proprietate ſcilicet Converſione.* 106

TER-

TERTIA PARS LOGICÆ MINORIS.

De Argumentatione.

ART. I. *Quid, & quotuplex ſit Argumentatio in communi, & quæ ſint ejus regulæ.* 111
ART. II. *De natura Syllogiſmi.* 114
ART III. *De variis, figuris, & modis Syllogiſmis.* 117
ART. IV. *De Proprietatibus Syllogiſmi, Probatione ſcilicet, & Reductione.* 122
APPEND *De Inventione Medii.* 127
Tabula Modorum primæ Figuræ. 132
Tabula Modorum ſecundæ Figuræ. 136
Tabula Modorum tertiæ Figuræ. 139

LOGICA MAJOR.

QUÆSTIO PRÆAMBULA.

De Natura Logicæ.

ART. I *Quid ſit objectum Logicæ.* 144
§. unicus. *Solvuntur objectiones.* 151
ART. II. *Utrùm Logica ſit ſcientia.* 159
ART. III. *Quomodo dividatur Logica in Docentem, & Utentem.* 165
ART. IV. *Utrum Logica ſit ſcientia ſpeculativa.* 171
ART. V. *Utrum Logica ſit ad aquirendas, alias ſcientias neceſſaria.* 180
ART. VI. *Utrùm Logica conficiat demonſtrationes aliarum ſcientiarum.* 185

Digitized by Google

PRIMA PARS LOGICÆ MAJORIS.

Procemium. *pag.* 192

DISPUTATIO PRIMA.
De Univerſalibus.

QUÆSTIO PRIMA.
De Univerſalibus in communi.

ART. I. *Utrum naturales poſſint eſſe univerſales.* 195

ART. II. *Utrùm natura ſit formaliter univerſalis à parte rei.* 200

ART. III. *Per quam operationem intellectus natura fiat univerſalis.* 211

ART. IV. *Quotuplex ſit univerſale.* 221

QUÆSTIO SECUNDA.

De univerſalibus in particulari.

ART. I. *De Genere.* 229

§. I. *Utrum definitio Generis à Porphyrio tradita, ſit bona.* ibid.

§. II. *Utrùm genus prædicetur de ſpecie, vel ut totum, vel ut pars.* 231

ART. II. *De Differentia quæ eſt ſecundum prædicabile.* 235

ART. III. *Unde ſumantur Genus, & Differentia.* 239

ART. IV. *De Specie, quæ eſt tertium prædicab.* 245

ART. V. *Utrum Genus poſſit ſalvari in unica*

ſpe-

Digitized by Google

ſpecie, & ſpecies in unico individuo. 250

ART. VI. *Utrum ſpecies habens unicum tantùm individuum poſſit fieri univerſalis.* 253

§. I. *Proponitur, & probatur ſententia D. Thom.* 254

§. II. *Solvuntur objectiones.* 260

ART. VII. *De Proprio, & Accidente.* 271

ART. VIII. *Utrum univerſale in communi ſit genus ad quinque præfata univerſalia.* 276

QUÆSTIO TERTIA.

De Proprietatibus univerſalium.

ART. I. *AN, & quomodo univerſalia ſint perpetua.* 279

ART. II. *De prædicabilitate univerſalium.* 285

DISPUTATIO SECUNDA.

De Poſtprædicamentis.

QUÆSTIO PRIMA.

De Antepraedicamentis.

ART. I. *DE primo Antepraedicamento, ſcilicet de univocis, & æquivocis, analogis, & denominativis.* 294

ART. II. *De reliquis antepraedicamentis. Ubi etiam agitur de conditionibus requiſitis ad hoc, ut aliquid ſit in prædicam.* 299

QUÆSTIO SECUNDA.

De Primo Prædicamento, ſcilicet de Subſtantia.

ART. I. *Quid ſit Subſtantia.* 304

ART. II. *Quotuplex ſit ſubſtantia.* 310

§. unicus. *Utrum Deus ponatur in prædicamento Subſtantiæ.* 310

ART. III. *De proprietatibus Subſtantiæ, & coordinatione hujus prædicamenti.* 323

De Quantitate.

ART. I. *Quid ſit quantitas.* 325

ART. II. *Quotuplex ſit Quantitas.* 331

ART. III. *Utrum Locus, Tempus, Motus, & Oratio ſint rigoroſæ ſpecies quantitatis.* 336

ART. IV. *Utrum Numerus ſit ſpecies quantitatis.* 341

ART. V. *De proprietatibus quantitatis, & ejus coordinatione.* 354

QUÆSTIO QUARTA.

De Relatione.

ART. I. *Quid ſit Relatio.* 350

ART. II. *Utrum relatio prædicamentalis ſit realiter diſtincta à ſuo fundamento.* 361

ART. III. *Quotuplex ſit Relatio.* 374

ART. IV. *Quinam ſit terminus Relationis tam mutuæ, quam non mutuæ.* 378

ART.

Digitized by Google

ART. V. *Undè ſumatur diſtinctio tùm ſpecifica, tùm numerica relationum.* 385

ART. VI. *De proprietatibus relationum, & coordinatione hujus prædicamenti.* 390

QUÆSTIO QUINTA.

De quarto Prædicamento, ſcilicet Qualitate.

ART. I. *Quid ſit Qualitas.* 393

ART. II. *Quotuplex ſit Qualitas.* 395

§. I. *De prima ſpecie qualitatis, ſcilicet Habitu, & Diſpoſitione.* 396

§. II. *De ſecunda ſpecie qualitatis, ſcilicet Potentia, & Impotentia.* 400

§. III. *De tertia ſpecie qualitatis, ſcilicet Paſſione, & patibili qualitate.* 402

§. IV. *De quarta ſpecie qualitatis, ſcilicet Forma, & Figura.* 404

ART. III. *De proprietatibus qualitatis, & ejus coordinatione.* 405

QUÆSTIO SEXTA.

De reliquis Prædicamentis.

ART. I. *De Actione, & Paſſione.* 409

ART. II. *De Prædicamentis ubi & Situ.* 411

ART. III. *De Prædicamentis, Quando, & Habitu.* 413

Digitized by Google

QUÆSTIO SEPTIMA.

De Poſtprædicamentis.

ARTICULUS UNICUS. 415

SECUNDA PARS LOGICÆ MAIORIS.

De Ente rationis directivo ſecundæ mentis operationis.

QUÆSTIO UNICA.

De Propoſitione.

ART. I. *Utrum propoſitio mentalis ſit ſimplex qualitas.* 421

ART. II. *Utrum propoſitiones ſingulares contradictoriæ de futuro contingenti, antè decretum Dei, ſint determinatè veræ, aut falſæ.* 427

§. I. *Proponitur difficultas, & ſtatuitur vera ſententia.* 428

§. II. *Solvuntur obiectiones.* 441

TERTIA PARS LOGICÆ MAIORIS.

De Ente rationis directivo tertiæ mentis operationis, ſeu de Argumentatione.

QUÆSTIO UNICA.

De Syllogiſmo Demonſtrativo, Opinativo & Sophiſtico.

ART. I. *De Demonſtratione.* 452

§. unicus. *Quomodo demonſtratio generet ſcientiam, & neceſſitet intellectum.* 457

ART. II. *De ſyllogiſmo probabili.* 561

ART. III. *De ſyllogiſmo ſophiſtico.* 464

IN

IN UNIVERSAM PHILOSOPHIAM
PRÆFATIO.

VT inſtituti noſtri ſimul, & totius operis rationem ſtatim aperiam, conſilium eſt exactum universæ Philoſophiæ Curſum juxta Angelicam DIVI THOMÆ *Doctrinam ita tradere ut in eo non modò concluſiones tanti viri authoritatibus confirmentur, ſed etiam ejus principiis rationibus, & plurimùm, verbis ipſis, cuncta, quæ in quatuor Philoſophiæ partibus diſcuti ſolent, quantum fieri poterit breviter quidem, clarè tamen expendantur. Nam ſi Pytagorica Schola tantum magiſtro ſuo conceſſit, ut ejus authoritatem pro ultima ratione tedderet, ſi Averroes putaverit ſe demonſtrationem habere, dum certum Ariſtotelis conſenſum in aliqua quæſtione poterat afferre; quanti majoris ponderis erit illius Viri authoritas juncta validiſſimis ejus rationibus, cujus Doctrinam Chriſtus approbavit, quem miris elogiis Eccleſia ad cælum uſque extulit, cujus dogmata nuper à Sancta Sede inconcuſſa, mitiſſimaque pronuntiata ſunt, quem totus orbis ut Doctorum Principem & Angelum veneratur; Scio quidem jam ferè omnes tanti Viri admiratione captos, partim fictè illum licèt invitum ad ſe pertrahere, ut opinionibus ſuis ex ejus Nomine robur concilient, aut ſaltem ne apertè videantur à tanto Doctore recedere; partim ſincerè ipſum ſequi, ut ab eo cælitus edocti veritatem diſcant; partim etiam, ut Scholam Thomiſticam omnium Principem ſuis laboribus exornare poſſint. Cæterùm in tanta turba unum ſpondere*

dere

Digitized by Google

dere poſſum. Me ſcilicèt, quamvis ad oosteriorum ſublimitatem attingere non ſperem, ſaltem priorum malam fidem declinaturum; & in toto Curſu daturam operam, at potiùs Me Divo Thomæ, quàm illum mihi accommodem. Quia verò plures, etſi Thomiſtarum ſententias præ cæteris omnibus profundas ac ſolidas fateantur; obſtruſas tamen, & quæ ob ſuam ſublimitatem non ſatis incipientium ingenio accomodatæ ſint, exiſtimant; conabor præcipuè in hoc opere illas ea claritate verborum, expreſſionum familiaritate, ſenſibilium exemplorum frequentia expendere, ut non modo Tyronibus quibus ſcribo pervias fore, ſed etiam faciles ſperem. Inſertis etiam nonnunquam curioſis ad emolliendam rerum philoſophicarum auſteritatem: Nam

Omne tulit punctum, qui miſcuit utile dulci. *Hac declaratione præmiſſa ut ſtatim rem aggrediar, in ipſo limine quædam prælibanda duxi circa Philoſophiæ Naturam, Diviſionem, Neceſſitatem, & Doctrinæ Divi Thomæ quam profitemur, præſtantiam, ut juxta Ambroſium*, primus diſcendi ardor nobilitas ſit Magiſtri; & *Philoſophiæ Alumni ſtudioſius huic incumbant, ſi ſemel conſtet, eam humanorum bonorum non modo præſtantiſſimum eſſe, ſed etiam maximè homini neceſſariam.*

Hæc omnia comprehendemus tribus Articulis præambulis. In quorum primo quæretur, Quid, & Quotupl. ſit philoſophia; in Secundò, an ſit homini neceſſaria; In Tertio, quæ doctrina ſit in Philoſophicis eligenda, quiſve Magiſter?

AR-

ARTICULUS PRIMUS.

De Philoſophiæ Nomine, Definitione, & Partitione.

PHiloſophia Græcè, Amor ſapientiæ Latinè redditur. Huic nomini Pythagoras initium dedit, qui ſolum Deum Sapientem ratus, ſe ſolum Sapientiæ amatorem, ideſt Philoſophum, profitebatur. Pro ipſa tamen Sapientia hæc vox uſurpatur. Sapientiæ autem variæ ſunt acceptiones. Aliquando ſumitur pro omni virtute, præcipuè in Scriptura Sacra, in qua ſapiens idem eſt, ac vir bonus: in hoc ſenſu Plato *Epiſt.* 10. dixit, *bonos mores veram eſſe ſapientiam, cujus ſcientiæ ſunt ornamenta*. Aliquando ſumitur Sapientia pro dono Spiritus Sancti, quo fit, ut divina nobis ſapiant, & de his ex quadam connaturalitate judicemus, & in ipſis delectemur; ſicut guſtus ex ipſa naturali affectione judicat de ſaporibus. Aliquando ſumitur Sapientia pro excellenti peritia in qualibet arte: ſicut Paulus 1. *Cor.* 3. vocavit *Architectum ſapientem*, ideſt, peritiſſimum in illa arte. Sed miſſis his omnibus acceptionibus, ſumitur hic Sapientia pro quadam ſublimiori rerum cognitione; undè ſic ſumpta Sapientia definitur cognitio rerum per cauſas altiores; ut enim inquit Ariſtoteles. 1. Meth. Sapientis eſt conſiderare cauſas altiores; undè quantò quis res in ſublimioribus cauſis ſpeculatur, tantò ſapientior habetur: ideòque illæ ſcientiæ, quæ per ſubliomiora principia res cognoſcunt, donantur nomine Sapientæ.

Sapientia ſic ſumpta, ſeu altior illa rerum cognitio dividitur in naturalem, & ſupernaturalem.

ralem. Supernaturalis eſt, quæ cognoſcit res per cauſas, ſeu principia ſupernaturalia, qualia ſunt principia fidei; & hæc dicitur Theologia. Sapientia naturalis eſt, quæ ex principiis naturalibus procedit, & Philoſophiæ nomine ſolet intelligi, quam hic tradendam ſuſcipimus.

Dividitur autem hæc Philoſophia in quatuor partes, Logicam, Phyſicam, Metaphyſicam, & Moralem: Ratio diviſionis eſt, tùm quia iſtæ quatuor ſcientiæ procedunt per principia univerſaliora, & de rebus univerſalioribus agunt, ut patebit tradendo ſingulas; tùm quia ſcientiæ dividuntur ad diviſionem rerum, univerſalior autem diviſio rerum eſt in ens Logicum, ſeu ens rationis, qualis eſt ſyllogiſmus, & ens Phyſicum idest motui ſubiectum, ut ſunt elementa, cœli, & alia hujuſmodi, & ens Metaphyſicum, id eſt ſupra naturam elevatum, ut ſunt Angeli, & Deus, & ens Morale, id eſt mores noſtros concernens, ut eſt vitium, & virtus. Logica agit de ente Logico, ſeu à ratione noſtra ſabricato, ut ſunt ſyllogiſmi, & definitiones. Phyſica conſiderat ens Phyſicum, ſeu res mutationi ſubiectas, Metaphyſica verò agit de ente Metaphyſico, id eſt de rebus ſupra naturam & motum ſenſibilem elevatis. Moralis tandem diſputat de ente Morali, id eſt de Moribus humanis.

Alia diviſionis ratio poteſt deſumi ex Div. Thom. in Proem. Eth. Cum enim ſapientis ſit ordinare, & rerum ordines conſiderare juxta diverſitatem ordinum attenditur diverſitas ſpecierum Sapientiæ. Quadruplex autem eſt ordo: Alius, quem ratio facit in rebus à ſe conſideratis, ut dum illas diſponit in modum ſyllogiſmi, aut definitionis; Alius verò, quem à Deo factum in rebus ratio ſolùm conſiderat, ut eſt

ordo

ordo naturæ; Alius, quem ratio facit in actibus voluntatis, ut eſt ordo Juſtitiæ, Prudentiæ, &c. Alius demùm, quem Ratio facit in artefactis, ut eſt diſpoſitio domus, navis &c. Primus ordo, quem ratio facit in ſuis conceptibus pertinet ad Logicam: Secundus ordo, ſcilicèt rerum naturalium, in rebus quidem corporeis, & mutabilibus ſpectat ad Phyſicam, in rebus verò ſpiritualibus & ſupra motum elevatis, pertinet ad Metaphyſicam: De tertio ordine, ſcilicet Morum noſtrorum agit Moralis: Ordo tandem rerum artificialium, cùm ſit imperfectior & ſervilis, non conſtituit novam ſpeciem Sapientiæ, ſed pertinet ad Artes mechanicas: Undè ſolum ſuperſunt quatuor ſpecies Sapientiæ, ſcilicèt Logica, Phyſica, Metaphyſica, & Moralis.

ARTICULUS SECUNDUS.

An Philoſophia ſit hominibus neceſſaria.

ETſi Philoſophia in ſummo prętio apud cultiores populos ſemper fuerit, ſolique Barbari eam neglexerint, quidam tamen rejiciendam putant, Alii quidem ex zelo, qui non eſt ſecundùm ſcientiam, eò quod putent illam non ſatis cum ſanctitate ſociari poſſe; quaſi verò Deus, qui ſcientiarum Dominus eſt, ſervos eruditos dedignaretur. Alii verò ex deceptione, rati Philoſophiam eſſe ſimplicium deceptricem, hæreſeon parentem nutricem, rixarum miniſtram, ſumentes non cauſam pro cauſa, & vitia hominum re optima abutentium Philoſophiæ tribuentes, ut ſi quis vellet abolere leges, & tribunalia, eò quod illis ſæpè mu-

nuali, & aſtuti homines abutantur ad perniciem innocentum; vel prohibere Medicinam, eò quod imperiti. Medici ſæpe mortem pro remedio propinent. Alii autem ex contemptu, eò quod exiſtiment Philoſophiam Chriſtianis eſſe inutilem, totamque eorum eruditionem concludi in una Scripturæ Sacræ intelligentia, & peritia Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, Conciliorum, & Sanctorum Patrum; Quibus ſane verbum Domini jure aptari poteſt, *hæc oportuit facere, & illa non omittere*, Matth. 23. Tùm quia plura ſunt in Scripturis, Patribus & Conciliis, quæ ſine Philoſophia vix intelligi poſſunt; tùm quia ipſi Sancti Patres id exemplo ſuo docuere, jungentes Philoſophiam cum ſacris litteris, ut patet ex eorum ſcriptis & geſtis. Alii demùm ex malitia, ut ſcilicet rudibus hominibus faciliùs illudere poſſint: Ex quo motivo Lutherus, & alii Hæretici ſcientias ſpeculativas damnant; cùm tamen ipſi ad fabricanda ſua ſophiſmata iis impie abutantur: Hinc Mahometes ſuis ſectatoribus ſtudia interdixit, ratus ineptiſſimam ſectam armis feliciùs, quàm rationibus promovendam eſſe, nec niſi apud ignaros valituram: Nam *omnis qui malè agit, odit lucem, ne arguantur opera ejus*. Joann. 3. Et antè hos omnes impiiſſimus Julianus Chriſtianos litteris incumbere prohibuit, ut deſtituta ſcientiis fides faciliùs extingueretur, referente Auguſtino libro 18. de Civitate c 52. Cæterùm, ut periculoſiſſimus error confutetur, & ſtabiliatur Philoſophiæ neceſſitas, hominem tripliciter conſiderabimus. 1. privatè, ut homo eſt; 2. politice, ut eſt membrum Reipublicæ; 3. Chriſtianè, ut eſt fidelis, & his omnibus modis ſumendo hominem, Philoſophiam ipſi eſſe neceſſariam oſten-

Digitized by Google

oſtendemus per tres Paragraphos, tribus his ſtatibus correſpondentes.

§. I.

Oſtenditur Philoſophiam eſſe neceſſariam homini, ut homo eſt.

Dico primò; Philoſophia eſt neceſſaria homini quatenùs homo eſt, ideſt ad perficiendam ipſam naturam humanam.

Probatur conclusio: In primis authoritate tùm Scripturæ, in qua Sapientia regnis, ſedibus, divitiis, & omnibus humanis bonis præfertur, non ſolùm divina illa, quæ docet timorem Dei, & ſanctitatem vitæ; ſed etiam naturalis, quæ *ſcit verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumentorum diſpoſitionem orbis terrarum, & virtutes elementorum*, ut dicitur Sap. 7. & 8. Tùm etiam ſummorum virorum; Ut enim legitur in vita Socratis, ipſe nullum malum agnovit præter ignorantiam; nullum bonum præter ſcientiam (nam & virtutes dicebat ſcientias eſſe:) Et Plato Philoſophiam vocat *pulcherrimum Deorum munus*; undè Herillus in cognitione rerum poſuit hominis fælicitatem, ut narrat Cicero 4. Acad. Quæſt. Cui ſententiæ alludit Virgilius dicens: *dulces* eſſe *ante omnia Muſas*: Et Heſiodus: *Felix, qui rerum potuit cognoſcere cauſas*: Quam ſententiam ſecuti ſunt Primates Philoſophi, & D. Thom. approbat 1. 2. q. 3. art. 6. ſi tamen intelligatur de beatitudine imperfecta (nam perfectiorem, & ſupernaturalem nobis Deus promiſit, quæ conſiſtit in ipſius viſione, quæ eſt ſupe-

poſſet ſcientia, & Robertus Rex Neapolitanorum ajebat, dulciores ſibi l tteras regno eſſe. Ergò ſcientia rerum eſt neceſſaria homini, tanquam aliquid perficiens ejus naturam.

Dices: Scriptura Eccleſ. 1. vocat ſcientiam afflictionem ſpiritus, & occupationem peſſimam, & dicit quod qui addit ſcientiam, addit & laborem. Undè Minerva ſcientiarum præſes dicta eſt quaſi minuens nervos; & vigorem: Immò Jerem. 10. dicitur: *Stultus factus eſt omnis homo a ſcientia*: Ergo non eſt neceſſaria homini, ſed noxia.

Reſpondeo: Ad primum locum, ſcientiam dici afflictionem ſpiritus occaſionaliter, & objectivè, inquantum detegit miſerias humanas & vanitatem rerum creatarum. Undè hoc modo tertia Beatitudo, ſcilicet, *Beati qui lugent*, dicitur correſpondere dono ſcientiæ, ut dicit D. Thomas 2. 2 q. 9. art. 4. Cæterùm contemplatio ſcientiæ in ſe eſt jucundiſſima, ut probat idem D. Thomas 1. 2. q. 31. art. 5.

Ad ſecundum, Reſpondeo conſiderationem rerum vocari occupationem peſſimam, id eſt, laborioſiſſimam, & difficilem. Nam licèt fructus ſcientiæ ſint jucundiſſimi, attamen radices ſunt amaræ. Et quod hic ſenſus ſit Scripturæ, ex eo patet quòd dicitur hanc occupationem, ſcilicet inquirendi res naturales, datam eſſe à Deo; non autem à Deo eſſet, ſi in ſe mala exiſteret.

Ad tertium locum, Reſpondeo, per ſcientiam augeri laborem occaſionaliter, ut mox explicuimus. Minerva verò ab Antiquis dicta eſt quaſi nervos & robur minuens, eò quod ſtudium debilitet corpus; undè ut plurimum, viri ſtudioſi ſunt debiles: Sed tamen propterea nullum eſt incon-

Digitized by Google

inconveniens minuere vires corporis ad perficiendam mentem, quia corpus animæ ſervire debet. Ad locum ex Jerem. reſpondet Hieronymus Prophetam loqui comparativè ad ſcientiam Dei, reſpectu cujus noſtra ſcientia, quamtumvis magna reputatur quaſi ſtultitia; in quo ſenſu Iſajas dixit omnes gentes Deo comparatas reputari quaſi nihilum.

§. II.

Oſtenditur Philoſophiam eſſe neceſſariam homini, ut eſt pars Reipublicæ.

Dico 2. Philoſophia eſt neceſſaria homini ut eſt membrum reipublitæ, & aliis politica ſocietate conjungitur. Ut concluſio probetur; Obſervandum eſt hominem dupliciter præcipuè poſſe pertinere ad rem publicam; 1. quia ipſi præeſt, ut Princeps & Magiſtratus; 2. Quia illi utiliter ſervit, quod fit præcipuè per juriſprudentiam, Medicinam, Militiam, & alias partes. Unde primò probabitur concluſio in communi de omnibus reipublicæ membris; 2. in particulari de iis, qui præſunt reipublicæ: 3. de iis, qui ipſi inſerviunt.

Probatur ergo Primò Concluſio Philoſophiam eſſe neceſſariam omnibus Reipublicæ membris. Quod eſt neceſſarium conſervationi totius, eſt neceſſarium omnibus ejus partibu ; nam partes conſervantur in toto: Sed Philoſophia eſt neceſſaria conſervationi totius reipublicę; Ergò & ſingulis ejus membris. Probatur minori; Nam ab eodem res conſervatur à quo producitur; undè, ut

no-

Digitized by Google

notant Aſtrologi, ea præcipuè aſtra ſunt propria conſervationi rerum, quę pręſident earum productioni. Sed Philoſophia eſt genitrix,& formatrix rerum publicarum. Ergò eſt earum conſervatrix; Probatur minor diſcurrendo per famoſiores reſpublicas,quæ à Philoſophis vel inſtitutæ, vel informatæ fuerunt. Nam reſpublica Judæorum fundata eſt per Moyſem, quem conſtat fuiſſe inſignem Philoſophum,ut refert Philo in ejus vita; Reſpublica Ægyptiorum præcipuum authorem agnoſcebat Mercurium Triſmegiſtum, ideſt, ter Magnum, eò quod eſſet ſimul Rex, Philoſophus & Sacerdos: Reſpublica Chaldæorum, & Perſarum ſuas inſtitutiones à Magis, id eſt, Philoſophis acceperat; Græci priùs barbari & ſylveſtres, in ſocietatem vocati ſunt per Orpheum antiquum Philoſophum, qui idcircò dicitur feras amænitate cantus demulxiſſe, & congregaſſe, id eſt, barbaros homines in unam rempublicam ſuæ doctrinæ ſuavitate vocaſſe; Athenienſem rempublicam fundavit Solon, unus è ſeptem primatibus Græciæ Philoſophis: Licurgus verò Lacedæmonum rempublicam fundavit; Roma ſub Romulo agreſtis paſtorum congregatio ſolùm fuit & aſylus latronum, ac ſceleratorum, ut patet ex Tito Livio; ſed à Numa Pompilio ſapientiſſimo Philoſopho juſtę reipublicæ formam accepit; Et demùm omnium rerum publicarum originem voluent, ſemper occurret aliquis ſapiens, & Philoſophus, vel author, vel ſaltem reformator earum, Undè Socrates jure dixit: *Philoſophi officium eſſe divina noſſe, & humana regere*.

Probatur 7. Concluſio ſpecialiter Philoſophiam eſſe neceſſariam his qui præſunt reipublicæ, ut ſunt Princeps, & Magiſtratus: tùm autori-

thoritate Scripturæ in qua Sapientia dicit; *Per me reges regnant*, & alibi; *Si delectamini in ſedibus & ſceptris o Reges, diligite ſapientiam*; ſapientiam illam, inquam, non ſolum quæ conſiſtit in timore Dei, ſed etiam, ut poſteà ſubditur, *Quæ ſcit diſpoſitionem orbis terrarum & virtutem elementorum: initium & conſumationem & medietatem temporum: viciſſitudinem permutationes & commutationes temporum: anni curſus, & diſpoſitiones ſtellarum, ventorum*, Et alia ejuſmodi de quibus agit Philoſophia; undè vetus effatum fuit, beatas fore reſpublicas, in quibus vel Philoſophi regnarent, vel reges Philoſopharentur: Tum etiam exemplis; ſic enim Salomon, ut benè regeret populum ſuum, unicam à Deo petiit ſapientiam, id eſt, naturalem Philoſophiam, in qua eminebat, ut patet ex Scriptura: quam petitionem Deus ipſe laudavit. Sic Philippus Macedo, ut Alexandrum regno dignum efficeret, Ariſtoteli Philoſopho inſtruendum commiſit, & ipſe Philippus regnandi peritiam, in qua excelluit, ſub Lyſide Pythagoreo didicit, dum obſes Thebis moraretur: Sic apud Perſas regum filii à Magis id eſt, Philoſophis inſtruebantur, & regno potiti eorum conſilio cuncta diſponebant: Sic demùm optimi Principes, vel ipſi docti fuerunt, vel ſaltem doctorum conſilio uſi ſunt: undè apud Sinenſes ſoli litterati reipublicæ præſunt; Tùm ipſo naturæ exemplo, quæ ut notat D. Thomas Op. de erud. Pr. lib. 1. cap. 2. caput cæteris membris præficiens, ipſum novem ſenſibus; quatuor ſcilicet internis & quinque externis inſtruxit, cum alia membra unico, ſcilicet tactu, prædita ſint: ut nos admoneret, eos qui præſunt corpori politico debere præ aliis abundare ſapien-

Digitized by Google

tia, & rerum cognitione; Immò ſecundùm naturæ ordinem corpora reguntur ab intelligentiis, inter quas ſublimiores ſunt ſapientiores. Tùm demùm ratione: Nam ſapientiæ eſt ordinare & diſponere: ordo enim eſt opus Sapientiæ. Sed ad Principes & Magiſtratus ſpectat ordinare & diſponere de populis. Ergò debent præ cæteris eſſe ſapientes, & in cognitione rerum excellentes; immò ipſa Politica quæ eſt ſcientia regendi populos, Philoſophiæ pars eſt cum aliis connexa. Ad de tandem argumentum quod ex Perſis refert Plato: nam Politica regnorum eſt quædam imitatio politicæ mundi: Ergo ſicut nullus Pictor exactam imaginem formare poteſt, niſi reſpiciat ad ejus exemplar; ita quoque rectores reipublicæ, ut eam optimè adminiſtrent, debent inſpicere ipſum totius politicæ exemplar, ſcilicèt ordinem rerum naturalium, quod fit per Philoſophiam.

Probatur 3. Concluſio, ſcilicèt Philoſophiam eſſe neceſſariam his qui inſerviunt Reipublicæ, quod fit præcipuè per Juriſprudentiam, Medicinam, & Militiam, In primis autem de Medicina certum eſt, cùm ipſa ſubalternatur Philoſophiæ naturali: unde, ut dici ſolet, ibi incipit Medicus, ubi deſinit Phyſicus; & Ariſtoteles Philoſophiam ac Medicinam ſorores vocat, quod ſibi mutuam opem præſtent. Ergò ſine Philoſophia imperfecta eſt Medicina: ideoque magni Medici fuerunt ſimul inſignes Philoſophi, ut patet de Galeno, Averroè Avicenna, & aliis; undè, ut ait Galenus, *Si quis optimus Medicus eſt, idem erit Philoſophus*. De Juriſprudentia quoque idem conſtat, cum illa ſit pars quædam Moralis Philoſophiæ, à quà deſumit ſua principia, & argumenta, quibus leges defendit;

dit;

dit; undè Alcidamas apud Ariſtotelem vocat Philoſophiam, *propugnaculum, & munimen legum* & Cicero 5. Tuſcul. 7. eam vocat: *Inventricem legum Magiſtram morum & diſciplinæ, ducem vitæ, virtutis indagatricem, vitiorum expultricem*, & in libro de claris Oratoribus refert Scævolam, & alios juris ſcientia eximios, multum adjutos fuiſſe à Dialectica. Adde quod Philoſophia eſt clavis omnium ſcientiarum; Sed Medicina, & Juriſprudentia ſunt ſcientiæ: Ergò eſt neceſſaria ad utramque.

Quantum verò ad Artem Militarem, eam quoque egere ope Philoſophiæ probatur efficaciter, tum authoritate Scripturæ dicentis, *Meliorem eſſe ſapientiam quàm vires*, ut indicaret robur militare ſine ſapientiæ regiminè parum valere: Tùm ratione: Nam Militia eſt corpori politico, quod manus ſunt corpori naturali; Philoſophia verò eſt veluti oculus reipublicæ: Undè ſicut oculi ſunt neceſſarii ad dirigendos manuum conatus: ita quoque Philoſophia ad dirigendos impetus Militiæ. Ideòque ſcientia politica, quæ eſt pars Philoſophiæ Moralis, imperat Arti militari, cujus ductu deſtituta militaris fortitudo, pernicioſa quædam feritas eſt, ut patet in barbaris illis nationibus, Hunnis, Vandalis, Gothis, & Alanis, quæ armis quidem validæ, ſed ſcientiarum cultura deſtitutæ, potiùs greges leonum, & luporum omnia vaſtantium fuere, quàm hominum exercitus. Hinc eſt quod Antiqui finxerunt Palladem ſcientiarum Præſidem ſub titulo Bellonæ currum Martis moderari, eamque caſſide, clypeo, cuſpide armarunt: Quàm etiam Macedones communi cum Hercule vocabulo, Alcidem, id eſt, fortem & pugnacem nuncuparunt: ut docerent lit-

Digitized by Google

teras quoque armis neceſſaria eſſe. Tum demùm idem oſtenditur exemplo præcipuorum bellatorum, qui litteras quoque coluerunt. Sic Hercules Græcorum fortiſſimus in Philoſophia excelluit; nam apud Atlantem Libiæ regem de aſtris & ſphæra cæleſti philoſophatus eſt: undè fabula ortum habuit, cum ab Atlantis humeris cœlum ſuſcepiſſe: Idem quoque apud Chironem herbarum vim, & naturalem Philoſophiam didiciſſe fertur. Sic Achilles, ut armis aptior eſſet, ſub Chirone Philoſopho & Phænice ſcientias didicit. Sic Alexander antè Ariſtotelis diſcipulus extitit; quàm orbis domitor. Sic pater ejus Phillipus ſub Lyſide Philoſopho eruditus eſt Sic Pirrhus Epirotarum Rex Cineæ Philoſophi conſilio impensè adiutus eſt in publicis expeditionibus. Sic Epaminondas, Alcibiades. Scipio, Julius Cæſar, & alii ſummi Duces non minus litteris, quàm armis excelluerunt. Circa alias Artes, ut Agriculturam Nauticam &c. brevitatis cauſa nihil dicimus, ſolùm notaſſe ſufficiat cum Cicerone lib. 1. de orat. 5. Philoſophiam Artium omnium parentem ac procreatricem fuiſſe; nam earum origo ſemper in aliquem Philoſophum refunditur. Ergò ex his omnibus conſtat Philoſophiam eſſe homini, etiam politicè ſumpto & ut eſt pars reipublicæ, neceſſariam: eamque eſſe rerum publicatorum genitricem, conſervatricem, & adiutricem.

§. III.

Oſtenditur Philoſophiam eſſe neceſſariam homini ut eſt fidelis.

Dico 3. Philoſophia neceſſaria eſt homini ut fide-

fideli: id eſt, ad conſervandam, & propagandam veram fidem, ac religionem. Concluſio intelligenda eſt de fide conſiderata non ex parte principii ſcilicet Dei, à quo infunditur (nam Deus poteſt infundere, & conſervare fidem ſine ope Philoſophiæ; immò eam ſtabilivit ipſa Philoſophia, & omni humana induſtria retinente, per viros ignaros, ut tantùm opus ſoli Divinæ virtuti tribueretur) ſed de fide ſumpta ex parte ſubjecti ſcilicet hominis, qui debet ipſius conſervationi, & propagationi cooperari, etiam per media humana, ut ſunt authoritas principum, ſeveritas legum, vis armorum, & alia ejuſmodi: Et hoc modo dicimus, nihil magis neceſſarium eſſe fidei, quàm Philoſophiam.

Probatur in primis Concluſio authoritate 1. Quidem Scripturæ, quæ ſæpè utitur naturalibus rationibus, ut D. Paulus probat exiſtentiam Dei ex affectibus naturalibus, ut ex pluviis, ex ordine temporum fructiferorum, & aliis beneficiis naturalibus Act. 14. Et Act. 17. ejus præſentiam in omnibus oſtendit ex ipſius operatione, eò quod in ipſo vivimus, movemur, & ſumus; & independentiam, eò quod omnia det omnibus. Idem patet in lib. Job omni humanæ ſapientiæ doctrina referto. In primis enim ut notat Hier. ad Paulinum *In eo Job omnes leges Dialectica propoſitione, aſſumptione, concluſione determinat*. Deinde Phyſicam pene univerſam in medium adducit, ut Meteororum generationes, pluviæ, grandinis, gelu, nivis, tonitrui, fulguris ſolis, aſtrorumque naturam, & converſiones gemmarum, & mineralium formationes: animantium induſtrias: &c. Metaphyſicalia quoque non rarò diſcutit agendo de Angelis, de Scientiis, de Divinis attributis,

Digitized by Google

de Veritate, &c. Moralis verò nullibi copioſiùs traditur, Pſalmorum liber Philoſophicis quoque abundat: nam in Pſalm. 18. Divo Thoma Interprete, Meteorologiam, & fulminis formationem exprimit Propheta. In Pſalm. 103. mirè deſcribit cœli, ac mundi diſpoſitionem, montium, & vallium diſtinctionem, fontium origines, pluviarum utilitates, diei noctiſque diſcrimina, æſtatis, & autumni fæcunditatem, hyemis ſterilitatem, quando Deus vivificum ſyderum influxum ſubtrahens, folia, & fructus in pulverem, id eſt, materiam primam reſolvit, veris calore iterùm denuò reſuſcitanda. Frequens quoque mentio fit in aliis Pſalmis operum naturalium, ut originis ventorum, nivis & grandinis formationis, ſubterranearum aquarum, quas Propheta Dracones vocat, & abyſſos in theſauris Dei reconditas, &c. Ut non ſine cauſa dixerit Deo, delectaſti me in factura tua, & in operibus manuum tuarum exercebor. Idem quoque oſtendi poſſet in aliis Scripturæ libris, precipuè in libris Moyſi, non miſteriis tantum, ſed etiam naturali eruditione refertiſſimis: quorum doctrinam ideò ſancti Patres dividunt in Naturalem, Moralem, & Theologicam, ut Ambroſius. Pſalm. 36. Baſilius præfatione ad Proverbia. Hieronymus pref. ad Eccl. Auguſtinus epiſt. ad Voluſi: Undè Rupertus lib. de operibus Spiritus Sancti oſtendit omnes Artes liberales ex Scriptura Sacra erui poſſe. 2. Idem probatur authoritate Patrum; qui ſæpè inculcant utilitatem Philoſophiæ ad ſacras litteras, & fidei defenſionem; ut Clemens Alexandrinus lib. 1. Stro. ubi etiam id variis rationibus confirmat, & Auguſtinus lib. 3. contra Acad. c. 18. *Eruditio*, inquit, *Artium liberalium, mo-*

deſta

deſta ſanè atque ſuccincta, & alacriores, & perſeverantiores, & comptiores exhibet amatores amplectendæ veritatis, ut ardentiùs appetant, & conſtantiùs inſequantur, & inhæreant dulcius. Unde idem ſanctus Pater 2. de Trinit. ait: *Non ero ſegnis ad inquirendam ſcientiam Dei, ſive per Scripturam, ſive per creaturam*: Creaturæ enim ut dicebat D. Antonius, ſunt liber Dei, qui, ut doceret homines, duos edidit libros, unum per creationem, ſcilicèt mundum, & alterum per revelationem, ſcilicèt Scripturam ſacram. Divus etiam Gregorius Nazianzenus orat. 20. impensè laudat Philoſophiam, & reprehendit eos, qui pravo quodam judicio illam ut inſidioſam, & periculoſam, ac procul à Deo avertentem aſpernantur.

Probatur præterea exemplo ſacrorum Doctorum qui plenè omnes in ſcientiis naturalibus excelluerunt in primis antiquos Patriarchas in naturalibus ſcientiis eruditiſſimos fuiſſe certum eſt: Nam ab Abrahamo Ægyptios Philoſophiam didiciſſe fertur, de Iſaaco legitur in Geneſi, eum ſub veſperam egreſſum fuiſſe ad meditandum in agro, id eſt ut aliqui interpretantur ad contemplanda ſydera. Jacob verò dicitur habitaſſe in tabernaculis, quæ juxta Hebræos nihil aliud erant quàm publica gymnaſia: undè hunc locum vertit Onchelus, *Jacob erat vir integer, & miniſter Domus doctrinæ*. Job eximium ſui ſæculi Philoſophum fuiſſe conſtat, tùm ex iis, quæ retulimus; tùm quia fertur Publicè ſcientias docuiſſe apud Themanetas, quod innuit Eliphas dicens: *Ecce docuiſti multos*, Job. 4. Moyſem quoque in Philoſophia inſignem teſtatur Scriptura nam Actuum 7. dicitur: *Eruditus omni ſapientia Ægiptiorum*; Et Philo in

ejus vita, *Moyſes*, inquit, *poſt completas domeſticorum ſcientias, doctiſſimos è Grecia, ingentibus præmiis advocatos, Magiſtros audivit*: Joſue verò non minùs Moyſi ſapientię quàm imperii hæres creditur. Davidem Philoſophiæ peritum oſtendimus ex ejus Pſalmis, undè etiam vocatur in Scriptura ſapientiſſimus Princeps. De Salomone res nota eſt. Daniel eruditus eſt in omni ſapientia Chaldæorum; Et reliqui Prophetæ humanę, divinæquæ ſapientiæ Doctores apud Hebræos ſemper habiti ſunt. De patribus Eccleſiæ, ut de Auguſtino, Hyeronimo, Clemente Alexandrino, Baſilio, Cryſoſtomo, Gregorio Nazianzeno, &c. idem oſtendere in promptu eſſet, niſi ex eorum ſcriptis, quantùm etiam in ſapientia humana verſati fuerunt, innoteſceret. Undè Hieronymus in Epiſt. ad Magn. enumeratis pluribus Scripturæ Doctoribus, ſubjungit; *Qui omnes in tantum Philoſophorum doctrinis, atque ſententiis ſuos reſperſerunt libros ut neſcias quid eis primum mirari debeas, utrum eruditionem ſæculi, vel ſcientiam Scripturarum*. Nec ſoli Patres ſæculari eruditione uſi ſunt, ſed etiam ipſe Apoſtolus Paulus, qui ad Timot. 1. utitur Epimenidis verſiculo, dicens; *Cratenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ* &c. Et 1. Cor. 15. verbis Menandri: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala*. Et Act. 17. Verbis Arati, *ipſius* ſcilicet Dei, *& genus ſumus*. Unde Concilium ſecundum Turonenſe ſuam deciſionem ex Senecæ ſententia confirmat Can. 15.

Probatur demùm variis rationibus 1. quia per hoc facilius Infideles eruditi trahuntur ad fidem; ut patuit tempore Origenis, qui cum doctiſſimus eſſet, infinitos Philoſophos traxit ad fidem,

fidem, ſicut refert Baronius tom. 2. Annalium? Unde ſicut Paulus, ut omnes erudiret, Hebræis Hebræus, & omnibus omnia factus eſt: ita quoque fidelis ut eruditos pertrahat ad fidem, eruditus quoque eſſe debet. 2. quia ſine Philoſophia fallaciæ, & ſophiſmata Heræticorum detegi vix poſſunt: Ergò cum frequentes ſint diſputationes Fidelium cum Hæreticis, neceſſe eſt ut doctor fidelis in ſubtilitatibus Philoſophię verſatus ſit. 3. Quia ſacra Doctrina jucundior eſt, quando humana ſapientia exornatur. His tribus rationibus utitur Clemens Alexandrinus lib. 1. Stro. 4. Idem probatur: Nam Theologia ad fidei conſervationem neceſſaria eſt, ut oſtenditur I. p. q. 1. art. 3. Sed Philoſophia eſt diſpoſitio neceſſaria ad Theologiam: Ergò etiam ad fidem. Unde Prov. 9. de ſapientia divina dicitur? *Miſit ancillas ſuas, ut vocarent ad arcem*, id eſt, humanas ſcientias, quibus utitur ut domina ſua ancillis. 5. Idem ſuadetur ex diſcrimine quod eſt inter veram religionem, & ſectas erroneas; Cùm enim veritas veritatis amica ſit, vera religio fovetur, & magis confirmatur ex cognitione veritatum naturalium: E contra verò, errores deteguntur ex tali cognitione; & ideò in falſis religionibus ignari quidem ſunt pertinaciores, docti autem vix illis niſi ſpecie tenùs adhœrent, nam nulla falſa religio eſt, in qua plurima contra lumen naturale non tradantur, quorum falſitas detecta per Philoſophiam reddit ejuſmodi religiones contemptibiles. Undè Socrates Gentilium Deos deridebat, & hac de cauſa tanquam contemptæ religionis reus ab Areopago ad cicutam damnatus eſt: Platoni mens eadem fuit, quamvis metu mortis eam parciùs exprimeret, dicens in lib. de Repu-

his vanitatibus adhærendum eſſe, non ut veris, ſed ut patriæ conſuetudinibus. Ariſtoteles cùm idem ſentiret, ſpontanea fuga legum ſeveritati ſe ſubtraxit. Cato deridens ſuperſtitiones veteris Romæ dicebat, ut refert Cic. lib. 2. de divi. ſe mirari quomodo Miniſtri harum vanitatum ſibi obvii mutuum riſum continerent. Magi Perſarum, cùm Xerſes in Græciam transfretaſſet Græcorum templa comburi juſſerunt, quæ illuſoriè vocabant fictitios divinitatis carceres, cùm Dei mens ſimplex pura, & libera nullis locorum anguſtiis claudi poſſet. Sub Numa Pompilio Romani nulla idola colebant, quia ipſe per Philoſophiam cognoſcebat Deum eſſe mentem ingenitam, oculis mortalium minimè ſubiectam, cui proindè ſimulacris repreſentari non congruebat, Averroes Arabs, Avicenna, & Algazel poſtquam in Philoſophicis illuminati fuerunt, legem Mahometis deſpexerunt, ut oſtendit Javellus ſecunda parte Phil. Chriſt. tract. 5. circa finem; & Ariſtotelis magnis credebant, quàm Mahometi; quamvis inter Mahometanos viventes, patrios ritus ſervarent. Apud Sinenſes, ut refert P. Trigault, ſolus populus Idola colit: Docti unum Deum Cœli, Terræque Dominum agnoſcunt. E contra verò Fides Catholica in viris doctiſſimis firmiſſima eſt, ut patet de DD. Auguſt., Hieronym., Thom. &c. Immò ille nationes diutius eam retinuerunt, in quibus litteræ magis vigent, ut patet in Hiſpanis, in Italis, & Gallis, & Germanis; ut notat Soto, ubi relicta ſcolaſtica doctrina ſermonis venuſtati ſe totos dedere, in infinitas errorum ſectas prolapſi ſunt; nec aliud nuperis Hæreſibus, niſi ignorantia præteriti ſæculi januam aperuit: undè non immeritò Auguſtinus

Digitized by Google

ſtinus ait; *Eruditio Artium, & alacriores; & perſeverantiores, & comptiores exhibet amatores amplectendæ veritatis*. 6. Ex ipſa hominis conditione idem ſuadetur; nam homo naturaliter procedit à ſenſibilibus ad intelligibilia, à creaturis ad Creatorem, ut patet ex Apoſtolo. Cùm igitur Gratia non deſtruat Naturam, ſed eam ſupponat, ita quoque lumen fideí non deſtruit lumen naturale Philoſophiæ, ſed magis ipſum ſupponit ut præambulum, & diſpoſitionem. Undè Clemens Alexand. vocat Philoſophiam, Cathechiſmum ad fidem, & Theodoretus Traditionem diſponentem ad ſuſcipiendam doctrinam fidei. Et confirmatur magis hæc ratio: ſic enim ſe habet lumen fidei ad lumen naturale ſicut gratia ad naturam: Sed ea, quæ perficiunt bonum naturæ, ut virtutes acquiſitæ, & bona indoles, non deſtruunt, ſed adjuvant bonum gratiæ: Ergò etiam Philoſophia, quæ perficit lumen naturale rationis, juvat ad ipſam fidem: Et ideò nationes magis eruditæ faciliùs ſuſcipiunt fidem, eamque magis retinent; quàm nationes incultæ, & ignaræ; ut experientia compertum eſt in Sinenſibus & Japonibus eruditis, & Americanis ſtupidis 7. Probatur ex uſu Eccleſiæ, quæ ſuam doctrinam de exiſtentia Dei, de ejus providentia, de omnipotentia, de immortalitate animæ, de Angelis, de virtutibus ſectandis, de vitiis fugiendis, philoſophicis demonſtrationibus probat; & precipit Profeſſoribus ſcientiarum, ut idem faciant. Immò myſteria convenientiis ex Philoſophia depromptis illuſtrat. & explicat, ut patet in Catechiſmo Tridentino, in lib. D. Auguſt. de Trinit. & aliis ſacræ Doctrinæ libris. Eadem Eccleſia univerſitates, veluti ſacræ veritatis

propugnacula inſtituit, ut in eis humanæ, divinæque ſcientiæ ſtudia vigerent; & D. Thomam miris encomiis proſequitur, eò quod Philoſophiam cum fide conjunxerit. Novit enim prudens mater, fidem ſatellitio rationum ſtipatam efficacius ſe hominum mentibus inſinuare, altiùs hærere, & fortius erroribus reſiſtere. 8. Demùm idem demonſtratur ex officio Doctoris fidelis, à quo Scriptura tria exigit. Primò, ut ſit paratus ad reddendam fidei ſuæ rationem omni petenti ſe. 1. Pet. 3. Secundò, ut potens ſit exhortari in doctrina ſana, ad Tit. 1. Tertiò, eos, qui contradicunt, arguere, ibid. Sed ad hæc præſtanda neceſſaria eſt Philoſophia: Ergò Philoſophia eſt neceſſaria homini fideli; Probatur minor: Et quidem quantùm ad primum munus: Nam tripliciter poſſumus reddere fidei rationem, ſcilicet, demonſtrando ea, quæ ſunt præambula ad fidem, ut exiſtentiam, unitatem, & providentiam Dei; oſtendendo ipſa myſteria, ut Trinitatem, Incarnationem, & Redemptionem, non eſſe repugnantia, ſed magis conformia lumini naturali; ſolvendo argumenta, quæ fiunt contra poſſibilitatem horum Myſteriorum. Sed hæc tria pertinent ad Philoſophiam, quæ ſuppeditat rationes naturales, convenientias, & ſolutiones. Ergò. Quantùm etiam ad ſecundum munus, ſcilicet ad exhortandum, valet Philoſophia: loquitur enim Apoſtolus de exhortatione doctrinali, quæ fit non quidem per tropos Rhetoricos, expreſſiones patheticas, ſicut Poetica, & Rhetorica; ſed per vim rationum, & argumentationum, quibus veritas perſuadetur; ad Philoſophiam verè pertinet tradere modum ratiocinandi. Quantùm demùm ad tertium munus valet Philo-

loſo-

loſophia, ſcilicet ad arguendum Adverſarios fidei, quod fit, vel eos impugnando, vel ſophiſmata eorum ſolvendo: Utrumque enim pertinet ad Philoſophiam, & rationes in formam ſyllogiſticam, ut efficaciores ſint, ordinare, & ſophiſmatum verſutias detegere: Undè Hieronymus ſuper Ezech. ait: *Quidquid in ſæculo perverſorum dogmatum eſt, quidquid ad terrenam ſapientiam pertinet, & putatur eſſe robuſtum, hoc Dialectica arte ſubvertitur, & inſtar incendii in cineres, favillaſque diſſolvitur.* Quod S. Viri dictum comprobat experientia; nam Hæreticorum rationes, ſub verborum, & eloquentiæ fuco robuſtæ quidem, & ad perſuadendum efficaces videntur; ſed ad Philoſophiæ formam reductæ, vitro fragiliores, & paleis debiliores deprehenduntur. Tunc enim apparet defectus, qui ſub verborum veſte tegebatur: Nam ut inquit Auguſtinus: *quod ornatè dicitur, verè dici putatur.* Indè ortum habuit capitale odium, quo Hæretici abhorrent Scholaſticam Theologiam, & ex ſacris Doctoribus præcipuè D. Thom. qui doctrinam fidei artificio philoſophico ita diſpoſuit, ut jam ſit terribilis ut acies caſtrorum ordinata. Undè ſacrilega vox cujuſdam hæretici: Tolle Thomam, & diſſipabo Eccleſiam.

Objicies primò, Apoſtoli, primique fidei Prædicatores ſine ulla Philoſophia de orbe, & de ipſis Philoſophis glorioſè triumpharunt, omniaque fidelis doctoris munera impleverunt; Ergò Philoſophia non eſt neceſſaria doctori fideli. Secundò. D. Paulus remonet fideles, ut caveant à Philoſophia, tanquam à ſeductrice: Ergò non eſt utilis, ſed noxia Chriſtianis. Tertio, Sancti Patres frequenter exagitant Phi-

ſophiam,

loſophiam, ut ſimplicium deceptricem: fallaciarum artificem, hæreſeum nutricem, &c. Ergò idem quod ſuprà.

Reſpondeo ad Primum: Apoſtolos loco argumantorum ad convincendam humanam Philoſophiam habuiſſe miracula, ſicut & videmus inter ſanctos eos quidem; qui ſcientiæ dono excelluerunt rara feciſſe miracula, ut patet de Auguſtino; Hyeronimo, Gregorio, Nazianzeno, &c. Nam illis ad propagandam fidem ſufficiebat ſcientia infuſa, & acquiſita. E contra verò qui non ita in ſcientiaſexcellebant, habuere ad confirmandam fidem donum miraculorum. Conveniens autem fuit, ut notat D. Thom. op. 70. quæſt. 2. art. 3. ut primitiva Apoſtolorum prædicatio eſſet in infirmitate, & ſimplicitate, ut converſio mundi ſoli divine virtuti tribueretur. Attamen poſtea ſapientia humana, & ſæcularis potentia per paupertatem Chriſti, & ſtultitiam Crucis domitæ ac deputatæ, fidei victrici utiliſſimè modò inſerviunt; ſicut in bello qui priùs erant inimici, poſtea victi fiunt utiles ſervi, & arma hoſtibus erepta ſunt victoribus utilia; Cujus rei figura fuit cùm David Giganti Goliath ſimplicibus armis, id eſt, ſunda, & lapidibus proſtrato, proprium gladium eripuit, quo caput ei detruncaret, & prælia domini præliaretur. Addi poteſt etiam Apoſtolis collatum fuiſſe divinitùs de ſcientiis humanis quantùm exigebat Prædicationis miniſterium: *Quidquid enim alijs exercitatio tribuere ſciet: hoc illis ſpiritus ſanctus ſuggerebat*, ut inquit Hieronym. ad Paul.

Ad ſecundum. Reſpondeo D. Paulum loqui non de qualicunq; ſed utipſe ſe explicat; de inani Philoſophia: id eſt, que erroribus fidei contra-

trariis corrupta erat, qualis ſuit Epicureorum, & Cynicorum: Et tamen iſti errores non erant aliquid pertinens ad Philoſophia; ſed quidem abuſus Philoſophiæ procedens ex defectu rationis ut ait D. Thom. loco citato.

Reſpondeo ad tertium, quod Philoſophia conſiderari poteſt in triplici ſtatu: 1. ut inimica fidei; 2. ut præſumptuoſa myſteriorum fidei arbitra: 3. ut humiliter captivata in obſequium fidei. Primum ſtatum habuit olim in Philoſophis Gentilibus, qui abutebantur rationibus philoſophicis ad impugnandam fidem. Secudum ſtatum habet in quibuſdam hereticis, que volunt meriti per rationem ea quæ ſunt fidei. Tertium verò ſtatum habet in doctoribus Catholicis qui utuntur Philoſophia non ut arbitra, ſed ut pediſſequa fidei. Quidquid ergò invenitur in Patribus contra Philoſophiam, procedit de illa ſumpta, vel ut erat in Gentilibus Philoſophis oppugnatrix fidei, vel ut in hæreticis eſt fabricatrix fallaciarum, & ſuperba myſteriorum arbitra, Cæterùm, ut in Catholicis Doctoribus humiliter captivatur in obſequium fidei, Patres eam laudant ut patet ex dictis, ſolique hæretici eam timent & vituperant, ſicut lupi canes. Per quod etiam refutantur calumniæ Janſenii, quas, quo animo ipſe viderit, accumulat contra Philoſohiam, & Doctores ſcolaſticos tom. 2. lib. proem. Non enim Philoſophia peperit hereſes nec aſtutias illas quibus precepta Dei eluduntur, ſed humana ſuperbia, vel malitia abutens Philoſophia quid autem tam ſanctum, & tam utile, quo malitia hominis non poſſit abuti? heretici abutuntur ſacris, Scripturis, & tamen ſanctiſſimæ ſunt. Illæ autem ſtrigoſe ſpinoſæ inanes, & minimè neceſſariæ queſtiones, quas ipſe dicit Philoſophia

inve-

invexiſſe in doctrinam fidei, ſunt veluti luxuriantes hujus utiliſſimæ arboris rami, qui ſi minùs fructuoſi deprehendantur, ſapienter reſecandi ſunt, ipſa tamen arbor ſervanda, & non propterea eradicanda. Cæterùm quantum expediat in diſcutienda fidei doctrina ſapientiam Scholaſticam adhibere, ipſe Janſenius magnum omnibus documentum eſt, qui à via Scholaſticorum recedendo, in quanta præcipitia corruerit, quis non videt?

ARTICULUS TERTIUS.

Quæ doctrina ſit in Philoſophicis eligenda Quiſque Magiſter?

UT homini neceſſaria eſt Philoſophia, ita quoque philoſophiæ ſtudioſo neceſſarium eſt inter tot ſectas unicum Magiſtrum deligere, cujus doctrinam in turbulento variarum opinionum mari pro nautico ſydere proſpiciat, cujuſque principia, veluti unum, idemque filum conſtanter teneat, ut ſe à difficultatum labiryntho faciliùs poſſit expedire. Veluti enim navis in mari, ſi variis & inter ſe pugnantibus ventis ſe permittat, non progreditur, ſed periclitatur: ut ſtomachum cibi contrarii non adjuvant, ſed gravant, ut canis plures inſequens lepores nullum aſſequitur; ita quoque ingenium multiplici doctrinarum mixtura non inſtituitur, ſed potiùs confunditur, & obruitur: dumque pluribus Magiſtris adhæret, ad nullius doctrinam perfectè attingit. Hoc innuit Scriptura, dum ait: *Cor ingrediens duas vias non habebit ſucceſſus*, Eccl. 3. Undè Seneca ſtudioſum monet, *ſi quo deſtinaverit, pervenire velit; unam viam*

viam ſequatur non per multa vagetur; Non enim ire iſtud eſt, ſed errare. Hinc eſt quod perpetuus omnium nationum uſus fuit non in aliis modò, ſed etiam in ſcientiis certos Duces, ac Principes habere, conſentitque Divinæ Providentiæ ordo, quæ multitudinem hominum per unum perficere, ac ipſi ſua dona communicare conſuevit. Nam naturæ bonum ab uno primo, ſcilicet Adamo, in omnes propagatum eſt: bonum politicum, ſcilictt pacificum regimen, ab uno Principe, aut ſaltem à pluribus per eaſdem leges adunatis in quolibet populo procuratur: bonum gratiæ ab uno capite, ſcilicet, Criſto in omnes diffunditur: lumen fidei ab uno infallibili Doctore, Petri ſcilicèt ſucceſſore, cuncti fideles recipiunt, immò in cæleſti Hierarchia lex eadem ſervatur: Nam omnis illuminatio à primatè Angelo ad omnes alios gradatim procedit. Ne igitur ab hoc ordine in communicanda hominibus ſcientia Deus recederet, providit, ut veluti à ſole aſtrorum multitudo lumen mutuatur, ita quoque ſcientiæ cujuslibet ſplendores ab uno Magiſtro, quantum fieri potuit, hominum multitudo reciperet. Hinc eſt quod quoties placuit Deo ſcientias, vel injuria hominum, vel injuria temporum extinctas reparare, ſemper ſuſcitavit unum primum Ducem, & Anteſignanum, quem cæteri ſequerentur. Hebræis poſt Patriarchas dedit Moyſem non legis tantùm, ſed Naturalis quoque eruditionis Doctorem. Ægiptiis Mercurium Trimegiſtum: Italis Pythagoram. Græcis primò quidem ſeptem ſapientes, poſtmodum in Moralibus Socratem, in naturali Theologia Platonem, in Philoſophia Ariſtotelem, in Medicina Hippocratem, in Geometria Eucli-

cli-

clidem, in Eloquentia Demoſthenem, in Poetica antiquum Homerum; quamvis iſti omnes fide deſtituti in pluribus deffeciſſe videantur: Et quod circa hos populos factum videmus, de aliis quoque nobis ignotis ut de Phænicibus, Indis, Arabibus, & aliis, eo juſtius præſumimus, quod nuper relatum eſt, & apud Sinenſes idem fuiſſe ſervatum: nam in Philoſophia Morali, quam præ cæteris colunt, unum Magiſtrum agnoſcunt nomine Confutium, nec Pithagora, nec Socrate inferiorem, quem ut Ducem à bis mille annis conſtantiſſimè obſervant: Adeò & utilitas ſuadet, & omnium nationum uſus admonet & ipſe Divinæ providentiæ ordo propemodum jubet, ut hominum multitudo, ſi erudiri velit, in unius magiſtri doctrinam conſpiret. Cùm igitur Chriſtiani non rationis ſolùm, ſed etiam fidei lumine illuſtrati, humanas, Divinaſque ſcientias præ omnibus populis, qui unquam extitere feliciùs colant, debuit quoque Dei providentia ipſis ſuum ducem, ac magiſtrum providere, qui rationis, ac fidei utiliſſimum commercium confirmans, ſcholaſticæ Sapientiæ; quæ ex hac conjunctione nata eſt, parens ac princeps ab omnibus haberetur, cujuſque Doctrina non modo præ cæteris colenda eſſet, ſed etiam pro ſcholaſticæ Sapientiæ regula aſſumenda. Sed operè pretium eſt inveſtigare inter Catholicos Doctores, quis à Deo ad tantum munus evectus fuiſſe cenſendus ſit, & à nobis hunc honorem promereatur. Quanquàm & hoc tam facile eſt diſcernere, quàm ſolem inter alia ſydera demonſtrare. Undè.

Dico: In utraque ſapientia, Theologia ſcilicet: & Philoſophia, Divi Thom. Doctrina cæte-

cæteris omnibus præſtat: iſque ille unus communis Doctor eſt, quem ſcholaſticæ ſapientiæ magiſtrum, ac principem Dei providentia Chriſtianis ſuſcitavit. Hæc concluſio ſatis ex unanimi totius orbis conſenſu conſtaret, à quò D. Thomas Doctorum Angelus, & Doctor Angelicus nuncupatur. Ut tamen quàm meritò tantùm decus, & titulum obtineat, argumentis quoque comprobetur.

§. I.

Comendatur D. Thomæ Doctrinæ ex oraculo Chriſti, elogijs Pontificium, Conciliorum exemplo, & Eccleſia Oratione.

Probatur 1. Concluſio ex ipſo Chriſti, & Eccleſiæ teſtimonio. Et in primis celebre eſt divinum illud oraculum, quo nec expreſſiùs dari, nec illuſtriùs optari potuit ad probandum D. Thomam ex omni carne electum fuiſſe ut in utraque Sapientia fideles erudiret. Cùm enim S. Doctor morti proximus ultimum opus, ſcilicèt Summam Theologicam perficeret, anxius ne illa, & tot libris, quos in vitę decurſu ſcripſerat aliquid ſibi humanitus contigiſſet, cum lacrimis & gemitibus, ut ſolebat, Dominum conſulvit, à cujus in cruce pendentis imagine lætiſſimum hoc reſponſum accepit: BENE SCRIPSISTI DE ME, THOMA: QUAM ERGO RECIPIES PRO TUO LABORE MERCEDEM? Scilicet ut Reges decretis, quæ in regno ſervari volunt, robur & autoritatem propria ſubſcriptione conferunt: ita Divinus ille Magiſter ſervi, ſui doctrinam, ut ardentiùs ab omnibus obſervaretur, tam illuſtri oracu-

oraculo voluit comprobare. Quem enim alium magiſtrum quærimus niſi eum, qui cum benè ſcripſerit de Chriſto, in quo Deus omnia recapitulavit, ut dicit Apoſtolus juxta Græcum, creatam, divinamque naturam conjungendo ſimul de omnibus aliis benè ſcripſiſſe teſtimonium habeat. Hoc Chriſti oraculum referunt antiquiſſimi ſcriptores, & inter alios Bernardus Guidonis Epiſcopus Lodovenſis D. Thomæ propè contemporaneus in quarta parte Speculi Sanctoralis, cujus antiquiſſimus codex ſervatur in Bibliotheca noſtri Conventus Avenonienſis inter alios quos Joannes XXII. huic Conventui dono conceſſit. Comprobavit etiam Eccleſiæ authoritas largiendo Indulgentias huic Sacello Conventus Neapolitani, in quo tunc D. Thomas orabat; & ejuſmodi hiſtoriam non modo in ſacris officiis, ſed etiam in Pontificum Decretis ſæpiùs celebrando; ita ut non tam narrantium fide, ac traditionis antiquitate, quàm totius Eccleſiæ acceptatione, & approbatione jam conſtet. Confirmavit demùm eventus ipſe, dum D. Thomæ doctrina tanto Chriſti oraculo illuſtrata ingenti totius orbis conſenſu, & applauſu recepta eſt, ita ut omnes fateri cogantur, quia *digitus Dei eſt hic*.

Chriſti teſtimonio innumeras adjecit Eccleſia approbationes, veluti diffuſiores hujus oraculi explicationes. Cùm enim cæteros Doctores ſcholaſticos in ſuo ſenſu abundare permittat, ſolius D. Thomæ Doctrinam profusè commendat, non modò ut ab omni erroris ſuſpicione liberam, ſed etiam ut veridicam, immò ut certiſſimam ad veritatem viam, à qua qui impugnando declinat, de veritate ſuſpectus eſt, qui verò eam tenet, de veritate ſecurus. Eamdem

aſſe-

Digitized by Google

aſſerit eſſe clypeum impenetrabilem, quo Deus Eccleſiam munivit, ut feliciùs hæreſeon tela eliderent. Jubet illam nos ſectari, & totis viribus ampliare; & demùm pronunciat eam eſſe inconcuſſam, tutiſſimam immò laudem omnem ſupergreſſam. Sed nihil expreſſiùs dici potuit ad declarandum D. Thomam eſſe ab omnibus eligendum in magiſtrum, ejuſque Doctrinam cæteris præferendam: Ergò. Declaratur major: Nam primum aſſerit Clemens VIII. ad Neapolitanos dicens: *Doctrinæ D. Thomæ teſtis eſt ingens librorum numerus, quos ille breviſſimo tempore in omni ferè diſciplinarum genere, ſingulari ordine, ac mira perſpicuitate ſine ullo prorſus errore conſcripſit; in quibus conſcribendis interdum Sanctos Apoſtolos Petrum, & Paulum colloquentes locoſque illi quoſdam Dei juſſu enarrantes habuit: & quos deinde conſcriptos expreſſa Domini voce comprobatos audivit.* Secundum habetur ex Innocentio VI. Lemovicenſi, qui de D. Thom. ait. *Hujus doctrina præ cæteris, excepta Canonica, habet proprietatem verborum, modum dicendorum, veritatem ſententiarum ita ut nunquam, qui eam tenuit, inveniatur à veritatis tramite deviaſſe, & qui eam impugnaverit, ſemper fuerit de veritate ſuſpectus.* Quod elogium comprobat experientia, qua videmus D. Thomæ impugnatores labi in plures opiniones reprobatas in ſpeculativis, & perniciosiſſimas in Moralibus. Tertium dicit Paulus V. vocans D. Thomam *ſplendidiſſimum Catholicæ fidei Athletam, cujus ſcriptorum clypeo Militans Eccleſia hæreticorum tela fæliciter elidit.* Quartum eſt Urbani V. Toloſanam Academiam his verbis alloquentis: *Volumus: & tenore Præſentium vobis injungimus, ut D.* Tho-

Thomæ Doctrinam tanquam veridicam, & catcoliam ſectemeni, eamque ſtudeatis totis viribus ampliare. Quintum demùm eſt Alexandri VII. ad Lovanienſes, vocantis DD. Auguſtini, & Thom. *dogmata inconcuſſa tutiſſimaque quorum ſanctiſſimorum virorum penes Catholicos univerſos ingentia & omnem laudem ſupergreſſa nomina novi preconij commendatione planè non egent.* Potuitne profuſior eſſe Eccleſia in extollendo Doctore angelico, & commendanda ejus Doctrina?

Nec ſolùm Eccleſia tot elogiis; ſed ſuo quoque exemplo ad ſequendum Angelicum Doctorem urgentiſſimè nos excitat, dum eum, ut proprium ſapientiæ ſcolaſticæ Magiſtrum agnoſcit. Quod patet 1. quia illum quatuor primæ claſſis Doctoribus annumeravit; ut quemadmodum illos in exponendis ſacris Scripturis, & poſitiva, ut vocant, Theologia Magiſtros habet; ita quoque Theologiæ methodicæ, ſeu ſchalaſticæ principem, ac magiſtrum D Thomam agnoſceret. 2. Ex ipſo ſacrorum Conciliorum uſu, quæ plura Decreta ex D Thom. ſcriptis depromſpere, ut oſtendit Gravina lib. 2. c. 5 ſui Cherubim Paradiſi; cumque unicum ex ſcholaſticis in definiendis rebus fidei adhibere ſolent; quod præcipuè in Sac. Concilio Trident. apparuit, cujus Patres Scripturæ ſacræ, quæ de more in publicis conciliorum ſeſſionibus afferri ſolet, ut in promptu ſit ad conſulendum, unicam D. Thomæ ſummam adiici voluerunt; tanquam luculentiſſimam omnium Patrum Epitomen, & Scripturæ ſacræ interpretem; immò ut patet ex Oratore concilii, ad D. Thomam, ut ad Lydium lapidem, ſi quid ambiguitatis, aut controverſiæ fuiſſet exortum,

Digitized by Google

tum, communibus votis referendum exiſtimabant; undè meritò Baronius. *Vix quiſquam enarrare poſſet, quot vir ſantiſſimus, atque eruditiſſimus Theologorum preconiis celebretur, quãtunque illius illibatæ doctrinæ à ſanctis Patribus in ſacroſanto Oecumenico Concilio Trident. conſidentibus fuerit acclamatum.* 3. Tandem idem efficaciter comprobatur ex oratione quam tota Eccleſia in ejus Feſto ad Deum ita fundit. *Deus, qui Eccleſiam tuam Beati Thomæ Confeſſoris tui mira eruditione clarificas, & ſancta operatione fæcundas da nobis & quæ docuit intellectu conſpicere, & qua egit imitatione complere.* Potuitne clarioribus teſtimoniis convinci D. Thom. non modò divinitus datum, ſed etiam unanimi Eccleſiæ conſenſu acceptatum in Magiſtrum communem, à quo fideles ſapientiæ lumina depromerent, cujus Doctrinam cęteris omnibus anteponerent, qui que inter alios ſcholaſticos Doctores tantùm emineret?

Quantum lenta ſolent inter vibur na cupreſſi.

§. II.

Commendatur doctrina D. Thomæ authoritate, & exemplo Univerſitatum, Ordinum Religioſorum, & primorum Theologorum.

Probatur. 2. Concluſio exemplo ſimul, & authoritate tùm Univerſitatum, tùm Religioſorum Ordinum, tùm ſapientiſſimorum Theologorum. Si enim *præcepta ſapientum, ut quaſdam vitæ leges exiſtimamus.* Inuit Quintilianus, magnum ſanè pondus ex ſapientiſſimorum cætuum ſtatutis noſtre concluſioni accedet. Et

in

in primis Univerſitas Pariſienſis. In Decreto, quod referetur Initio tabulæ Aureæ operum D. Thom. vocat ipſum, *Ecclesiæ lumen*, *Doctoris fontem*, *candelabrum inſigne*, *& lucens per quod omnes, qui vias vitæ, & ſcholas ſanæ doctrinæ ingrediuntur, lumen vident*, *quibus elogiis prerogativa Doctoris communis luculentiſſimè exprimitur*. Urbanus V. Accademiæ Toloſanæ præcipit, ut ejus Doctrinam ſectare, & totis viribus ampliare contendat: Univerſitas Salmanticenſis in Hiſpania florentiſſima etiam jurat in verbo D. Thom. & D. Auguſt. Lovanienſis ejus Doctrinam, non modò pro aris, & focis defendit ſed etiam ſtatuit D. Thom. prolatum nomen nudato, pronoque capite venerari, Duacenſis, & Patavina ipſum ut Doctorem ſuum, ac Patronum agnoſcunt. Avenionenſis Scholam frequentiſſimam, curis, & munificentia Illuſtriſſimi Archipræſulis Dominici de Marinis erectam, & dotatam habet, in qua utraque Sancti Doctoris Sapientia, ideſt, Theologia, & Philoſophia docetur. Et deniùm, ut uno verbo concludam, omnes Academiæ D. Thomam ut Theologorum omnium principem, ac parentem venerantur, nullaque ſpecialem Magiſtrum eligit, quæ D. Thomæ hunc honorem non deferat.

Ex Ordinibus Religioſis, in primis FF. Prędicatores, Carmelitas, Diſcalceatos, & Alumnos D. Franciſci de Paula, nomine quidem Minimos, pietate verò & Thomiſticæ Doctrinæ zelo maximos, in verba D. Thomæ jurare omnibus compertum eſt. Qui ſub Auguſtini regula Deo inſerviunt, quo ardore Sancti Patris Auguſtini doctrinam colunt, eodem D. Thom. fideliſſimo ejus Aſſeclæ adhærent, inter quos

Con-

Congregationes Lateranenſiss, & Gallicana Canonicorum Regularium, etiam ſpeciali Decreto ad ſequendam D. Thomæ doctrinam ſe adſtrinxerunt: & Auguſtiniani, dum Ægidium Romanum D. Thomæ diſcipulum; & defenſorem elegerunt in Ducem ac Magiſtrum, eodem voto D. Thomam ut Promagiſtrum ſuum agnoverunt. Ex ordine D. Benedicti, Caſſinenſis Congregatio D. Thomam quemdam alumnum ſuum, in Philoſophia, & Theologia ſequi ſtatuit: Quod & in aliis ejuſdem ſacri Ordinis Congregationibus è Lectoribus communiter obſervari cernimus, ipſa executionem ſtatuum præoccupante. Regularis Ordo Redemptionis Captivorum in virtute obedientiæ ſuis præcipit, ut Doctorem Angelicum ſequantur cùm Commentariis Zumel egregii D. Thomæ interpretis. Ex Ordine Sancti Franciſci plures ex RR. Patribus Capucinis, & Tertiariis D. Thomæ veſtigia tenere profitentur; ipſique Minores licet Scoti placita defendant, modeſtiſſimo tamen Decreto ſtatuerunt, ut debita reverentia Doctoris Angelicis opinionibus exhiberetur. Societas Jeſu in Conſtitutionibus D. Thomam ſequi ſtatuit; & in quinta Congregatione ſuis præcipit, ut eum animo tanquam proprium Doctorem habeant, & ſequi teneantur. Congregationes Bernabitarum, & Oratorii Jeſu ſpecialibus ſtatutis idem decrevere; pluresque alii Ordines adduci poſſent, ſi eorum Decreta ſatis comperta haberemus.

Theologorum etiam primæ notæ, qui D. Thomæ ut Magiſtro adhærent, catalogus integrum volumen impleret. Unum annotaſſe ſufficiat, ſcilicet ut quemadmodum ante D. Tho-

nam liber Sententiarum Petri Lombardi pro theologico textu habebatur, in quo exponendo Theologorum omnium libri occupabantur: ita quoque nunc D. Thomæ ſummæ theologicæ honor ille delatus eſt: Eam enim veluti totius eruditionis Theologicæ inexhauſtum fontem, Scripturæ, traditionis, Conciliorum, Patrum, totiuſque ſacræ Doctrinæ abſolutiſſimum Epitomen; theologicarum diſputationum fundatiſſimam baſim, & regulam emendatiſſimam, omnes ſuis commentariis explicandam ſuſcipiunt, ita et tot ſint illius illuſtriſſima Encomia; quot extant Theologorum volumina. Poſſevinus & alii, ſupra ſeptingentos D. Thomæ Commemoratores recenſebant, quibus nunc innumeri alii adjecti ſunt & continuò adjiciuntur, ita ut merito illud Joan. 12. ipſi attribui poſſit, *Ecce Mundus totus poſt eum abiit*. Ingens ſanè ac ſupra quam quod dici poteſt admiranda D. Thomæ gloria, tantum decus tam longa poſſeſſione firmatum à Magiſtro Sententiarum ad ſe transfudiſſe, ſicque tot habere ſuæ doctrinæ diſcipulos, quot facultas theologica numerat Magiſtros.

§. III.

Commendatur Doctrina D. Thom. variis rationibus.

Probatur ultimò Concluſio varijs rationibus. Et primò quidem ex origine doctrinæ D. Thomæ: nam illa doctrina eſt præſtantiſſima & hominibus erudiendis aptiſſima, & cæteris præferenda eſt, quam conſtat eſſe cœlitus traditam, ac divinitùs inditam. Sed conſtat D. Thomæ do-

Digitized by Google

doctrinam eſſe talem; Ergò. Major patet: tùm quia ut dicitur Jacobi 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt; deſcendens à Patre luminum.* Tum quia veritas non tam filia temporis eſt, ut eam vocat Horatius, quàm Dei, Cœli: Ideòque ea doctrina maximè verax, quæ de cælo venit, & à Deo traditur; undè antiqui populorum Magiſtri, ut ſibi fidem conciliarent, fingebant ſe à Diis edoctos, proindeque dignos, qui homines erudirent. Ut Pithagoras fingebat ſe Deorum concilio interfuiſſe, ibique ſua dogmata hauſiſſe: Numa Pompilius fabulabatur ſe à Dea Egeria inſtrui. Socrates pro Pedagogo genium familiarem habere gloriabatur; Lycurgus ſuas leges non tàm hominis, quam Dei inventum eſſe jactabat; Adeo in omnium animis fixum, & ratum eſt illum, & veracem, & cæterorum Magiſtrum eſſe debere, qui Dei prius extitit Diſcipulus, ac Theodidactus. Minor verò probatur, tum authoritate Pontificum; nam Joannes XXII. in Bulla Can. D. Thom. de libris ejus inquit, *Eos non abſque ſpeciali infuſione perfecit.* Undè fertur dixiſſe Divum Thomam *tot miracula feciſſe, quot Articulos ſcripſit; quia omnes reſolvit lumine pluſquam humano.* Et Clemens VIII. vocat Divum Thomam *Eloquium divinum, & cæleſtem Doctrinam, ac miraculis illuſtrem*; refertque S. D. in difficultatibus reſolvendis habuiſſe DD. Apoſtolos Petrum, & Paulum interpretes. Tùm etiam ex probatiſſima ejus digeſtorum hiſtoria, quæ refert ſanctum virum ad orationem, ut ad oraculum confugere ſolitum, in qua de omnibus erudiebatur: ipſumque cum ſanctis, & Angelis familiariter fuiſſe converſatum; in frequentiſſi-

mam liber Sententiarum Petri Lombardi pro theologico textu habebatur, in quo exponendo Theologorum omnium libri occupabantur: ita quoque nunc D. Thomæ ſummæ theologicæ honor ille delatus eſt: Eam enim veluti totius eruditionis Theologicæ inexhauſtum fontem, Scripturæ, traditionis, Conciliorum, Patrum, totiuſque ſacræ Doctrinæ abſolutiſſimum Epitomen; theologicarum diſputationum fundatiſſimam baſim, & regulam emendatiſſimam, omnes ſuis commentariis explicandam ſuſcipiunt, ita ut tot ſint illius illuſtriſſima Encomia; quot extant Theologorum volumina. Poſſevinus & alii, ſupra ſeptingentos D. Thomæ Commemoratores recenſebant, quibus nunc innumeri alii adjecti ſunt & continuò adjiciuntur, ita ut merito illud Joan. 12. ipſi attribui poſſit, *Ecce Mundus totus poſt eum abiit*. Ingens ſanè ac ſupra quam quod dici poteſt admiranda D. Thomæ gloria, tantum decus tam longa poſſeſſione firmatum à Magiſtro Sententiarum ad ſe tranſtuliſſe, ſicque tot habere ſuæ doctrinæ diſcipulos, quot facultas theologica numerat Magiſtros.

§. III.

Commendatur Doctrina D. Thom. variis rationibus.

Probatur ultimò Concluſio varijs rationibus. Ut primò quidem ex origine doctrinæ D. Thomæ: nam illa doctrina eſt præſtantiſſima & hominibus erudiendis aptiſſima, & cæteris præferenda eſt, quam conſtat eſſe cœlitus traditam, ac divinitùs inſulam. Sed conſtat D. Thomæ do-

ctrinam eſſe talem; Ergò. Major patet: m quia ut dicitur Jacobi 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt; deſcendens Patre luminum.* Tua quia veritas non tam lia temporis eſt, ut eam vocat Horatius, quàm Dei, Cœli: Ideòque ea doctrina maximè verax, quæ de cælo venit, & à Deo traditur; unè antiqui populorum Magiſtri, ut ſibi fidem conciliarent, fingebant ſe à Diis edoctos, prondeque dignos, qui homines erudirent. Ut Pithagoras fingebat ſe Deorum concilio interfuiſſe, ibique ſua dogmata hauſiſſe: Numa Pompilius fabulabatur ſe à Dea Egeria inſtrui. Socrates pro Pedagogo genium familiarem habere gloriabatur; Lycurgus ſuas leges non tàm hominis, quam Dei inventum eſſe jactabat; Adeo in omnium animis fixum, & ratum eſt illum, & veracem, & cæterorum Magiſtrum eſſe debere, qui Dei prius extitit Diſcipulus, ac Theodidactus. Minor verò probatur, tum authoritate Pontificum; nam Joannes XXII. in Bulla Can. D. Thom. de libris ejus inquit, *Eos non abſque ſpeciali infuſione perfecit.* Undè fertur dixiſſe Divum Thomam *tot miracula feciſſe, quot Articulos ſcripſit; quia omnes reſolvit lumine pluſquam humano.* Et Clemens VIII. vocat Divum Thomam *Eloquium divinum, & cæleſtem Doctrinam, ac miraculis illuſtrem*; refertque S. D. in difficultatibus reſolvendis habuiſſe DD. Apoſtolos Petrum, & Paulum interpretes. Tùm etiam ex probatiſſima ejus digeſtorum hiſtoria, quæ refert ſanctum virum ad orationem, ut ad oraculum confugere ſolitum, in qua de omnibus erudiebatur: ipſumque cum ſanctis, & Angelis familiariter fuiſſe converſatum; in frequentiſſi-

Digitized by Google

niam liber Sententiarum Petri Lombardi pro theologico textu habebatur, in quo exponendo Theologorum omnium libri occupabantur: ita quoque nunc D. Thomæ ſummæ theologicæ honor ille delatus eſt: Eam enim veluti totius eruditionis Theologicæ inexhauſtum fontem, Scripturæ, traditionis, Conciliorum, Patrum, totiuſque ſacræ Doctrinæ abſolutiſſimum Epitomen; theologicarum diſputationum fundatiſſimam baſim, & regulam emendatiſſimam, omnes ſuis commentariis explicandam ſuſcipiunt, ita ut tot ſint illius illuſtriſſima Encomia; quot extant Theologorum volumina. Poſſevinus & alii, ſupra ſeptingentos D. Thomæ Commemoratores recenſebant, quibus nunc innumeri alii adjecti ſunt & continuò adjiciuntur, ita ut merito illud Joan. 12. ipſi attribui poſſit, *Ecce Mundus totus poſt eum abiit*. Ingens ſanè ac ſupra quam quod dici poteſt admiranda D. Thomæ gloria, tantum decus tam longa poſſeſſione firmatum à Magiſtro Sententiarum ad ſe tranſtuliſſe, ſicque tot habere ſuæ doctrinæ diſcipulos, quot facultas theologica numerat Magiſtros.

§. III.

Commendatur Doctrina D. Thom. variis rationibus.

Probatur ultimò Concluſio varijs rationibus. Ut primò quidem ex origine doctrinæ D. Thomæ: nam illa doctrina eſt præſtantiſſima & hominibus erudiendis aptiſſima, & cæteris præferenda eſt, quam conſtat eſſe cœlitus traditam, ac divinitùs inſulam. Sed conſtat D. Thomæ do-

doctrinam eſſe talem; Ergò. Major patet: tùm quia ut dicitur Jacobi 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt; deſcendens à Patre luminum.* Tùm quia veritas non tam filia temporis eſt, ut eam vocat Horatius, quàm Dei, Cœli: Ideòque ea doctrina maximè verax, quæ de cælo venit, & à Deo traditur; undè antiqui populorum Magiſtri, ut ſibi fidem conciliarent, fingebant ſe à Diis edoctos, proindeque dignos, qui homines erudirent: Ut Pithagoras fingebat ſe Deorum concilio interfuiſſe, ibique ſua dogmata hauſiſſe: Numa Pompilius fabulabatur ſe à Dea Egeria inſtrui. Socrates pro Pedagogo genium familiarem habere gloriabatur; Lycurgus ſuas leges non tàm hominis, quam Dei inventum eſſe jactabat; Adeo in omnium animis fixum, & ratum eſt illum, & veracem, & cæterorum Magiſtrum eſſe debere, qui Dei prius extitit Diſcipulus, ac Theodidactus. Minor verò probatur, tum authoritate Pontificum; nam Joannes XXII. in Bulla Can. D. Thom. de libris ejus inquit, *Eos non abſque ſpeciali infuſione perfecit.* Undè fertur dixiſſe Divum Thomam *tot miracula feciſſe, quot Articulos ſcripſit; quia omnes reſolvit lumine pluſquam humano.* Et Clemens VIII. vocat Divum Thomam *Eloquium divinum, & cæleſtem Doctrinam, ac miraculis illuſtrem*; refertque S. D. in difficultatibus reſolvendis habuiſſe DD. Apoſtolos Petrum, & Paulum interpretes. Tùm etiam ex probatiſſima ejus digeſtorum hiſtoria, quæ refert ſanctum virum ad orationem, ut ad oraculum confugere ſolitum, in qua de omnibus erudiebatur: ipſumque cum ſanctis, & Angelis familiariter fuiſſe converſatum; in frequentiſſi-

niam liber Sententiarum Petri Lombardi pro theologico textu habebatur, in quo exponendo Theologorum omnium libri occupabantur: ita quoque nunc D. Thomæ ſummæ theologicæ honor ille delatus eſt: Eam enim veluti totius eruditionis Theologicæ inexhauſtum fontem, Scripturæ, traditionis, Conciliorum, Patrum, totiuſque ſacræ Doctrinæ abſolutiſſimum Epitomen; theologicarum diſputationum fundatiſſimam baſim, & regulam emendatiſſimam, omnes ſuis commentariis explicandam ſuſcipiunt, ita ut tot ſint illius illuſtriſſima Encomia; quot extant Theologorum volumina. Poſſevinus & alii, ſupra ſeptingentos D. Thomæ Commemoratores recenſebant, quibus nunc innumeri alii adjecti ſunt & continuò adjiciuntur, ita ut merito illud Joan. 12. ipſi attribui poſſit, *Ecce Mundus totus poſt eum abiit*. Ingens ſanè ac ſupra quam quod dici poteſt admiranda D. Thomæ gloria, tantum decus tam longa poſſeſſione firmatum à Magiſtro Sententiarum ad ſe tranſtuliſſe, ſicque tot habere ſuæ doctrinæ diſcipulos, quot facultas theologica numerat Magiſtros.

§. III.

Commendatur Doctrina D. Thom. variis rationibus.

Probatur ultimò Concluſio varijs rationibus. Ut primò quidem ex origine doctrinæ D. Thomæ: nam illa doctrina eſt præſtantiſſima & hominibus erudiendis aptiſſima, & cæteris præferenda eſt, quam conſtat eſſe cœlitus traditam, ac divinitùs inſulam. Sed conſtat D. Thomæ do-

doctrinam eſſe talem; Ergò. Major patet: tùm quia ut dicitur Jacobi 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt; deſcendens à Patre luminum.* Tùm quia veritas non tam filia temporis eſt, ut eam vocat Horatius, quàm Dei, Cœli: Ideòque ea doctrina maximè verax, quæ de cælo venit, & à Deo traditur; undè antiqui populorum Magiſtri, ut ſibi fidem conciliarent, fingebant ſe à Diis edoctos, proindeque dignos, qui homines erudirent: Ut Pithagoras fingebat ſe Deorum concilio interfuiſſe, ibique ſua dogmata hauſiſſe: Numa Pompilius fabulabatur ſe à Dea Egeria inſtrui. Socrates pro Pedagogo genium familiarem habere gloriabatur; Lycurgus ſuas leges non tàm hominis, quam Dei inventum eſſe jactabat; Adeo in omnium animis fixum, & ratum eſt illum, & veracem, & cæterorum Magiſtrum eſſe debere, qui Dei prius extitit Diſcipulus, ac Theodidactus. Minor verò probatur, tum authoritate Pontificum; nam Joannes XXII. in Bulla Can. D. Thom. de libris ejus inquit, *Eos non abſque ſpeciali infuſione perfecit.* Undè fertur dixiſſe Divum Thomam *tot miracula feciſſe, quot Articulos ſcripſit; quia omnes reſolvit lumine pluſquam humano.* Et Clemens VIII. vocat Divum Thomam *Eloquium divinum, & cæleſtem Doctrinam, ac miraculis illuſtrem*; refertque S. D. in difficultatibus reſolvendis habuiſſe DD. Apoſtolos Petrum, & Paulum interpretes. Tùm etiam ex probatiſſima ejus digeſtorum hiſtoria, quæ refert ſanctum virum ad orationem, ut ad oraculum confugere ſolitum, in qua de omnibus erudiebatur: ipſumque cum ſanctis, & Angelis familiariter fuiſſe converſatum; in frequentiſſi-

niam liber Sententiarum Petri Lombardi pro theologico textu habebatur, in quo exponendo Theologorum omnium libri occupabantur: ita quoque nunc D. Thomæ ſummæ theologicæ honor ille delatus eſt: Eam enim veluti totius eruditionis Theologicæ inexhauſtum fontem, Scripturæ, traditionis, Conciliorum, Patrum, totiuſque ſacræ Doctrinæ abſolutiſſimum Epitomen; theologicarum diſputationum fundatiſſimam baſim, & regulam emendatiſſimam, omnes ſuis commentariis explicandam ſuſcipiunt, ita ut tot ſint illius illuſtriſſima Encomia; quot extant Theologorum volumina. Poſſevinus & alii, ſupra ſeptingentos D. Thomæ Commemoratores recenſebant, quibus nunc innumeri alii adjecti ſunt & continuò adjiciuntur, ita ut merito illud Joan. 12. ipſi attribui poſſit, *Ecce Mundus totus poſt eum abiit*. Ingens ſanè ac ſupra quam quod dici poteſt admiranda D. Thomæ gloria, tantum decus tam longa poſſeſſione firmatum à Magiſtro Sententiarum ad ſe tranſtuliſſe, ſicque tot habere ſuæ doctrinæ diſcipulos, quot facultas theologica numerat Magiſtros.

§. III.

Commendatur Doctrina D. Thom. variis rationibus.

Probatur ultimò Concluſio varijs rationibus. Ut primò quidem ex origine doctrinæ D. Thomæ: nam illa doctrina eſt præſtantiſſima & hominibus erudiendis aptiſſima, & cæteris præferenda eſt, quam conſtat eſſe cœlitus traditam, ac divinitùs infuſam. Sed conſtat D. Thomæ do-

doctrinam eſſe talem; Ergò. Major patet: tùm quia ut dicitur Jacobi 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum eſt; deſcendens à Patre luminum.* Tum quia veritas non tam filia temporis eſt, ut eam vocat Horatius, quàm Dei, Cœli: Ideòque ea doctrina maximè verax, quæ de cælo venit, & à Deo traditur; undè antiqui populorum Magiſtri, ut ſibi fidem conciliarent, fingebant ſe à Diis edoctos, proindeque dignos, qui homines erudirent. Ut Pithagoras fingebat ſe Deorum concilio interfuiſſe, ibique ſua dogmata hauſiſſe: Numa Pompilius fabulabatur ſe à Dea Egeria inſtrui. Socrates pro Pedagogo genium familiarem habere gloriabatur; Lycurgus ſuas leges non tàm hominis, quam Dei inventum eſſe jactabat; Adeo in omnium animis fixum, & ratum eſt illum, & veracem, & cæterorum Magiſtrum eſſe debere, qui Dei prius extitit Diſcipulus, ac Theodidactus. Minor verò probatur, tum authoritate Pontificum; nam Joannes XXII. in Bulla Can. D. Thom. de libris ejus inquit, *Eos non abſque ſpeciali infuſione perfecit.* Undè fertur dixiſſe Divum Thomam *tot miracula feciſſe, quot Articulos ſcripſit; quia omnes reſolvit lumine pluſquam humano.* Et Clemens VIII. vocat Divum Thomam *Eloquium divinum, & cæleſtem Doctrinam, ac miraculis illuſtrem*; refertque S. D. in difficultatibus reſolvendis habuiſſe DD. Apoſtolos Petrum, & Paulum interpretes. Tùm etiam ex probatiſſima ejus digeſtorum hiſtoria, quæ refert ſanctum virum ad orationem, ut ad oraculum confugere ſolitum, in qua de omnibus erudiebatur: ipſumque cum ſanctis, & Angelis familiariter fuiſſe converſatum; in frequentiſſi-

mas ecſtaſes, raptum, dum contemplationi etiam rerum ſcholaſticorum mentem applicaret; quod de nullo alio Sancto legimus; ut ſcilicèt quemadmodum alii Sancti myſticas, & propheticas illuſtrationes in raptibus hauriebant itaque divinus ille vir ſcientiarum lumina in illis ſuſciperet. Tùm demùm ex ipſa viri ſanctiſſimi confeſſione, qui fratri Reginaldo ſocio ſuo dicere ſolebat, *ſcientiam ſuam non tam humano ſtudio, & naturali ingenio, quam orationis ſuffragio divinitùs impetraſſe*. Et ſi dicas quoſdam alios habuiſſe ſciencias etiam divinitûs infuſas; Reſpondeo, in primis id vix de nllo alio ita certò conſtare, ac de D. Thoma: Deinde alii quidem leguntur divinitùs habuiſſe lumen infuſum, quo faciliùs ſcientias addiſcerent; ſed unius D. Thomæ privilegium fuit, etiam de Quæſtionibus in particulari divinitùs inſtrui vel per ecſtaticos raptus, vel per Cælitum colloquia, vel per orationem, *à qua ſurgent* inquit Bernardus Guidonis: *inveniebat apertum, quòd priùs erat occultum, ſic habent in promptu, quod dictaret, quam in libro aliquo didiciſſet*.

Probatur 2. ex præſtantia Auctoris illius doctrinæ D. Thomæ ſcilicèt, in quo, Natura, Gratia, & ſtudium conſpiraverunt, ut eum totius orbis Magiſter dignum efficerent. Natura quidem à qua ſortitus erat animam bonam, & maximarum rerum capacem: memoriam uſque ad prodigium felicem, ad omnia facilè addiſcenda, perpetuò retinenda, & tanto cum ordine reddenda, ut ſæpè quatuor Amavenſibus res diverſiſſimas ſimul dictaret; ingenium ad comprehendendum vaſtiſſimum; ad penetrandum ſubtiliſſimum, ad altiora contemplan-

planda ſublimiſſimum, & facillimum ad omnia clarè explicanda, & in omnem faciem verſanda. Gratiæ quoque dona cum profuſione acceſſerant, humilitas profundiſſima, quæ ſapientiæ baſis eſt; munditia cordis: & corporis plusquam humana, cui Dei viſio: & veritatis cognitio promittitur; oratio ita efficax, ut omnia impetraret ſanctitas tanta, ut cœlites quaſi familiares Magiſtros haberet; contemplatio adeò expedita, ut raptus, & ceſſaſſes ad nutum haberet, ardentiſſima cognoſcendæ veritatis ſitis, ob quam eum veluti Danielem, virum deſideriorum Bernardus Guidonis vocat: lumen intellectus, ſcientiæ, & ſapientiæ ſupra hominis mortalis conditionem clariſſimum. Ad tantas naturæ; & gratiæ dotes adjecit quoque ſanctus Doctor impigerrimum ſtudium cùm enim ad Doctoris munus ſe divinitùs deſtinatum ſciret: ut ipſe fatetur in Proem. Summæ cont Gent. ſcientiis totum animum applicuit; nullis vigiliis, aut laboribus pepercit: Beatum Albertum omnium: pænè mortalium, niſi hanc laudem ipſe diſcipulus præripuiſſet eruditiſſimum avidiſſimè audivit, libros omnes adeò feliciter evoluit, ut vir modeſtiſſimus in familiari colloquio ſtudentibus dixerit: *ſe nullum legiſſe, quem divino adjutus ſpiritu non intellexiſſet*. Ad cumulum demùm votorum, & maximum D. Thomæ diſcipulorum ſolatium accedit, ut in eo non modò abſolutiſſimum Magiſtrum habeant, qualem nulla ætas aut tulit, aut feret, ſed etiam efficaciſſimum interceſſorem; qui dum doctrinam in libris ſuis proponit, intelligentiæ quoque lumen efficacibus meritis poſſit impetrare; ita ut thomiſticæ doctrinę quodammodo attribui præ aliis poſſit, quod

legi gratiæ ſupra legem ſcriptam tribuitur, eam ſcilicet non modo nuda dogmata tradere, ſed etiam conformem ipſis ſpiritum interiùs ſubminiſtrare.

Probatur 3. ex ſcopo, quem ſibi ſanctus Doctor in condenda ſua doctrina propoſuit. Cum enim cæteræ ſectæ naſci ſolent vel ex quadam contradicendi, & aliena ſubvertendi prurigine; vel ex cupiditate nova, & inaudita ingerendi; vel ex zelo defendendi ea, quæ à domeſticis malè excogitata, à cæteris reprobantur; unicam veritatem ſibi pro doctrinæ ſcopo D. Thom. conſtituit. Unde nullum alicujus momenti Doctorem acerbè carpit: nulli contradicere geſtit: omnes quantum fieri, poteſt, benigne exponit: tritam ab antiquis viam ſequitur nova quidem excogitat, non tamen ad vetera deſtruenda, ſed illuſtranda; & cùm ſcientiæ naturales ſint ſacræ doctrinæ Ancillæ, id unum impensè curat, ut ſcientiarum lumen fidei doctrinæ inſerviat, ad quam illuſtrandam: & declaranda Divina Myſteria mirabiles convenientias ex rebus naturalibus excogitavit: & in omnibus rationem fidei ita accommodavit, ut in confeſſo ſit apud omnes, illius doctrinam explicandis fidei miſteriis omninò aptiſſimam eſſe ideòque & veriſſimam: ſiquidem ut apertum rectitudinis judicium eſt rectis concordare; ita quoque infallibile veritatis teſtimonium eſt, in principiis, & concluſionibus naturalium ſcientiarum; cum veritatibus fidei concordia: Nam veritas veritati concors, & amica eſt: falſitas verò prorſus repugnat.

Probatur 4. ex Dotibus, quas habere debet optima doctrina; quarum præcipuæ ſunt, ut ſit Pura ab erroribus, Solida in dogmatibus, Sublimis

blimis in principiis, Uniformis in concluſionibus, Completa in tractatibus, Sancta in moralibus. Facilis addiſcentibus. Sed hæc omnia cumulatiſſimè complectitur doctrina thomiſtica; ergò. Probatur minor errore puram, non modò Pontifices declarant, ſed uſus quoque comprobavit; nam à tot ſæculis, à tot Æmulis, uſque ad ultimos apices verſata, cribrata, & ventilata, ſua ſinceritate, ac puritate omnem, & amicorum fidem vicit, & adverſariorum invidiam. Solidam in dogmatibus eſſe publica vox proclamat, & experientia confirmat nam adverſariorum impugnationibus, ut Hercules Junonis odiis, melior effecta, quantò acriùs impetitur, tantò firmiùs ſtabilitur: & veluti ſolidum marmor, dum feritur, politur; undè in proloquium abiit, eam propè plus hoſtibus debere, quàm amicis: ab iſtorum enim adminiſtratione honorem, ſed ab illorum impugnatione ſoliditatis ſuæ notitiam, & claritatem accepit.

Sublimitatem principiorum ejus ſatis indicat tùm angelicus titulus, quo donata eſt; eo quod inter humanas doctrinas tantùm emineat, quantùm ſupra homines Angeli. Tùm angelicus modus procedendi D. Thom. qui quantùm rei conditio patitur, cuncta reſolvit ad prima, & altiſſima principia. Uniformitas quoque ac mirabilis concluſionum omnium inter ſe conſenſus D. Thom. relucet; nam veluti in corpore animalis, unum membrum aliud non impugnat, ſed juvat; ita quoque omnia hujus Doctoris dogmata ſic inter ſe cohærent, & concatenantur, ut unum aliud confirmet, nec ab eo divelli poſſit, & philoſophica theologicis viam parent, rurſuſque theologica philoſophi-

cis novum robur, lumen, ac perfectionem adjiciant. Compleċtiſſima quoque eſt D. Th. doctrina, cùm ipſe de omnibus, quæ tùm Philoſophum, tùm Theologum erudire poſſunt, non minùs copioſè, quàm egregiè tractaverit; ita ut ei meritò tribui poſſit illud D. Gregorii Nazianzeni de Baſilio Magno elogium: *Unus omnium loco ſtudioſis ad eruditionem comparandam ſufficit*. Sanctitate etiam præcellit, cùm & altiſſimè de Deo, & humillimè de creaturis ſentire docet, ſalutiſque viam nec periculoſa indulgentia dilatans, nec nimia ſeveritate coarctans, ita mores informat, ut omnes ejus opiniones non modò probabiles, ſed etiam tutiſſimas aſſerat Summi Pontificis nuperum oraculum, qui in diſcernenda morum doctrina falli non poteſt. Sed demùm ne quid ad laudis culmen deſit, D. Thomæ doctrina etſi ſublimis, ac profunda ſit, attamen facilis: ita ut illi accommodari poſſit, quod de ſacra Scriptura Gregorius dicit: *Eam* ſcilicèt *eſſe fluvium altum, & plenum in quo & agnus ambulet, & elephas natet*. Hujus autem fęlicitatis ratio eſt, tùm mira S. Doctoris in explicandis rebus claritas; tùm artificioſiſſimus in diſponendis materiis ordo: tùm perpetua quędam doctrinæ concatenatio, & ad pauciſſima principia reductio: quæ ſi quis penetraverit, perenni ſerie naſcentes, ex iis concluſiones facilè deducet. Undè vulgatum effatum eſt D. Thomæ doctrinam à diſcipulis non fęlicem memoriam, quæ rariſſima eſt, ſed maturum judicium exigere.

Probatur demum 6. ex effectibus angelicæ doctrinæ: ſi enim arbor ex fructibus dignoſçitur quæ unquam doctrina, excepta Canonica, meliores uberiores, & univerſaliores fructus protulit?

lit? Hæc theologicam facultatem antea rudem polivit, informem exornavit, confuſam diſpoſuit, obſcuram luce copioſiſſima perfudit, & ſolis autoritatib. innixam, ſed rationibus jejunam, innumeris argumentis illuſtravit, & ad hoc decus, ac perfectionis apogæum perduxit, ut *non plus ultra*. Hæc Philoſophiam fidei rebellem, & à Theologia penitus alienam, in obſequium ſacræ doctrinæ captivavit: ut enim olim Angelus Agarem fugitivam reduxit ad Dominam ſuam: ita quoque Doctor Angelicus humanam ſapientiam ſacræ doctrinæ tanquam Reginæ ſuæ ſubjecit, ita ut, quæ priùs erat pernicioſa fidei inimica, nunc facta ſit utilis ancillà. Hæc gentilium Philoſophorum dogmata, quibus anteà ut lanceis, & enſibus Fidem impugnabant Gentiles, & Hæretici, convertit in vomeres, & falces: quæ nunc ad divinæ ſapientiæ ſementes animos diſponunt, & ad colligendam ejus meſſem utiliter inſerviunt. Hæc omnium hæreticorum ſacrilega inventa funditùs ſubvertit, & quotidiè confundit, ut oſtendit Gravina tom. 1. Preſcript. Summique Pontifices teſtantur. Hæc Miſteria fidei non modò lucentiſſimis convenientiis exornavit, ſed etiam tanta luce perfudit, ut extra beatificæ viſionis meridiem, amplior nec optari, nec ſperari poſſe videatur: meritoque cenſeri poſſit præfulgida quædam æternæ dici aurora. Hæc arma Patribus Latinis contra Græcorum errores ita fortia ſuggeſſit: ut ipſi Præſules Græci in Concilio Florentino mirarentur ex quo armamentario tam efficacia tela erui poſſent: cumque didiciſſent ex D. Thomæ libris eſſe deprompta, ſummam ejus theologicam Græcam habere voluerunt.

Quis acutus Philoſophus, quis eruditus Theologus, quis Doctor myſticus, quis prudens conſcientiarum Moderator, quis ſapiens animarum Paſtor, quis peritus ſcripturarum Interpres, quis efficax verbi Dei Concionator, quis egregius Controverſiſta, qui non de D. Thomæ fontibus potaverit? Qui Summam ejus theologicam non evoluit, ita ut de ea dicere poſſit, quod Cyprianus poſcendo Tertuliani volumina; *affer Magiſtrum?* Qui demùm eam non agnoſcat ſuæ fontem eruditionis, ſuum oraculum in dubiis, ſuum ducem in arduis, lumen in obſcuris, Mercurius in biviis, armamentarium in controverſiis, & litterarum pugnis, normam in moribus regendis, Danielem in difficilioribus ſcripturæ locis, theſaurum, qui ſolidiores concionum divitias ſubminiſtret, promptuarium, ex quo ſacri verbi frumentum, & vinum depromat, ut populos paſcat, & nutriat, & demùm, ut uno verbo concludam, immenſam quandam, & inexhauſtam totius eruditionis Chriſtianæ abyſſum: Ergò quidquid iſti omnes præclari habent, & agunt, D. Thom. doctrinæ debent, totque ſunt illius effectus, quot ſunt illorum fructus. Oh feracem doctrinam, & bonis fructibus plenam; poſtque tot, & tanta collata hominibus beneficia, non tàm angelicam, quàm divinam, niſi eo quoque divina eſſet, quò angelica nuncupatur!

Hæc pauca ex multis in commendationem doctrinæ thomiſticæ relata ſatis oſtendunt, quanto intervallo cæteris omnibus emineat, quàm meritò aliis anteponenda ſit, quàm jure totus propè orbis ingenti Doctoris Angelici admiratione raptus eum ut communem Magiſtrum ſequi profiteatur, ita ut ei tribui meritò

poſſit,

Digitized by Google

poſſit, quod Seneca de natura dixit eum à tanta diſcipulorum turba *non mercede, ſed miraculo coli*. Augeamus ergò & nos tam illuſtrem, tam eruditum tamque præclarum exercitum, & humanæ, divinæquæ ſapientiæ avidi, ejus fluenta ab hoc puriſſimo, & inexauſto fonte, ejus ſplendores ab hoc fulgentiſſimo ſole, ejus myſteria ab hoc cœleſti oraculo, ejus documenta ab hoc Angelo cœlitùs ad nos miſſo, requiramus. Et ut nos hortatur Clemens VI. Lemovicenſis in ſermone de D. Thoma, qui incipit: *Ecce plùs quàm Salomon hic*, quem refert Lucarinus in fine manualis controverſiarum Thomiſt. *Hujus doctrina non recedat ab ore, non recedat à corde; quia ipſam ſequens non devias, ipſam cogitans non erras, ipſam tenens non corruis, ipſam loquens non mentiris, ipſam ſtudens ad veritatem pervenis. Tenui ergò nec dimittam*. Cant. 3.

PRIMA PARS

PHILOSOPHIÆ

Quæ Logica, ſeu Dialectica nuncupatur.

LOGICA græcè, idem eſt, ac Rationalis latinè: Dialectica verò idem eſt, ac diſputativa. Utroque nomine vocari ſolet illa Philoſophiæ pars, quæ docet modum diſputandi, ſeu ratiocinandi. Eſt autem ratio, vis quædam homini indita, per quam unum inſert ex alio; ut dum quis ex exteriori vultus dejectione infert latentem animi mœſtitiam, ex turbato pulſu infert cordis languorem. Res enim ſunt invicem connexæ, undè cognitio unius ducit ad alterius notitiam; Idcircò natura nobis inſervit vim quamdam inferendi unum ex alio. Hæc facultas dicitur ratio, ſeu diſcurſus. Quia tamen natura per artem juvatur, inventa ad benè diſcurrendum. Hæc ſcientia dicitur Logica, ſeu dialectica, quæ primò loco tradi ſolet in Philoſophia: nàm antequam de rebus aliis diſputemus, oportet ſcire modum diſputandi. Hæc autem Logica dividitur in minorem, & majorem. Minor Logica eſt, que de rebus facilioribus agit, qnibus adjuvatur ratio noſtra ad diſcurſum, ut de regu-

lis

lis benè diſputandi, de terminis, quibus diſputamus, &c. In Majori verò Logica celebriores quæſtiones agitantur circa res logicales. Undè incipiendo à prima.

LOGICA MINOR.

Rerum Logicalium faciliora complectens, in tres partes diviſa.

TRactatum hunc dividimus in tres partes, quarum prima agit de vocibus, ſeu terminis, qui ſunt prima elementa diſputandi. Secunda agit de propoſitione. Tertia de argumentatione. Ratio diviſionis eſt quia ſcopus Logicæ eſt dirigere intellectum in cognitione veritatis; intellectus autem tribus operationibus, veluti tribus paſſibus, gradatim procedit in cognitionem veritatis. Prima operatio, & veluti primus noſtræ mentis paſſus, eſt Apprehenſio: Secunda dicitur Judicium; Tertia dicitnr Diſcurſus. Apprehenſio eſt ille actus, per quem ſimpliciter rem apprehendimus ſeu intuenmr, nihil de illa affirmando, vel negando; ut dum conſidero florem, domum, lapidem, &c. Judicium verò eſt ille actus; per quem mens noſtra unum de alio affirmat, vel negat, ut dum conſiderans quid ſit flos, quid pulchritudo, unum de alio affirmo, dicendo florem eſſe pulchrum, vel unum de alio nego, dicendo florem non eſſe pulchrum: Diſcurſus tandem eſt, quo unum ex alio infero: ut dum ſic colligo; flos eſt pulcher, ergò delectat viſum.

Prima pars Logicæ agit de Terminis, quibus

res

res ſimpliciter apprehenſas exprimimus. Secunda agit de propoſitione, qua mentis noſtræ ſententiam enunciamus, exprimendo quid nobis de re videatur. Tertia pars agit de Argumentatione qua unum ex alio inferimus. Hæc diviſio deſerviſſet quoque Majori Logicæ, ſed antequam ſingulas partes aggrediamur, prius præmittenda de more Quæſtio Præambula de Methodo, & modo ſciendi: nàm antequàm cætera diſcas, priùs diſcendi modus, & methodus addiſcenda ſunt.

QUÆSTIO PRÆAMBULA.

De Methodo, & Modo ſciendi,

ARTICULUS PRIMUS.

De Methodo.

METHODUS vox græca eſt, quam latine dixeris, viam expeditam. Undè illa diſpoſitio, qua res aptè diſponuntur, ut facilius capi poſſint, vocatur methodus. Hoc modo ſumpta methodus definitur: Modus ordinatus procedendi in veritatis inquiſitione. Confuſio enim parit obſcuritatem, & obſcuritas difficultatem: undè ut facilis ſit ad veritatem aditus, artificioſo quodam ordine opus eſt, qui ſingula diſponat, & eo modo proponat, quo faciliùs intelligi poſſunt. Hic ordo dicitur methodus.

Dividitur autem methodos in methodum compoſitivam, & reſolutivam. Methodus compoſitiva eſt, quæ à ſimplicioribus procedit ad

ad compoſitiora: ut à partibus ad totum: ab univerſalioribus ad particularia; à cauſis ad effectus: Nam univerſaliora ſunt ſimpliciora particularibus, & cauſæ effectibus. Methodus reſolutiva eſt, cum è contra procedimus à compoſito ad partes, ut à Particularibus ad univerſalia, ab effectibus ad cauſas. Exemplum methodi compoſitivæ eſt, ſi quis priùs agat de animalibus in communi, deinde deſcendat ad hominem, & equum; vel ſi quis acturus de corpore humano, priùs ſingulas ejus partes, ut caput, pectus, &c. explicet, deinde agat de toto corpore. Exemplum methodi reſolutivæ eſt, ſi quis priùs conſideret totius corporis ſtructuram, poſteà verò illud dividat in ſuas partes, & ſingulas examinet; aut ſi priùs hominem in ſe conſideret, deinde videns ipſum eſſe animal rationale, agat de animali in communi. Methodus compoſitiva ſervatur in ſcientiis tradendis; tunc enim procedimus ab univerſalioribus ad magis particularia. Nam univerſalia ſunt faciliora, faciliùs enim ſcimus, quid ſit animal, quam quid ſit homo: A facilioribus autem incipiendum eſt. Methodus reſolutiva ſervatur in ſcientiis proprio marte inveſtigandis: quia tunc procedimus per experientiam: Experientia verò habetur per ſenſus, ſenſui autem obvia ſunt particularia, & compoſita; non enim video animal in communi, ſed hoc particulare animal, ut hominem, vel bonum, quod ut cognoſcam, reſolvo in genus, & differentiam. Medici in judicandis morbis utuntur methodo reſolutiva; priùs enim explorant ſigna, & effectus morbi, à quibus procedunt ad inveſtigandas cauſas. Prætereà datur tertia quædam methodus ex utraque mixta, quæ dicitur arbitraria;

ſic

ſit autem: quando res tradendas accommodamus ad auditorum opportunitatem.

ARTICULUS SECUNDUS.

De modo ſciendi in communi.

MOdus ſciendi tripliciter ſumi poteſt, primò latè pro omni eo, quod juvat ad ſcientiam: ſic Logica dicitur modus ſciendi, quia juvat ad alias ſcientias: Methodus etiam dicitur modus ſciendi, quia diſponit res, ut faciliùs ſciri poſſint; ſecundò ſtrictiſſimè pro eo, quod generat ſcientiam propriè dictam; ſic demonſtratio ſola eſt modus ſciendi, quia ſola facit ſcire propriè, ut infrà dicetur: unde ſcientia definitur: Cognitio per demonſtrationem acquiſita; tertiò demùm ſumitur modus ſciendi pro eo quod tradit clariorem rerum notitiam, ſive ſcientificam, ſive non. Sic à nobis nunc uſurpatur modus ſciendi, & definitur. Oratio ignoti manifeſtativa. Orationem autem brevem vocamus, ſermonem ex duabus, vel pluribus vocibus compoſitum, de quo infra dicetur exactiùs.

Modus ſciendi ſic ſumptus eſt triplex, ſcilicèt Definitio, Diviſio, & Argumentatio. Probatur hæc diviſio; nam tot debent eſſe Modi ſciendi, quot ſunt ignota in rebus ſed de qualibet re tria ſunt ignota; ergò ſunt tres modi ſciendi. Major certa eſt, quia modus ſciendi debet explicare rem ignotam. Minor verò probatur; cujuslibet rei ignorari poteſt: 1. eſſentia, ſeu quid ſit: 2. partes ſeu quotuplex ſit. 3. Proprietates, ſeu quid ipſi competat, quia Definitio explicat eſſentiam; Diviſio aſſignat

gnat partes; Argumentatio oſtendit, quid rei conveniat.

Objicies: Propoſitio eſt modus ſciendi: ergò ſunt pluſquam tres modi ſciendi. Probatur Antecedens; Oratio manifeſtans ignotum eſt modus ſciendi; ſed propoſitio eſt oratio manifeſtans ignotum: ergò eſt modus ſciendi. Probatur minor: nam neſcienti quo anno natus ſit Chriſtus: manifeſto ignotum dicendo: Chriſtus natus eſt anno quadrageſimo ſecundo imperii Auguſti, Hæc autem oratio eſt propoſitio, ergò propoſitio eſt oratio manifeſtans ignotum.

Reſpondeò. Nego antecedens. Ad probat. conceſſa majori, nego minorem, ad cujus probationem diſtinguo majorem: neſcienti quo anno natus Chriſtus: &c. manifeſto propriè, & doctrinaliter, explicando rem obſcuram per aliquid notius negò: manifeſto impropriè, & hiſtoricè, narrando quid ſit factum, concedo, Explicatur diſtinctio: dupliciter aliqua veritas manifeſtari poteſt, primò impropriè, & quaſi hiſtoricè, nudè illam proponendo: ut ſi quis dicat, Salomon eſt ſalvatus: ſecundò propriè, & doctrinaliter, quando ſcilicet res obſcura declaratur; adducendo aliquid notius ipſa re: ut ſi quis dicat, Salomon eſt ſalvatus, quia egit pœnitentiam in ſenectute, Propoſitio ſolum manifeſtat ignotum impropriè, & primo modo, ipſum enunciando, & quaſi narrando, non tamen propriè, & ſecundo modo, aliquid notius adducendo. Undè propriè non eſt modus ſciendi.

Inſtabis: Dum aliqua propoſitio fit ab homine veraci, tunc res nobis certior, & clarior redditur, quàm ſi ab homine fallaci fieret: ergò talis propoſitio eſt modus ſciendi. Reſpon-

pondeo, hanc manifeſtationem fieri non per nudam propoſitionem, ſed per virtualem argumentationem; in quantum apud nos ita reputamus; quidquid dicitur ab homine veraci, ut plurimum eſt verum: Atqui talis homo verax hoc mihi dixit: ergò verum eſt.

Urgebis: ſaltem hæc propoſitio, homo eſt animal rationale, manifeſtat ignotum ſcilicet eſſentiam hominis: ergò eſt modus ſciendi.

Reſpondeo. Diſtinguo antecedens Manifeſtat ignotum ratione ſui, nego; ratione definitionis, quam includit, concedo. Iſta enim propoſitio continet definitionem hominis: undè mirum non eſt, ſi manifeſtet ejus eſſentiam.

Dices; Fumus manifeſtat ignem latentem, & pallor morbum occultum: ergò res hujuſmodi ſunt modus ſciendi.

Reſpondeo. Diſtinguo antecedens: Fumus manifeſtat ignem per modum orationis, nego: per modum ſigni, concedo. Modus autem ſciendi eſt, qui manifeſtat per modum orationis. Adde præterea, quod fumus non manifeſtat ignem niſi per virtualem diſcurſum, qui ex fumo viſo infert latere ignem.

ARTICULUS TERTIUS.

De Definitione.

Circa definitionem tria quærimus; 1. quid ſit: 2. quotuplex: 3. quas regules ſervare debeat, ut bona ſit.

Quantum ad primum. Definitio propriè dicitur, oratio explicans naturam rei, ſeu quid res ſit. Quatenùs, oratio convenit cum aliis modis ſciendi, cæteræ particulæ ipſam diſtin-

guunt

guunt ab aliis modis ſciendi: Proprium enim munus definitionis eſt explicare naturam rerum: dico, naturam rerum, nam definitio, quæ ſolùm explicat nomen, propriè difinitio non eſt, ſed interpretatio: ut cum dico: Hydrographia, eſt deſcriptio maris: Coſmographia eſt deſcriptio mundi. Ad hanc reducitur etimologia, quæ explicat radicem nominis: ut cum dico: providens, eſt quaſi procul videns. Solæ igitur definitiones, quæ declarant eſſentias rerum, tales reputantur apud Philoſophos; non verò definitiones vocum. Quantùm ad ſecundum. Definitio dividitur in eſſentialem, & deſcriptivam. Eſſentialis eſt, quæ rem explicat per principia ipſam rem conſtituentia: Deſcriptiva verò, quæ rem explicat per ea, quæ ſunt ipſi adventitia; res enim innoteſcit nobis non ſolùm per ſua principia eſſentialia; ſed etiam per ea, quæ ſunt ei adventitia; ſicut Rex etiam cognoſcitur ex veſtibus, apparatu, & ſatellitio: Et radix cognoſcitur per folia, & fructus.

Definitio eſſentialis eſt duplex; alia dicitur phyſica, quæ ſcilicèt datur per partes rei phyſicas; alia metaphyſica, quæ datur per partes metaphyſicas. Partes phyſicæ ſunt ex quibus componitur totum phiſicum; ſcilicèt materia, & forma; ut ſuo loco dicetur. Partes metaphyſicæ ſunt, ex quibus conſtat totum metaphyſicum, ſcilicet ſpecies, quæ componitur ex genere, & differentia. Exemplum definitionis phyſicæ eſt, ſi definias hominem compoſitum ex corpore, & anima rationali; Exemplum definitionis metaphyſicæ eſt, ſi dicas eundem hominem eſſe animal rationale.

Definitio deſcriptiva eſt triplex, ſcilicèt propria,

pria, accidentalis, & cauſalis. Definitio propria eſt illa, quæ rem explicat per ſuas proprietates, ut homo eſt animal politicum, & ſcientiæ capax: proprium enim eſt homini inter animalia, quod ſit politicus, & ſcientiarum capax. Definitio accidentalis eſt quæ notificat rem per quædam accidentia, quæ diviſim ſumpta conveniunt aliis, conjunctim tamen ſoli definito congruunt; hæc locum habet præcipuè apud Rhetores, ſic Virgilius definit Poliphemum.

Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.
Trunca manum pinus regit, & veſtigia firmat.

Sic Plato definit hominem, animal pulchrum, implume, bipes, habens caput erectum.

Definitio cauſalis eſt; quæ rem explicat per cauſas extrinſecas ſcilicet finalem, exemplarem, efficientem; ſic homo dicitur: Animal ad imaginem Dei factum propter beatitudinem. Sic tonitrus dici poteſt fragor ſiccæ exhalationis intra nubem denſam ſtrepentis: ſic febris dici poteſt, calor præternaturalis in corde accenſus, & ad partes alias refuſus ad debellandum humorem noxium.

Quantum ad regulas definitionis, quatuor tradi ſolent. Prima ut definitio, ſit clarior definito, alias ipſum non manifeſtaret: undè iſta peccat; Homo eſt mundus abbreviatus, quia obſcurius eſt quid ſit mundus; quam quid ſit homo.

2. Regula eſt ut nec ſit ſuperflua, nec diminuta. Superflua enim confundit intellectum; quia diſcernere non poteſt, quid ſit proprium rei:

rei: diminuta verò rem ſolum dimidiatè explicat; Undè iſta definitio non eſt bona. Homo eſt animal rationale album; ſuperfluit enim *album*. Iſta etiam non eſt bona; Homo eſt animal bipes: eſt enim differentia diſtinguens hominem ab aliis bipedibus.

3. Regula eſt, ut definitio conſtet genere & differentia, aut ſaltem aliquo tenente locum generis, & differentiæ; Nam definitio explicat naturam; undè debet aſſignare in quo conveniat; in quo differat ab aliis rebus.

4. Regula eſt, ut quidquid dicitur de definitione, poſſit dici de definito; nam definitio eſt ipſa res definita, clariùs tantùm explicata; Hæc autem regula intelligenda eſt de his, quæ dicuntur de ipſa definitione primò intentionaliter ſumpta, ideſt, de prædicatis realibus, non verò de prædicatis logicis; nam de iſta definitione; homo eſt animal rationale; dicitur quod ſit modus ſciendi, quod tamen non dicitur de homine, quia eſt tantùm prædicatum aliquod logicum. Hæc regula clarius intelligetur, poſtquam dixerimus infrà, quid ſit prædicatum rationis, ſeu terminus primæ intentionis; & terminus ſecundæ intentionis.

Objicies: Definitio non poteſt definiri, ergò male à nobis definitur; Probo antecedens; nihil poteſt definiri per ſe ipſum, ſed ſi definitio definiatur, per ſe ipſam definietur; ergò non poteſt definiri. Probo minorem; Nam definitio non poteſt definiri niſi per definitionem; ergò definitur per ſe ipſam.

Reſpondeo. Nego antecedens. Ad probationem, nego minorem. Ad ejus probationem, diſtinguo antecedens: Definitio definiretur per definitionem, eodem modo ſumptam ne-

nego, diverſimodè ſumptam concedo, Explicatur ſolutio; Definitio poteſt dupliciter ſumi: 1. pro ipſis terminis deſinientibus, & clarius explicantibus; 2. pro artificioſa diſpoſitione talium terminorum in modum definitionis. Dicimus ergò quod definitio ſumpta pro tali diſpoſitione terminorum definitur per aliquos terminos nobis explicantes, quid ſit talis diſpoſitio.

ARTICULUS QUARTUS.

De Diviſione.

CIrca Diviſionem tria quæri poſſunt. 1 quid ſit. 2. quotuplex ſit, 3. quas regulas ſervare debeat, ut bona ſit.

Quantùm ad primum. Diviſio definitur. Oratio explicans rem per partes, ſeù totum diſtribuens in ſuas partes; Totum enim eſt magis confuſum, unde, ut explicetur, diſtinguendum eſt in ſuas partes; hæc igitur oratio, in qua fit tal's diſtinctio, vocatur diviſio.

Quantùm ad ſecundum, cùm diviſio reſolvat totum in partes, juxta diverſitatem totorum, erit etiam diverſitas diviſionum. Undè quia triplex eſt totum, ſcilicèt actuale, potentiale, & accidentale, triplex quoque aſſignatur diviſio, actualis, ſcilicèt, potentialis, & accidentalis.

Diviſio actualis eſt quæ totum dividit in partes, ex quibus actu conſtat: ſeù quas de facto in ſe habet, ſive illæ partes ſint Phyſicæ, ut cum dico, hominis alia pars corpus; alia anima: ſive metaphyſicæ, ut cùm ſpecies dividuntur in genus, & differentiam; ut hominis alia pars ani-

Digitized by Google

animal, alia rationale: ſive integrantes, ideſt, ex quibus ita totum conſtat, ut ſine qualibet illarum concipi poſſit, ſaltem imperfectum, & determinatum: ut dum corpus dividitur in caput, manus pectus, &c.

Diviſio potentialis eſt, quæ diſtribuit totum potentiale in partes, quas ſub ſe continet; ſeù quæ dividit univerſale in ſua particularia: Nam univerſale eſt quaſi totum aliquod continens ſub ſe plura alia particularia, ut animal continet ſub ſe hominem, piſces, aves, &c. Hæc diviſio duplex eſt; univoca ſcilicet, & analoga Univoca eſt quando univerſale, ſeu totum potentiale eodem modo convenit ſuis inferioribus: Sic animal dividitur in terreſtre, aquatile, & amphibium: Diviſio Analoga eſt quando totum potentiale non convenit eodem modo ſuis inferioribus, ſed ſolùm per quamdam proportionem; ut dum caput divivitur in caput hominis, montis, & libri: caput enim non dicitur eodem modo de homine, & de capite montis, aut libri.

Diviſio accidentalis eſt, qua vel ſubjectum dividitur in ſua accidentia: ut ſi quis dividat album in nivem, papyrum, & lac; vel demùm accidens in accidentia; ut ſi quis dividat album in amarum, & dulce.

Regulæ diviſionis quatuor ſunt; Prima ut diviſum ſit majus qua ibet parte dividente, unde mala eſt hæc diviſio: Animalium aliud rationale; aliud ſenſitivum, quia ſenſitivum æquatur animali: nam omne animal eſt ſenſitivum. Secunda regula eſt, ut totum diviſum adæquetur membris dividentibus, & membra dividentia toti; undè mala eſt hæc diviſio: Terra dividitur in Europam, Aſiam, & Africam;

nam

nam præterea datur alia pars, ſcilicet America. Tertia regula eſt, ut membra dividentia ſe aliquo modo excludant; undè iſta diviſio non eſt bona; Terra dividitur in Europam, Aſiam, Africam, Americam, & Galliam; quia Gallia includitur in Europa. Quarta regula eſt ut ſit brevis quantùm fieri poteſt.

Circa modum arguendi à membris dividentibus ad totum diviſum, duo ſunt notanda. Primo à partibus ſufficienter enumeratis valet conſequentia ad totum, vel è contra: ut Evangelium prædicatum eſt in Europa, Aſia, Africa, & America: ergò eſt prædicatum per totum Orbem à nobis notum: & è contra, Evangelium non eſt prædicatum Per totum Orbem: ergò nec per omnes iſtas regiones. Secundo excluſis aliis partibus valet conſequentia à toto ad eam, quæ ſupereſt: Italia eſt in Orbe, & non eſt nec in Aſia: nec in Africa, nec in America; ergò eſt in Europa.

De Argumentatione quæ eſt tertius modum ſciendi ſusè agetur in tertia parte. Solùm hic obiter nota eam definiri. Orationem in qua unum ex alio inferimus: Ut Areopagus damnavit Socratem innocentem: ergò non fuit ſemper juſtus.

PRI-

Digitized by Google

PRIMA PARS LOGICÆ MINORIS.

De Termino.

CUM Logicæ finis ſit dirigere intellectum, & ejus operationes, exordiendum eſt ab earum prima, ſimplici ſcilicet apprehenſione. Hæc igitur, ut diximus, res ſimpliciter apprehendit, nihil affirmando, vel negando Res verò ſic apprehenſæ à nobis exprimuntur per voces ſimplices, ut cùm dico, *cælum homo*, *virtus*, &c. Iſtæ voces dicuntur termini apud Logicos, ſuntque prima rerum logicalium elementa, ſicut lapides ſunt prima elementa, domus. Circa ejuſmodi terminos tria hic quærimus: Primò quid ſit terminus: Secundò quotuplex ſit: Tertiò quas habeat proprietates.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Terminus.

ARiſtoteles primò priorum definit Terminum. *Id in quod reſolvitur propoſitio, tanquàm in prædicatum. & ſubjectum:* Hinc deſumpta eſt vulgata definitio termini, qua dicitur extremum propoſitionis; Ut in iſta propoſitione, (Deus eſt laudabilis) duæ voces extremæ ſunt termini, media verò copula, eſt, non dicitur propriè terminus, ſed potiùs vinculum terminorum; ſicut cœmentum in domo non eſt propriè pars ejus, ſed nexus partium.

Quæri ſolet an voces extrà propoſitionem ſint termini: Alii affirmant, alii negant: media via incedendo dicendum eſt, quòd ſi voces ita ſint extrà propoſitionem, ut nullo modo dicant habitudinem ad illam, non cenſentur termini logici; ſi tamen conſiderentur cùm habitudine ad propoſitionem, ſicuti fit in hac prima parte Logicæ, verè ſunt termini; licèt nondùm actu componant propoſitionem. Ratio eſt, quia vox dicitur terminus per habitudinem ad propoſitionem: ergò quoties conſideratur à nobis ſub habitudine ad propoſitionem, verè eſt terminus; Si verò conſideretur ſine ulla prorſus habitudine ad propoſitionem, non eſt terminus: ſicuti lapis nondum deſtinatus ad ædificium, & adhuc exiſtens in rupe, non eſt pars ædificii, ſed poſtquam incipit poliri, quadrari, & formari, cenſetur pars domus faciendæ, licèt actu non componat ipſam.

Objicies: Terminus eſt extremum propoſitionis: ſed vox extrà propoſitionem non eſt extre-

tremum propoſitionis : ergò non eſt terminus. Probo min. quod non componit propoſitionem, non eſt extremum propoſitionis : ſed vox extrà propoſitionem illam non componit : ergò non eſt extremum propoſitionis.

Reſp. neg. min. ad probat. diſt. maj quòd non componit propoſitionem, nec actu, nec aptitudine, concedo : quòd non componit actu, benè tamen aptitudine, nego : Et ad minorem voces extra propoſitionem non componunt ipſam actu, concedo ; aptitudine, nego ; Sicut enim effracta cathedra, pes cathedræ adhuc dicitur pars ejus, quia retinet aptitudinem ad componendam iterùm cathedram. Ita pariter voces ſimplices, quæ conſiderantur in prima parte Logicę, licèt non componant actu propoſitiones, habent tamen aptitudinem ad illas componendas, immò conſiderantur in ordine ad ipſas; unde dicuntur verè termini logici, præcipuę cùm ut fert axioma. *Verba in definitionibus poſita non ſignificant actum, ſed aptitudinem.*

ARTICULUS SECUNDUS.

Quotuplex ſit Terminus.

VAriæ ſunt terminorum diviſiones. Octo præcipuè referri ſolent.

1. Enim terminus dividitur in mentalem, qui mente concipitur, & retinetur : vocalem qui per vocem exprimitur ; & ſcriptum, qui literis mandatur.

2. Dividitur terminus in ſubjectum & prædicatum : Propoſitio enim enunciat unum de alio. Ille terminus qui enunciatur eſt prædica-

tum: terminus verò de quo alius enunciatur, eſt ſubjectum. Sic dum dico. Deus eſt juſtus, *Deus*, eſt ſubjectum, *juſtus*, eſt prædicatum.

3. Dividitur terminus in categorematicum, ſyncategorematicum, & mixtum: Categorematicus eſt, qui per ſe aliquid ſignificat, ut homo, lapis, cœlum. Syncategorematicus eſt qui per ſe non ſignificat ſed ſolùm alteri junctus: undè eſt veluti aliorum pediſſequus: & ſolet vocari *ſignum* eò quod deſignet univerſalitatem & particularitatem propoſitionis. Ejuſmodi eſt, *omnis*, *nullus*, *aliquis*. Terminus autem mixtus eſt qui virtualiter continet utrumque prædictum, & in utrumque reſolvitur, ſic, verbi gratia, eſt *nemo*, idem eſt ac nullus homo.

4. Dividitur terminus in univocum, analogum, & æquivocum. Terminus univocus eſt, qui ſignificat rationem aliquam in pluribus ſimpliciter eamdem, ut *homo* dictus de Petro, & Paulo. Analogus eſt, qui ſignificat rationem ſimpliciter quidem diverſam, aliquatenùs tamen ſimilem; ut pes dictus de pede animalis, de pede montis, & de pede columnæ. Æquivocus eſt, qui ſignificat res omnino diverſas; ut *canis* dictus de ſydere, piſce, & animali domeſtico.

5. Terminus dividitur in concretum, & abſtractum. Terminus abſtractus eſt, qui ſignificat formam ab omni ſubjecto ſeparatam, Concretus verò, qui ſignificat formam ut in ſubjecto exiſtentem; ſic, verbi gratia *pulchritudo* eſt terminus abſtractus, quia ſignificat illam qualitatem præſcindendo ab omni ſubjecto, at verò *pulcher* eſt terminus concretus, quia ſigniſi-

gnificat pulchritudinem ut in ſubjecto, ſimiliter *humanitas*, *albedo*, *bonitas*, ſunt termini abſtracti, *homo* verò, *album*, & *bonum*, ſunt termini concreti.

6. Dividitur Terminus in connotativum, & abſolutum, ſeu, quod ferè idem eſt, in adiectivum & ſubſtantivum. Terminus adjectivus, ſeu connotativus eſt, qui ſignificat formam, ut altero adventitiam, ſic *bonus fortis*, &c. ſignificant bonitatem, & fortitudinem, ut alicui adventitiam. Terminus abſolutus, ſeu ſubſtantivus eſt, qui ſignificat aliquid per ſe ſtans, ut *homo*, *lapis*, *planta*.

7. Dividitur Terminus in ſingularem, & univerſalem; Terminus ſingularis eſt qui de uno tantùm dicitur, ut *Socrates*, *Romulus*, &c. Univerſalis eſt qui ſignificat aliquid commune pluribus, ut *animal* ſignificat naturam pluribus communem.

8. Dividitur Terminus in terminum primæ intentionis, & ſecundæ intentionis: Terminus primæ intentionis eſt qui ſignificat rem ſecundùm ſtatum, quem habet à parte rei; ſic *homo* & *leo* ſignificant rem ſecundùm quod exiſtit à parte rei: Terminus ſecundæ intentionis eſt, qui ſignificat rem ſecundùm aliquem ſtatum, quem recipit ab intellectu, ut *prædicatum*, *genus*; *ſpecies*, &c. Res enim à parte rei nec eſt prædicatum, nec genus, ſed id recipit ab intellectu: Undè quia primò rem conſideramus, ut eſt in ſe deinde verò ſecundùm ſtatum, quem habet ab intellectu; ideò termini, qui ſignificant rem, ut eſt in ſe, dicuntur primæ intentionis, ideſt, primæ conſiderationis: Termini verò, qui ſignificant id quod res habet à noſtro intellectu, dicuntur

ſecundæ intentionis, id eſt ſecundæ conſiderationis.

ARTICULUS TERTIUS.

De Proprietatibus Terminorum.

TErmini quinque proprietates ſunt: ſcilicèt Suppoſitio, Ampliatio, Reſtrictio, Alienatio & Appellatio. Has omnes proprietates duplici paragrapho ſuſcipimus explicandas; quorum primus erit de ſuppoſitione, quæ eſt prima, & præcipua termini proprietas. In ſecundò verò agemus de quatuor reliquis.

§. I.

De Suppoſitione.

Circa ſuppoſitionem tria quæri poſſunt: primò quid ſit: ſecundò quotuplex ſit; tertiò quæ ſint ejus Regulæ.

Circa primum. Suppoſitio definitur. Poſitio termini loco alicujus, de quo verificatur; Cum enim ut inquit Ariſtoteles, non liceat inter diſputandum res ipſas afferre: utimur terminis loco rerum, ſicut Supputatores utuntur calculis loco pecuniarum: Talis uſus vocatur ſuppoſitio. Extremæ particulæ de *quo verificatur*, conſultò apponuntur, ut ſcias ad ſuppoſitionem termini oportere, quod res aliqua deſignabilis correſpondeat termino: unde ſermo dicitur eſſe de ſubjecto non ſupponente, ſi nihil deſignabile correſpondeat termino, ut verbi gratia, ſi dicam: Adam mihi loquitur. Centauri pugnant: iſtæ propoſitiones ſunt de ſubjecto non ſupponen-

Digitized by Google

nente, quia ejuſmodi res, quæ exprimuntur per terminos *Adam*, & *Centaurus*, vel nullæ ſunt pro tempore, pro quo loquor, vel nuſquàm fuerunt.

Suppoſitio variè dividitur. Eas ſolùm ſpecies referemus, quas uſus, & neceſſitas celebriores fecit.

Primò igitur dividitur ſuppoſitio in materialem, & formalem: Suppoſitio materialis eſt poſitio termini loco ſui ipſius: ut dum dico; Homo eſt vox; amo eſt verbum: Suppoſitio formalis eſt poſitio termini loco ſui ſignificati, ut Homo eſt diſcurſivus.

2. Dividitur in ſuppoſitionem ſimplicem, & realem: Suppoſitio ſimplex eſt poſitio termini loco ſui immediati ſignificati: Suppoſitio realis eſt poſitio termini loco ſignificati, tam mediati, quàm immediati. Quòd ut clarè intelligas. Nota vocem habere duo ſignificata, unum immediatum, ad quod ſcilicet, primò & per ſe ſignificandum eſt inſtituta; alterum mediatum, quod ſignificat non quidem ex primaria deſtinatione, ſed quaſi ſecundariò & extenſivè: ſic *homo* per ſe, & immediatè ſignificat naturam humanam, ſecundariò tamen & mediatè ſignificat omnia individua contenta ſub ſpecie humana: Et è contrà, *Plato*, per ſe primò ſignificat individuum naturæ humanæ, ſcilicèt filium Sophronici, ſed ſecundariò etiam ſignificat naturam humanam in Platone exiſtentem. Sic etiam *album*, per ſe primò ſignificat albedinem ſubjecto inhærentem: tamen ſecundariò, & mediatè ſignificat etiam ſubjectum, in quo eſt albedo. Dum tales voces uſurpantur ſolùm pro immediato ſignificato, talis ſuppoſitio eſt ſimplex; ſi uſurpentur pro utroque, ſuppoſitio

eſt realis. Ut, dum dico; Homo eſt ſpecies; Album eſt accidens, *homo* & *album* ſupponunt ſimiliter, nàm *homo* ſequitur ibi pro ſola natura humana, non verò pro individuis, & *album* pro ſola albedine, non verò pro ſubjecto; Undè non valet conſequentia, Homo eſt ſpecies; ſed Petrus eſt homo: ergò Petrus eſt ſpecies. At vero ſi dicam Homo eſt vivens, ſuppoſitio eſt realis, quia *homo* ibi ſumitur pro ſuo ſignificato tàm immediato, quam mediato: non enim ſola natura, ſed etiam omnia hominis individua ſunt viventia.

3. Dividitur ſuppoſitio in diſiunctivam, diſtributivam & collectivam. Suppoſitio diſiunctiva eſt, dum terminus communis ponitur pro aliquibus tantùm ſignificatis; ut dum dico. Aliquis homo eſt albus: Suppoſitio diſtributiva eſt, dum terminus communis ſumitur pro omnibus ſuis ſignificatis tùm ſeorſim, tùm conjunctim ſumptis; ut dum dico: Animal eſt ſenſitivum; tunc enim *animal* ſumitur pro omnibus & ſingulis animalibus. Undè verum eſt inferre; ergò iſtud & illud animal eſt ſenſitivum. Et notandum quod talis diſtributio eſt cumpleta, & aliquando incompleta, Diſtributio dicitur completa, quando deſcendit uſque ad infima individua; ut dum dico: Animal eſt ſenſitivum: non enim ſolùm ſpecies, ſed etiam ſingula individua animantium ſunt ſenſitiva, Diſtributio verò eſt incompleta, quando non deſcendit ad omnia individua; ſed ſolùm ad omnes ſpecies: ut dum dicitur: Omne animal fuit in arca Noè, animal enim ſumitur tantùm pro omnibus animantium ſpeciebus. Diſtributio completa vocatur pro ſingulis generum. Diſtributio incompleta vocatur pro generibus ſingulorum.

Digitized by Google

rum. Suppoſitio collectiva eſt poſitio termini pro ſignificatis conjunctim ſumptis: ut dum dico: Planetæ ſunt ſeptem, Apoſtoli ſunt duodecim.

4. Suppoſitio præcipuè diſiunctiva dividitur in confuſam, & determinatam. Confuſa eſt dum terminus indifferenter ponitur loco utriuſlibet ſuorum ſignificatorum; ut dùm dicitur: Oculus eſt neceſſarius ad videndum, alteruter enim ſufficit ad videndum, & neceſſitas non cadit determinatè, nec ſuprà iſtum, nec ſuprà illum. Suppoſitio determinata eſt, quando terminus ponitur pro certis quibuſdam ſignificatis, ſeu quando prædicatum cadit determinatè ſupra aliqua ſignificata ſubjecti: ut dum dicitur: Quidam homines repererunt novum orbem, talis repertura non cadit indifferentur ſuprà quem volueris hominem, ſed ſuprà certos aliquos, ſcilicèt. Columbum & Americum Veſputium.

Suppoſitio variatur præcipuè propter terminos ſincategorematicos, qui ideo dicuntur ſigna. Hi autem termini ſunt in duplici differentia, alii ſunt univerſales, ſive ſint affirmativi ut *omnis*; ſive negativi, ut *nullus*; Alii ſunt particulares: ſive affirmativi, ut *aliquis*; ſive negativi, ut *aliquis non*. Hoc poſito, quatuor tradi ſolent regulæ ad diſcernendas ſuppoſitiones.

1. Regula eſt. Subjectum affectum ſigno univerſali ſupponit; vel diſtributivè, vel collectivè juxtà exigentiam prædicati, ut omnis homo eſt admirativus, omnes planetæ ſunt ſeptem.

2. Regula eſt. Subjectum affectum ſigno particulari ſupponit confusè, vel determinatè:

pro exigentia prædicati, ut aliqua navis eſt neceſſaria ad transfretandum, aliquis homo eſt niger.

3. Regula eſt. Propoſitio nullo ſigno affecta, ſi ſit in materia neceſſaria, ideſt, ſi prædicatum neceſſariò vel conveniat, vel repugnet ſubjecto: Subjectum ſupponit diſtributivè; quia, ut dicitur: In materia neceſſaria propoſitio indefinita æquivalet univerſali, undè illa: Homo eſt animal, idem eſt ac ſi diceretur: Omnis homo eſt animal: Si verò propoſitio eſt in materia contingenti ideſt, ſi prædicatum accidentalitèr conveniat ſubjecto, ſubjectum ſupponit diſiunctivè; nam propoſitio indefinita in materia contingenti ęquivalet particulari ut Homo eſt albus, idem eſt ac ſi diceretur: Aliquis homo eſt albus.

4. Regula eſt, in propoſitione negativa prædicatum ſemper ſupponit diſtributivè; ſic dum dico, Nullus homo eſt Angelus. *Angelus* ſupponit pro omnibus, & ſingùlis Angelis. In propoſitione verò affirmativa, prædicatum ſupponit tantùm diſiunctivè, ſaltem per ſe loquendo, ut Homo eſt animal ſenſus eſt hominem eſſe aliquod animantium. Dixi per ſe loquendo, nam per accidens, ſi prædicatum convertatur cum ſubjecto, ſuppoſitio eſt diſtributiva, ut dum dicitur: Omnis homo eſt rationalis, ly *rationalis*, ſupponit pro omni rationali, quia convertitur cum homine.

Præter has regulas generalior, & certior eſt, quòd ſubjectum ſupponit juxta exigentiam prædicati; undè, ut cognoſcatur ſuppoſitio ſubjecti, attendenda eſt exigentia prædicati. Sic termini numerales exigunt ſuppoſitionem collectivam, ut Planetæ ſunt ſeptem: Termini neceſſita-

ceſſitatis exigunt ſuppoſitionem confuſam, ut oculus eſt neceſſarius ad videndum. Termini naturaliter convenientes exigunt ſuppoſitionem diſtributivam, ut Planetæ ſunt lucidi: Bruta carent ratione Termini contingentes exigunt ſuppoſitionem diſiunctivam; ut Homines ſunt albi.

§. II.

De reliquis proprietatibus Terminorum.

Reliquiæ proprietates termini ſunt Ampliatio, Reſtrictio, Alienatio, & Appellatio; quæ ut breviter explicentur.

Ampliatio eſt extenſio termini à minori ad majorem ſignificationem, ut dum dicitur: Manſueti hæreditabunt terram, vox *Manſueti*, quæ solùm ex vi prædicati ſupponit pro futuris: ſumitur tamen pro omnibus; tùm futuris, tùm præſentibus, tùm præteritis.

Reſtrictio contrà eſt coarctatio termini à majori ad minorem ſignificationem: ut Æthiops eſt albus ſecundùm dentes, ly, *ſecundùm*, reſtringit ad unam ſolam partem. Similiter in illo Trajani effato, *Princeps credulus eſt crudelis*, ly, *credulus* reſtringit ly, *Princeps*, ad aliquos tantùm.

Alienatio eſt uſurpatio termini in ſenſu translativo, & metaphorico; ut dum ſcriptura vocat Chriſtum *Solem juſtitiæ*, *Agnum*, *dominatorem terræ* & dum Hieronymus vocat D. Hilarium *Rhodanum eloquentiæ*, & Pythagoras vocabat

juſtitiam, *Salem vitæ*, eò quòd ſcelerum corruptionem acri quidem, ſed ſalubri punitione corrigeret.

Appellatio majoris momenti eſt, & definitur applicatio unius Termini ſuprà alium. In propoſitione enim prædicatum veluti applicatur ſubjecto, ut dum dico: Deus eſt bonus, ly *bonus* applicatur ſupra Deum.

Dividitur autem appellatio in materialem, & formalem: in termino enim concreto duplex eſt ſignificatum, materiale ſcilicet, & formale. Formale, eſt ipſa forma per terminum ſignificata: Materiale verò eſt ſubjectum habens talem formam, ut in iſta voce, *homo*, humanitas eſt formale ſignificatum; perſona verò habens humanitatem eſt ſignificatum materiale, & in illa voce, *album*, albedo eſt formale ſignificatum: ſubjectum verò habens albedinem eſt materiale. Hoc ſuppoſito.

Appellatio formalis eſt, quando prædicatum cadit ſuprà formale ſubjecti: ut dum dico: Medicus ſanat; non enim ſanat, niſi formaliter ut Medicus. Appellatio materialis eſt, quando prædicatum cadit ſuprà materiale ſubjecti, ut dum dico: Medicus cantat, non enim cantat formalitèr, ut Medicus, ſed ut Muſicus.

Tres præcipuæ regulæ ſunt pro appellatione. Prima eſt: quando ſubjectum propoſitionis eſt terminus ſubſtantivus cum adjectivo, ſi adjectivus ſit ante copulam, appellatio erit materialis; ut dum dico; Alexander Magnus fuit diſcipulus Ariſtotelis; *Diſcipulus* applicat ſuprà *Alexandrum*, non quatenùs *magnum*, ſed ſimplicitèr, ita ut ſenſus ſit: Alexander, aliundè magnus, fuit diſcipulus Ariſtotelis. Sed ſi dica-

dicatur, Alexander fuit magnus diſcipulus Ariſtotelis: appellatio erit formalis; nam *diſcipulus* applicabit ſuprà *Alexandrum*, quatenùs *magnum*; ita ut ſenſus ſit, Alexander fuit magnus inter diſcipulos Ariſtotelis.

Secunda regula eſt. Quando in propoſitione ſubjectum eſt terminus concretus, appellatio eſt materialis, ideſt, prædicatum cadit ſupra materiale ſubjecti, ſaltem in rigore logico, ut dum dico: Homo eſt albus, ſenſus eſt ſuppoſitum habens humanitatem recipere etiam albedinem; Propter hanc regulam iſta propoſitio eſt falſa: Homo factus eſt Deus, quia facit hunc ſenſum: Suppoſitum habens humanitatem recepit divinitatem, quod eſt falſum: Iſta autem propoſitio eſt vera: Deus factus eſt homo: quia facit hunc ſenſum: ſuppoſitum habens divinitatem, recepit etiam humanitatem, quod eſt verum.

Tertia regula eſt; Quòd numeralia primitiva nominibus ſubſtantivis applicata, ut duo, tres, quatuor, &c. appellant tàm formaliter, quàm materialiter, ideòque multiplicant, & formam, & ſuppoſitum. Applicata verò nominibus adjectivis appellant ſolùm materialiter, ideoque non multiplicant formam, ſed ſuppoſitum: unde iſta propoſitio eſt falſa: Sunt tres Dii. Iſta autem vera: Sunt tres Divini. Quia tamen etiam nomen adjectivum poteſt ſumi ſubſtantivè: ideò Athanaſius dixit in ſymbolo, non eſſe tres omnipotentes, ſumendo ly *Omnipotens*, quaſi ſubſtantivè: ſicut ſumebat Arius, dicendo tres eſſe habentes tres omnipotentias. Cæterùm, ſi nomen illud ſumatur adjective, poſſumus dicere tres eſſe omnipotentes, ideſt, tres Perſonas habentes

Digitized by Google

bentes omnipotentiam eandem: ſed de his ad Theologos.

Cæterùm ut iſtæ appellationum ambages facilius expediantur, recurrendum eſt ad particulas reduplicantes: ut ſunt, *quatenùs*, *ſecundùm quòd reduplicativè ut*; Undè ſi quis quærat; an Chriſtus ſit æternus, dicendum eſt; eſſe æternum, quatenùs eſt Deus, non quatenus homo. An album ſit dulce, dicendum non eſſe dulce reduplicativè, ut album. An Medicus cantet, dicendum cantare non ut Medicus eſt, ſed ut Muſicus.

SECUNDA PARS

LOGICÆ

MINORIS.

De propoſitione.

POST ſimplicem rerum apprehenſionem ſequitur judicium, quo negamus, vel affirmamus unum de alio. Undè explicatis terminis, quibus res apprehenſas exprimimus, agendum eſt de Propoſitione per quam unum de alio affirmamus, vel negamus. Circa illam tria quæruntur. 1. Quid ſit, 2. Quotuplex ſit; 3. Quas habeat Proprietates.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit propoſitio: ubi etiam de Oratione Nomine, Verbo, & Signo.

PRopoſitio definitur, Oratio enuncians unum de alio, vel Oratio ſuſceptiva veri, & falſi. Utraque definitio bona eſt: Aſſignat enim id, in quo propoſitio convenit cum aliis inſtrumentis Logicis, & per quod differt. Propoſitio enim convenit cum Definitione, Diviſione, & Argumentatione, in quantùm eſt Oratio, differt autem ab illis in quantùm eſt enunciativa unius de alio, ſeu ſuſceptiva veritatis, & falſitatis. Proprium enim Propoſitionis eſt enuntiare quid nobis videatur, & ſuſcipere verum, & falſum. Definitio enim, Diviſio, & Argumentatio non dicuntur veræ, aut falſæ, niſi quatenùs includunt propoſitionem.

Prima definitio, eſt eſſentialis, nam eſſentia propoſitionis eſt, quòd enunciet unum de alio: Secunda verò definitio eſt deſcriptiva nam ſuſcipere verum, aut falſum, eſt proprietas propoſitionis conſequens ex hoc quod enunciet unum de alio. Si enim res ita eſt, ſicut enunciatur, propoſitio dicitur verà, ſi verò res aliter ſit quàm enunciatur, propoſitio erit falſa. Cùm autem propoſitio ſit oratio ex Nominibus, & Verbis compoſita, quæ ſunt ſigna rerum à nobis conceptarum.

Quæres primò quid ſit Orario, quid Nomen, quid Verbum?

Reſpondeo cum Ariſtotile, Orationem eſſe vocem ſignificativam ad placitum, cujus partes ſeparatæ ſignificant juxta ſignificationem totius: Ut

Ut Deus eſt bonus; Homo eſt animal rationales; quælibet vox iſtarum Orationum ſeparata ſignificat juxtas ſignificationem, quam habebat in toto.

Verbum autem eſt vox ſimplex ſignificativa cum tempore, ut *amo*, *amavi amabo*, ſignificant amorem meum in diverſis temporibus exiſtentem, ſeu potiùs exercitium ipſum actus amoris, quod fit in tempore, & ab ipſo menſuratur. Nomen verò eſt vox ſimplex ſignificativa ſine tempore: ut *amor*, *virtus*, *Deus*, ſignificant res aliquas nullum tempus determinando.

Quæres ſecundò quid ſit ſignificare, & quid Signum.

Reſpondeo. Signum definiri id quod potentiæ cognoſcitivæ aliud à ſe repræheſentat. Hæc verò repræheſentatio dupliciter fieri poteſt; 1. per modum ſimilitudinis formalis interiùs impreſſæ; ut dum video Petrum, ſimilitudo Petri meæ pupillæ veluti nitidiſſimo ſpeculo impreſſa, indeque ad imaginationem, & mentem transfuſa, illum mihi repræheſentat, quæ ſimilitudo vocatur ſpecies intentionalis, de qua in libris de anima agetur. 2. Per modum cujuſdam indicationis, in quantùm unum priùs cognitum nobis aliud indicat: ut fumus ignem, ſubitus pallor in vultu interiorem animi turbationem; Quæ primo modo repræſentant, dicuntur Signa Formalia, ſeu potiùs ſimilitudines rerum, quæ verò ſecundo modo repræſentant, ideſt per modum indicationis, dicuntur Signa Inſtrumentalia: Hoc ſecundo modo Signum definitur ab Auguſtino: *Id, quod præter ſpeciem, quam ſenſibus ingerit, aliquid aliud facit venire in cognitionem*, ideſt, quòd

prius

priùs cognitum aliud indicat. Signum hoc modo ſumptum dividitur in Signum Naturale, & Signum ad placitum. Signum Naturale eſt, quod ex natura ſua indicat aliud, ut oculi languidi ſignificant animum dejectum, Matutinum crepuſculum ſignificat vicinum ſolem. Signum ad placitum eſt quod aliquid indicat non ex natura ſua, ſed ex humano uſu, & inſtitutione; Sic illa vox, *panis*, nihil ex ſe ſignificat, ſed ex hominum voluntate, & uſu deſtinata eſt ad indicandum quoddam compoſitum ex farina, & aqua; Sic hedera ſuſpenſa deſtinatur ad ſignificandum vinum vendibile; Sic generaliter ſcripturæ, nomina, verba, orationes, &c. dicuntur ſignificare ad placitum, ideſt, ex libera hominum inſtitutione. Ut tamen paulò accuratiùs ſignificatio vocum, & ſcripturarum explicetur.

Digitized by Google

APPENDIX

De Vocum ſignificatione Idiomatum varietate, Pronunciationum diverſitate, & variis ſcribendi Modis apud Nationes uſitatis.

STOici, ut refert Auguſt. lib. dialect. putabant non purum hominum beneplacitum, ſed affinitatem ſoni cum re ſignificata; eſſe rationem ſignificationis vocum. Nam *Mel* etiam auribus dulcitèr ſonat. *Voluptas*, blandè *Crux*, aſperè: & *Aſperitas*, penè aures exaſperat: *Murmur*, cum proſertur auditur; & nomen *Vepres* tàm auditum pungit, quàm res ipſa tactum. *Hinnitus* Equorum *Balatus* Ovium *Tinnitus* Campanarum, *Stridor* Catenarum *Sibilus* Serpentum, *Grunnitus* Porcorum, cum nominantur, exprimuntur. *Robur*, fortiter profertur: & *Vis*, non niſi vi, & conatu ſpiritus, ac vocis pronunciatur. Ab his igitur vocib. naturali affinitate res exprimentibus, ut à primis fontibus, putabant Stoici fluxiſſe omnia vocabula: vel quadam ſimilitudine, ut à cruce crura, quod ejus lignum ſua longitudine duritie, & diſpoſitione imitentur: vel

parti-

participatione, ut à vi dicitur vinum, quod det vires; vita, & vivere, quod ſit fons virium animalis; vincire, & vincere, quòd utrumque per vim fiat: vel etiam contrapoſitione, ut locus eò, quòd ſit minimè lucidus, bellum minime bellum, mons minimè moveatur.

Cæterum licèt in quibuſdam vocibus id locum habere videatur, in plurimis tamen deficit, nam *amor; mens, ratio, vox, motus*, &c. quam affinitatem habent cum rebus ſignificatis; immò idem ſonus apud diverſas gentes rebus contrariis aliquando imponitur. Undè ratio ſignificatis vocum eſt hominum inſtitutio: quorum primus Adam rebus omnibus nomina impoſuit, ut refertur Geneſ. 2. & hinc orta eſt lingua Hebræa, quæ unica in mundo fuit uſque ad fabricam turris Babel, in qua Deus linguas confundit, cuilibet familiæ ſuam propriam dialectum tribuendo; ſicque factæ ſunt ſeptuaginta duæ matrices linguæ, quarum omnium vocabula ſapiunt aliquam derivationem ab Hebræis, ut oſtendit Aſteldius in vocabulario quantùm ad Græcam, & Latinam. Ab his verò 72. per innumeras corruptiones, derivationes, pronunciandi varietates, novarum vocum inventiones, reciprocas permixtiones, fluxit ea idiomatum multitudo, quam in nationibus orbis admiramur.

Nec ſolum quilibet populus, immò quælibet penè provincia proprias voces, ſed etiam propriam pronunciandi formam habet: quod provenit non ſolùm ex educatione, & à patribus ad filios linguæ derivatione; ſed etiam ex ipſo Cœli, ac ſoli genio, varia organorum diſpoſitione, aeris temperie, imaginationis, & com-

& complexionis diverſitate. Hebræi, Caldæi, Arabes, & ut plurimùm Orientales, ex imo gutture vocem aſperè trahunt, eò quòd fortè nimio harum regionum calore diſſipatus, & effœtus ſpiritus, non ſpontè ac liberè erumpat: ſed ex imo pectore ſit eruendus: ſicuti, & in nobis nimia contentione, ac declamatione, exhauſtis fieri experimur. Germani, Poloni, & Septentrionales verba inter dentes frangunt, & atterunt, quaſi externo harum regionum frigore ſpiritum intercludente, ſicuti fit in nobis per hyemem frigore cremantibus: Galli verò lingua, & labiis vocem expeditè, ac venuſtè formant, eò quod nec nimio calore diſſipatus, nec nimio frigore interclusſus ſpiritus liberè, ac facile foras erumpat, ſolis organorum vocis extremitatibus ſine labore formandus. Hinc etiam fit, ut una gens ad alterius pronunciationem obſtupeſcit, & hæret, non ſolum ob oppoſitam conſuetudinem novitatis repugnantem, ſed etiam obvariam organorum diſpoſitionem, quæ non minùs in diverſis populis diverſa eſt, quàm vultus lineamenta. Hiſpanorum gutturalis, quam ex Mauris hæreditaſſe videntur, & confertæ in unam ſylabam conſonantes Polonorum, & Germanorum, Gallis aſperrimæ videntur: è contrà vero, *v*, Gallicum penè omnium aliarum nationum ſcopulus eſt, ſicut *Scibboleth* Ephratæorum, ut dicitur, Jud. 12.

Ratio autem cur homo vocibus utatur quia cum ſit animal ſociale, ut notat D. Thom. 1. perier. l. 2. & omnis ſocietas communicatione perficiatur, neceſſe fuit, ut homo alteri conceptus ſuos, qui ſunt bona, & fructus rationis, communicaret; quod cum fieri nequeat per

dire-

directionem conceptuum, ut in Angelis fieri debuit per quædam ſigna ſenſibilia, inter quæ promptiſſima, facillima, & maximè variabilia ſunt vocalia: unde homines ſuos conceptus & rerum notiones alligaverunt vocibus, ut aliis manifeſtarent. Rurſus, ut notat ibidem D. Th. ſi homo uteretur ſola cognitione ſenſitiva, quæ reſpicit tantum ad hic, & nunc, ſufficeret ſibi ad conveniendum aliis vox ſignificativa, ſicut & cæteris animalibus, quæ per quaſdam voces, ſuas conceptiones aliis manifeſtant; ſed quia homo utitur etiam cognitione intellectiva, quæ abſtrahit ab hic, & nunc, conſequitur ipſum ſollicitudo, non ſolùm de præſentibus ſecundùm locum, & tempus, ſed etiam de his, quæ diſtant loco, & futura ſunt: undè ut homo etiam his, qui diſtant loco, & futura ſunt tempore, conceptus ſuos manifeſtaret, neceſſarius fuit ſcripturæ uſus; nam vox quidem eſt quædam ſcriptura tranſiens, in molli aere figurata: ſed ſcriptura eſt quædam vox fixa, & permanens ad abſentes, & poſteros tranſmittenda. Undè apud barbaras, & rudes Americanorum Nationes, quæ pecudibus ſimiles ſolùm curant de præſentibus, vix ullus eſt ſcripturæ uſus; ſed ſcripturarum loco, rudes quaſdam rerum, quas abſentibus nuntiare ſolebant, imagines tranſmittere ſolebant Peruviani, & alii Populi in America minùs Barbari.

Ut autem vocum, & pronunciationum ingens varietas; ita quoque ſcripturarum apud diverſas nationes, & ſi non tanta, magna tamen diverſitas exiſtit. Duplex autem in genere invenitur ſcribendi forma: una per caracteres ſymbolicos, quorum ſinguli ſingulas res ſignificent, altera per literas ſonos imitantes, ex quibus junctis

ctis fiant rerum vocabula. Primum modum uſurpabant antiqui Ægyptii, per ſymbolicas figuras rem quamlibet repræheſentantes, ut Deum per figuram ſolis, qui Dei ſtatua eſt, ubertatem per Cornucopiam, &c. quos etiam imitantur noſtri Aſtrologi repræſentantes ſigna Zodiaci per animalium figuras, aut ſaltem per quaſdam illorum particulas, ut pingentes, pro Tauro, Cornua Tauri: pro Leone, caudam Leonis; &c. Et nunc Sinenſes, ac Populi conterminí iſta contribuendi forma utuntur: nam apud eos nullum Alphabetum ad certum litterarum numerum reſtrictum extat, ſed cuilibet rei ſuum proprium characterem attribuunt; Sicque fit, ut iſti characteres ad octoginta millia pertingant, incredibile planè incommodum, non ſolùm externis hanc linguam addiſcentibus: ſed etiam ipſis Sinenſibus, qui totam vitam in addiſcendis his characteribus inſumunt, & apud quos ille doctior habetur, qui plures novit. Cęterę Gentes communiter utuntur ſecunda ſcribendi forma ex 24. aut ad ſummum 28. litteris omnia vocabula componentes: minori labore, & überiori fructu. Sed prætereà differunt in modo exarandi ſcripturam, Orientales enim dicunt lineam à dextra ad ſiniſtram, ut Chaldæi, Hebræi, Arabes &c. E contrà Latini, Græci, alii dicunt lineas à ſiniſtra ad dexteram. Quinam potiori ratione, non ſatis in comperto eſt Primis favet antiquitas & authoritas ſacræ linguæ, & quòd ſimpliciter perfectum ſit prius imperfecto: nam imperfecta perficiuntur ab aliquo præexiſtenti perfecto: dextrum autem eſt perfectum, ſiniſtrum imperfectum. Poſterioribus verò favet commoditas; nam motus eſt facilior à ſiniſtra ad dextram, & etiam ordo

natu-

naturæ, quæ procedit ab imperfecto ad perfectum. Sinenſes neutra hac via ſcribunt, ſed lineam trahunt ab alto ad imum paginæ; fortè quia ſic characteres, quibus utuntur, faciliùs pinguntur.

ARTICULUS SECUNDUS.

Quotuplex ſit Propoſitio.

PRopoſitio univerſaliter ſumpta dividitur in Categoricam, ſeu ſimplicem, & Hypotheticam, ſeu compoſitam.

Propoſitio Categorica ſeu ſimplex eſt, quæ conſtat prædicato, & ſubjecto tanquàm partibus, & verbo tanquàm copula: Undè licèt integra propoſitio eſſet ex parte unius extremi, ſi tamen uniatur cum alio extremo per modum prædicati aut ſubjecti, propoſitio erit ſimplex; Cujuſmodi ſunt iſtæ; Plato docuit ſola æterna eſſe vera: Incertum eſt, an Salomon ſit ſalvatus. Propoſitio verò Hypothetica, ſeu compoſita, eſt quæ conſtat duabus, vel pluribus ſimplicibus, aliqua particula conjunctis, ut ſi dicam; eodem tempore Romulus condidit Romam in Italia, quo Achabus regnabat in Judæa: vel Pythagoras docuit animas migrare de corpore ad corpus, & non eſſe licitum veſci carnibus.

Propoſitio Compoſita eſt quintuplex. Conditionalis, Rationalis, Cauſalis, Copulativa, & Diſiunctiva: Totidem enim ſunt genera particularum unientium. Propoſitio Conditionalis eſt quæ unitur particula conditionali, *ſi*, v. g. Si Adam non peccaſſet, homo mortem non incurreret; Si Achilles non pugnaſſet, Troja capta

capta non fuiſſet. Hæc propoſitio vera eſt, quoties unum ſequitur ex alio, licèt neutrum ſit verum abſolutè ut iſta eſt vera: Si homo haberet alas, volaret.

Propoſitio Rationalis eſt, quæ unitur per particulas Rationales, *ergò igitur*, Ut ſi dicam: Petrus eſt juſtus, ergò eſt amicus Dei. Ut hæc propoſitio vera ſit, oportet ut antecedens ſit verum, & conſequens ex eo legitimè ſequatur: Undè iſta eſt falſa; Petrus eſt Philoſophus, ergò currit; non enim ſequitur: Similiter iſta; equus eſt quadrupes, ergò eſt rationalis.

Propoſitio Cauſalis eſt, quæ unitur particula cauſali *quia eo quòd* &c. Ut Angeli ſunt Beati, quia vident Deum. Vt iſta propoſitio vera ſit, non ſufficit, quòd antecedens ſit verum, & conſequens ex illo ſequatur: ſed prætereà requiritur, ut antecedens ſit cauſa conſequentis: undè iſtæ ſunt falſæ: Homo eſt rationalis; quia eſt viſibilis. Angeli vident Deum, quia ſunt Beati

Propoſitio Copulativa eſt; quæ unitur particulis copulativis, *&*, *atque* v. g. dum dico: Saturnus eſt frigidus, & Mars calidus: Ut iſta propoſitio ſit vera, oportet utramque partem eſſe veram. Unde illa eſt falſa; Petrus eſt rationalis, & Paulus irrationalis.

Diſiunctiva tandem eſt, quæ unitur particula diſiunctiva, *vel*: *aut*, v. g. Omne corpus ſublunare, vel eſt elementum, vel mixtum ex elementis. Ad illius veritatem ſufficit alterutram eſſe veram, ut dum dico: Petrus vel eſt juſtus, vel injuſtus.

Pro variis diviſionibus Propoſitionis Categoricæ, ſeu Simplicis, notandum eſt, quòd ſicut in compoſito naturali ita quoque in illis

propoſitionibus quatuor ſunt. Materia ſcilicet, forma quantitas, & qualitas. Materia propoſitionis ſunt termini ſecundum reſpectum, quem dicunt ad invicem. Forma propoſitionis eſt enunciatio unius termini de alio. Quantitas propoſitionis eſt extenſio ejus ad plura, vel pauciora: Qualitas tandem eſt id, quod ſequitur ex enunciatione; ſcilicet veritas, & falſitas. Hoc ſuppoſito, juxta hæc quatuor, quadruplex traditur propoſitionis diviſio.

1. Ratione materiæ dividitur in propoſitio in Neceſſariam, Contingentem, Poſſibilem, & Impoſſibilem. Propoſitio Neceſſaria eſt, in qua prædicatum neceſſario convenit ſubjecto, ita ut ab illo removeri non poſſit; ut dum dico; Deus eſt æternus Creatura eſt defectibilis; Homo eſt rationalis. Propoſitio Coutingens eſt, in qua prædicatum ſolum accidentaliter convenit ſubjecto, id eſt, ita convenit, ut poſſit non convenire, ut iſta: homo eſt, bonus; equus currit; Poſſibilis eſt, in qua licet prædicatum non conveniat ſubjecto, poteſt tamen convenire; ut dum dico, deſignando parietem nondum album; hic paries eſt albus. Impoſſibilis eſt, cujus prædicatum repugnat ſubjecto; ut homo eſt lapis: Angelus eſt corpus.

2. Dividitur propoſitio ratione formæ in Negativam; & Affirmativam. Affirmativa eſt, quæ enunciat unum de alio: ut iſta: Deus eſt amabilis: Negativa eſt, quæ negat unum ab alio, ſeu removet prædicatum à ſubjecto, ut iſta; empyreum non eſt mobile. Ubi obiter notandum, quod propoſitio in qua eſt particula negativa, non tamen cenſetur negativa, niſi talis particula cadat ſupra verbum; ut dum dico: Non homo eſt non ens: ego ſum non determinatus;

hæ

hæ propoſitiones non ſunt negativæ, ſed affirmativæ; quamvis ſint de terminis infinitis, ideſt particula negativa affectis.

3. Ratione quantitatis dividitur propoſitio in Univerſalem, Particularem, Singularem, & Indefinitam. Univerſalis eſt, quæ afficitur ſigno univerſali; ut omnis peccator recedit à Deo. Particularis eſt, quæ afficitur ſigno particulari; ut quidam homo eſt albus. Singularis eſt, quæ vel afficitur ſigno ſingulari, vel eſt de nomine ſingulari: ut hic homo eſt juſtus: Plato docuit Athenis Propoſitio Indefinita eſt, quæ nullo afficitur ſigno, ut Homo eſt juſtus.

4. Demum ratione qualitatis dividitur in Veram, & Falſam. Propoſitio Vera eſt, quæ res enunciat, ſicuti ſunt. Propoſitio Falſa eſt, quæ res enuntiat aliter, ac ſint undè Ariſtoteles dicit; *Ex eo quod res eſt, vel non eſt, Propoſitio dicitur vera, vel falſa*. Hæ ſunt celebriores propoſitionis diviſiones. Sed præter iſtas adhuc propoſitio dividitur in Modalem, & Abſolutam: Exponibilem, & Exponentem: de quibus agetur ſequenti paragrapho.

PARAGRAPHUS UNICUS.

De propoſitione Modali, & Exponibili.

Propoſitio igitur prætereà dividitur in Abſolutam, & Modalem, Propoſitio Abſoluta eſt, quæ ſimpliciter enunciat unum de alio, ut dum dico: Sol eſt præſtantiſſimus planetarum; Homo eſt rationalis. Hæc propoſitio vocatur etiam *de ineſſe*, eò quòd præcisè dicat prædicatum ineſſe ſubjecto, vel non ineſſe. Propoſitio Modalis eſt, quæ præterea exprimit modum, quo

prædicatum convenit ſubjecto, utrum neceſſariò, vel contingenter, poſſibiliter, vel impoſſibiliter, unde quadruplex eſt juxta quatuor præfatos modos; ut dum dico; Deus eſt neceſſariò æternus; Homo eſt contingenter bonus; Peccator eſt poſſibiliter juſtus Angelus eſt impoſſibiliter lapis. Iſti autem modi poſſunt exprimi dupliciter; nominalitèr ſcilicet, vel adverbialiter, ut dum dico: Petrus eſt contingenter alius, modus exprimitur adverbialiter. Si verò dicam; Petrum eſſe album eſt contingens, modus exprimitur nominaliter. Propoſitio modalis, in qua modus exprimitur nominaliter, ſolet vocari propoſitio compoſita modalis, ut iſta: Parietem nigrum, eſſe album eſt poſſibile: Si verò modus exprimatur adverbialiter, talis propoſitio dicitur Modalis Diviſa: ut dum dico: Paries niger eſt poſſibiliter albus. Ratio hujus nuncupationis eſt, eò quòd prima faciat ſenſum compoſitum; ideſt uniat prædicatum cum materiali ſubjecti, retinendo etiam formale; At verò ſecunda facit ſenſum diviſum, ideſt, unit prædicatum cum materiali ſubjecti, ſecluſo formali; unde, cum dico: Album eſt poſſibiliter nigrum; ſenſus eſt, quòd ſubjectum albedinis, ſecluſa albedine, poſſit recipere nigredinem: At verò, dum dico: Album eſſe nigrum eſt poſſibile; ſenſus eſt, ſubjectum quod habet albidinem; poteſt ſimul recipere nigredinem, retenta albedine. Cæterùm licèt res ita ſe habeat in rigore logico, attamen, claritatis gratia, iſtæ propoſitiones diſtingnendæ ſunt; & dum dicitur: album eſt poſſibilitèr nigrum, vel poſſibile eſt album eſſe nigrum, diſtinguendum eſt; in ſenſu compoſito, ideſt componendo albedinem cum nigre-

gredine, nego; in ſenſu diviſo, ideſt, ſeclusa albedine concedo. Sed de iſtis in decurſu Philoſophiæ adhuc redibit ſermo, ſufficiat ſolùm hæc indicaſſe.

Propoſitio prætereà dividitur in Exponentem; & Exponibilem. Propoſitio exponibilis eſt, quæ propter aliquam dictionem ſenſum reddit obſcurum, ideòque indiget explicari per aliam clariorem, quæ ideò vocatur Exponens. Propoſitiones autem illæ Exponibiles ſunt præcipuè tres: Excluſiva, Exceptiva, & Reduplicativa.

Propoſitio Excluſiva eſt, quæ afficitur particula excludente; ut ſunt: *duntaxat*, *tantùm*, *ſolùm*; ut homo tantùm eſt rationalis: quæ propoſitio ſic exponitur: Homo eſt rationalis, & nihil aliud ab homine eſt rationales. Hæc verò particula excluſiva poteſt ſe tenere vel ex parte ſubjecti, vel ex parte prædicati; quando ſe tenet ex parte ſubjecti, excludit omnia alia ſubjecta, ut dum dico; Solùm Deus eſt æternus; ſenſus eſt, Deum eſſe æternum, & nullum aliud ſubjectum præter ipſum habere æternitatem. Quando verò particula ſe tenet ex parte prædicati, excludit omnia alia prædicata à ſubjecto: ut dum dico: homo eſt tantùm animal rationale; ſenſus eſt, quod homo eſt animal rationale, & nihil ampliùs.

Propoſitio Exceptiva eſt, quæ afficitur particulis exceptivis, *præter*, *extra*, &c. Ut omnis terræ plaga nunc nobis nota eſt præter Auſtralem; quæ Propoſitio ſic exponitur; Omnes aliæ regiones Terræ nobis notæ ſunt, & ſola regio Auſtralis nondum nobis nota eſt.

Propoſitio reduplicativa eſt, quæ afficitur particulis reduplicantibus, quales ſunt: *in quantùm*,

tùm, *quatenùs formaliter*, *ut*, *ſecundùm quòd*, *reduplicativè*, *ut*. Hæc autem propoſitio dicitur reduplicativa, eò quòd ſubjectum quaſi reduplicatur, ut dum dico: Homo, in quantùm homo, eſt rationalis: hæc autem ſic exponitur: Ratio, cur homo ſit rationalis, eſt, quia eſt homo. Hæc omnia facilia ſunt: ſolùm notandum eſt, hanc diſtinctionem in ſcientiis frequentem eſſe: *reduplicativè*, & *ſpecificativè*; Prædicatum convenit, ſubjecto *reduplicativè*, quando ipſum ſubjectum eſt ratio formalis, cur prædicatum conveniat, ſi verò ipſum ſubjectum non ſit ratio formalis, cur prædicatum conveniat, ſed ſolùm ipſum recipiat dicitur convenire ſolùm *ſpecificative*. Res exemplo clara fiet; dum dicitur: Æthiops eſt niger inquantùm homo, diſtinguendum eſt: *reduplicativè*, ita ut ratio cur ſit niger, ſit quia eſt homo: negandum, aliàs omnis homo eſſet niger; ſpecificative, ita ut ille, qui eſt homo, ſit etiam niger, concedendum eſt.

ARTICULUS TERTIUS.

De Proprietatibus Propoſitionis.

TRes ſunt proprietates propoſitionis, Oppoſitio, Converſio, & Æquipollentia.

Oppoſitio definitur: affirmatio, & negatio ejuſdem de eodem; ſeu repugnantia inter duas propoſitiones eodem prædicato, & ſubjecto conſtantes. Undè duæ conditiones requiruntur ad oppoſitionem, Prima ut utraque propoſitio ſit ejuſdem prædicati, & ejuſdem ſubjecti; minima

ma enim variatio prædicati, vel ſubjecti tollit contradictionem.

Defectu iſtius primæ conditionis, illæ propoſitiones non ſunt oppoſitæ; Omnis homo non eſt neceſſariò albus: aliquis homo eſt contingentèr albus; vel illæ: aliquis homo ægrotat hodie; nullus homo ægrotabit cras. Secunda conditio eſt ut una propoſitio ſit affirmativa, & altera negativa: Undè iſtæ non opponuntur proprie: Omnis homo eſt juſtus, aliquis homo eſt juſtus.

Oppoſitio eſt triplex, Contradictoria, Contraria, & Subcontraria.

Oppoſitio Contradictoria eſt repugnantia inter duas propoſitiones, quarum una eſt univerſalis, & altera particularis, vel utraque ſingularis; una affirmativa, & altera negativa, ut omnis homo diſputat, aliquis homo non diſputat: Petrus eſt juſtus: Petrus non eſt juſtus.

Regula pro his contradictoriis eſt, quòd nunquàm poſſunt eſſe ſimul veræ, aut ſimul falſæ, aliàs idem eſſet, & non eſſet, quod eſt impoſſibile.

Oppoſitio contraria eſt repugnantia inter duas propoſitiones univerſales, quarùm una eſt affirmativa, & altera negativa, ut omnis homo eſt juſtus, nullus homo eſt juſtus.

Regula pro contrariis eſt, quod nunquam poſſunt eſſe ſimul veræ, benè tamen ſimul falſæ.

Ratio iſtius regulæ eſt, quia ſi duæ univerſales eſſent ſimul veræ, propoſitio quoque particularis contenta ſub qualibet illarum eſſet vera, quæ cum ſit contradictoria alterius contrariæ, ſequeretur duas contradictorias eſſe ſimul veras: ut verbi gratia, ſi iſtæ ſunt veræ: Omnis homo

currit; nullus homo currit, iſta etiam erit vera Aliquis homo non currit, quæ cum ſit contradictoria iſtius. Omnis homo currit, duæ contradictoriæ erunt veræ. Attamen poſſunt eſſe ſimul falſæ, ut patet in iſtis: Omnis homo eſt albus; Nullus homo eſt albus. Cum enim ex contraria una affirmet prædicatum convenire omni ſubjecto; altera verò dicat prædicatum nulli ſubjecto convenire, fieri poteſt, ut prædicatum conveniat tantùm alicui ſubjecto, & tunc utraque univerſalis erit falſa.

Oppoſitio Subcontraria eſt repugnantia inter duas propoſitiones particulares, quarum una affirmat, & altera negat, ut aliquis homo eſt juſtus, aliquis homo non eſt juſtus.

Regula pro iſtis eſt, quod nunquam poſſunt eſſe ſimul falſæ, benè tamen ſimul veræ, ut patet in iſtis. Quidam homo eſt juſtus; quidam homo non eſt juſtus: utrumque enim verum eſt. Ratio iſtius regulæ eſt, quia ſi duæ ſubcontrariæ eſſent ſimul falſæ, earum contradictoriæ, eſſent ſimul veræ; quæ cum ſint contrariæ, darentur duæ contrariæ ſimul veræ: quod oſtenſum eſt ſupra eſſe impoſſibile.

Quidam addunt quartum genus oppoſitionis, quam vocant ſubalternam, & eſt inter duas affirmativas, aut duas negativas, quarum una eſt univerſalis, & alia particularis, ut Omnis homo loquitur, aliquis homo loquitur: ſed iſta non eſt propriè oppoſitio, quia non eſt ſecundùm affirmationem, & negationem.

Æquipollentia eſt, ut vox ipſa indicat, eadem vis, idemque ſenſus duarum propoſitionum ex æquivalentia ſignorum proveniens. Undè ſicut quælibet propoſitio habet aliquam ſibi oppoſitam, ita & æquipollentem: ſi enim addatur

par-

particula negativa, propoſitio ſit æquivalens ſuæ oppoſitæ; Ut iſta; Omnis homo eſt juſtus, ſi addam particulam negativam (*Non*) dicendo: Non omnis homo eſt juſtus: fiet æquipollens ſuæ contradictoriæ. Aliquis homo non eſt juſtus. Pro ejuſmodi æquipollentiis traduntur tres Regulæ.

Prima Regula eſt; Propoſitio contradictoria, ſi ei præponatur negatio redditur æquivalens ſuæ contradictoriæ, ut Non aliquis homo eſt juſtus, idem eſt, ac nullus homo eſt juſtus.

Secunda Regula eſt; Propoſitio contraria, ſi ei poſtponatur negatio redditur æquivalens ſuæ contrariæ, ut Nullus homo diſputat; ſi poſtponas particulam negativam dicendo; Nullus homo non diſputat, æquivalebit iſti; Omnis homo diſputat.

Tertia Regula eſt: Propoſitio ſubalterna ſi ei præponas, & poſtponas particulam negativam, æquivalebit alteri ſubalternæ, ut iſta: Aliquis homo diſputat; ſi adjungatur antè, & poſt negatio dicendo; Non aliquis homo non diſputat, æquivalebit iſti; Omnis homo diſputat.

Ratio iſtarum regularum, eſt, quòd particula negativa deſtruit id, quod poſt ſe reperit; Undè quando præponitur propoſitioni univerſali affirmativæ, deſtruit ejus univerſalitatem, & affirmationem, redditque illam particularem negativam: quando verò poſtponitur ſigno univerſali, tunc relinquit ipſum in ſua univerſalitate, & ſolum deſtruit affirmationem. Iſtæ autem regulæ, ut faciliùs memoria teneantur, hoc verſiculo concluſæ ſunt.

Præ, contradic: poſt, contra; præ, poſtque

 ſubalt

ſubalter: id eſt, Si vis reddere propoſitiones æquipollentes, negationem, præpone contradictoriis, poſtpone contrariis, præpone, & poſtpone ſubalternis.

PARAGRAPHUS UNICUS.

De Tertia Propoſitionis Proprietate ſcilicet converſione.

Converſio eſt tertia propoſitionis proprietas; definitur autem; Inverſio Propoſitionis, ita ut, retenta veritate, ex predicato fiat ſubjectum, & ex ſubjecto prædicatum, ut aliquis homo eſt niger Aliquod nigrum eſt homo. Propoſitiones autem convertendæ poſſunt eſſe in quadruplici differentia. Nam aliquæ ſunt univerſales affirmativæ, ut Omnis homo eſt juſtus, quædam ſunt univerſales negativæ, ut nullus homo eſt juſtus: quædam ſunt particulares affirmativæ, ut aliquis homo eſt juſtus; quædam particulares negativæ, ut aliquis homo non eſt juſtus. Quælibet ſuo modo convertitur: Undè.

Triplex eſt Converſio, ſcilicèt Simplex, per Accidens, & per Contrapoſitionem. Converſio Simplex eſt Mutatio prædicati in ſubjectum ſervata eadem quantitate, id eſt, univerſalitate, aut particularitate, ut Aliquis homo eſt juſtus; Aliquis juſtus eſt homo. Converſio per Accidens eſt Mutatio prædicati in ſubjectum variata quantitate, ita ut ex univerſali propoſitio fiat particularis, ut omnis homo eſt animal; aliquod animal eſt homo. Converſio per Contrapoſitionem eſt Mutatio prædicati in ſubjectum mutatis terminis finitis in infinitos (Terminus autem infinitus eſt qui afficitur particu-

la

la negativa, ut non homo, non lapis. Exemplum iſtius converſionis eſt: Omnis homo eſt animal: Omne non animal eſt non homo.

Regulæ pro converſionibus ſunt tres. 1. eſt: Propoſitio univerſalis negativa, & particularis affirmativa convertuntur ſimpliciter, ut Nullus homo eſt Angelus: Nullus Angelus eſt homo Aliquis homo eſt juſtus. Aliquis juſtus eſt homo.

2. Regula eſt; propoſitio univerſalis affirmativa convertitur per accidens: ut Omnis homo eſt animal Aliquod animal eſt homo. Univerſalis negativa poteſt etiam iſto modo converti, ut Nullus homo eſt lapis. Aliquis lapis non eſt homo.

3. Regula eſt: Particularis negativa convertitur per contrapoſitionem, ut Aliquis homo non eſt juſtus. Aliquis non juſtus, non eſt non homo. Univerſalis affirmativa etiam iſto modo converti poteſt, ut omnis homo eſt animal, omne non animal, eſt non homo. Cæterùm ut iſte Regulæ faciliùs memoria teneantur, omnes comprehenduntur duobus verſiculis.

Simpliciter FECI, *convertitur*, EVA, *per acci.*
ASTO, *per contra. ſic fit converſio tota.*

In his verſiculis. Nota quatuor vocales iſtarum trium vocum, *FECI*, *EVA*, *ASTO*. Nam per *E*, ſignificatur propoſitio univerſalis negativa: per *I*, ſignificatur particularis affirmativa: per *A*, ſignificatur univerſalis affirmativa: per *O*, ſignificatur particularis negativa, juxta iſtos verſus.

Aſſerit, A, *negat*, E, *verùm Generaliter ambo*,
Aſſerit, I, *negat*, O, *ſed Particulariter ambo*.

Senſus ergò priorum carminum eſt, quod universalis negativa, & particularis affirmativa, quæ deſignantur per E, & I, in voce *FECI*, convertuntur ſimpliciter. At verò univerſalis negativa, & univerſalis affirmativa, deſignata, per *E*, & *A*, in voce *EVA*, convertuntur per accidens. Demùm univerſalis affirmativa, & particularis negativa deſignatæ per, *A*, & *O*, in voce *ASTO*, convertuntur per contrapoſitionem.

Circa Modales, licèt quidam varias, & intricatiſſimas regulas fusè tradant: ſecutus tamen expeditiorem viam, dico; quòd ſi ſint diviſæ, ideſt, ſi modus exprimatur adverbialitèr, ut in illa, homo contingentèr eſt albus, eodem modo loquendum eſt de illis, ac de abſolutis: Si verò ſint compoſitæ, ideſt, modus exprimatur nominalitèr, ut in iſta, contingens eſt hominem eſſe album; In primis converſio non habet in eis locum; quia modus, qui ſe tenet ex parte predicati, nullatenùs debet variari: Ex oppoſitionibus verò ſola contradictoria in eis reperitur, quia omnes iſtæ propoſitiones ſunt quaſi ſingulares: dum enim dico; neceſſarium eſt omnem hominem eſſe rationalem, idem eſt, ac ſi dicerem: Hæc propoſitio, homo eſt rationalis, eſt neceſſariò vera. In ſingularibus autem propoſitionibus ſola oppoſitio contradictoria reperitur.

Cæterum præterea poſſet in illis attendi alia oppoſitio proveniens ex modis, quam D. Thom. explicat opuſc. 40. nam *neceſſarium*, habet ſimilitu-

litudinem cum ſigno univerſali affirmativo, quia, quod neceſſarium eſt, ſemper eſt. *Impoſſibile*, cum ſigno univerſali negativo: quod enim eſt impoſſibile, nunquam eſt, *poſſibile* verò, & *contingens*, cum ſigno particulari: nam quod contingens, & poſſibile, aliquando eſt, & aliquando non eſt. Undè *necrſſe eſt eſſe*, *& Impoſſibile eſt eſſe* ſunt contraria, *Poſſibile eſt eſſe & poſſibile eſt non eſſe*, ſunt ſubcontraria. *Neceſſe eſt eſſe & poſſibile eſt eſſe*, ſunt ſubalterna, ſicut, *Impoſſibile eſt eſſe. Poſſibile eſt non eſſe*, at verò. *Neceſſarium eſt eſſe*, *& poſſibile eſt non eſſe*, *impoſſibile eſt eſſe*, *& poſſibile eſt eſſe* ſunt contradictoria. Undè ſi apponatur illis particula negativa, juxta prædictas regulas, poterunt reddi invicem æquipollentes.

Digitized by Google

PARS TERTIA LOGICÆ MINORIS.

De Argumentatione.

TERTIA mentis operatio eſt Diſcurſus, quo unum ex alio inferimus: undè agendum eſt in hac tertia parte de Argumentatione, per quam unum ex alio deducimus: ſed quia Syllogiſmus eſt nobiliſſima ſpecies Argumentationis: ideò præcipuè in eo explicando hæc Pars occupabitur.

AR-

Digitized by Google

ARTICULUS PRIMUS.

Quid, & quotuplex ſit Argumentatio in communi, & quæ ſint ejus Regulæ.

ARgumentatio, ut ſæpiùs inſinuavi, eſt Oratio, in qua unum ex alio infertur, Veritates enim, ſicut & res, ſunt invicem connexæ; undè, una data ſequitur alia; ut dato, quòd aliquid reſpirat, ſequitur habere pulmones; dato, quod ſol luceat, ſequitur dies. Illa igitur oratio, in qua una veritas infertur ex alia, eſt argumentatio: & quidem ſi talis illatio fiat per particulam, ſi, erit argumentatio conditionalis, ut iſta, quam facit Chriſtus: ſi feceritis ea, quæ præcipio vobis, amici mei eritis, & iſta: Si luna immediatè ſupponitur ſoli, eclypſis; Si autem illatio fiat per particulam, *Quia*, erit cauſalis, ut iſta; Deus eſt ſumme amabilis, quia eſt ſummè bonus. Si verò illatio fiat per particulam, *ergo*, erit argumentatio rationalis, quæ eſt omnium præcipua, & de qua ſolùm hic agemus, quia cæteræ ad illam reducuntur.

Argumentationis rationalis quatuor ſunt ſpecies, ſcilicet, inductio, exemplum, ſyllogiſmus, & enthymema.

Inductio eſt oratio, in qua ex particularibus ſufficienter enumeratis concluditur univerſale, vel è contrà ex univerſali particularia deducimus; ut Alexander Magnus vicit ad Granicum, ad Illum, ad Miletum ad Arbellam, &c. ergò ſemper victor extitit; aut; contrà, Alexander Magnus ſemper victor extitit, ergò vicit ad Granicum, ad Arbellam &c. proſequendo loca

loca particularia, in quibus cum hoſte pugnavit.

Exemplum eſt oratio, in qua ex uno, & aut altero ſimili, ſimile deducimus, ut vinum, & ebrietas perdiderunt Alexandrum, ergò & te perdent, ſi ipſis indulgeas. Amor prophanus ſeduxit Davidem, & Salomonem quantumvis ſapientes; ergò ſeducet Petrum, ſi ipſi ſe implicet. Hoc genus argumenti urget præcipuè in moralibus: nam exempla trahunt; ideòque Chriſtus ſæpè argumentatur ab exemplo, ut Matth. 6. *Reſpicite volatilia cæli, quoniam non ſerunt & Pater veſter Cæleſtis paſcit illa. Nonne vos magis pluris eſtis illis*, & cap. 10. ut probet nihil eſſe ab humanis eventibus timendum; quia Dei providentia curat, & diſponit omnia, quæ fiunt circa nos. *Nonne*, inquit *duo paſſeres aſſe vaneunt, & unus ex illis non cadet ſuper terram ſine patre veſtro? nolite ergò timere: multis paſſeribus meliores eſtis vos.*

Syllogiſmus eſt argumentatio in qua duo termini uniuntur inter ſe in concluſione, eò quòd in præmiſſis legitimè uniti fuerint cum uno tertio; ut bonum eſt amandum; ſed virtus eſt bona: ergò virtus eſt amanda *Virtus*, & *Amanda* uniuntur in concluſione eò quod unita fuerint cum uno *tertio*, ſcilicet cum *Bono*, juxta illud axioma: *Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe*. Aliam definitionem tradidit Ariſtoteles, dicendo: Syllogiſmus eſt Oratio, in qua quibuſdam poſitis neceſſarium eſt aliud evenire, eò quòd hæc poſita ſint, id eſt, datis præmiſſis, neceſſe eſt concluſionem eſſe veram. Sed in idem redit hæc definitio cum noſtra.

Enthymema eſt ſyllogiſmus truncatus: fit enim quando altera præmiſſarum reticetur, aut ſubintelligitur brevitatis gratia, ut: Peccatum Deo diſplicet, ergò eſt fugiendum, major, ſcilicet omne, quod diſplicet Deo eſt fugiendum, ſubintelligitur tanquam certa: undè enthymema non differt à ſyllogiſmo, niſi tanquàm imperfectum à perfecto. Pro argumentatione in communi dantur tres regulæ. Prima eſt, quòd ex vero nunquàm ſequitur falſum, ſiquidem, ut ait Ariſtoteles, vero non poteſt connecti, niſi verum: & ideò nec ex vero poteſt ſequi, niſi verum, undè quidquid legitimè infertur ex vero eſt etiam verum.

2. Regula eſt: Ex falſo non poteſt per ſe ſequi verum, benè tamen per accidens. Ratio primæ partis eſt, quia falſum non poteſt eſſe cauſa veri: falſum enim eſt, & ideò non poteſt cauſare veritatem. Ratio autem ſecundæ partis eſt, quod id, quod ſequitur ex falſo: licèt non ſit verum propter ipſum falſum, aliundè tamen poterit eſſe verum; ut omnis lapis eſt animal: ſed homo eſt lapis: ergò homo eſt animal, conſequens eſt verum, & tamen præmiſſæ ſunt falſæ. Subtilior utriuſque regulæ ratio reddi poteſt, præcipuè pro ſyllogiſmo, quia quæ ſunt eadem uni tertio, neceſſe eſt, ut ſint eadem inter ſe: undè ſi duæ præmiſſæ ſint veræ, conſequens neceſſariò erit verum, & nunquam falſum; Attamen ea, quæ ſunt eadem inter ſe, non debent eſſe eadem cum omni tertiò: undè licèt falſum ſit, duo extrema concluſionis eſſe eadem cuidam uni tertio, poterunt tamen eſſe eadem inter ſe.

3. Regula eſt; quòd concluſio ſequitur ſemper debiliorem partem; ita ut ſi altera præmiſſa-

rum

rum ſit particularis, concluſio erit particularis; ſi altera præmiſſarum ſit negativa: concluſio erit negativa ſiquidem duæ præmiſſæ ſunt ſicut duæ cauſæ ſubordinatæ concluſionis; effectus autem ſequitur ſemper debiliorem cauſam; quia cauſa fortior temperatur per debiliorem. Immediatior ratio hujus regulæ reddi poteſt, quia extrema eo modo uniuntur inter ſe in concluſione, quo fuerunt unita in præmiſſis cum medio: ergò ſi unum fuerit negatum de medio, & aliud affirmatum, non poſſunt affirmari inter ſe: ac proindè ex præmiſſis, quarum una eſt negativa, non poteſt ſequi propoſitio affirmativa; Et ſimiliter ſi unum fuerit ſolùm particulariter unitum medio, non poteſt univerſaliter alteri: & proindè ſi una præmiſſarum ſit ſolùm particularis, concluſio non poteſt eſſe univerſalis. Hæc de argumentatione in communi ſufficiant; reliquos articulos in explicando ſyllogiſmo, argumentationum præſtantiſſimo, impendemus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De natura Syllogiſmi.

CIrca Syllogiſmum tria de more quærimus 1. Quid ſit; 2. Quotuplex ſit: 3. Quas habet proprietates.

Quid ſit Syllogiſmus jam ſatis conſtat. Definitur enim argumentatio, in qua infertur unio duorum terminorum inter ſe, eò quòd uniti fuerint cum uno tertio. Ut tamen accuratùs adhuc explicetur: duo in Syllogiſmo, ſicut & in alio compoſito diſtinguenda ſunt, materia ſcilicet, & forma.

Ma-

Materia ſyllogiſmi concipienda eſt, & in aliis arte factis quæ fiunt pluribus compoſitionibus, v. g. in domo: unde ſicut in domo duplex eſt materia, alia remotior, ut ſunt lapides: alia propinquior, ut ſunt parietes (ex lapidibus enim fiunt parietes, & ex parietibus domus;) Ita quoque, & in ſyllogiſmo duplex eſt materia, remota ſcilicet & proxima. Materia, remota ſyllogiſmi; ſunt ipſi termini. Materia proxima ſunt propoſitiones: ex terminis enim fiunt propoſitiones, & ex propoſitionibus ſyllogiſmi. Pro utraque materia ſyllogiſmi datur regula generalis; ut ſcilicet non ſint niſi tres termini, & tres propoſitiones ex illis terminis complicatis efformatæ Ratio hujus regulæ eſt: quia omnis ars ſyllogiſtica in eò conſiſtit, quòd duo termini uniantur inter ſe in concluſione, quia priùs fuerunt uniti cum tertio termino in præmiſſis: ergò ſolum debent eſſe tres termini, & tres propoſitiones, in quarum prima unus terminus uniatur cum medio, in ſecunda alter uniatur cum eodem medio ſeu tertio termino: & tertia duo illi termini uniantur inter ſe. Horum autem terminorum vocabula hæc ſunt; Prædicatum concluſionis dicitur *Majus extremum*: eò quòd prædicatum eſt latiùs patens, quàm ſubjectum; ſubjectum concluſionis dicitur *Minus extremum*: propter rationem oppoſitam. Terminus verò, cum quo uniuntur in præmiſſis dicitur *Medium*, quia eſt veluti vinculum utriuſque extremi. Prima propoſitio in qua *Majus extremum* unitur cum *Medio*, vocatur *Major*; Secunda propoſitio in qua *Minus extremum* unitur cum eodem *Medio*, dicitur *Minor*, & tandem tertia, quæ unit inter ſe duo *Extrema*, dicitur *Concluſio*. Res exemplo clarior fiet. Probandum mihi eſt.

Deum

Digitized by Google

Deum eſſe amandum: ut uniam iſta duo extrema, *Deus eſt amandus:* quæro tertium aliquem terminum, cùm quo uniri poſſint, & reperio. *Bonum*; ſic igitur complico iſtos tres terminos. Omne *Bonum* eſt *amandum*. *Deus* eſt *bonus:* ergò *Deus* eſt *amandus*. *Amandus*, eſt *Majus extremum*, *Deus* eſt *Minus extremum: Bonum* eſt *medium*. Prima propoſitio in qua unitur *Amandum* cum *Bono*, dicitur *Major*. Secunda, in qua unitur, *Deus*, cum *Bono*, eſt *Minor* Tertia demùm in qua *Deus*; & *Amandus*, uniuntur eſt, *Concluſio*. Ubi etiam vides quemlibet terminum bis tantùm repeti; *Extrema* quidem ſemel in altera præmiſſarum, & ſemel in concluſione. Forma ſyllogiſmi eſt diſpoſitio materiæ præſatæ tùm remotioris, tùm proximæ. Undè duplex eſt, terminorum ſcilicèt, & propoſitionum. Diſpoſitio terminorum attenditur penes combinationem medii cum extremis in prædicando, & ſubjiciendo, & illa diſpoſitio vocatur *Figura Syllogiſtica*; Diſpoſitio verò propoſitionum attenditur juxta combinationem illarum, ſecundum univerſalitatem, & particularitatem, affirmationem, & negationem Et hæc diſpoſitio dicitur *Modus Syllogiſticus*. Cùm autem utraque combinatio variè fieri poſſit, varii ſurgunt modi, variæque figuræ ſyllogiſmorum: de quibus ſpeciali articulo eſt agendum.

ARTICULUS TERTIUS.

De variis Figuris, & Modis Syllogiſmorum.

FIgura ſyllogiſticam igitur eſt Diſpoſitio *Extremorum* cum *Medio* ſecundùm prædicationem & ſubjectionem: undè cùm triplex, ſit poſſibilis talis combinatio extremorum cum medio triplex quoque figura erit poſſibilis. Prima, in quo *Medium ſubiicitur* in altera præmiſſarum, & in alia *prædicatur*: Secunda in qua *Medium predicatur* in utraque præmiſſarum. Tertia, in qua *Medium* in utraque *ſubiicitur*, Galenus addidit quartam; in qua *Medium prædicaretur* in majori, & *ſubiiceretur* in minori; Sed illa figura eſt inutilis; quia vel non concludit, vel ſi concludat, reducitur ad primam, cujus eſt quædam ſubverſio, in quantùm major ponitur loco minoris; undè communiter ab Auctoribus reiicitur; ideòque, illa exploſa, tres alias iſto verſiculo comprehendimus.

Sub: præ. Prima: ſed altera bis præ. Tertia bis ſub.

Exemplum primæ figuræ eſt: *Omne bonum eſt amabile*; Sed *Virtus eſt bona*: Ergò *Virtus eſt amabilis*. Vides enim ly, *bonum*, quod eſt *Medium* ſyllogiſmi, *ſubiici* in majori, & *predicari* in minori.

Exemplum ſecundæ figuræ eſt: *Omne bonum eſt Deo gratum*: Sed *Avaritia non eſt Deo grata*: Ergò *Avaritia non eſt bona*. *Deo gratum* eſt, *Medium*, quod *prædicatur* tam in majori, quàm in minori.

Exemplum tertiæ figuræ eſt; *Omnis homo eſt animal*: Sed *omnis homo eſt rationalis*: Ergò *aliquod*

quod animal eſt rationale. Ubi etiam vides ly, *homo* qui eſt *Medium ſubjici* tàm in majori, quàm in minori.

Modus Syllogiſticus, ut jam diximus, eſt diſpoſitio propoſitionum præmiſſarum ſecundùm univerſalitatem, & particularitatem, affirmationem, & negationem. Undè cùm ſint quatuor genera propoſitionum, ſcilicèt *affirmativa univerſalis*, *negativa univerſalis*, *affirmativa particularis*, *& negativa particularis*, quæ deſignantur à Logicis per quatuor vocales *a*, *e*, *i*, *o*; Sexdecim modi ſub qualibet figura ſunt poſſibiles, Nam eadem manente diſpoſitione medii cum extremis, ſexdecim combinationes iſtarum propoſitionum fieri poſſunt, ut patet in iſtis quatuor literis, quæ ſexdecim modis poſſunt combinari. Attamen non omnes iſti modi ſunt utiles; ſed ſolùm aliqui; unde ut utiles ab inutilibus diſcernas, exactè obſervandæ ſunt quatuor iſtæ Regulæ, quas ſi Syllogiſmus ſervet, utilis eſt, & concludit; ſi contrà aliquam peccet, inutilis erit & non concludet, Undè ſemper præ oculis ſunt habendæ.

1. Regula eſt; ut *Syllogiſmo ſint tantùm tres termini*, ſcilicèt; *Majus extremum*, *Minus extremum*, *& Medium*. Ratio regulæ eſt quia, ut diximus in hoc eſſentialiter conſiſtit Syllogiſmus. Sint, inquam tres non ſolùm quantùm ad voces, ſed etiam quantùm ad ſenſum, remota ſcilicet, omni æquivocatione, ſervata legitima ſuppoſitione, ampliatione, reſtrictione, appellatione, &c. Nec intrudatur aliquid in concluſione, quod non fuerit in præmiſſis; Unde iſti Syllogiſmi peccant; *Homo eſt ſpecies*; Sed *Petrus eſt homo*: ergò *Petrus eſt ſpecies*: variatur enim ſuppoſitio. *Omni canis latrat*. Sed *ſydus* *eſt*

Digitized by Google

eſt canis : ergò *ſydus latrat* ; æquivocat enim. *Omne animal eſt ſenſitivum*: Sed *leo eſt animal*; Ergò *leo mortuus eſt ſenſitivus*, intruditur enim ly, *Mortuus*, in concluſione, cùm non fuerit in præmiſſis.

2. Regula eſt *Medium in aliqua præmiſſarum debet ſupponere diſtributivè* : undè ex particularibus, vel indiſtributis nihil concluditur. Ratio regulæ eſt, quia terminus univerſalis ſupponens diſiunctivè dividitur veluti in diverſas portiones, ac proindè fit, quodammodo multiplex, nec manet formalitèr unus: quod tamen requiritur ad artem ſyllogiſticam: Undè non valet; *Aliquis homo eſt albus ; ſed aliquod album eſt lac*; ergò *aliquis homo eſt lac*; vel, *Petrus eſt ſubſtantia*: Sed *arbor eſt ſubſtantia*: ergò *Petrus eſt arbor*. Nam *album*, & *ſubſtantia* ſupponunt ſolùm diſiunctivè in præmiſſis.

Cæterùm obſervandum eſt circa hanc regulam, quod, quia terminus ſingularis non dividitur in plures partes, ſed perfectè unus ideò poteſt eſſe medium aptum ad benè concludendum, & quantum ad hoc æquivalet termino univerſali diſtributo: ſic optimè concluditur, *D. Petrus fuit peccator*: Sed *D. Petrus eſt ſalvatus*: Ergò *aliquis ſalvatus fuit peccator*. Iſti Syllogiſmi, quorum *medium eſt terminus ſingularis* vocantur expoſitorii, ubi tamen advertendum eſt, terminum ita debere eſſe *ſingularem*, ut ſit prorſus incommunicabilis pluribus; ſi enim pluribus communicetur, ex hoc ſortitur quamdam amplitudinem æquivalentem univerſaliati. Undè non concludit, niſi ſupponat diſtributivè; ideòque non valet, *Pater eſt Deus*: *Filius eſt Deus*: Ergò *Pater eſt filius*. Quia *Deus* eſt communicabilis pluribus.

3. Re-

Digitized by Google

3. Regula eſt ut *nullus terminus diſtribuatur in concluſione, qui non fuerit diſtributus in præmiſſis*. Ratio regulæ eſt, quia *extrema* eodem modo uniuntur inter ſe, quo fuerunt unita cum *uno tertio*; Undè ſi ſint unita ſolùm diſiunctivè, non poſſunt uniri inter ſe diſtributivè. Undè non valet; *Omnis homo eſt ſubſtantia*; ſed *omnis homo eſt animal*, ergò *omnis ſubſtantia eſt animal*: Nam *ſubſtantia* ſupponit in concluſione diſtributivè, & in præmiſſis ſolum diſiunctive.

4. Demùm Regula eſt: *Ex puris negativis nihil ſequitur*. Ratio regulæ eſt, quia ex eo quod duo non uniantur cum aliquo tertio, non ſequitur, ea non uniri inter ſe. Undè non valet; *Nullus homo eſt lapis*; ſeu *nullum animal eſt lapis*: ergò *nullum animal eſt homo*. Ex his quatuor regulis poſſunt judicari omnes Syllogiſmi; & quamvis aliæ quatuor tradi ſoleant pro qualibet Figura in particulari, attamen reducuntur ad iſtas; undè ſufficere poſſunt ad diſcernendos modos utiles ab inutilibus in Tabula omnium modorum poſſibilium ſub finem hujus partis apponenda. Boni enim ſunt qui ſervant has regulas; mali vero, qui peccant contra aliquam.

Undè in primis: Ex ſexdecim cujuslibet figuræ expungendi ſunt *octo*, quatuor, *puri negativi*, & quatuor *puri particulares*. Deinde ex prima figura expungi debent omnes *directè concludentes*, qui habent *majorem particularem* aut *minorem negativam*: quia *Medium*, quod ſubiicitur in majori, *non diſtribuitur* ſi major eſt particularis: & ſi minor eſt negativa *Majus extremum* in concluſione *diſtribuitur*, cum tamen *non fuerit diſtributum* in majori; nam in illa tenet

lo-

Digitized by Google

locum prædicati, quod non diſtribuitur in propoſitione affirmativa.

Ex ſecunda figura excluduntur *omnes Modi, qui conſtant duabus affirmativis*; quia *Medium non diſtribuunt*: ſiquidem medium eſt in utraque præmiſſarum prædicatum; propoſitio autem affirmativa non diſtribuit prædicatum; Aut ex majori particulari; quia *Majus Extremum* diſtribuunt in concluſione, & non in præmiſſis. Siquidem *Majus extremum* eſt prædicatum in concluſione; omnis autem propoſitio negativa diſtribuit prædicatum, ut ſupra dictum eſt 1. P. art. 3. §. 1. reg. 4.

Ex tertia figura excluduntur omnes modi: in quibus minor eſt negativa; nam majus extremum diſtribuunt in concluſione, quod non eſt diſtributum in præmiſſis. Concluſio enim tunc erit negativa, & major affirmativa. Prima diſtribuit prædicatum, ſecunda non diſtribuit, propter regulam mox citatam. Cum ergò majus extremum ſit prædicatum utriuſque, diſtribuitur in una, & non diſtribuitur in altera.

His igitur omnibus rejectis, remanent ſolùm novemdecim modi utiles, Novem pro prima figura; quatuor pro ſecunda; & ſex pro tertia: qui modi, ut faciliùs memoria teneri poſſint, quatuor his verſibus comprehenduntur;

Barbara, Celarent, Darii, Ferio, Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapeſmo, Friſeſomorum,
Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Boracco, Darapti,
Felapton, Diſamis, Datiſi, Bracordo, Feriſon.

In his verſibus ſolùm habenda eſt ratio trium primarum ſyllabarum, in quibus vocales, *a*, *e*, *i*, *o*, ſignificant combinationem pro-

poſitionum particularium, aut univerſalium: negativarum, vel affirmativarum. Quatuor primæ voces deſignant quatuor modos directos primæ figuræ, qui ſunt omnium perfectiſſimi; quinque ſequentes voces deſignant quinque modos interdictos primæ figuræ, qui oriuntur ex quatuor primis, invertendo ſolùm concluſionem. Excipitur *Fapeſmo*, qui non oritur ex aliis, ſed ex combinatione univerſalis affirmativæ, & univerſalis negativæ, quæ combinatio directè quidem nihil concludit, indirectè tamen, convertendo concluſionem univerſalem in particularem, poteſt concludere. Quatuor voces tertii verſus denotant quatuor modos utiles in ſecunda figura, reliquæ ſex deſignant ſex modos utiles in tertia figura. Horum omnium exempla ſubjiciet tabula modorum omnium in fine hujus partis apponenda.

ARTICULUS QUARTUS.

De Proprietatibus Syllogiſmi Probatione ſcilicèt, & Reductione.

SYllogiſmi duplex eſt proprietas. *Probatio* ſcilicèt, & *Reductio*. Probatio eſt, cum bonitatem conſequentiæ Syllogiſmi perfecti probamus per univerſalia principia artis ſyllogiſticæ: ſcilicèt; *Quæ ſunt eadem uni tertio, ſunt eadem inter ſe*, pro ſyllogiſmi affirmativis: & pro negativis. *Quorum unum eſt idem uni tertio, & aliud non eſt idem, non ſunt eadem inter ſe*; vel per, *Dici de omni*, & *Dici de nullo*, ideſt, *quidquid dicitur de omni ſubjecto dicitur de omni contento ſub tali ſubjecto*: at quia de omni animali dicitur quòd ſit ſenſitivum, de omni contento

tento ſub animali etiam dicitur, quòd ſit ſenſitivum, v. g. de avibus, de piſcibus, &c. Res exemplo clarior fiet, facto hoc argumento. *Omne bonum eſt amandùm*; *Deus eſt bonus*: *ergo Deus eſt amandus*. Aliquis protervus conceſſa majori, & minori negat conſequentiam: ſic eam probare debeo; *Quæ ſunt eadem uni tertio ſunt eadem inter ſe*: ſed tu conceſſiſti *Deum*, & *Amandum* eſſe eadem uni tertio, ſcilicèt *Bono*, ergò debes concedere, quod ſint eadem inter ſe. Vel alio modo per principium dici de omni *Quidquid dicitur univerſaliter de aliquo, dicitur de omni contento ſub illo*; ſed tu conceſſiſti, quod *amandum* dicitur *de omni bono*; ergò debes concedere, quod dicitur de *Deo*, qui ſub *bono* continetur: ut patet ex minori.

Si verò argumentum ſit negativum, utendum eſt altero principio; ut v. g. conceſſis præmiſſis hujus argumenti; *Nullum turpe eſt bonum*: *ſed avaritia eſt turpis ergo avaritia non eſt bona*; Si quis negat conſequentiam, ſic eam probare debeo: *Quorum unum eſt idem cum uno tertio, aliud vero non eſt idem*: *non poſſunt eſſe eadem inter ſe*: Atqui ex te *bonum* non eſt idem cum *turpi*, & *avaritia* eſt idem; ergò *avaritia*, & *bonum* non ſunt idem inter ſe: ac proindè avaritia non eſt bona. Idem etiam argumentum probari poteſt per, *dici de nullo*, hoc modo: *Quidquid univerſaliter negatur de aliquo ſubjecto, negatur de quolibet contento ſub eo*: ſed de *turpi* negatur, quod ſit *bonum*: ergò etiam de *avaritia* idem negari debet, quæ continetur ſub *turpi*.

Reductio ſyllogiſmi duplex eſt: alia dicitur *Oſtenſiva*, & alia *ad impoſſibile*. Reductio oſtenſiva eſt revocatio ſyllogiſmi imperfecti ad perfectum. Syllogiſmus autem imperfectus eſt, in

F 2 quo

quo concluſio non ita clarè ſequitur ex præmiſſis. Tales ſunt omnes ſyllogiſmi præter quatuor primos primæ figuræ, Syllogiſmus verò perfectus eſt, qui clarè, & directè infert concluſionem, & tales ſunt quatuor primi, ſcilicet, *Barbara*, *Celarent*, *Darii*, *Ferio*. Undè omnes alii poſſunt ad iſtos revocari, paucis tantùm immutatis, pro quo.

Nota ejuſmodi verſus omninò artificio plenos eſſe, & ipſas literas indicare quid faciendum ſit, ut modus imperfectus reducatur ad quatuor perfectos. In primis enim reliqui modi debent revocari ad iſtum ex quatuor, qui incipit per literam ſimilem, ut *Fapeſmo*, *Feriſon*, *Feſtino*, & alii incipientes per *F*, revocantur ad *Ferio* *Ceſare*, & *Cameſtres* revocantur ad *Celarent*, & ſic de aliis. Quid autem immutari debeat indicant conſonantes iſtæ *S*, *P*, *M*, poſt vocales poſitæ. *S*, denotat propoſitionem deſignatam per vocalem præcedentem debere converti *ſimpliciter*; *P*, ſignificat propoſitionem deſignatam per vocalem præcedentem eſſe convertendam *per Accidens*; *M*, ſignificat, mutandas eſſe præmiſſas, ita ut ex majori fiat minor. Hæc omnia patebunt in iſto argumento, quod fit in *Fapeſmo*.

Omne animal eſt ſenſibile:
Nullus lapis eſt animal:
Ergò aliquid ſenſibile non eſt lapis:

in primis enim reduci debet ad *Ferio*, qui incipit eadem litera; id verò fiet, ſi major ſubſequens, quam deſignat, *A*, convertatur *per accidens*, ut deſignat. *P*, & minor quam deſignat, *I*, convertatur *ſimpliciter*, ut deſignat: S, ſequens. Et tandem ſit mutetur *major* in *minorem*; hoc enim facto reddetur hoc argumentum in *Ferio*.

Nul-

Nullum animal eſt lapis:
Sed aliquid ſenſibile eſt animal.
Ergò aliquod ſenſibile non eſt lapis.

in vocabulis autem, *Brocardo*, & *Baroco*, C, poſitum in medio denotat iſtos modos eſſe irreformabiles: & ſolùm reduci poſſe ad impoſſibile. Quæ omnia his duobus verſibus comprehenduntur.

S, vult ſimpliciter verti: P, vero per Accid.
M, vult tranſponi; C, per impoſſibile duci.

Reductio autem ad impoſſibile fit, quando aliquis negat conſequentiam conceſſis præmiſſis: Tunc enim aſſumendo contradictoriam concluſionis negatæ, & eam combinando cum altera præmiſſarum formamus argumentum perfectum, in quo concludimus contradictoriam alterius præmiſſæ conceſſæ, & ſic cogimus reſpondentem concedere duo contradictoria eſſe vera, quod eſt impoſſibile Quæ autem ex duabus præmiſſis retinenda ſit, & quo loco diſponenda, licèt ex ipſo judicio ſatis diſcerni poſſet, attamen indicant iſti verſus;

Prima minorem adimit, fac it è majore minorem
Celantes, minor eſt contrad. min. ſede majoris.
Majorem ſervat, variatque ſecunda minorem.
Tertia majorem variat, ſevatque minorem.

Senſus eſt. In prima figura, ut reducatur argumentum ad impoſſibile, contradictoria concluſionis ponenda eſt loco majoris, & major loco minoris: Excipitur modus, *Celantes*, in quo

minor ponitur loco majoris. In ſecunda figura major ſervatur, & contradictoria fit minor. In tertia figura minor ſervatur, & contradictoria fit major. Exemplum ſit in iſto Syllogiſmo ſecundæ figuræ modi *Ceſare*.

Nulla virtus eſt turpis,
Omnis luxuria eſt turpis;
Ergò *nulla luxuria eſt virtus*.

Si quis conceſſis præmiſſis negat concluſionem: ſumo ejus contradictoriam, igitur *aliqua luxuria eſt virtus*. Quam ponendo loco minoris, formo tale argumentum.

Nulla virtus eſt turpis;
Sed, ex te *aliqua luxuria eſt virtus;*
Ergò *aliqua luxuria non eſt turpis*.

Ubi clarè infertur in quarto modo primæ figuræ contradictoria minoris conceſſæ in primo argumento; ſicque cogitur reſpondens concedere duas contradictorias, quod eſt impoſſibile.

Cæterùm iſtæ regulę neminem conturbare debent, licèt minùs capiantur, tùm quia vix ullus eſt earum uſus, tum quia quilibet provectior factus, eas relegendo faciliùs capiet.

AP-

Digitized by Google

APPENDIX

De inventione Medii.

HACTENUS egimus de fabrica Syllogiſmorum, quæ cum tota in hoc ſita ſit, ut *duo extrema* interſe uniantur: quia fuerunt legitimè unita cum *Medio*: idcircò operæ prætium eſt invenire illud *Medium*, cui extrema jungi poſſunt; eo enim invento facilè fiet argumentum. In fine Logicæ Majoris trademus decem locos, ex quibus erui poſſunt ejuſmodi *Media*: nunc ſolùm quærimus quale debeat eſſe *Medium*, & qua ratione inquirendum. Ad hoc quatuor regulæ tradi ſolent ab Authoribus, quæ cum ſint intricatiſſimæ, & minùs accommodæ ad uſum, quaſdam ex illis deducemus ad uſum facillimas, pro quibus.

Nota in primis omnes modos reduci ad quatuor primos: undè ſi habeamus media pro quatuor primis, habebimus etiam pro omnibus. Deinde, licèt ſint quatuor propoſitiones probandæ, ſcilicèt univerſalis affirmativa, univerſalis negativa, particularis affirmativa, particularis negativa; attamen duæ primæ ſunt majoris momenti, tùm quia frequentiùs occurrunt; tùm quia propoſitiones particulares continentur ſub univerſalibus; undè præcipua cura nobis eſſe debet ad ſuggerenda media pro duabus primis propoſitionibns; his poſitis.

Prima regula eſt: quoties volueris probare propoſitionem univerſalem affirmativam, conſidera terminos, de quibus univerſaliter dici poſſit prædicatum tuæ concluſionis, & qui poſſit dici de ſubjecto ejuſdem concluſionis; Ratio regulæ eſt; quia in propoſitione univerſali affirmante prædicatum dicitur convenire omni ſubjecto. Id autem clarè conſtabit, ſi reperias terminum, de quo dicatur tale prædicatum, & qui poſſit dici de ſubjecto. Sicut enim ſi quis pecuniam in crumena reponeret, & deinde crumenam in arca, ſimul quoque cum crumena poneretur pecunia in arca, ita quoque ſi prædicatum dicatur de termino aliquo, & ille terminus de ſubjecto, ſequetur etiam prædicatum dici de ſubjecto juxta illud principium, *quidquid dicitur de aliquo, dicitur de omni contento ſub illo*. Uſus regulæ patebit in exemplo. Hæc propoſitio mihi probanda eſt; *Mors eſt bona*: quæ, cum ſit in materia doctrinali, ſupponitur æquivalere univerſali, ſicut communiter, & aliæ indefinitæ, quæ occurrunt inter diſputandum. In illa propoſitione prædicatum eſt *Bona*, ſubjectum verò, *Mors*; ut igitur probem, *Bonum* convenire *Morti*, juxtà præfatam regulam cogito apud me, quænam res ſint, de quibus dicatur, *Bonum*: & quæ poſſint aliquo modo convenire *Morti*, & ſtatim occurrit integrum agmen: Nam bonum eſt frui Chriſto, liberari à miſeriis vitæ, eripi à periculo peccandi, adire meliorem vitam: item quod Deus approbat, quod Chriſtus elegit, quod ſancti deſiderant, eſt bonum, quæ omnia poſſunt convenire morti. Undè magna copia mediorum ſuboritur ad probandam propoſitionem iſtam: complicando enim terminos ſic arguo. *Quod facit*,

ut

ut fruamur Chriſto, eſt bonum; ſed Mors facit, ut fruamur Chriſto; ergò *Mors eſt bona*. Item, *quod eripit à miſeriis vitæ, eſt bonum; ſed Mors eripit à miſeriis vitæ* ergò *eſt bona*, Item, *quod liberat à periculo peccandi, eſt bonum;* ſed *Mors liberat à periculo peccandi* ergò *eſt bona*. Item, *janua ad meliorem vitam eſt bona*, ſed *mors eſt janua ad meliorem vitam:* ergo *eſt bona*. In inveniendis autem iſtis mediis non parum conducit, ſi percurramus *Genera*, *Differentias*, *Species*, *Proprietates*, *Accidentia*, *Effectus*, *Cauſas* prædicati, & ſubjecti propoſitionis à nobis probandæ. Item ſi comparemus illa ad prædicamenta, ad alias res, quæ dicuntur in Philoſophia; vel in Theologia. Item ad ea, quæ audivimus, quæ legimus, quæ experti ſumus, quæ conceduntur vel ab omnibus, vel ſaltem ab adverſariis, contrà quos diſputamus, & ad alia ejuſmodi, quæ poſſunt pertinere ad propoſitam concluſionem; Sic enim fit, ut quaſi ſpontè ſua ſeſe offerant diverſa media, ex quibus aptiora eligi debent.

2. Regula, pro propoſitionibus univerſalibus negativis eſt; Ad illas proponendas conſiderandi ſunt termini, qui repugnent prædicato tuæ concluſionis, & tamen conveniant ſubjecto. Si enim aliquid repugnat prædicato, quod tamen dicatur de ſubjecto profectò prædicatum non erit idem cum ſubjecto. Exemp. gr. volo probare *Mortem non eſſe bonam*: debeo cogitare quænam repugnent *Bono*, quæ tamen conveniant *Morti*; & ſtatim ſe offert ingens copia talium rerum. Nam, quod privat vita quod eſt contrarium inclinationi naturæ, quod omnes fugiunt, quod nos ſeparat ab amicis, quod privat omnibus vitæ bonis, quod adimit ſpatium

pœnitentiæ, non eſt bonum; quæ tamen omnia conveniunt morti. Complicando igitur iſtos terminos ſic efformo argumentum. *Quod privat vita, non eſt bonum*: ſed *Mors privat vita*, ergò *Mors non eſt bona*. Item: *Quod eſt contrarium inclinationi naturæ, non eſt bonum*; ſed *Mors eſt contraria inclinationi naturæ*; ergò *non eſt bona*. Item *Quod omnes fugiunt, non eſt bonum*: ſed *omnes fugiunt Mortem*: ergò *non eſt bona*, & ſic de aliis.

Addi prætereà poteſt, quod omnis propoſitio univerſalis negativa poteſt converti ſimpliciter; undè ad illam probandam non ſolùm utilia ſunt, quæ repugnant prædicato, & conveniunt ſubjecto, ſed etiam, quæ repugnant ſubjecto, & conveniunt prædicato, ut patet in exemplo. Nam quia bono convenit eſſe gratum, eſſe conveniens naturæ, quæ omnia repugnant morti: Ideò poſſum ſic arguere. *Omne bonum eſt gratum*: ſed *Mors non eſt grata*: ergò *nec bona*. Item, *omne bonum convenit naturæ*: ſed *Mors non convenit naturæ*: ergò *Mors non eſt bona*.

3. Regula, ad probandam utramque præfatam concluſionem poſſumus etiam procedere ab inconvenienti, cogitando pro affirmativis quænam inconvenientia ſequerentur ſi prædicatum non conveniret ſubjecto. Et è contrà pro negativis, quænam inconvenientia ſequerentur, ſi prædicatum conveniret ſubjecto. Ut in præfatis exemplis poſſem conſiderare quid ſequeretur ſi, *Mors* non eſſet *bona*, & reperire, eam à Criſto nunquam fuiſſe electam, nec à Sanctis expetitam, nec à Deo amicis ſuis pro munere immiſſam. Undè ſic arguere poſſem: ſi mors non eſſet bona, non eſſet à Chriſto electa; ſed eſt electa à Chriſto: ergò eſt bona. Ad proban-

dum

dum autem mortem non eſſe bonam, poſſem adhibere inconvenientia, quæ ſequerentur ſi eſſet bona, ut v. g. quod liceret eam ſibi inferre, quod non eſſet effectus peccati, quod vita ipſa eſſet mala. Undè ſic argui poſſet: *Si Mors eſſet bona, liceret eam ſibi inferre: atqui non licet: ergo non eſt bona:* & ſic de aliis Pro particularibus nihil ſpeciale dicendum occurrit, tùm quia probari poſſunt eodem modo, tum quia rarò occurrunt in ſcientiis.

TABULA

MODORVM.

PRIMÆ FIGURÆ.

Cum cenſura cujuslibet.

a Omne animal eſt ſenſibile: Bar-
a Omnis homo eſt animal: ba-
a Ergò Omnis homo eſt ſenſibilis. ra.
Utilis, quia ſervat regulas.

a Omne animal eſt ſubſtantia:
o Nullus lapis eſt animal:
o Ergò nullus lapis eſt ſubſtantia.
Inutilis quia peccat contra tertiam regulam; diſtribuit enim in concluſione Majus extremum quod non eſt diſtributum in præmiſſis.

a Omne animal eſt ſubſtantia: Da-
i Aliquis homo eſt animal: ri-

i Er-

Digitized by Google

i Ergò, Aliquis homo eſt ſenſibilis. j.

Optimus, quia ſervat regulas.

a Omne animal eſt ſubſtantia:

e Aliquis lapis non eſt animal:

e Ergò aliquis lapis non eſt ſubſtantia.

Inutilis defectu tertiæ regulæ diſtribuit, enim majus extremum in conclnſione, quod non eſt diſtributum in præmiſſis.

e Nullum animal eſt lapis: Ce-

o Omnis homo eſt animal, la-

e Ergò Nullus homo eſt lapis. tent.

Utilis, quia ſervat Regulas.

e Nullus homo eſt lapis:

e Nullum marmor eſt homo;

e Ergo nullum marmor eſt lapis.

Inutilis, quia eſt ex puris negativis contra quartam regulam.

e Nullum animal eſt lapis: Fe-

i Aliquis homo eſt animal: ri-

o Ergò nullam marmor eſt lapis. o.

Utilis, quia ſervat regulas.

Nota quod ex quatuor præcedentibus modis directis poſſunt fieri quatuor indirecti invertendo tantùm concluſionem, & illi dicuntur Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapeſmo. Ut verò Friſeſomorum fit ex ſecundo inutili a, e; *convertendo tantùm Concluſionem.*

e Nullum animal eſt lapis:

o Sed aliquod marmor non eſt animal:

o Ergò aliquod marmor non eſt lapis.

Inutilis, quia eſt ex puris negativis contra quartam Regulam.

i Aliquod animal eſt rationale:

a Sed omnis equus eſt animal:

i Ergò alrquis equus eſt rationalis.

Inu-

Digitized by Google

Inutilis, defectu ſecundæ Regulæ: non enim diſtribuit medium.

i Aliquod animal eſt ſubſtantia,
e Nullus lapis eſt animal
o Ergò aliquis lapis non eſt ſubſtantia.

Inutilis defectu tertiæ regulæ; diſtribuit enim in concluſione majus extremum, in præmiſſis non diſtributum.

i Aliquis equus eſt albus;
i Sed aliquis albus eſt homo.
i Ergò aliquis homo eſt equus.

Inutilis, quia ex puris particularibus contrà ſecundam regulam.

i Aliquis equus eſt ſubſtantia:
o Aliquis lapis non eſt equus:
o Ergò aliquis lapis non eſt ſubſtantia.

Inutilis, quia eſt ex puris particularibus, & prætereà diſtribuit majus extremum in concluſione, quod non eſt diſtributum in præmiſſis, contrà ſecundam, & tertiam Regulam.

o Aliquod animal non eſt rationale:
a Sed omnis homo eſt animal:
o Ergò aliquis homo non eſt rationalis.

Inutilis, quia non diſtribuit medium contra ſecundam Regulam.

o Aliquis lapis non eſt animal.
e Nullus homo eſt lapis:
e Ergò nullus homo eſt animal.

Inutilis, quia ex puris negativis contrà quartam Regulam.

o Aliquod animal non eſt rationale:
i Sed aliquis homo eſt animal;
o Ergò aliquis homo non eſt rationalis.

Inutilis, quia eſt ex particularibus, & non

Digitized by Google

non diſtribuit medium contrà ſecundam Regulam.

o Aliquis lapis non eſt animal;
o Aliquis homo non eſt lapis;
o Ergò aliquis homo non eſt animal.

Inutilis quia eſt ex negativis contrà quartam Regulam.

TABULA
MODORVM
SECUNDÆ FIGURÆ.
Cum cenſura eorum.

a Omnis homo eſt animal:
a Omne ſenſibile eſt animal.
a Ergò omne ſenſibile eſt homo.
Inutilis, quia non diſtribuit medium contrà ſecundam Regulam.

a Omnis homo eſt rationalis: Cam-
e Nullus equus eſt rationalis: eſ-
e Ergò nullus equus eſt homo. tres.
Utilis, quia ſervat Regulas.

a Omne animal eſt ſubſtantia;
i Aliquis lapis eſt ſubſtantia;
i Ergò aliquis lapis eſt animal.
Inutilis, quia non diſtribuit medium contra ſecundam Regulam.

a Omnis homo eſt alimal; Ba-
o Aliquis lapis non eſt animal: roc-
o Ergò aliquis lapis non eſt homo. o.
Utilis, quia ſervat Regulas.

e Nullus equus eſt rationalis. Ceſ-
a Sed omnis homo eſt rationalis. a-

e Er-

e Ergò nullus homo eſt equus. re.

Utilis, quia ſervat Regulas.

e Nullum animal eſt lapis;

e Nullus homo eſt lapis;

e Ergò nullus homo eſt animal:

Inutilis, quia eſt ex negativis, contra quartam Regulam.

e Nullus lapis eſt animal: Fe-

i Aliquis homo eſt animal: ſti.

o Ergò aliquis homo non eſt lapis.

Utilis quia ſervat Regulas.

e Nullum animal eſt lapis.

o Aliquis homo non eſt lapis:

o Ergò aliquis homo non eſt animal.

Inutilis, quia ex negativis contrà quartam Regulam.

i Aliquis equus eſt animal;

a Omnis homo eſt animal:

i Ergò aliquis homo eſt equus.

Inutilis, quia non diſtribuit medium contrà ſecundam Regulam.

i Aliqua ſubſtantia eſt homo,

e Nullus lapis eſt homo;

e Ergò nullus lapis eſt ſubſtantia.

Inutilis, quia diſtribuit majus extremum in concluſione, & non in præmiſſis.

i Aliquis equus eſt animal:

i Aliquis homo eſt animal;

i Ergò aliquis homo eſt equus.

Inutilis, quia ex particularibus, contrà ſecundam Regulam.

i Aliqua ſubſtantia eſt homo:

o Aliquis lapis non eſt homo:

o Ergò Aliquis lapis non eſt ſubſtantia.

Inutilis, quia eſt ex particularibus, & etiam diſtribuit majus extremum in concluſione,

Digitized by Google

ſione, *& non in præmiſſis*.

Aliquis homo non eſt lapis:
Nullum vivens eſt lapis:
Ergò nullum vivens eſt homo.

Inutilis: quia eſt ex puris negativis contra quartam Regulam.

Aliqua ſubſtantia non eſt rationalis;
Aliquis homo eſt rationalis,
Ergò aliquis homo non eſt ſubſtantia.

Inutilis, quia ex puris particularibus, & diſtribuit majus extremum in concluſione, & non in præmiſſis.

Aliqua ſubſtantia non eſt rationalis:
Sed aliquis homo non eſt rationalis:
Ergo aliquis homo non eſt ſubſtantia.

Inutilis, quia diſtribuit majus extremum non diſtributum in præmiſſis; & eſt ex particularibus.

TA-

Digitized by Google

TABULA

MODORVM

TERTIÆ FIGURÆ.

Cum cenſura eorum.

a Omne animal eſt ſenſibile: Da-
a Omne animal eſt ſubſtantia, rap-
i Ergò aliqua ſubſtantia eſt ſenſibilis. ti.
Utilis ſi inferatur conſequentia particularis.

a Omne animal eſt ſubſtantia:
e Nullum animal eſt lapis:
e Ergò nullus lapis eſt animal.
Inutilis, quia diſtribuit majus extremum non diſtributum in præmiſſis.

a Omnis planta eſt vivens; Da-
i Aliqua planta eſt fructifera; ti-
i Ergò aliquod fructiferum eſt vivens. ſi.
Utilis, quia ſervat Regulas.

a Omnis planta eſt vivens:
o Sed aliqua planta non eſt animal.
o Ergò aliquod animal non eſt vivens.
Inutilis, quia diſtribuit majus extremum in concluſione, & non in præmiſſis.

e Nullum animal eſt lapis: Fe-

a Sed

a Sed omne animal eſt ſubſtantia : lap-
o Ergò aliqua ſubſtantia non eſt lapis. ton.

Utilis ſi concluſio ſit particularis; nam ſi univerſalis ſit, diſtribuitur in concluſione minus extremum, non diſtributum in præmiſſis, contra tertiam Regulam.

e Nullus lapis eſt animal ;
e Nullus lapis eſt rationalis ;
e Ergò nullum rationale eſt animal.

Inutilis, quia eſt ex ſolis negativis.

e Nullus lapis eſt rationalis ; Fe-
i Aliquis lapis eſt ſubſtantia : riſ-
o Ergò aliqua ſubſtantia non eſt rationalis. on.

Utilis quia ſervat Regulas.

e Nullus lapis eſt animal ;
o Aliquis lapis non eſt homo :
o Ergò aliquis homo non eſt animal.

Inutilis, quia ex negativis puris.

i Aliquod animal eſt rationale : Diſ-
a Omne animal eſt ſubſtantia ; am-
i Ergò aliqua ſubſtantia eſt rationalis. is.

Utilis, quia ſervat Regulas.

i Aliquod animal eſt ſubſtantia :
e Nullum animal eſt lapis ;
o Ergò aliquis lapis non eſt ſubſtantia.

Inutilis : quia diſtribuit majus extremum in concluſione, non diſtributum in præmiſſis.

i Aliquod animal eſt rationale ;
i Aliquod animal eſt brutum :
i Ergò aliquod brutum eſt rationale.

Inutilis, quia eſt ex particularibus.

i Aliquod animal eſt rationale ;
o Aliquod animal non eſt homo :
o Ergò aliquis homo non eſt rationalis.

Inutilis, quia ex particularibus.

o Aliquod animal non eſt lapis ; Bro-

a Om-

a Omne animal eſt ſubſtantia: car-
o Ergò aliqua ſubſtantia non eſt lapis. bo.
Utilis, quia ſervat Regulas.

o Aliquod animal non eſt lapis:
e Nullum animal non eſt marmor;
o Ergò aliquod marmor non eſt lapis.
Inutilis, quia ex negativis.

o Aliquod animal non eſt rationale;
i Aliquod animal eſt homo;
o Ergò aliquis homo non eſt rationalis.
Inutilis, quia ex particularibus.

o Aliquis lapis non eſt animal;
o Aliquis lapis non eſt homo.
o Ergò aliquis homo non eſt animal.
Inutilis, quia eſt ex negativis.

Finis Logicæ Minoris.

LO-

Digitized by Google

LOGICA

MAJOR.

Rerum Logicalium graviora complectens.

HÆSIMUS hactenus in veſtibulis logicæ, nunc interiora quæſtionum penetranda ſunt, & ea ſcientia paulò accuratiùs pertractanda, quæ ideò cæterarum janua dicitur, quòd expeditis difficultatibus, quæ in ea crebræ & paulò importuniores occurrunt, & veluti apertis foribus, ad omnes alias facilis pateat aditus. Hanc autem primam.

Philoſophiæ partem ita tractaturi erimus, ut præmiſſa Quæſtione Præambula, juxtà naturam Logicæ, reliquum opus in tres partes, tribus Mentis operationibus reſpondentes dividamus.

In

In Prima agetur de terminis ſimplicibus: qui deſerviunt Apprehenſioni, ſcilicèt de Univerſalibus, & Prædicamentis. In Secunda de Propoſitione, qua dirigitur Judicium. In Tertia de Argumentatione, quæ ad diſcurrendum ordinatur. Eadem ſcilicèt Methodo, qua in Minori Logica uſi ſimus.

QUÆSTIO PRÆAMBULA.

De Natura Logicæ.

LOgica eſt facultas definiendi, dividendi; & argumentandi, ex quo ſequitur eam eſſe duplicem naturalem, ſcilicet, & acquiſitam, omnibus ſiquidem hominibus etiam barbaris, & imperitis, indita eſt quædam facultas imperfectè ſaltem diſcurrendi aliqualiter definiendo, dividendo, & argumentando. Hæc Logica naturalis eſt. Sed quia in homine natura imperfecta eſt, & ſuccumbit in difficilibus, ut experientia patet in ædificando, pingendo, loquendo, &c. neceſſe eſt ut ab arte adjuvetur; ideòque dicit Ariſtoteles, *hominum genus rationibus, & arte vivere*; idque non ſolùm in operibus externis, ut in ædificando, navigando, cantando, &c. pro quibus inventæ ſunt quædam facultates: ſed etiam in ipſis operibus internis, in definiendo ſcilicèt, dividendo, & argumentando. Undè oportuit dari aliquam facultatem ſtudio comparatam, quæ naturalem diſcurrendi virtutem infirmam adjuvaret rudem poliret, errantem corrigeret, & ſuis regulis & præceptis ubique formaret. Hæc eſt Logica acquiſita, cujus naturam hic inveſtigamus eo ordine, ut quid ſit? in prioribus articulis explicemus; deindè, quo-

tu-

Digitized by Google

tuplex ſit? poſtea qualis ſit? & poſtremò quomodo deſerviat aliis ſcientiis.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Objectum Logicæ.

QUælibet facultas cognoſcitur per ſuum objectum. Cum enim tota ſit propter ipſum, talis debet eſſe, qualem eam exigit objectum. Undè, ut explicetur, quid ſit Logica, ſtatim explicandum eſt, quid ſit ejus objectum. Vocamus autem objectum alicujus facultatis id, quod ipſi conſiderandum objicitur: ſeu circà quod talis facultas verſatur. Ut objectum viſus eſt id, quod facultati viſivæ objicitur, ſcilicet color: objectum guſtus ſunt ſapores, objectum ſcientiarum ſunt res, de quibus tales ſcientiæ diſputant. Potentiæ enim, & facultates videntur, quaſi quodam impetu extrà ſe ferri ad attingenda alia: ut oculus ad colores, voluntas ad bona, intellectus ad veritates; undè res ad quas feruntur, ſeu quæ tali impetui objiciuntur, dicentur objecta.

Sed in objecto duo diligenter diſtinguenda ſunt, *materiale* ſcilicet & *formale*. Objectum materiale eſt ipſa res, circa quam aliqua facultas verſatur: objectum verò formale eſt id, quod in tali re facultas attingit. Ut in objecto viſus materiale ſunt res, quæ videntur: formale verò eſt color, quem videt oculus in rebus. Ità quoque in ſcientiis, res, quam ſcientia conſiderat, dicitur objectum materiale ſcientiæ; formalitas verò illa, quam in tali re ſcientia conſiderat, dicitur objectum formale. Sic in medicina, corpus humanum eſt objectum ejus materia-

riale; ſanabilitas verò corporis eſt objectum formale. Sic in Phyſica, quæ reſpicit corpus mobile, corpora ſunt objectum ejus materiale; Mobilitas verò eſt objectum formale. Ex utroque autem formali ſcilicet, & materiali, fit integrum objectum: ſicut ex anima, & corpore fit unicum animal. Tale autem objectum aliquando dicitur materia circa quam; eò quod ſcientia circa illud occupetur: dicitur etiam ſubjectum ſcientiæ, eo quod ſubjiciatur diſputationibus ejus.

Præterea inter facultatem, & objectum, ſæpè aliquid mediat, cujus adminiculo ſuum objectum attingit. Sic inter colorem, & viſum mediat lux: & inter ſcientiam, & objectum mediant principia, quibus ſcientia probat ea, quæ dicit de ſuo objecto. Iſtud medium dicitur, *Ratio ſub qua*: Hæc omnia neceſſariò præmittenda fuerunt: ut lux afferretur concluſioni; quibus ita conſtitutis.

In primis apud omnes conſtat, *Rationem ſub qua* Logicæ, ſicuti & aliarum ſcientiarum, eſſe ejus Principia; cujuſmodi ſunt; *Quæ ſunt eadem uni tertio ſunt eadem inter ſe*, *Et dici de omni dici de nullo*, ut enim dicit S. Thom. *Principia ſunt veluti quædam animi lux irradians concluſiones*; undè ſe habent in ſcientiis, ſicuti lux in objectis viſibilibus. De objecto etiam materiali vix ulla difficultas eſt: undè totum quæſtionis pondus eſt in aſſignando objecto formali, circà quod tres ſunt præcipuæ ſententiæ.

Prima eſt Nominalium, qui putabant voces eſſe objectum formale Logicæ. Sed hæc ſententia jam obſolevit; non enim de vocibus ipſis: ſed de illarum ſignificatis agunt ſcientiæ, licèt utantur vocibus ad exprimendas res, ſicut

Digitized by Google

Supputator utitur calculis ad numerandas pecunias. Secunda ſententia eſt quorumdam Reccentiorum, qui tenent tres mentis operationes eſſe objectum Logicæ Tertia denique eſt omnium Thomiſtarum & plurium aliorum, qui aſſignant ens rationis, ſeu ſecundas intentiones pro objecto formali Logicæ. Pro reſolutione.

Dico primo: objectum materiale Logicæ ſunt ipſæ res cognitæ.

Concluſio facilè probatur: nam facultas diſcurrendi habet pro objecto materiali id, quod eſt materia diſcurſus. Sed res ipſæ cognitæ ſunt materia noſtri diſcurſus, ergò ſunt etiam objectum materiale Logicæ, ſeu facultatis diſcurrendi.

Dices, Malè aſſignatur pro objecto materiali Logicæ id, quod eſt materia ſcientiarum realium ſed res cognitæ ſunt materia ſcientiarum realium; ergò malè aſſignatur pro objecto materiali Logicæ.

Reſp. tranſeat major (nam eadem materia poteſt pertinere ad diverſas ſcientias) & diſtinguo minorem: Res cognitæ ſunt materia ſcientiarum realium, præcisè ut cognoſcibiles ſunt, concedo, ut ordinabiles ſunt in modum definitionis, & argumentationis; nego. Solutio patet ex terminis: nàm aliæ ſcientiæ occupantur circa res cognoſcendas: Logica verò circa res artificiosè diſponendas in modum ſyllogiſmi, propoſitionis, definitionis, &c.

Dico ſecundò objectum formale Logicæ eſt ens rationis directivum trium mentis operationum. Ens autem rationis pro nunc voco illam diſpoſitionem, quam ratio noſtra facit in rebus cognitis, in quantùm eas ordinat in modum ſyllogiſmi, prædicati, ſubjecti, &c. Nam veluti

Pi-

Pictor colores diſponit in modum artificioſæ cujuſdam repræſentationis, quam rectè vocabis ens artificiale, ideòque colores quidem ſunt objectum materiale artis pingendi: diſpoſitio verò colorum in modum imaginis eſt ejus objectum formale: Ità pariter Logica diſponit res cognitas in modum ſyllogiſmi, definitionis, &c. undè res cognitæ ſunt quidem objectum materiale Logicæ; ſed iſta diſpoſitio artificioſa, ſeu ipſa forma ſyllogiſtica, forma definitionis, &c. quam vocamus ens rationis, ſeu ſecundam intentionem eſt objectum formale Logicæ. Concluſio ita clarè explicata.

Probatur primò authoritate D. Thomę 4. Metaph. lect. 4. dicentis; *Ens eſt duplex ens naturæ, & ens rationis. Ens rationis propriè dicitur de illis ſecundis intentionibus quas ratio adinvenit in rebus conſideratis, ut eſt inventio generis, differentiæ, prædicati, &c. quæ quidem non inveniuntur in rebus, ſed conſiderationem rationis conſequuntur; & ejuſmodi ens rationis eſt propriè ſubjectum logicæ.* Quid clariùs, quid expreſſiùs? Eſt prætereà locus illuſtris in Proemio Ethicæ, qui plurimam lucem ſententiæ noſtræ afferet; ſic enim inquit D. Thomas: *Ordo quadrupliciter ad rationem comparatur. Eſt enim quidam ordo, quem ratio non facit, ſed ſolùm conſiderat; ſicut eſt ordo rerum naturalium. Alius ordo eſt, quem ratio conſiderando facit in proprio actu, ut cum ordinat conceptus ſuos ad invicem. Tertius ordo eſt, quem ratio facit in operibus voluntatis. Quartus ordo eſt, quem ratio noſtra facit in rebus exterioribus, ut in arca, in domo, navi, &c. Ordo, quem ratio conſiderat, ſed non facit, pertinet ad Philoſophiam naturalem, Ordo quem ratio conſiderando facit in*

proprio actu, pertinet ad Philoſophiam rationalem (ideſt ad Logicam) *Ordo autem actionum voluntatis pertinet ad Philoſophiam moralem. Ordo demùm, quem ratio facit in rebus exterioribus, pertinet ad Artes mechanicas.* Hæc Divus Thomas, in quibus vides, non modo concluſionem; ſed etiam noſtrum modum explicandi ens rationis aperte tradi à D. Thoma, quod ſcilicet conſiſtat in quodam ordine, quem ratio noſtra facit in rebus conſideratis, eas diſponendo in modum ſyllogiſmi, aut definitionis. Apage ergo malignam explicationem eorum, qui, ut Thomiſtas impugnent, fingunt eos pro objecto Logicæ conſtituere quaſdam Chimeras, quas vocant entia rationis.

Probatur 2. Ratione: Logica habet pro objecto formali definitionem, diviſionem, & argumentationem, etiam fatentibus adverſariis; ſed definitio, diviſio, & argumentatio ſunt formaliter entia rationis: ergo Logica habet pro objecto formali ens rationis. Major patet: nam facultas definiendi, dividendi, & argumentandi debet habere pro objecto ipſas definitiones, diviſiones, & argumentationes: Minor verò probatur; ens rationis, ut à nobis ſumitur, eſt quædam artificioſa diſpoſitio à ratione facta in rebus cognitis: ſed definitio, diviſio, & argumentatio ſunt formalitèr quædam diſpoſitiones artificioſæ, quas ratio facit in rebus cognitis; ergò ſunt formaliter entia rationis. Major patet ex dictis: Minor probatur; tùm ex Auguſtino, qui vocat ſyllogiſmos, & definitiones *quædam machinamenta, ſeu artefacta rationis noſtræ*. Tùm ratione: nam in ſyllogiſmo, v. g. duo ſunt; termini, & diſpoſitio artificioſa termino-

minorum. Patet quod termini non ſunt formalitèr ſyllogiſmus, aliàs ad faciendum ſyllogiſmum ſufficeret, temerè proferre terminos: ergò ſyllogiſmus formaliter conſiſtit in diſpoſitione artificioſa terminorum. Tùm etiam exemplo: Nam ſicut in artefacto, ut in domo, duo ſunt, materia, ſcilicèt, v. gr. lapides, & ligna, & forma, quæ nihil aliud eſt, quàm diſpoſitio talium lapidum: ita in argumentatione, v. g. duo ſunt: ſcilicèt materia, quæ ſunt ipſæ res cognitæ, per terminos expreſſæ. Et forma, quæ eſt diſpoſitio talium rerum in modum ſyllogiſmi, undè ſicut domus formalitèr conſiſtit in diſpoſitione lapidum ab Artifice facta, ita quoque argumentatio conſiſtit formalitèr in ejuſmodi diſpoſitione, quam ratio noſtra facit in rebus, ex quibus conſtat.

Reſpondent adverſarii argumentationem, v. g. non eſſe ens rationis: ſed aliquid reale, ſcilicèt actum mentis: vel ad ſummum denominationem extrinſecam, cadentem ſupra res cognitas, ex eo quod ratio noſtra de illis diſcurrat; ſicut viſio parietis nihil aliud eſt, quàm ipſe actus oculi, à quo paries denominatur viſus.

Sed contrà: Nam licèt in definitione, aut argumentatione iſta tria ſint, ſcilicèt actus definiens, vel arguens, denominatio definiti, aut argumentati; & ipſa artificioſa diſpoſitio rerum in modum definitionis, aut argumentationis: attamen id, quod propriè dicitur definitio, & argumentatio, quodque pertinet ad Logicam, non eſt illa denominatio extrinſeca, neque ipſe actus: ſed talis diſpoſitio conceptuum noſtrorum, & rerum cognitarum in modum ſyllogiſmi, vel definitionis.

Rogo enim adverſarios; ubinam Logica, etiam illorum agat de ipſo actu mentis, aut de regulis neceſſariis ad hoc, ut denominatio extrinſeca cogniti cadat ſuprà objecta? Et jam num potius omnis cura Logicæ verſetur circa objecta ritè diſponenda, ut poſſint ab actu arguente attingi, qua diſpoſitione objectorum mediatè dirigitur intellectus, ut magis infrà dicetur.

Probatur 3. Objectum Logicæ eſt id, in quo tota ejus cura occupatur, cujus naturam, & proprietates explicat; ſed tota Logicæ cura occupatur in explicando ente rationis: ergò, ipſum habet pro objecto. Major patet. Minor verò probatur; Quidquid enim hactenùs diximus, aut infrà dicemus, totum eſt de ente rationis, ut de forma ſyllogiſmi, definitionis, prædicati, ſubjecti, generis, &c. quæ omnia ſunt entia rationis.

Probatur ultimò ex Joanne à S. Thoma, evertendo fundamentum adverſariorum. Cum enim Logica ſit ars ſcientifica, & ſcientificè directiva intellectus: id habet pro objecto, quod dirigit intellectum: Atqui non dirigit intellectum ponendo in actibus ejus aliquam rectitudinem realem, ſed ſolùm diſponendo res cognitas artificiosè; ergò directio ipſa intrinſeca operationum mentis non eſt objectum formale Logicæ, ſed ſolùm artificioſa objectorum diſpoſitio, quam nos vocamus ens rationis. Declaratur minor: nàm hoc ipſo, quod per artem Logicam ritè diſponuntur objecta naturaliter, & abſque ulla alia directione actio intellectus rectè fertur in ipſam; ergò totum artificium, qua Logica dirigit actus intellectus, præcisè conſiſtit in hac artificioſa objectorum diſpoſitione.

Confirmatur, tùm quia ſic ſe habet Logica

ad

ad operationes mentis, ſicut artes ad operationes membrorum externorum; ſed nemo dicet objectum artium eſſe operationes exteriores, ut v. g. objectum artis fabrilis eſſe actus manuum, & ictus malleorum, quibus fit artefactum: ergò nemo dicere debet, operationes intellectus, quibus fiunt ſyllogiſmi, aut definitiones, eſſe objectum Logicæ; ſed potiùs ipſos ſyllogiſmos, aut definitiones. Tùm quia commune eſt omnibus ſcientiis, ut dirigant operationes intellectus, ſicuti omni morali virtuti, ut dirigat operationes voluntatis: ſed id habet Logica ſpeciale; ut cum aliæ ſcientiæ dirigant operationes intellectus per ipſam cognitionem; Logica dirigat per artificioſam objectorum diſpoſitionem; undè ſicuti abſurdum eſſet dicere objectum aliarum ſcientiarum eſſe operationes intellectus, ita quoque idem dicendum de Logica.

PARAGRAPHUS UNICUS.

Solvuntur objectiones.

OBjectiones ex duplici capite procedunt; aliæ contendunt operationes intellectus eſſe objectum Logicæ, aliæ verò ens rationis non poſſe eſſe tale objectum. Utraſque ordinatim referemus.

Objicies primò Operationes intellectus ſunt objectum Logicæ; ergò male aſſignatur ens rationis. Probatur anteced. Definitio, diviſio, & argumentatio ſunt objectum Logicæ; Atqui hæc omnia ſunt operationes intellectus: ergò operationes intellectus ſunt objectum Logicæ. Probatur minor: nam definitio nihil aliud eſt,

quàm actus, quo definio; diviſio, actus, quo divido.

Reſpondeo negando antecedens; Ad probationem, diſtinguo majorem; Definitio, diviſio, & argumentatio ſunt objectum Logicæ, definitio, & argumentatio effectiva, nego; definitio, & argumentatio effecta, concedo. Similiter ad minorem diſtinguo; definitio, & argumentatio eſt operatio intellectus, effectiva, concedo: definitio, & argumentatio effecta; nego. Explicatur ſolutio ſæpe nomen operis effecti tribui ſolet actioni, qua tale opus fit, ſicut pictio vocatur non ſolùm imago facta, ſed etiam actio pictoris imaginem formantis; ità quoque argumentatio vocatur non ſolùm oratio, in qua unum ex alio infertur, ſed etiam actus intellectus, quo fit talis oratio. Attamen, diſtinctionis gratia, actum definientem vocamus definitionem effectivam, & actum argumentantem vocamus argumentationem effectivam: orationem verò per talem actum formatam vocamus definitionem, & argumentationem effectam. Hoc poſito: dicimus, objectum Logicæ eſſe non quidem argumentationem, vel definitionem effectivam, ſeu actum, quo definimus, vel argumentamur; ſed definitionem, & argumentationem effectam, ideſt, orationes ab iſtis actibus formatas: & hæ ſunt propriè entia rationis. Quidam vocant actum argumentantem, verb. gratia argumentationem formalem, orationem verò per illum formatam vocant argumentationem objectivam: ſed in idem redit.

Inſtabis: atqui argumentatio, v. g. effecta, ſeu illa oratio, in qua unum ex alio infertur, non eſt objectum Logicæ; ergò nulla ſolutio. Probatur

batur ſubſumptum: Illa argumentatio eſt objectum Logicæ, quæ facit ſcire: ſed talis oratio non facit ſcire: ergò non eſt objectum Logicæ. Probatur minor; Ens rationis non poteſt facere ſcire: ſed talis oratio eſt tantum ens rationis, formalitèr loquendo; ergò non poteſt facere ſcire: minor à nobis conceditur. Major verò probatur: Nàm ens rationis non poteſt producere ens reale: ſed ſcientia eſt ens reale: ergò non poteſt produci ab ente rationis: ac proindè non poteſt facere ſcire.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem, nego minor; ad cujus probationem, diſtinguo: ens rationis non poteſt facere ſcire, per modum cauſæ generantis ſcientiam, concedo, per modum conditionis, ſine qua non, nego. Licèt enim illa diſpoſitio artificioſa, quam vocamus ens rationis, & in qua formaliter conſiſtit argumentatio; non cauſet ipſam ſcientiam: attamen eſt conditio ſine qua non, res ipſæ, ex quibus fit ſyllogiſmus, cauſarent ſcientiam. Sicut licèt figura gladii non ſit cauſa vulneris; attamen eſt conditio, ſine qua nunquàm ferrum vulneraret; & licèt forma cultri non ſit cauſa inciſionis, nunquàm tamen chalybs ſecaret, niſi in modum cultri diſponeretur.

Dices; licèt ex rebus in modum ſyllogiſmi diſpoſitis nullum ens rationis, & nulla forma ſyllogiſtica reſultaret, attamen daretur adhuc Logica; ergò talis forma, & tale ens rationis non eſt objectum Logicæ.

Reſpondeo argumentum ſibi contradicere, dum dicit, ex rebus in modum ſyllogiſmi diſpoſitis nullam formam ſyllogiſticam reſultare: nàm forma ſyllogiſtica eſſentialitèr conſiſtit in eo, quod diſpoſitionem illam in

rebus concipiamus, ſicuti imago eſſentialiter conſiſtit in eo, quod ſit quædam artificioſa diſpoſitio in coloribus. Undè ſublato ente rationis, implicat dari res in medium ſyllogiſmi diſpoſitas.

Urgebis; ſaltem illa forma ſyllogiſtica non eſt niſi inſtrumentum ſciendi, ergò non eſt objectum Logicæ. Probatur conſequentia; nam inſtrumentum ſcientiæ non poteſt eſſe objectum ſcientiæ.

Reſpondeo negando conſequentiam; ad probationem, diſtinguo; inſtrumentum ſcientiæ non poteſt eſſe objectum ſcientiæ, principalioris, concedo; ſcientiæ inſtrumentalis, nego. Logica autem eſt ſcientia inſtrumentalis, ideòque vocatur ab Ariſtotele *Organum* ſeu *Inſtrumentum*: undè non mirum ſi ejus objectum ſint inſtrumenta ſciendi Sicuti inſtrumentum artis equeſtris, v. g. frænum, eſt objectum alterius artis, ſcilicet frænefactoriæ.

Objicies ſecundò: finis Logicæ eſt ipſius objectum: ſed operationes intellectus ſunt finis Logicæ ergò ſunt ejus objectum. Probatur minor: nam ad hoc tendit Logica, ut dirigat operationes intellectus.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: finis proximus eſt objectum Logicæ, concedo; finis remotus eſt objectum Logicæ, nego. Et ad minorem; operationes mentis ſunt finis Logicæ, proximus, negò; finis remotus concedo. Primaria enim cura Logicæ eſt tractare de entibus rationis, ſcilicet de ſyllogiſmo, propoſitione, definitione, &c. Et mediante tali cognitione dirigit operationes intellectus. Unde ſyllogiſmi, & propoſitiones ſunt primarius finis, & objectum proprium Logicæ; operationes verò intellectus ſunt tantum finis remotus.

In-

Inſtabis, quod ordinatur ad aliud, non eſt objectum ſcientiæ; ſed ſyllogiſmi, v. g. & alia, de quibus agit Logica, ordinantur ad aliud, ſcilicet ad diſcurrendum de ipſis rebus; ergò non ſunt objectum Logicæ.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: quod ordinatur ad aliud, non eſt objectum ſcientiæ principalioris, concedo; ſcientiæ inſtrumentalis, nego. Logica autem eſt tantum ſcientia inſtrumentalis: Nam aliæ ſcientiæ agunt de rebus; Logica verò ſuggerit ſyllogiſmos, & inſtrumenta, quibus de rebus poſſimus diſputare.

Urgebis: ſic ſe habet Logica ad actus mentis, ſicut moralis ad actus voluntatis; atqui objectum moralis non eſt diſpoſitio, quam ratio facit in actibus voluntatis, ſed potiùs ipſi actus voluntatis: ergò nec diſpoſitio illa artificioſa, quam Logica facit, erit objectum Logicæ, ſed potius ipſi actus mentis.

Reſpondeo. Tranſeat major, & nego minorem; nam, formaliter loquendo, actus voluntatis non ſunt objectum formale moralis, ſed potius, moralitas ipſa, ſeu, ut ita loquar, ens morale, quod in illis reperitur, ut inſinuat D. Thomas ſuprà citatus Attamen, quia operationes voluntatis ſunt ſubjectum, & materia ordinis moralis: ideò totum illud conjunctim ex operatione, & moralitate dicitur objectum moralis ſcientiæ. At verò operationes intellectus, propriè loquendo, non ſunt materia, in qua recipiatur diſpoſitio Logicalis, non enim forma ſyllogiſtica recipitur in actu, quo diſcurro; ſed potiùs per talem actum apprehenditur in rebus à me cognitis, undè operationes mentis non poſſunt dici objectum Logicæ, etiam materiale propriè.

Dices: Quare igitur D. Thomas primo poſteriorum inquit actus mentis eſſe propriam materiam Logicæ.

Reſpondeo D. Thomam loqui de materia dirigibili: non verò de materia cognoſcibili Nàm Logicæ quidem non eſt cognoſcere naturam actuum mentis: ſed ſolùm illos dirigere, præbendo ſyllogiſmos, & definitiones, quibus procedat ad cognoſcendas veritates.

Objicies ex ſecundo capite: Objectum Logicæ eſt aliquid reale; ergò non eſt ens rationis. Probatur antecedens: ſpecificativum Logicè debet eſſe aliquid reale: ſed objectum Logicæ eſt ejus ſpecificativum: ergò debet eſſe reale. Minor certa eſt. Nam omnes ſcientiæ ſpecificantur ab objectis. Major verò probatur, ſpecificativum entis realis debet eſſe reale: ſed Logica eſt ens reale; ergò ſpecificativum ejus debet eſſe reale.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem, diſtinguo: Specificativum Logicæ debet eſſe reale, ſpecificativum intrinſecum, & per modum partis conſtituentis, concedo: ſpecificativum extrinſecum, & per modum objecti terminantis: nego. Et ſimiliter diſtincta minori, nego conſequentiam. Explicatur: dupliciter aliquid poteſt ſpecificare aliud: Primò intrinſecè, & per modum conſtitutivi; ut anima dat ſpeciem homini per modum intrinſeci, & partis conſtituentis: & generaliter forma cujuslibet rei ſpecificat illam intrinſecè, & conſtitutivè: ſecundò per modum termini extrinſeci ad quem res illa ordinatur: ſic generaliter omnis habitus, omnis virtus, omnis ſcientia ſpeciem deſumit ab objecto ſuo, tanquàm ab aliquo extrinſeco, ad quod terminatur. Dici-

mus

mus ergò, quod, licèt id, à quo primo modo, intrinſecè ſcilicet, & conſtitutivè ſpecificatur ens reale, debeat eſſe aliquid reale: attamen id, à quo ſpecificatur ſecundo modo, ſcilicèt extrinſecè, & terminativè, non ſemper eſt ens reale.

Inſtabis: Ordo realis debet habere terminum realem, ſed Logica dicit ordinem realem ad ſuum objectum, ergò objectum debet eſſe quid reale.

Reſpondeo diſtinguendo majorem; ordo realis debet habere terminum realem, ordo prædicamentalis concedo; ordo realis tranſcendentalis, nego: Quid ſit ordo prædicamentalis, & tranſcendentalis, dicetur infrà, Interim ordo prædicamentalis eſt relatio quædam adventitia rei ad poſitionem alterius, ut nato filio, reſultat in parte relatio paternitatis, & hæc relatio exigit ſemper terminum realem. Ordo tranſcendentalis eſt ipſa rei entitas, in quantum ordinatur ad aliud, ut oculus ad colores, ſcientia ad ſuum objectum. Dicimus ergò, quod talis ordo tranſcendentalis poteſt ordinari ad entia rationis, ut patet in actu, quo formo chimæram, quo fingo fabulas, quo cupio mortem, quo tracto de ente rationis, talis enim actus non reſpicit entia realia, ſed ſolùm entia rationis.

Urgebis: Id, quod reſpicitur à ſcientia, debet habere proprietates. Sed ens rationis non habet proprietates, ergò non poteſt reſpici à ſcientia. Probatur minor: nam iſtæ proprietates: vel eſſent reales, vel rationis; neutrum dici poteſt; ergò nullas habet. Probatur minor; in primis non ſunt reales, aliàs eſſent nobiliores ente rationis, non ſunt etiam entia rationis, aliàs idem eſſet proprietas ſui ipſius.

Reſ-

Reſpondeo negando minorem; Ad probationem, reſpondeo has proprietates eſſe entia rationis, ad probationem nego ſequelam, ſcilicèt, idem eſſe proprietatem ſui ipſius. Nam ſub ente rationis plura ſunt entia, in quibus unum eſt proprietas alterius; ut oppoſitio, converſio, æquipollentia ſunt proprietates propoſitionis.

Objicies ſecundò. Ens fictitium non poteſt eſſe objectum Logicæ; ſed ens rationis eſt quid fictitium; ergò non eſt objectum Logicæ Probatur minor; Nam cognoſcere in rebus, quòd non eſt in ipſis, eſt fingere; ſed ens rationis conſiſtit in eo, quod cognoſcatur in rebus, id, quod non eſt in rebus, ergò eſt quid fictitium.

Reſpondeo negando minorem; Ad probationem diſtinguo, ens rationis conſiſtit in eo, quod aliquid cognoſcatur in rebus, quod non eſt in ipſis, actualitèr, concedo; quòd non eſt in ipſis fundamentaliter, nego. Res enim, licet in ſe non ſint diſpoſitæ in modo, verbi gratia, ſyllogiſmi, attamen ita exigunt ordinari, quando concipiuntur. Undè ordo, quem Logica inducit, non eſt merè fictitius, ſed artificioſus, & rationabiliter excogitatus. Sicuti, & quotidie infinitos ordines in rebus exterioribus, verbi gratia in ferro lapididibus, &c. excogitamus ad vitæ noſtræ commoda, conficiendo domos, horologia, naves, &c. Quidni ergò licebit etiam excogitare artificioſum ordinem in rebus cognitis, v. g. ordinem ſyllogiſticum inter tres terminos, qui ordo dicitur ens rationis, quia totus conſiſtit in apprehenſione rationis?

Inſtabis: Intellectus errat faciendo entia rationis ergò ſunt mera figmenta. Probatur antecedens; Concipere rem aliter, ac ſit in ſe, eſt errare: ſed intellectus, faciendo ens rationis, concipit

Digitized by Google

cipit rem aliter, quàm ſit in ſe, v. g. concipit rem eſſe genus, aut differentiam, cum tamen neutrum ſit à parte rei; ergò intellectus, faciendo ens rationis errat.

Reſpondeo negando antecedens: ad probationem diſtinguo majorem: errare eſt concipere rem aliter, quàm ſit in ſe, ex parte rei intellectæ, ita ut rem ipſam concipiamus eſſe in ſe ipſa, quod non eſt, concedo, aliter, ex parte modi intelligendi, ita ut quemdam ordinem tribuamus ipſis rebus in intellectu noſtro, quem non habent in ſe ipſis, nego. Solutio eſt D. Thomę 1. p. q. 85. art. 1. Patet autem, quod ens rationis non ſit, inquantùm rem concipimus eſſe id, quod non eſt, v. g. Petrum eſſe irrationalem, ſed ſolùm in quantùm attribuimus aliquem ordinem rebus à nobis cognitis, quem non habent in ſe ipſis.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrùm Logica ſit ſcientia.

Conſtat igitur, quid ſit objectum Logicæ: nunc quæritur, an Logica tendat in iſtud objectum ſcientificè, ſitque vera ſcientia. Ut autem difficultas clarè proponatur, nota quinque eſſe Virtutes intellectuales, ſcilicèt. Intelligentiam, Sapientiam, Scientiam, Prudentiam, & Artem. Virtus enim intellectualis eſt, qua perficitur intellectus ad veritatem attingendam. His autem quinque mens noſtra perficitur circa veritatem, ſicut appetitus per Virtutes morales, Juſtitiam, Temperantiam, & Fortitudinem perficitur circa bonum. Intelligentia eſt habitus perficiens intellectum circà prima

prin-

principia per ſe nota. Sapientia eſt notitia rerum per cauſas ſublimiores, Scientia eſt notitia rerum per quaſcunque cauſas certas, & evidentes: undè definitur, cognitio per demonſtrationem acquiſita: ideòque ſapientia eſt deſœcatior ſcientia. Prudentia eſt recta ratio agibilium, ideſt, habitus rectificans rationem circa ea, quæ ſunt à nobis agenda. Ars recta ratio factibilium, ideſt, habitus rectificans mentem circa opera facienda, verbi gratia, circa naves, domos, horologia, &c. Quæritur ad quid ex iſtis pertineat Logica; quidam putant eam eſſe artem: alii eſſe ſcientiam impropriam tantùm. Communior ſententia eſt, eam eſſe veram ſcientiam, ſeu ſapientiam. Pro reſolutione.

Dico: Logica eſt verè ſcientia. Concluſio eſt D. Thom. qui reponit expreſſe Logicam inter habitus ſcientificos; loca non refero, quia de ejus mente nemo dubitat. Undè ſolùm ratione procedendum eſt.

Probatur concluſio: Scientia eſt cognitio certa, & evidens per demonſtrationem acquiſita; ſed Logica eſt cognitio certa, & evidens per demonſtrationem acquiſita; ergò eſt ſcientia. Probatur minor; Nam Logica non tradit nude regulas diſcurrendi ſed eas demonſtrativè probat: rationem illarum evidentem reddit & ſcientifice de illis diſputat, v. g. quod definitio debeat conſtare genere, & differentia quòd ſolùm tres termini poſſunt eſſe in ſyllogiſmo, &c. ergò Logica eſt cognitio per demonſtrationem acquiſita. Undè eſto, Rhetorica, & Grammatica ſint tantùm artes, quia nudas regulas tradunt, præcipuè Grammatica, non tàm ratione, quàm uſu conſtantes; attamen Logica ſuas regu-

regulas probat, & demonſtrat; Rhetor enim quærit ornatum ſermonis, quo res plauſibiles, & veroſimiles efficiat; Grammaticus verò quærit congruitatem ſermonis, quæ potiùs ex uſu, quàm ex ratione attenditur: ſed Logicus veritatem ipſam quærit, ideòque demonſtratione, quæ veritatis interpres eſt, ſua præcepta, quantum poteſt, oſtendit.

Objicies primò: Objectum Logicæ, ſcilicèt ens rationis non eſt ſcibile; ergò Logica non eſt ſcientia. Probatur antecedens: quod non eſt ſimpliciter ens, non eſt ſimpliciter ſcibile: ſed ens rationis non eſt ſimplicitèr ens: ergò non eſt ſimpliciter ſcibile. Minor conſtat, quia ens rationis non eſt, niſi umbra veri entis. Major ſuadetur, quia ſcibilitas fundatur in ente: ergò quod non eſt ſimplicitèr ens; non eſt ſimpliciter ſcibile.

Reſpondeo negando antecedens; Ad probationem, nego majorem; ad cujus probationem diſtinguo; ſcibilitas fundatur in ente, præſuppoſitivè, concedo: commenſurativè, nego. Senſus ſolutionis eſt, quod ad hoc, ut aliquid ſit ſcibile, debet habere quidem aliqualem entitatem; attamen ſcientia, quæ de illo habetur, non ſemper commenſuratur ejus entitati; nam de minimis rebus poteſt haberi maxima, & certiſſima ſcientia, ut de numeris, de lineis, de figuris habentur ſcientiæ certiſſimæ. Et è contra, de maximis rebus vel nulla, vel ſaltem languida ſolùm ſcientia habetur, ut de individuis ſingularibus.

Inſtabis; Ens ſecundùm quid non eſt ſimplicitèr verum: ergò non eſt ſimpliciter ſcibile.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Ens ſecundum quid non eſt ſimpliciter verum, veri-

rita-

ritate tranſcendentali, tranſeat: veritate formali, nego. Solutio ampliùs patebit in Metaphyſica. Interim veritas tranſcendentalis eſt ipſa rei entitas, ut comparata ad intellectum. Veritas formalis eſt ipſa cognitio intellectus, ut conformis ſuo objecto. Patet autem, quod de minimo ente poſſimus habere cognitionem ipſi ſimpliciter conformem: ac proinde de quolibet ente datur ſimpliciter veritas formalis.

Urgebis: de ente rationis non poteſt dari notitia ſcientifica; ergò non eſt ſimpliciter ſcibile. Probatur antec. Scientia eſt ſolùm de rebus certis, & neceſſariis: ſed ens rationis eſt incertum & nullo modo neceſſarium; ergò de illo non eſt ſcientia. Major adeò certa eſt, ut Socrates, cum Cratillo, & Heraclito, putans omnia continuo motu variari, negaverit poſſe haberi ſcientias de rebus; & Plato, ut ſalvaret ſcientiam, recurrebat ad ideas æternas, & immobiles. Minor verò probatur: nam quod fit à nobis, non eſt quid certum, & neceſſarium, ſed ens rationis fit à nobis: ergò non eſt certum, & neceſſarium.

Reſpondeo negando antecedens: Ad probationem diſtinguo majorem: ſcientia eſt de rebus certis, & neceſſariis, quantùm ad exiſtentiam, negò; quantùm ad connexionem prædicatorum eſſentialium, concedo; & ad minorem: ens rationis non eſt certum, & neceſſarium quantùm ad exiſtentiam, concedo: quantùm ad connexionem prædicatorum eſſentialium, nego. Explico ſolutionem: Res, de quibus agunt ſcientiæ, non debent eſſe neceſſariæ, quantùm ad exiſtentiam, ideſt, neceſſariò exiſtere; ut patet in morbis, de quibus agit Medicus, in virtutib. de quibus agit Moralis; in motu, de quo agit Phyſicus, quæ omnia modò exiſtunt, modò non exiſtunt,

ſtunt, ſed ſolùm debent eſſe neceſſariæ, quantùm ad connexionem prædicatorum eſſentialium, id eſt habere quædam prædicata, quæ ita ipſis conveniant, ut non poſſimus concipere rerum iſtarum eſſentias, niſi etiam concipiendo talia prædicata eis convenire. Ideòque ſemper verum eſt ejuſmodi prędicata convenire talibus rebus. Ut ſemper verum fuit morbum conſiſtere in deordinatione humorum, & diſponere ad mortem; Virtutes conſiſtere in quadam mediocritate per rationem taxata: ſyllogiſmos conſtare ex duobus extremis cum uno tertio unitis: Definitionem debere eſſe clariorem definito. Circa ejuſmodi notiones, & prędicata neceſſariò rebus convenientia occupantur ſcientię; & Logica inter cęteras, quę non diſputat de illo ſyllogiſmo, qui hodie fit, vel cras fiet, ſed de regulis neceſſariò ſervandis ad formandos ſyllogiſmos, & de proprietatibus neceſſariò ipſis convenientibus.

Objicies 2. Modus ſciendi, & inſtrumentum ſcientię non eſt ſcientia: ſed Logica eſt modus ſciendi, & inſtrumentum ſcientiarum; ergò non eſt ſcientia. Prob. major. nam, ut dicit Ariſtoteles, abſurdum eſt quęrere ſimul ſcientiam, & modum ſciendi.

Reſpondeo negando majorem. Nàm ſicut una pars poteſt eſſe inſtrumentum alterius, ita quoque una ſcientia poteſt eſſe inſtrumentum aliarum. Ad Ariſtotelem, Reſpondeo ſolùm velle: quod illa ſcientia, quę eſt modus ſciendi, priùs debet addiſci, quam alię. Attamen adhuc dici poſſet, quod Logica non eſt tàm inſtrumentum, & modus ſciendi, quàm ſcientifica notitia inſtrumentorum, & modorum ſciendi.

In-

Inſtabis: Logica aliquando conficit ſyllogiſmos probabiles, immò & ſophiſticos; ergò non eſt ſcientia.

Reſpondeo diſt. ant. Conficit tales ſyllogiſmos probabiles, & ſophiſticos per modum habitûs inclinantis ad aſſentiendum concluſioni probabili, vel ſophiſticæ, nego: per modum applicantis ſuas regulas materiæ probabili, aut ſophiſticæ, concedo. Logica enim ſolùm tradit ſcientificè regulas benè argumentandi in omni materia, & quamlibet datam materiam diſponit in modum ſyllogiſmi. Cæterùm per accidens eſt, quod illa materia inferat concluſionem probabilem, vel fallacem, neque de hoc curat Logica, neque ad aſſentiendum ipſi, movet intellectum. Undè ex hoc non amittit rationem ſcientiæ.

Urgebis; Logica dicitur ars: ergò non eſt ſcientia.

Reſpondeo diſt. anteced. Dicitur ars propriè dicta, & mechanica, nego; ars liberalis, & ſimilitudinariè, concedo. Logica enim dicitur ars, inquantum, ſicut ars propriè dicta diſponit materiam externam, ut lapides, vel ferrum: ita quoque Logica diſponit res cognitas, ut expreſsè dicit D. Thom. 1. 2. qu. 58. artic. 3.

AR-

ARTICULUS TERTIUS.

Quomodo dividatur Logica in Docentem, & Utentem.

EX præmiſſis conſtat, quid ſit Logica; defi- niri enim poteſt; ſcientia entis rationis directivi operationum mentis; nunc agendum eſt de ejus diviſione vulgatiſſima in Docentem, & Utentem.

Dico primò; Logica rectè dividitur in docentem, & utentem.

Concluſio eſt omnium: & facilè probatur: namque facultas benè diſcurrendi non ſolùm ſcientificè tradit regulas ad recte argumentandum, ſed etiam eas ad uſum redigit; bene definiendo, dividendo, & argumentando: ergò recte dividitur in docentem, quæ tradit, & explicat regulas, & utentem, quæ eas applicat ad opus. Nam, ut ait, D. Thomas, *uſus eſt applicatio rei ad opus*. 1. 2. q. 16. art. 1.

Circa hanc concluſionem nota, quod præcepta Logica poſſunt triplici materiæ applicari, ſcilicèt demonſtrativæ, probabili, & ſophiſticæ, ſeu captioſæ. Nam aliquando demonſtrativè diſputamus ideſt, per principia certa, & evidentia; aliquando ſolùm probabiliter; & aliquando captiosè, & cum fallacia. Hinc aliqui grandem quæſtionem movent, utrum in omni iſta materia uſus præceptorum logicalium propriè pertineat ad Logicam utentem: Pro reſolutione.

Dico 2. Uſus præceptorum Logicalium in materia topica, ſeu probabili, & ſophiſtica propriè pertinet ad Logicam; ità omnes cum D. Thom. Metaph. lect. 4.

Pro-

Probatur facile; Nàm Logica conficit ſyllogiſmos topicos, & ſophiſticos, quando libuerit, & in omni materia: ergò uſus in talibus ſyllogiſmis pertinet ad Logicam. Probatur antecedens: ſiquidem tales ſyllogiſmi procedunt per media facillima, & communiſſima: ideoque, qui ſcit regulas Logicæ, ſtatim poteſt ejuſmodi ſyllogiſmos conficere; undè dicit Ariſtoteles, quod Dialecticus poteſt diſputare probabiliter de omni ente.

Dico 3. In materia demonſtrativa, ſaltem logicali, Logica poteſt dici utens.

Prob. facilè; Nam ipſa conficiendo ſuas demonſtrationes, utitur quoque ſuis præceptis: ergò in materia demonſtrativa ſaltem logicali habet uſum.

Concluſionem iſtam quidam Thomiſtæ negant, eò quod velint, uſum debere omninò diſtingui à doctrina logicali. Undè, quando Logica explicando, & dafiniendo demonſtrationem, ſervat regulas bonæ definitionis, aut diviſionis, dicunt talem actum eſſe potiùs doctrinam, quàm uſum. Sed quæſtio eſt ſolùm de nomine undè dici poteſt, quod idem actus poteſt eſſe ſimul doctrina, & uſus. Doctrina quidem, in quantùm tradit aliqua præcepta: uſus verò, quatenùs tradendo illa, ſervat regulas alibi præſcriptas. Cæterùm an Logica poſſit dici utens in materia demonſtrativa aliarum ſcientiarum, ideſt, an Logica conficiat ſyllogiſmos aliarum ſcientiarum, vel ſolùm dirigat præſcribendo regulas, dicetur art. 6.

Dico 4. Logica docens, & utens non ſunt duo habitus realiter diſtincti, ſed tantum duo munera ejuſdem habitus; ita ut eadem facultas ſit, quæ regulas explicat, & illas ad uſum redigit.

Con-

Concluſio eſt communis inter Thomiſtas; & alios, quam inſinuat D. Thomas 4. Metaph. lect.4. Unde.

Probatur ex ejus principiis: Uſus, & doctrina regularum Logicalium pertinet ad eumdem habitum: ergò Logica docens, & utens eſt idem habitus: Probatur antecedens Actus ſubordinati, quorum unus oritur ex alio, & non addit novam difficultatem, pertinent ad eumdem habitum: ſed uſus in Logica oritur ex doctrina, ut patet, ipſique ſubordinatur: nec novam addit difficultatem: ergò uſus, & doctrina in Logica ſpectant ad eundem habitum. Major eſt D. Th. 2. 2. q. 28. art. 4. & patet inductione. Sic amor Dei, & Proximi ſpectat ad eandem charitatem: Sic vincere nimios timores & frænare temerarias audacias ſpectat ad unicam virtutem fortitudinis. Sic Deum colere, adorare, precari, ſacrificare, &c. pertinent ad unicam virtutem religionis, &c. Min. verò prob. Si uſus regularum logicalium adderet difficultatem ſuprà doctrinam, vel illa difficultas oriretur ex parte materiæ, quæ reſiſteret, ut in arte fabrili ferrum reſiſtit, ideòque opus eſt ſpeciali induſtria ad ipſum tractandum: vel ex parte potentiæ executivæ, quæ eſſet alia à potentia ſciente, ut in muſica; Nam Muſicus mente ſcit regulas, & gutture eas exequitur, ideòque nova induſtria indiget ad erudiendam vocem; Sed ex neutro capite oritur difficultas in uſu regularum logicalium: ergò ex nullo. Probatur minor; Nam in primis materia logicalis non reſiſtit: res enim cognitas poſſumus ordinare, prout placuerit, ex una conficiendo prædicatum, ex alia ſubjectum abſque eo quod reſiſtant. Deinde eadem potentia eſt, ſcilicèt intellectus quæ & ſcit regu-

regulas Logicæ, & eas diſcurrendo redigit ad uſum.

Objicies primò: Inſtrumentum diſtinguitur à re, cujus eſt inſtrumentum; ſed Logica utens eſt inſtrumentum docentis; ergò diſtinguitur ab illa. Major conſtat: quia nihil poteſt eſſe inſtrumentum ſui ipſius. Minor verò probatur: Nam Logica utens eſt inſtrumentum omnis ſcientiæ; ſed Logica docens eſt ſcientia; ergò Logica utens eſt inſtrumentum docentis.

Reſpondeo diſtingu. majorem: Inſtrumentum propriè dictum, concedo: Inſtrumentum impropriè dictum, nego: Logica autem non dicitur propriè inſtrumentum ſcientiarum; ſed potiùs facultas cognoſcitiva, & factiva inſtrumentorum ſciendi Nàm propriè inſtrumenta ſciendi ſunt ſyllogiſmi, definitiones, & alia ejuſmodi. Undè ſicut ars fabrilis utitur malleo à ſe facto ad fabricandum alium malleum; ita Logica utitur regulis ſyllogiſmi. Adde præterea, quod non eſt inconveniens in inſtrumentis iſtis ſpiritualibus; quod idem quodammodo ſit inſtrumentum ſui ipſius. Nam definitio definit ſe ipſam; & argumentatio arguit de ſe ipſa: & ſermo loquitur de ſe ipſo: cujus radix eſt, quia ratio reflectitur ſuprà ſe ipſam. Undè omnia, quæ ſunt in ratione, ſunt etiam ſuprà ſe reflexiva.

Inſtabis, Logica utens non eſt ſcientia; ergò diſtinguitur à docente, quæ eſt ſcientia.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Logica utens non eſt ſcientia, reduplicativè ut utens, concedo; ſpecificative, nego. Ideſt, ille habitus, quo utimur regulis Logicæ, non habet, quod ſit ſcientia formaliter ex ipſo uſu, attamen etiam uſus ad illum pertinet. Sicut charitas reduplicative

duplicativè, ut amat Proximum, non eſt virtus Theologica; quia non habet quod ſit Theologica ex ipſo Proximo, ſed tamen etiam amor Proximi pertinet ad charitatem, quæ aliundè eſt Theologica, eò quod ſcilicèt reſpiciat Deum.

Urgebis: Uſus non poteſt eſſe actus ſcientiæ: ergò non pertinet ad Logicam docentem, quæ eſt ſcientia, ſed ad novum habitum. Prob. antecedens: quia actus ſcientiæ eſt ſcire, non vero uti.

Reſpondeo diſting. antecedens; uſus non poteſt eſſe actus ſcientiæ, primarius, concedo, ſecundarius, nego. Nàm uti ſcientia, & uſus ſcientiæ eſt quædam diffuſio, & propagatio ſcientiæ. Undè, niſi afferat novam difficultatem, pertinere poteſt ad habitum ſcientiæ.

Dices: Logica docens, & utens habent diverſos fines: nam finis docentis eſt cognitio regularum; finis vero utentis eſt conſtructio ſyllogiſmorum: ergo ſunt diverſi habitus.

Reſpondeo diſting. antecedens: habent diverſos fines ſubordinatos, concedo: non ſubordinatos, nego: nàm confectio ſyllogiſmi ſubordinatur cognitioni ſyllogiſmi. Undè poſſunt pertinere ad eundem habitum.

Objicies 2. Logica docens, & utens differunt definitione: ergo differunt quidditate: Definitio enim explicat naturam rei, & quidditatem: undè ubi eſt duplex definitio, eſt etiam duplex quidditas, & natura.

Reſpondeo diſting antecedens; differunt definitione adæquata, & totali, nego, inadæquata, & partiali, concedo. Sæpè enim fit, ut unica res habens duplex munus, definiatur duplici definitione inadæquata, quarum quælibet ex-

plicat unum munus. Ut ſi quis definiret charitatem Dei, dicendo eſſe amorem, quo Deus diligitur ſuper omnia; & charitatem Proximi, dicendo eſſe amorem, quo Proximus diligitur, ſicut diligimus noſmetipſos, eſſent duæ definitiones inadequatæ, & una res definita. Ita ſe habet res in præſenti: nam facultas diſcurrendi, ſeu Logica, licèt ſit unus habitus, habet duo munera, ideòque definiri poteſt dupliciter dicendo, quod, ut docens, eſt facultas ſpeculativa ſyllogiſmorum: & ut utens, eſt facultas confectiva, ſyllogiſmorum.

Inſtabis: Conſideratio prudentialis, qua quis diſcurrit, quid in negotio expediat, & applicatio prudentialis, qua quis exequitur id, quod ſecundum virtutem judicat expedire, ſunt duo habitus, ut dicitur 1. 2. ergò etiam conſideratio, & executio ſyllogiſmorum ſpectant ad duos habitus.

Reſpondeò negando paritatem: nam in moralibus executio novam, immò maximam affert difficultatem; plures enim ſunt fortes in conſultando, & ignavi in exequendo. At verò in logicalibus tota difficultas eſt in ſciendo regulas, & vix ulla in exequendo.

Urgebis: Etiam quis perfectè callens regulas Logicæ, non ità promptus eſt ad conficiendos ſyllogiſmos, & per uſum ſentit ſe quotidiè acquirere novam facilitatem, ergò, & novum habitum.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Quis ſciet regulas patitur difficultatem, quam per uſum tollit ex parte regularum, nego: ex defectu materiæ, quæ non ita promptè ſuccurrit, concedo, & nego conſequentiam. Difficultas enim illa ſe tenet non ex parte regularum applican-

candarum, ſed ex penuria materiæ, quam ita promptam non habet. Sæpè autem diſputando acquirit facilitatem: quia per exercitium memoria fit promptior ad ſubminiſtrandam materiam.

ARTICULUS QUARTUS.

Utrùm Logica ſit ſcientia ſpeculativa.

Conſtat quid ſit, & quotuplex ſit Logica: nunc examinandum eſt, qualis ſit tùm in ſe ipſa, utrùm ſit practica, vel ſpeculativa; tùm reſpectu aliarum ſcientiarum, utrùm ſit ad illas neceſſaria; & earum demonſtrationes conficiat. Primum, & præcipuum in hoc articulo diſcutiendum ſuſcipimus: pro quo.

Nota ſcientiam dividi in ſpeculativam, & practicam. Speculativa eſt, quæ ad ſolam veritatis cognitionem tendit. Practica verò, quæ ad opus extenditur. Prima reſpicit veritatem, ut ſciat; ſecunda, ut operetur, ſeu ſpeculativa ſcit, ut ſciat; practica ſcit, ut operetur. Sed quia ipſa ſpeculatio eſt aliquod opus, ideò acutè diſcernendum eſt, nec cenſenda eſt ſcientia practica, eò quod ordinetur ad tale opus, quod ſit ſpeculatio. D. Thomas 1. p. quæſt. 14. art. 16. aſſignat diſcrimen ſcientiæ ſpeculativæ à practica ex tribus. Primò ex objecto, quia ſcientia dicitur practica, ſi ſit de re operabili, ſeu, ut vocat Joannes à S. Thoma, de re practicabili. 2. modo, quia ſcientia practica procedit compoſitivè applicando ſuas cognitiones ad aliquod opus. 3. Ex fine, quia non ſiſtit in ſola ſpeculatione veritatis, ſed ulteriùs tendit ad opus, quod non eſt ſpeculatio. Hoc poſito.

Tot ſunt ſententiæ, quot modis quæſtio ſolvi poteſt. Quidam tenent Logicam eſſe totam practicam. Hæc ſententia communis eſt inter Recentiores extrà D. Thomæ ſcholam. Quidam verò tenent eſſe totam ſpeculativam. Ita omnes Thomiſtæ cum D. Thoma, Scotiſtæ, & plures alii.

Quidam utuntur judicio Salomonis: eam enim dividunt in duas partes, quarum una ſit ſpeculativa. & altera practica. Quidam demùm fatentur eſſe ſimplicem qualitatem: dicunt tamen in ſua ſimplicitate continere rationem ſpeculativi ſimul, & practici, ut communiter dicitur de Theologia. Sed hi nimium ancillam ſcientiarum efferunt: cum illi tribuant, quod ſolius Theologiæ ſcientiarum reginæ proprium eſt.

Dico primò, Logica non eſt partim ſpeculativa, partim practica.

Probatur facile: nam Logica, ſicut & omnis ſcientia eſt unica ſimplex qualitas: ergò non poteſt dividi in partes, quarum una ſit practica, & alia ſpeculativa. Conſequentia patet, Antecedens verò probabitur in Metaphyſica, ubi generaliter oſtendemus, quamlibet ſcientiam eſſe unum ſimplicem habitum, nec componi ex pluribus partialibus.

Dico 2. Logica non eſt ſimul eminenter practica, & ſpeculativa. Concluſio eſt D. Tho. 1. p. q. 1. art. 4. Ubi aperte, aſſerit in ſcientiis naturalibus alias eſſe ſpeculativas, & alias practicas; ita ut formalitas ſpeculativi, & practici in illis ſeparetur, in Theologia verò ſimul uniatur.

Probatur ratione: nam objectum finis, & principia ſcientiarum naturalium non poſſunt ſimul eſſe practica, & ſpeculativa, ergò nec ipſa ſcien-

ſcientia naturalis poteſt utrumque in ſe ipſa unire; conſequentia patet, probatur antecedens; Nam ſcientiæ naturales reſpiciunt res limitatas, in quibus utraque iſta formalitas practicabilis, & ſpeculabilis nequit ſimul colligi: ſiquidem proprium ſolius Dei eſt, ut ſit ſimul prima veritas, ac proindè ſpeculabilis, & prima regula morum, ac proindè congruum ſcientiæ practicæ objectum. Et confirmatur: quia, quæ ſunt unita in ſuperioribus, ſunt diviſa in inferioribus. Ergò quamvis ratio practici, & ſpeculativi uniantur in Deo, & in Theologia, attamen dividuntur in aliis objectis, & ſcientiis inferioribus.

Dico 3. Logica eſt tota ſpeculativa. Difficultatis pondus totum incumbit in hanc concluſionem, quæ ideò accuratiùs probari debet, & defendi. Unde.

Probatur primò ex D. Thoma pluribus in locis, ut 1. 2. q. 57. art. 3 ad 3. *In ſpeculabilibus*, inquit, *eſt aliquid per modum operis ut conſtructio ſyllogiſmi, & quicumque habitus ſpeculativ ad ejuſmodi opus ordinantur, dicuntur per ſimilitudinem, artes* (iutellige liberales.) Item 2. 2. qu. 51. art 2. dicit, *quod in ſpeculabilibus alia rationalis ſcientia eſt dialectica, & alia demonſtrativa*. D. Aug. etiam 8. de Civit. Dei c. 4. annumerat Logicam inter ſpeculativas ſcientias.

Probatur 2. ratione facili, & evidenti! facultas diſcurrendi, ſeu Logica, eſt tota propter ſpeculationem; ergò eſt tota ſpeculativa. Probatur antecedens; eſt enim tota propter definitionem, diviſionem, & argumentationem; ſed definitio, diviſio, & argumentatio ſunt ſpeculationes: ergo Logica eſt tota propter ſpeculationem: Major eſt certa. Probatur minor: tunc

enim cenſemus ſpeculari quando definimus, dividimus, aut argumentamur; & aliæ ſcientiæ ſpeculantur ſua objecta, in quantùm circa illa argumentantur.

Probatur 3. Ex fine ipſius Logicæ: Scientia cenſetur ſpeculativa, quæ habet pro fine ipſum ſcire, & fugare ignorantiam, ut dicit Ariſtoteles 1. Metaph. c. 1. ſed Logica habet pro fine ipſum ſcire, & fugare ignorantiam; ergò eſt ſpeculativa. Probatur minor; modus ſciendi, inventus ad hoc, ut ratio dirigatur in acquiſitione ſcientiarum, habet tantùm pro fine ipſum ſcire, & fugare ignorantiam: ſed Logica eſt modus ſciendi, inventus, ne ratio erret in ſpeculando, & acquirendo ſcientias: ergò habet pro fine ipſum ſcire, & fugare ignorantiam.

Probatur 4. ex materia, & objecto formali Logicæ; ſcientia, quæ habet pro materia, & objecto aliquid purè ſpeculabile, non eſt practica; ſed tota ſpeculativa; atqui Logica habet pro materia, & objecto formali aliquid purè ſpeculabile: ergò eſt tota ſpeculativa. Probatur minor: nàm materia Logicæ ſunt res cognitæ: objectum verò formale eſt ordo artificioſius, quem ratio apprehendit in rebus cognitis, ipſas formando in modum ſyllogiſmi, aut definitionis: ſed illa materia, & ille ordo eſt aliquid tantùm ſpeculabile: ergò materia, & objectum formale Logicæ eſt aliquid purè ſpeculabile: Probatur minor: tùm quia talis ordo rerum cognitarum totus conſiſtit in apprehenſione & ſpeculatione rationis; tùm quia omnes ſcientiæ verſantur circa res cognitas in modum Syllogiſmi ordinati: ergò tales res, & talis ordo non eſt aliquid practicabile, ſed potiùs ſpeculabile, aliàs omnes ſcientiæ eſſent practicæ. Et confirmatur

ur-

Digitized by Google

urgentiſſima ratione ; nam maxima pars rerum, quæ tractantur in Logica, ſolent etiam ab adverſariis tractari in Metaphyſica : Et è contrà, plura, quæ ſunt propria Metaphyſicæ, tractantur in Logica, ergò ſignum eſt, res, de quibus tractat Logica, eſſe ſpeculabiles, cùm ſint communes Metaphyſicæ, quæ eſt perfectiſſimè ſpeculativa.

Probatur 5. Ex principiis, & modo procedendi Logicæ : ex principiis quidem : nam principia Logicæ ſunt ſpeculativa ; ſiquidem ipſis utimur in ſcientiis etiam ſpeculativis, ut dicit D. Thomas 1. Poſt Probamus enim bonitatem conſequentiæ purè ſpeculativæ per illa principia; dici de omni, dici de nullo : & alia ejuſmodi, quibus innititur Logica. Modus etiam procedendi Logicæ eſt ſpeculativus, nàm ens rationis, ſeu diſpoſitio artificioſa rerum cognitarum non fit per tranſpoſitionem localem ; ſicut diſpoſitio domus: ſed per ſpeculationem, concipiendo in rebus ordinem rationis. Unde ipſa actio ſyllogiſmi eſt quædam ſpeculatio : ergo modus procedendi Logicæ convincit ipſam eſſe ſpeculativam.

Probatur tandem 6. Logica non reſpicit praxim : ergo non eſt practica. Probatur antecedens. Operationes intellectus non ſunt praxes : ſed Logica ordinatur ad operationes intellectus : ergo non ordinatur ad praxim. Minor patet. Probatur major : nam praxis definitur, operatio alterius potentiæ ab intellectu illicita conformitèr ad rectam rationem : undè commune fert axioma ex Ariſtotele, & D. Thoma depromptum. *Intellectus extenſione fit practicus*, ideſt, dum reſpicit actus aliarum potentiarum. Adde demùm, quod ſi operatio intellectus eſſet pra-

enim cenſemus ſpeculari quando definimus, dividimus, aut argumentamur; & aliæ ſcientiæ ſpeculantur ſua objecta, in quantùm circa illa argumentantur.

Probatur 3. Ex fine ipſius Logicæ: Scientia cenſetur ſpeculativa, quæ habet pro fine ipſum ſcire, & fugare ignorantiam, ut dicit Ariſtoteles 1. Metaph. c. 1. ſed Logica habet pro fine ipſum ſcire, & fugare ignorantiam; ergò eſt ſpeculativa. Probatur minor; modus ſciendi, inventus ad hoc, ut ratio dirigatur in acquiſitione ſcientiarum, habet tantùm pro fine ipſum ſcire, & fugare ignorantiam: ſed Logica eſt modus ſciendi, inventus, ne ratio erret in ſpeculando, & acquirendo ſcientias: ergò habet pro fine ipſum ſcire, & fugare ignorantiam.

Probatur 4. ex materia, & objecto formali Logicæ; ſcientia, quæ habet pro materia, & objecto aliquid purè ſpeculabile, non eſt practica; ſed tota ſpeculativa; atqui Logica habet pro materia, & objecto formali aliquid purè ſpeculabile: ergò eſt tota ſpeculativa. Probatur minor: nàm materia Logicæ ſunt res cognitæ: objectum verò formale eſt ordo artificioſius, quem ratio apprehendit in rebus cognitis, ipſas formando in modum ſyllogiſmi, aut definitionis: ſed illa materia, & ille ordo eſt aliquid tantùm ſpeculabile: ergò materia, & objectum formale Logicæ eſt aliquid purè ſpeculabile: Probatur minor: tùm quia talis ordo rerum cognitarum totus conſiſtit in apprehenſione & ſpeculatione rationis; tùm quia omnes ſcientiæ verſantur circa res cognitas in modum Syllogiſmi ordinati: ergò tales res, & talis ordo non eſt aliquid practicabile, ſed potiùs ſpeculabile, aliàs omnes ſcientiæ eſſent practicæ. Et confirmatur

ur-

Digitized by Google

urgentiſſima ratione; nam maxima pars rerum, quæ tractantur in Logica, ſolent etiam ab adverſariis tractari in Metaphyſica: Et è contrà, plura, quæ ſunt propria Metaphyſicæ, tractantur in Logica, ergò ſignum eſt, res, de quibus tractat Logica, eſſe ſpeculabiles, cùm ſint communes Metaphyſicæ, quæ eſt perfectiſſimè ſpeculativa.

Probatur 5. Ex principiis, & modo procedendi Logicæ: ex principiis quidem: nam principia Logicæ ſunt ſpeculativa; ſiquidem ipſis utimur in ſcientiis etiam ſpeculativis, ut dicit D. Thomas 1. Poſt Probamus enim bonitatem conſequentiæ purè ſpeculativæ per illa principia; dici de omni, dici de nullo: & alia ejuſmodi, quibus innititur Logica. Modus etiam procedendi Logicæ eſt ſpeculativus, nàm ens rationis, ſeu diſpoſitio artificioſa rerum cognitarum non fit per tranſpoſitionem localem; ſicut diſpoſitio domus: ſed per ſpeculationem, concipiendo in rebus ordinem rationis. Unde ipſa actio ſyllogiſmi eſt quædam ſpeculatio: ergo modus procedendi Logicæ convincit ipſam eſſe ſpeculativam.

Probatur tandem 6. Logica non reſpicit praxim: ergo non eſt practica. Probatur antecedens. Operationes intellectus non ſunt praxes: ſed Logica ordinatur ad operationes intellectus: ergo non ordinatur ad praxim. Minor patet. Probatur major: nam praxis definitur, operatio alterius potentiæ ab intellectu illicita conformitèr ad rectam rationem: undè commune fert axioma ex Ariſtotele, & D. Thoma depromptum. *Intellectus extenſione fit practicus*, ideſt, dum reſpicit actus aliarum potentiarum. Adde demùm, quod ſi operatio intellectus eſſet pra-

xis, omnes ſcientiæ eſſent practicæ, cum earum actus ſint actiones intellectus.

Obiicies primo: Ariſtoteles, & D. Thom. dividendo ſcientias ſpeculativas nullam faciunt mentionem Logicæ; ergo non eam agnoſcunt, ut ſpeculativam.

Reſpondeo 1. retorquendo argumentum: nam etiam enumerando ſcientias practicas: nullam faciunt mentionem Logicæ: ergo non eſt practica.

Reſpondeo 2. in his locis, quæ referunt adverſarii. Ariſtotelem ſolùm dividere ſcientias principales. Unde Logicam, quæ eſt ſolùm miniſtra ſpeculativarum, ut ait D. Thomas, omittunt. Adde, quod teſte Laertio, Ariſtoteles duplicem fecit Philoſophiæ partem. Actionis unam, contemplationis alteram: contemplativam verò diviſit in Phyſicam, & Logicam.

Objicies 2. Objectum Logicæ eſt quid practicum: ergò & ipſa Logica. Probatur antecedens: objectum practicum, ex Ariſtotele, eſt *aliquid contingens operabile à nobis*: ſed objectum Logicæ eſt aliquid contingens operabile à nobis: ergò eſt practicum.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem, diſtinguo majorem: objectum practicum eſt contingens operabile à nobis, operatione, quę non ſit ſpeculatio actualis, concedo: operatione, quæ ſit ipſa ſpeculatio actualis, nego. Ens autem rationis, quod eſt objectum Logicæ, fit per operationem: quæ eſt pura ſpeculatio: fit enim cognoſcendo, immò totum in cognitione, & ſpeculatione conſiſtit.

Objicies 3. Scientia, quæ tendit ad opus, eſt practica; ſed Logica tendit ad opus: ergò eſt practica.

Reſ-

Digitized by Google

Reſpondeo diſtinguendo majorem: ſcientia, quæ tendit ad opus intrà intellectum, nego: ad opus extrà intellectum, concedo; & diſtinctione applicata minori, nego conſequentiam. Opus enim, quod fit intrà intellectum, ut jam dixi, v.g. definitio, diviſio; & argumentatio, eſt mera ſpeculatio. Undè ex eo, quod ſcientia tendat ad opus intrà intellectum factum, non eſt cenſenda practica.

Inſtabis: opus intellectus poteſt eſſe praxis: ergo ſcientia, quæ tendit ad opus intrà intellectum, poteſt eſſe practica. Probatur antecedens; praxis eſt executio regularum, & applicatio illarum ad uſum: ſed opus intellectus poteſt eſſe executio, & applicatio regularum; ergò poteſt eſſe praxis.

Reſpondeo negando antecedens Ad probationem diſtinguo majorem: Praxis eſt executio, & applicatio regularum practicabilium, concedo: regularum ſpeculabilium, nego. Regulæ autem logicales non ſunt practicæ, ideſt, operis cujuſdam faciendi, ſed ſunt ſpeculativæ, ideſt, ſunt regulæ benè ſpeculandi.

Urgebis: Actus intellectus poteſt eſſe executio regularum etiam practicarum: ergò nulla ſolutio. Probatur ſubſumptum; actus prudentiæ eſt actus intellectus; ſed actus prudentiæ eſt executio regularum practicarum, ſcilicèt regularum moralium, ergò actus intellectus poteſt eſſe executio regularum etiam practicarum.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem diſtinguo majorem: actus prudentiæ eſt actus intellectus, ſolius, nego; ut habet adjunctam voluntatem, & ſe extendit ad ipſam regulandam, concedo. Prudentia enim

eſt virtus perficiens intellectum in ordine ad voluntatem, & ad benè vivendum: undè actus ejus eſt practicus, quia tendit ad aliquid extrà intellectum: ſed Logica perficit intellectum in ordine ad ſe tantùm, & ad benè ſpeculandum.

Dices: etiam ſyllogiſmus non fit ab intellectu ſolo: ſed ut habet adjunctam voluntatem: ergò nulla diſparitas. Probatur antecedens: nàm nemo format ſyllogiſmum, niſi velit.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens; ſyllogiſmus fit ab intellectu, ut habet adjunctam voluntatem, purè applicantem ad opus, concedo: ut habet adjunctam voluntatem ſpecificantem ipſum opus, nego. Ideſt, ut intellectus argumentetur, debet quidem applicari à voluntate, attamen voluntas ipſa non dat ſpeciem ſyllogiſmo: nam, ſive bona ſive mala voluntate argumentemur, modò ſervemus regulas, ſyllogiſmus erit bonus. Undè vides, quod ſyllogiſmus non dependet à voluntate; niſi applicativè. Hoc autem non impedit, quin ſit opus merè ſpeculativum: omnis enim ſpeculatio dependet hoc modo à voluntate: nihil enim poſſumus ſpeculari, niſi velimus.

Dices adhuc: quidam ſyllogiſmi ſunt praxes; ergò Logica ordinatur ad praxim. Probatur antecedens; nam ſyllogiſmus operativus, quem facit omnis, qui deliberat de aliquo faciendo, & de quo dicit Ariſtoteles, peccatores paralogizari, ideſt, malè argumentari: bonos verò benè argumentari, ſunt merè practici; ergò ſaltem reſpectu illorum Logica erit practica.

Reſpondeo tales ſyllogiſmos non eſſe logicales, ſed prudentiales. Conſtant enim bona intentione, tanquàm majori, bona deliberatione, tan-

tanquàm minori, & bona electione, tanquàm conſequentia. Undè non pertinent ad Logicam, ſed ad prudentiam: ideòque fieri poteſt, ut peſſimus Logicus, tamen benè argumentetur in iſtis ſyllogiſmis, ſi tamen aliundè ſit bonus vir. undè nego conſequentiam.

Objicies 4. ſyllogiſmi etiam logicales ordinantur ad aliquid practicum; ergò ſunt practici. Probatur antecedens, nam ſyllogiſmi ordinantur non ſolùm ad ſcientias ſpeculativas: ſed etiam ad practicas; ergò, ordinantur ad aliquid practicum.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo: ſyllogiſmus ordinatur ad ſcientias practicas, reduplicativè, ut practicæ ſunt, & aliquid operantur, nego: præcisè ut ſcientiæ ſunt, & aliquid ſpeculantur, concedo; ſcientia enim practica primò ſpeculatur, deinde procedit ad operationem; Logica autem, & ſyllogiſmus ipſi deſervit tantùm ad ſpeculandum. Quod verò illam ſpeculationem ultrà referat ad opus, eſt extrà jura Logicæ, nec de hoc curat Logica.

Objicies 5. ſcientia ſpeculativa debet ſiſtere intrà ſui objecti ſpeculationem; ſed Logica non ſiſtit intrà ſui objecti ſpeculationem: ergò non eſt ſpeculativa. Probatur minor, nàm Logica ordinat ſpeculationem ſuam ad objecti confectionem; ideo enim diſcimus regulas argumentandi, ut de facto argumentemur.

Reſpondeo, tranſeat major (non enim de ratione ſcientiæ eſt, ſaltem inſtrumentalis, qualis eſt Logica, ut non ordinet ſuum objectum ad aliud) & nego minorem. Ad probationem diſtinguo. Logica ordinat ſpeculationem ſui objecti ad ejus confectionem, quæ ſit praxis, nego;

quæ ſit etiam exercitia ejuſdem objecti ſpeculatio, concedo. Nam ipſa confectio ſyllogiſmi eſt quædam actualis ejus ſpeculatio, cum fiat ſpeculando: ſcientia autem non deſinit eſſe ſpeculativa ex eo, quod ſuam ſpeculationem referat ad aliquid aliud, quod ſit etiam ſpeculatio.

Inſtabis: actualis confectio ſyllogiſmi, eſto ſit quædam ſpeculatio: attamen non eſt ſpeculatio regularum Logicalium; ergo erit earum praxis.

Reſpondeo ex dictis: confectionem ſyllogiſmi non eſſe quidem regularum ſpeculationem, ſed ſpeculativam earum executionem: undè nego conſequentiam.

ARTICULUS QUINTUS.

Utrùm Logica ſit ad alias Scientias neceſſaria.

EXplicuimus præcedenti articulo qualis ſit Logica in ſe conſiderata: nunc quæritur qualis ſit comparata ad alias ſcientias; An ſcilicèt ad illas ſit neceſſaria; pro quo duo notanda ſunt. Primò neceſſarium eſſe duplex: neceſſarium ſimplicitèr, & neceſſarium ſecundùm quid. Neceſſarium ſimplicitèr dicitur, ſine quo res haberi nequit: ſic reſpiratio eſt neceſſaria ad vitam; gratia ad ſalutem; oculus ad videndum, &c. Neceſſarium ſecundùm quid eſt, ſine quo res haberi quidem poteſt; ſed non ità facilè; ut equus eſt neceſſarius ad iter, veſtis, & domus ad vitam: perſpicilia ſeni ad videndum.

Notandum 2. ſcientiam poſſe duplicitèr haberi; primò in ſtatu perfecto, ſecundo in ſtatu imperfecto. Scientia in ſtatu perfecto eſt exacta notitia verum etiam difficiliorum circa aliquod obje-

objectum, ita ut quis poſſit reſolvere ſuam notitiam uſque ad prima principia per ſe nota, & eam contrà omnes defendere. Scientia verò in ſtatu imperfectò eſt rudis cognitio rerum faciliorum per aliquam facilem demonſtrationem acquiſita, ut ſi quis ſciat circulum eſſe rotundum per iſtam demonſtrationem Rotundum eſt, cujus partes æqualitèr à centro diſtant: ſed partes circuli æqualitèr à centro diſtant: ergò circulus eſt rotundus. Hoc poſito, Triplex eſt ſententia; duæ extremæ, & una media. Prima tenet Logicam acquiſitam eſſe quidem utilem, non tamen neceſſariam ſimpliciter ad ſcientias perfectè acquirendas. Secunda è conrrà, dicit eam eſſe ſimplicitèr neceſſariam ad ſcientias etiam imperfectè acquirendas, ita ut ſine Logica ne quantulacumque ſcientia poſſit acquiri. Et hæc ſententia fortè aliquid veri habet, ſi ſumat Logicam acquiſitam pro quocumque lumine adventitio circa res Logicales: Nàm omnem etiam imperfectè ſcientiam oportet aliqualiter ſcire bonitatem conſequentiæ argumenti per quod convincitur. Quia tamen non ſumitur hic Logica acquiſita in iſto rigore pro qualicumque notitia rerum logicalium ſed pro ea, quæ acquiritur: dum ex profeſsò aliquis examinat res logicales, & per quam diſtinctè, ſcientificè tenet regulas, ac principia artificii ſyllogiſtici; ideò media ſententia vult ejuſmodi notitiam regularum, & principiorum Logicæ eſſe quidem ſimplicitèr neceſſariam ad ſcientias in ſtatu perfecto acquirendas, non tamen in ſtatu imperfecto. Pro reſolutione.

Dico primò: Logica acquiſita eſt ſimplicitèr neceſſaria ad ſcientias in ſtatu perfecto comparandas; ita ut ſine Logica nulla prorsùs ſcientia in ſtatu perfecto haberi poſſit.

Pro-

Probatur 1. concluſio authoritate D. Thomæ Opuſc. 70. ubi dicit, quod neceſſitas exigit, ut incipiamus à Logica: quia ab illa aliæ dependent. *Hæc enim*, ut inquit 1. Poſt. *Ordinatur ad hoc, ut facilè, promptè, & ſine errore procedamus*. Undè Auguſtinus de Logica inquit, *quod ſola ſcientes facere poteſt*, & Plato, *quod ſine ea verum perfectè attingi non poteſt*. Undè, ut notat Ariſt. primi Græciæ Philoſophi, quamvis acutiſſimi ingenii, in pluribus erraverunt defectu Logicæ.

Probatur 2. ratione: Facultas perfectè diſcurrendi eſt neceſſaria ad ſcientias perfectè acquirendas: ſed Logica eſt facultas perfectè diſcurrendi: ergò eſt neceſſaria ad ſcientias perfectè acquirendas. Major patet. nam ſcientiæ acquiruntur in ſtatu perfectò per diſcurſus perfectos. Minor verò declaratur: nam Logica naturalis eſt facultas imperfectè ſolum diſcurrendi, ideòque indiget perfici à Logica acquiſita, ut perfectè diſcurrat.

Confirmatur ex Alberto Magno; qui enim ignorat Logicam, neſcit ſe ſcire; ergò non eſt perfectè ſciens. Probatur antecedens; quia ſine Logica non poteſt clarè, & diſtinctè probare bonitatem ſuarum demonſtrationum, & oſtendere evidenter conſequentiam rectè ſequi ex præmiſſis: ergò neſcit ſe ſcire, ideſt ſuas demonſtrationes eſſe bonas.

Dico 2. Logica non eſt ſimplicitèr neceſſaria ad ſcienties in ſtatu imperfecto acquirendas. Concluſio eſt communis inter Thomiſtas, & alios.

Probatur facilè cum authoritate D. Thomæ, & Ariſtotelis, qui dicunt, quod opus artis aliquando ſit ſine arte per ſolam naturam, quamvis im-

imperfectè. Sic aliquis architecturæ neſcius, poteſt rudem caſam componere; & artis equeſtris ignarus nonnunquam equum ad numeros inflectit: ergò etiam Logicæ ignarus poterit aliqualem demonſtrationem concedere, ut v. gr. iſtam; Omne vitium eſt fugiendum; ſed injuſtitia eſt vitium, ergò injuſtitia eſt fugienda, aut alias ſimiles. Tum etiam probatur ratione: nam facultas naturalis diſcurrendi ſufficit ad facilia: ergo per eam ſine Logica artificiali poſſumus aliquid facilè in ſcientiis addiſcere, ſcilicet primas, & notiores demonſtrationes. Unde ſaltem ipſa Logica acquiſita per ſolam naturalem comparata eſt.

Objicies contra primam concluſionem: Plures didicerunt ſcientias etiam perfectè ſine Logica artificiali, ut Hipocrates Medicinam, Ægyptii Mathematicas, antiqui Hebræi, & Caldei ſcientias omnes; ergò Logica non eſt neceſſaria ad ſcientias perfectè acquirendas. Adde prætereà, quod Patres culpant Logicam, præcipuè Ariſtotelis, immò Divus Ambroſius, ut refertur dicebat; *à Logica Auguſtini libera me Domine*.

Reſpondeo. Vel illos antiquos dialecticæ non fuiſſe ignaros, quamvis eam ſub alia forma diſcerent, quàm nunc ſoleamus, vel ſi qui inter illos Logicæ prorsùs expertes fuerunt, alias quidem ſcientias tenere poterant, quantum ad ipſa documenta, & experientias, non tamen quantùm ad certitudinem, & formam ſcientificam. Undè, ut diximus graviſſimè decipiebantur. Ad ſecundum reſpondeo, Patres relatos non culpare Logicam; ſed ejus abuſum, præcipuè in parte ſophiſtica; qua ſæpè utuntur Hæretici ad impugnandam veritatem fidei. Et ſanè patet, quod

Lo-

Logica, quantùm in Auguſt. infideli fuit moleſta veritati tantum in Auguſtino fideli veritatem contra Hæreticos adjuvit.

Objicies ſecundò, Logica eſt ſcientia; ſed acquiritur perfectè ſine ſe ipſa; ergò aliæ ſcientiæ poſſunt etiam acquiri ſine Logica.

Reſpondeo negando paritatem: nam Logica eſt facultas benè diſcurrendi ut autem aliquis addiſcat facultatem benè diſcurrendi, non eſt neceſſe, ut eam priùs teneat. Siquidem nemo debet præſcire quæ addiſcit. At verò aliæ ſcientiæ non docent benè diſcurrere; undè, ut quis in illis benè diſcurrat, debet priùs tenere facultatem benè diſcurrendi, ſcilicèt Logicam. Ideoque Ariſtoteles dicit, *Abſurdum eſt quærere ſimul ſcientiam, & modum ſciendi*.

Reſpondeo ſecundò, quibuſdam etiam gradibus Logicam præſupponi ad ſe ipſam; nàm Logica naturalis juvat ad artificialem imperfectam; & artificialis imperfecta conducit ad perfectam.

Objicies tertiò ſine Logica fieri poteſt demonſtratio perfecta: ergò & acquiri ſcientia perfecta.

Reſpondeo ex dictis diſtinguendo antecedens; in materia facili, concedo: in materia difficili, nego. Non autem aliquis cenſetur perfectè ſciens eò quod habeat demonſtrationem perfectam de rebus facilioribus.

Reſpondeo etiam ſecundò diſtinguendo idem antecedens: ſine Logica poteſt fieri demonſtratio perfecta in ſe, concedo; perfecta reſpectu demonſtrantis, nego. Tunc enim demonſtratio cenſetur perfecta, quando ipſe demonſtrans clarè poteſt oſtendere bonitatem conſequentiæ, quod ſine Logica fieri non poteſt.

In-

Digitized by Google

Inſtabis. Ergo omnes aliæ ſcientiæ dependent à Logica; quæ proindè nobilior eſt cæteris.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens; dependent à Logica, quantùm ad materiam, nego; quantùm ad formam ſyllogiſticam concedo. Quia verò forma ſyllogiſtica eſt ſolùm quædam forma inſtrumentalis, & materia eſt præcipuum in ſcientiis, ideò non dicuntur dependere à Logica, tanquam à principaliori inter ſcientias, ſed ſolùm tanquam à miniſtra neceſſaria.

Objicies ultimò contrà ſecundam partem ſola Logica docet facere demonſtrationes; ergò nec minima demonſtratio poteſt fieri ſine illa: nec proindè ſcientia etiam imperfecta acquiri.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens; nec minima demonſtratio ſine Logica fieri poteſt perfectè, & artificiosè, concedo; naturalitèr, & imperfectè; nego. Nàm ad faciliora ſufficit Naturalis Logica, ut jam diximus.

ARTICULUS SEXTUS.

Utrùm Logica conficiat demonſtrationes aliarum Scientiarum.

DEmonſtratio, ut magis infrà dicetur, eſt ſyllogiſmus ſcientificus, ideſt, in materia neceſſaria, certò, & evidentèr inferens concluſionem. De tali ſyllogiſmo, dum formatur in materia aliarum ſcientiarum, quærimus, utrum fiat à Logica, vel potiùs ab aliis ſcientiis. Authores, etiam Thomiſtæ diviſi ſunt. Alii putant omnes ſyllogiſmos fieri à Logica in quacũque materia, & in quacunque ſcientia formentur. Alii è contrà tenent, quamlibet ſcientiam conficere ſuos ſyllogiſmos, ſub directione tamen Lo-

Logicæ, quæ præſcribit regulas, quas aliæ ſcientiæ diſputando, exequuntur. Fortè utraque ſententia conciliari poteſt: undè, ut difficultas reſolvatur.

Tria diſtinguenda ſunt in ſyllogiſmo demonſtrativo: Materia, circà quam verſatur talis ſyllogiſmus: Forma, ſeu ordo ſyllogiſticus in materia illa introductus: & tandem Aſſenſus, quibus adheremus veritati rerum in modum ſyllogiſmi diſpoſitarum. qui aſſenſus ſunt tres, majoris, minoris, & conſequentiæ. Sic in iſta demonſtratione phyſica. Omne ſubjectum contrariis eſt corruptibile: ſed omnia ſublunaria ſubjacent contrariis: ergò omnia ſublunaria ſunt corruptibilia: Materia ſunt res naturales, de quibus procedit, ſcilicet *ſublunaria*, *corruptibilia*, *& ſubjecta contrariis*. Forma eſt ipſe ordo ſyllogiſticus in illis rebus apprehenſus, & actus, quibus admittimus majorem, minorem, & conſequentiam, dicuntur Aſſenſus, contingit autem hic æquivocatio; nam aliquando demonſtrationis nomine intelliguntur ipſi aſſenſus, quibus adhæremus præmiſſis, & concluſioni: aliquando verò demonſtratio dicitur ordo ſyllogiſticus in alia materia introductus, quæ diſtinctio exactè conſideranda eſt, & deſervire poteſt ad conciliandas opiniones ſuprà relatas, undè.

Dico primò, in materia aliarum ſcientiarum, aſſenſus, quibus adhæremus præmiſſis, & concluſioni non ſunt effectivè à Logica: ſed ab illa ſcientia, ad quam pertinet objecta talium aſſenſuum. Undè, ſi demonſtratio ſumatur pro tribus illis actibus quibus, adhæremus majori, minori, & conſequentiæ, non eſt effectivè ab ipſa Logica.

Probatur evidenter: Aſſenſus enim ſunt effectivè

ctivè ab illo habitu, qui eos elicit; ſed quælibet ſcientia elicit ſuos aſſenſus; ergò aſſenſus cujuslibet ſcientiæ ſunt effectivè ab illa, ac proinde non ſunt à Logica; ſiquidem idem actus non poteſt elici à duobus habitibus.

Confirmatur; Tum quia nulla ſcientia fertur extrà ſuum objectum: ſed tales aſſenſus ſunt extrà objectum Logicæ, ergò non poſſunt ab illa elici. Tùm quia quilibet habitus producit actus ſimiles illis, per quos productus eſt; ſed aſſenſus aliarum ſcientiarum non producunt habitum Logicæ: ergò non poſſunt elici ab habitu Logicæ.

Dico ſecundò, forma ſyllogiſtica etiam in materiis aliarum ſcientiarum fit ab ipſa Logica. Undè ſi per nomen demonſtrationem intelligatur ipſa forma ſyllogiſtica, ſeu diſpoſitio artificioſa materiæ demonſtrativæ, dicendum erit, omnem demonſtrationem quantum ad hoc, eſſe à Logica.

Probatur 1. concluſio authoritate D. Thomæ Opuſ. 70 q. 5. art. 1. ubi expreſsè docet, Logicam miniſtrare omnibus ſcientiis inſtrumenta ſciendi. Hæc autem miniſtratio intelligi non poteſt, niſi in quantùm Logica eſt, quæ diſponit materiam omnium ſcientiarum in formam ſyllogiſmi. Undè communiter Logica dici ſolet organum, ſeu inſtrumentum: & miniſtra ſcientiarum, in quantùm ad eam ſpectat artificiosè diſponere materias ſcientificas, ut melius attingi poſſint à ſuis habitibus.

Probatur ſecundò ratione; Forma ſyllogiſtica fit ab illo habitu, cujus eſt artificiosè ordinare res cognitas: Atqui ſolius Logicæ eſt artificiosè ordinare res cognitas: ergò ſola Logica facit in aliis ſcientiis formam ſyllogiſticam. Major evi-

evidens eſt. Minor verò duo dicit, primò quod ad Logicam pertinet artificiosè ordinare res cognitas. Secundò, quod hoc ita proprium ſit Logicæ, ut ad alias ſcientias non ſpectet. Et quidem, quantum ad intimum patet; quia ipſa Logica definitur facultas benè diſcurrendi, ideſt benè ordinandi res in modum diſcurſus. Secundum verò, quod ſcilicet aliæ ſcientiæ non poſſint artificioſum illum ordinem conficere, in quo punctum difficultatis eſt, probatur: nam talis artificioſa ordinatio ſolùm fieri poteſt ab illo habitu, qui novit ejuſmodi artificium ſyllogiſticum: ſed aliæ ſcientiæ non cognoſcunt tale artificium: ergò non poſſunt ipſum efficere. Major patet: quia, ut dicit Ariſtot. *Solius ſapientis*; *& ſcientis eſt ordinare*. Minor verò declaratur; nam artificium ſyllogiſticum, cum ſit ens rationis, non pertinet ad objecta aliarum ſcientiarum, ſed ſolius Logicæ.

Confirmat. primò. Artificioſus ille ordo pertinet ad illum habitum ſolùm, qui facilitat intellectum ad ipſum attingendum, ſed ſola Logica facilitat intellectum ad ordinem ſyllogiſticum attingendum, ergò ſolùm pertinet ad Logicam: Major patet: nàm intantum aliquid pertinet ad habitum, inquantùm ille habitus non facilitat ad illud attingendum. Minor verò probatur, quia tota difficultas ordinis ſyllogiſtici conſiſtit in cognoſcendo, & ſciendo regulas, ſicut ſuprà fusè oſtendimus: ſed ſola Logica cognoſcit, & ſcit regulas ordinis ſyllogiſtici; ergò ſola facilitat intellectum ad talem ordinem attingendum.

Confirmatur ſecundò. Nulla ſcientia ſe extendit ultrà ſphæram ſuorum principiorum: ut enim inquit D. Th. *tota ſcientia continetur virtualiter in*

Digitized by Google

in ſuis principiis, ſicut a tota arbor in ſuo ſemine: Sed cognitio ordinativa rerum in modum ſyllogiſmi eſt extrà principia aliarum ſcientiarum; & ſolùm continetur in principiis logicalibus: ergò ad illam cognitionem ordinativam, & fabricat i vam ſyllogiſmorum non ſe extendunt aliæ ſcientiæ, ſed ſola Logica.

Reſpondebis ad hæc omnia, formam ſyllogiſticam, ut cognoſcendam pertinere quidem ad Logicam tantùm; attamen, ut executioni mandandam poſſe pertinere ad alias ſcientias. Sed

Contrà: nam talis executio, & applicatio formæ ſyllogiſticæ fit cognoſcendo ipſam ſiquidem, ut ſæpè diximus, facere formam ſyllogiſticam nihil aliud eſt, quàm illam apprehendere in aliqua materia; ideòque dicitur ens rationis, quia tota conſiſtit in cognitione, & apprehenſione rationis; ergò cognitio, & executio formæ ſyllogiſticæ pertinet ad eundem habitum Logicæ, qui facilitat intellectũ non modò ad cognoſcẽdum in communi formam ſyllogiſticam, ſed etiam ad illam concipiendam in quacumque materia. Undè, ſi quis defectus contingat circà formam ſyllogiſticam in aliis ſcientiis, ſtatim recurritur ad tribunal Logicæ, quæ diſcutiat, & examinet talem formam, eamque corrigat & reformet. Ejuſdem autem habitus eſt ordinare, & corruptum ordinem reformare.

Objicies 1. D. Thom. expreſsè dicit 4. Metaph. lect. 4. *quod in parte demonſtrativa, ſola doctrina pertinet ad Logicam; uſus vero talis doctrinæ pertinet ad alia ſcientias*, ergò aliæ ſcientiæ conficiunt formam ſyllogiſticam utendo regulis Logicæ.

Reſpondeo D. Thomam, ut ex textu conſtat, non loqui de illo uſu, qui conſiſtit in confectione for-

formæ ſyllogiſticæ, hunc enim uſum ſemper attribuit Logicæ, ut ſuprà oſtendimus; ſed loquitur de alio uſu, qui conſiſtit in ſubminiſtratione medii: Certum eſt autem, quod licèt Logica ſubminiſtret media ſyllogiſmorum probabilium: attamen non ſuggerit aliis ſcientiis media demonſtrationum; ſed quælibet ſcientia habet ſua media, & ſua principia, quibus probat proprias concluſiones. Et ideò D. Thomas dicit illum uſum, qui conſiſtit in ſubminiſtratione mediorum, non pertinere ad Logicam in aliis ſcientiis Cæterùm illum uſum, qui conſiſtit in confectione formæ ſyllogiſticæ, dixerat alibi pertinere ad Logicam.

Objicies 2. Conficere formam ſyllogiſticam nihil aliud eſt, quam cognoſcere objecta in modum ſyllogiſmi diſpoſita: ſed quælibet ſcientia cognoſcit ſua objecta in modum ſyllogiſmi diſpoſita: ergò conficit ſuam formam ſyllogiſticam.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: conficere formam ſyllogiſticam eſt objecta in modum ſyllogiſmi diſpoſita cognoſcere, cognitione, quæ ſit ordinativa talium objectorum, concedo; cognitione, quæ ſit tantùm apprehenſiva veritatis rerum in modum ſyllogiſmi diſpoſitarum, nego. Et ad minorem: quælibet ſcientia cognoſcit ſua objecta in modum ſyllogiſmi diſpoſita, cognitione ordinativa talium objectorum, nego: cognitione ſolùm apprehenſiva veritatis objectorum in modum ſyllogiſmi diſpoſitorum, concedo. Et nego conſequentiam. Explicatur: in quolibet ſyllogiſmo demonſtrativo, duæ ſunt cognitiones, ſcilicèt: cognitio ordinis ſyllogiſtici, & cognitio veritatis rerum in modum ſyllogiſmi diſpoſitarum. Prima cognitio eſt propriè confectiva formæ ſyllogiſticæ, & pertinet ad Logicam, cujus

jus eſt facilitare intellectum, ut apprehendat, & cognoſcat in rebus ordinem ſyllogiſticum. Secunda cognitio, ſcilicèt veritatis rerum in modum ſyllogiſmi ordinatarum non eſt confectiva formæ ſyllogiſticæ, ſed ſolùm apprehenſiva veritatis objectorum & hæc pertinet ſolùm ad alias ſcientias.

Objicies tertio. Si Logica conficeret demonſtrationes aliorum ſcientiarum, ſola eſſet ſcientia: Conſequens eſt falſum; ergo & antecedens. Probatur ſequela: quia pertinet ad ſcientiam conficere demonſtrationes; ergò ſi ſola conficit, ſola eſt ſcientia.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: ſi ſola Logica conficeret demonſtrationes aliarum ſcientiarum quantùm ad formam ſyllogiſticam, diſponendo ſolùm materiam, nego: ſi conficeret quantum ad ipſos actus, concedo. Demonſtratio enim propriè dicitur pertinere ad illam ſcientiam, quæ elicit ipſos actus, per quos adhæremus ipſi veritati rerum in modum ſyllogiſmi ordinatarum, non verò ad illam ſcientiam, quæ ſolùm diſponit, & præparat materiam demonſtrativam, ut ſit congruum objectum habitus ſcientifici. Et hæc ſufficiant circa quæſtionem præambulam de natura Logicæ. Quæ enim aliqui præmaturè diſputant circa ens rationis in communi, ad Metaphyſicam, veluti ad proprium locum, remittimus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

PRIMA PARS
LOGICÆ

De entibus rationis directivis ſimplicis Apprehenſionis.

PROEMIUM.

SIMPLEX Apprehenſio, ut ſæpè diximus, eſt illa mentis operatio, quæ nudo intuitu res ita percipit, ut nihil de illis neget, vel affirmet: res autem, quæ ſic apprehenditur, vocatur conceptus objectivus ſeu terminus mentalis: Actio verò, quæ rem ſic apprehendit, dicitur conceptus formalis. Quæ diſtinctio conceptus objectivi, & formalis exactè obſervanda eſt, utpotè ſatis frequens in hac parte. Terminorum autem alii ſunt univerſales, alii ſingulares De ſingularibus nihil dicendum occurrit, quia de illis non datur ſcientia: undè tota hujus partis cura eſt circa terminos univerſales, de quibus duo explicanda occurrunt: 1. univerſalitas ipſa. 2. diſtinctio rerum univerſalium in decem claſſes, ſeu Prædicamenta. Undè iſtam partem dividimus in duas diſputationes, quarum prima erit de Univerſalibus, ſecunda de Prædicamentis.

DIS-

Digitized by Google

DISPUTATIO PRIMA.

De Univerſalibus.

TRactatus univerſalium inſcribi ſolet *Iſagoge Porphyrii*: eò quod primus illum præmiſerit Porphyrius per modum introductionis ſeu Iſagoges ad prædicamenta Ariſtotelis. Fuit autem Porphyrius natione Phœnix: religione primò quidem Chriſtianus, ſed deinde Apoſtata; profeſſione Philoſophus, ſecta Platonicus, Platonis diſcipulus, Origenis verò condiſcipulus, Vixit ſub Diocletiano circa annum 280. Multa ſcripſit, quædam impiè contrà fidem, quam ejuraverat, & quæ à ſanctis Patribus refutata ſunt: quædam ſuperſtitiosè de magia, & ſacrificiis inanium Deorum; aliqua tamen eruditè de Philoſophia (quid enim vetat, impium eſſe in aliquibus eruditum?) inter alia verò edidit hunc tractatum de univerſalibus, quem ſibi communitèr authores explicandum ſuſcipiunt. Circà univerſalia autem hunc ordinem ſervabimus: ut prima parte agamus de univerſalibus in communi; in 2. de univerſalibus in particulari; in 3. de proprietatibus univerſalium.

QVÆSTIO PRIMA.

De Univerſalibus in communi.

VNiverſale, ut vox ipſa indicat, eſt unum reſpiciens multa. Tripliciter autem unum poteſt reſpicere multa; ſcilicèt ut cauſa, ut repræentatio, & ut natura ipſius communis. Undè univerſale eſt triplex, ſcilicèt univerſale in cauſando, in repræſentando, & in eſſendo. Univerſale in cauſando eſt unum aptum cauſare multa; ſic Deus, cœli, aſtra, elementa, &c. ſunt univerſalia in cauſando. Univerſale in repræſentando eſt unum repræſentans multa; ut idea artificis plures repræſentat domos, ſpecies intelligibiles Angelorum plures naturas repræſentant; nomen commune plures etiam res ſignificat. Univerſale in eſſendo eſt unum aptum ineſſe multis, ſeu unum aptum prædicari de multis: ſic natura humana, eſt in multis, & prædicatur de multis. Prima definitio eſt eſſentialis; ſecunda verò deſcriptiva: quia eſſe in multis eſt eſſentia univerſalis in eſſendo: dici verò de multis eſt ejus proprietas: nàm prædicari ſequitur ad eſſe. Undè ex eo, quod aliqua natura reperiatur in multis, ſequitur, quod poſſit dici de illis.

Solùm hic agetur de univerſali in eſſendo, cujus naturam in hac quæſtione ſuſcipimus explicandam quatuor articulis, in quorum primò quæretur quibus rebus conveniat univerſalitas in eſſendo in 2. an res ſint univerſales à parte

rei,

Digitized by Google

rei, in 3. per quam operationes intellectus fiant univerſales, in 4. quotuplex ſit univerſale.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm naturæ reales poſſint eſſe univerſales.

IN hac difficultate triplex eſt opinio; prima Nominalium, qui dicebant, ſolas voces eſſe univerſales, res autem ſignificatas per tales voces, eſſe tantùm ſingulares: unde tenebant, ſcientias eſſe ſolùm de vocibus, ſeù de nominibus; non verò de rebus; ideòque Nominales dicti ſunt. Hanc ſententiam vocat Anſelmus Hereſim Logicæ, dum ait: *Dialectici noſtri temporis, immo Dialecticæ Hæretici non niſi flatum voces ſubſtantias naturales eſſe dicunt*. Secunda opinio fuit Platonis, qui poſuit quidem præter voces dari naturas univerſales, ſed dixit illas eſſe quaſdam ideas à rebus ſingularibus ſeparatas, v. grat. dixit præter hominem, dari quamdam ideam humanam, cujus participatione formantur homines, ſicut participatione ſigilli ejuſdem plures fiunt imagines in cera.

Harum autem idearum dicebat fieri duplicem impreſſionem, alteram in materia corporali, aliam in mentibus noſtris. Dum ideæ imprimebantur materiæ corporali, cauſabant multitudinem individuorum, ſicut multitudo imaginum fit in cera ex impreſſione ſigilli; dum verò ideæ mentibus noſtris imprimebantur, rerum omnium ſcientiam ipſis communicabant. Hanc autem impreſſionem, dicebat Plato, factam fuiſſe in anima noſtra, antequam corpori uniretur: poſteà tamen dum immerſa fuit corpori,

materiæ craſſitudine mobilia hæc lineamenta obnubilata fuiſſe: quæ tamen iterum relucebant per ſtudium, quando contemplationi vacans anima, veluti ejuſmodi carnis nubes diſcutiebat, ſicuti ſepulta in pulvere imago excuſſo pulvere iterum apparet, undè dicebat, ſcientias eſſe quaſdam reminiſcentias. Pro veræ ſententiæ explicatione.

Dico primò: non ſolùm dantur voces communes; ſed etiam naturæ univerſales per illas voces ſignificatæ.

Probatur primò concluſio authoritate Ariſtotelis (de mente enim D. Thomæ nemo dubitare poteſt) Ariſtoteles enim 1. Periherm. cap. 5. diviſit res in ſingulares, & univerſales, ſæpè repetit objectum intellectus eſſe res univerſales, & tandem initio Logicæ diviſit ſubſtantias in univerſales, & ſingulares; neque unquam reprehendit Platonem eò quod univerſales naturas poneret, ſed quod extra ſingularia ſubſiſtere diceret. 2. Ex communi hominum ſenſu: nàm experimur nos habere generales quaſdam notiones naturarum pluribus communicabilium: ſicuti eſt illa notio, quam formamus de natura humana; ſentimus enim id, quod à nobis concipitur, & exprimitur per iſtam vocem (homo) eſſe aliquid commune pluribus: undè definitio illius rei poteſt pluribus attribui. 3. Ratione; univerſale enim eſt unum aptum ineſſe multis, & prædicari de illis: atqui non ſolùm voces, ſed etiam naturæ per voces ſignificatæ ſunt in pluribus, & dicuntur de pluribus; v. g. ſignificatus iſtius vocis (homo) de Petro, Paulo, Joanne, &c. ergò non ſolùm voces, ſed etiam naturæ per voces ſignificatæ ſunt univerſales. 4. Nomina univerſalia differunt à ſingula-

ribus,

ribus, quod ſignificent aliquam naturam pluribus communem, proindèque univerſalem; ergò dantur non ſolùm voces, ſed etiam naturæ univerſales per voces ſignificatæ. Confirmatur denium: Nàm dantur ſcientiæ de rerum naturis, v. gr. de natura virtutis, de natura febris, &c. ſed ſcientiæ non ſunt, niſi de univerſalibus, ut communiter dicitur; ergò dantur naturæ univerſales. Dicere autem, quod ſcientiæ non ſunt, niſi de nominibus, videtur omninò abſurdum. Nàm, dum Medicus diſputat de febri, non diſputat de illo nomine; ſed de re per nomen ſignificata.

Objicies. Omnis natura, quæ exiſtit à parte rei, eſt ſingularis; ergo non datur aliqua natura univerſalis. Reſpondeo, diſtinguendo antecedens: Omnis natura, quæ exiſtit à parte rei, eſt ſingularis, eſſentialiter, & ratione ſui, nego; accidentaliter, & ratione individui, in quo exiſtit, concedo: Nam quælibet natura, v. g. hominis, ſi conſideretur præciſo individuo, ideſt, non prout eſt Petri, vel Pauli, ſed ſecundùm id, quod eſſentialiter ipſi convenit, non eſt ampliùs ſingularis, ſed fieri poteſt univerſalis, quamvis non exiſtat, neque in individuis reperiatur, niſi affecta ſingularitate.

Dico 2. Naturæ univerſales non exiſtunt extra ſingularia; ſed ſunt ipſæ naturæ ſingularium, quæ dum attinguntur à nobis, non conſideratis ſingularibus, induunt univerſalitatem, ſicuti magis infrà dicetur.

Probatur facilè: Nàm, quod eſt de eſſentia, & conſtitutivo intrinſeco ſingularium, non exiſtit extrà ſingularia: ſed naturæ univerſales, v. g. natura humana eſt de eſſentia, & conſtitutivo intrinſeco ſingularium; ergò non eſt

extrà ſingularia. Major patet: Nàm eſſentia cujuslibet rei debet eſſe intrà rem ipſam. Minor etiam videtur certa; ſiquidem Petrus eſt eſſentialitèr homo; ergò natura humana eſt de eſſentia Petri. Unde, ut patet ex D. Thom. Opuſc. 55. quamvis darentur naturæ Platonicæ extrà ſingularia ſubſiſtentes, attamen non eſſent univerſales in eſſendo; quia plura cauſarent, & repræſentarent. Cæterum, quantum pertinet ad ſententiam Platonis, graves Authores, ut Auguſtinus, & alii Platonem explicant, dicendo, eum intellexiſſe ideas, quæ ſunt in mente divina: Sicut enim artifex habet in mente ideam operis faciendi, ita ſupremus mundi Opifex ab æterno gerit in mente ſua ideam creaturarum omnium, ut docent Theologi: unde Boetius de Deo inquit.

Mundum mente gerit pulchrum pulcherrimus ipſe.

Iſte autem ideæ vocantur mundus archetypus, de quo dixit D. Joannes: *Quod factum eſt in ipſo vita erat*; ideſt intelligibiter, ac proinde vitaliter in Deo præexiſtebat ab æterno. Et D. Paulus ad Hebr. 10. hunc mundum idealem, & archetypum vocat, ſæcula inviſibilia, dum inquit: *Fide intelligimus aptata eſſe ſæcula verbo Dei, ut in inviſibilibus viſibilia fierent*; id eſt, cum indiviſibili modo in mente Dei exiſterent; initio temporum in ſuo eſſe naturali condita ſunt: undè ſequitur naturas rerum triplicem habere ſtatum; ſcilicèt idealem in mente Dei; naturalem in rerum natura; & intelligibilem in mente humana. Naturæ in primo ſtatu, ſcilicet ideali, ſunt ſuper univerſales, & ſuperſingulares; in ſe ipſis ſunt ſingulares; in mente humana ſunt univerſales.

Ob-

Objicies. Scientiæ non ſunt niſi de univerſalibus, & perpetuis; ſed omnia, quæ ſunt in mundo materiali, ſunt corruptibilia, & caduca; ergò præter iſta debent dari quædam naturæ originales, ſeu quædam ideæ ſubſiſtentes, circà quas verſentur ſcientiæ. Reſpondeo conceſſa majori, diſtinguo minorem. Omnia, quæ ſunt in hoc mundo materiali ſunt corruptibilia, & caduca, quantùm ad exiſtentiam, concedo; quantùm ad veritatem eſſentiæ, nego: licèt enim naturæ iſtæ corporales oriantur, & pereant; ideòque ſint corruptibiles, quantùm ad exiſtentiam: attamen ſi ſumantur præcisè ab individuis, & ſecundùm habitudines prædicatorum, eſſentialium, ut loquitur D. Thomas 1. p. qu. 84. artic. 1. ad 3. poſſunt terminare cognitiones immutabiliter veras, v. g. immutabilitèr verum eſt, omnem febrem eſſe contrariam ſanitati; virtutem eſſe convenientem homini, &c. undè hoc modo eſſentiæ rerum dicuntur, ſecundùm ſe eſſe incorruptibiles, & æternæ, ſicuti ampliùs explicabitur quæſt. 3. ſeq. art. 1.

Solet hic agi de diſtinctione graduum Metaphyſicorum, & ejus occaſione impugnari opinio Scoti, qui ponit diſtinctionem aliquam à parte rei actualem inter ejuſmodi gradus, v. g. inter animalitatem, & rationalitatem: ſed hæc difficultas cum ſit ſubtilior, commodiùs in Metaphyſica diſcutietur, agendo de unitate quæſt. 2.

Digitized by Google

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrùm natura ſit formaliter Univerſalis à parte rei.

COnſtat igitur non ſolas voces, ſed etiam naturas ipſas eſſe univerſales, quæ tamen non exiſtunt in rerum natura ſeparatæ ab individuis, ut fingebat Plato; ſed in ipſis individuis. Nunc quæritur: Utrùm ipſa univerſalitas eis conveniat prout ſunt à parte rei in ipſis, individuis, vel prout ſunt in intellectu noſtro: ſicut, quamvis Deus poſſit eſſe ſubjectum, vel prædicatum, attamen ratio prædicati, & ſubjecti non convenit ipſi, ut eſt à parte rei, ſed ut eſt in intellectu. Prò intelligentia difficultatis.

Nota cum D. Thoma de ent. & eſs. c. 4. Naturam poſſe ſumi triplicitèr; Primò, ut eſt in ſingularibus contracta; Secundò, ut eſt in intellectu à ſingularibus abſtracta; & tertio ſecundum ſe, ideſt, ſecundum prædicata eſſentialia, quæ ſemper ei conveniunt. Natura enim humana ſua prædicata eſſentialia, ſcilicèt animalitatem, & rationalitatem ubique ſervat, ſive ut eſt in ſingularibus, ſive ut eſt in intellectu: quia ſicut nequit exiſtere ſine animalitate, & rationalitate, ita quoque nec à nobis concipi ſine illis. Undè natura dicitur ſumi ſecundùm ſe, quando ſumitur ſecundùm talia prædicata, quæ ſemper ipſi conveniunt. Hoc poſito.

Duplex eſt ſententia. Prima tenet, naturas eſſe univerſales, etiam in ipſis individuis, & à parte rei; Attamen diverſimodè hanc ſententiam explicant illius authores; aliqui enim ponunt ejuſmodi univerſalitatem conſiſtere in ſimili-

militudine, quam plura individua habent inter ſe: Scotus verò in eò quod natura univerſalis ſit actualitèr diſtincta à natura ſingulari, v. gr. homo à Petro, ideòque, homo, ut in re diſtinctus à Petro, eſt univerſalis apud Scotum. Communior verò ſententia tenet, naturas à parte rei non eſſe formalitèr univerſales, ſed ſolùm in intellectu, ipſas abſtrahente à ſingularibus. Ità omnes Thomiſtæ; cum quibus.

Dico: natura à parte rei non eſt formalitèr univerſalis, ſed ſolùm per intellectum. Ita expreſsè D. Thom. Op. 55. ubi ſic habet *Univerſale eſt ſolùm in anima, & nullo modo in rebus*: Et in Op. de ente, & eſſentia cap. 4. *Ratio ſpeciei accidit naturæ humanæ, ut eſt in intellectu*. Undè Ariſtoteles, dixit *univerſale, aut nihil eſſe, aut poſterius eſſe*: ideſt, univerſalitatem, vel nuſquàm extare, vel in intellectu quærendam eſſe: ita explicant Ariſtoteles, Averoes, & Avicennas; immò ferè omnes interpretes, præter Scotum.

Probatur primò, univerſale eſt unum in multis: ſed natura non eſt una in multis à parte rei; ergò non eſt univerſalis; probatur minor, quod dividitur in multis, non eſt unum in multis: atqui natura humana, v. gr. dividitur in multis; ergò non eſt una in multis. Major patet: quia diviſio tollit unitatem. Minor probatur: Quod identificatur cum ſingularibus, dividitur diviſis ſingularibus; ſed natura identificatur cum ſingularibus, verb. grat. cum Petro, & Paulo: ergò natura dividitur diviſis ſingularibus, ergò ſicut quodlibet ſingulare, licèt ſit ſimile cum alio, eſt tamen diviſum ab illo: v. grat. Petrus à Paulo, ita quoque natura Petri, quamvis ſit ſimilis naturæ Pauli, eſt tamen

Digitized by Google

diviſa ab illa. Undè natura, v. gr. humana non eſt una in multis, ſed ſingula in ſingulis, inquantùm quilibet homo ſicut eſt diſtinctus ab alio, ita quoque habet naturam diſtinctam. Sicut dicit D. Th. Op. 42. cap. 7.

Reſpondet Scotus, naturam eſſe quidem realitèr eamdem cum ſingularibus, non tamen formaliter actualiter. Et ideò, multiplicatis ſingularibus, naturam non multiplicari, nec dividi formaliter actualiter. Sed contrà: nam præterquàm quod non datur ejuſmodi diſtinctio, nulla eſt, ut probabitur in Metaph. q. 2. Adhuc dato, & non conceſſo, quod natura humana diſtingueretur actualiter formaliter à ſingularibus; attamen diviſis ſingularibus divideretur; ergò nullà reſponſio. Probatur antecedens; nam ad diviſionem rei dividitur quidquid identificatur realiter cum illa, ſaltem in creaturis; atqui natura realiter ſaltem identificatur cum ſingularibus, ergò ad diviſionem ſingularium dividitur natura. Unde naſcente, v. gr. Petro, naſcitur quoque nova natura humana ab omnibus aliis diſtincta, & diviſa etiam realitèr, ſicut & ipſo moriente, moritur ipſa natura.

Reſpondet ad hoc Scotus: ad diviſionem ſingularium dividi naturam per accidens & materialiter, non tamen per ſe, & formaliter; undè, inquit, ſemper de ſe remanet formaliter indiviſa, & proinde una. Sed contrà: nàm ex quocunque capite dividatur natura Petri à natura Pauli, attamen de facto eſt diviſa: ergò non manet realiter una: ſicut ex quocunque capite moriatur homo, ſive per ſe ſive per accidens, ſive iſto, ſive illo modo, non manet amplius vivus: undè, ſicut abſurdum eſt dicere, Petrus non eſt mortuus per ſe; ſed ſolùm per accidens: ergò

Digitized by Google

ergò remanet per ſe vivus: ita quoque abſurdum eſt dicere, natura non dividitur per ſe eſſentialitèr in Petro, & Paulo, ſed solùm per accidens, in quantùm reperitur in duobus individuis: ergò remanet per ſe una.

Probatur ſecundò conclusio, univerſalitas non convenit naturæ neque ſecundùm ſe, neque ut eſt in individuis: ergò convenit tantùm ipſi, quatenùs eſt in intellectu: conſequentia patet; in his enim tribus modis tantùm poteſt conſiderari natura; antecedens probatur; & in primis, quòd non ſit univerſalis, ſecundùm quod eſt in individuis patet, quia ſic eſt potiùs ſingularis: ergò non eſt univerſalis, quantùm verò ad naturam ſecundùm ſe, probatur etiam, quia quidquid poſitivè convenit naturæ ſecundùm ſe, convenit omni habenti naturam, atqui univerſalitas non convenit omni habenti naturam, non enim poſſum dicere, Petrus eſt univerſalis, quamvis habeat naturam humanam; ergò univerſalitas non convenit naturæ ſecundùm ſe.

Probatur tertiò: Quidquid exiſtit à parte rei eſt ſingulare; ſed nullum ſingulare eſt univerſale: ergò nullum exiſtens à parte rei eſt univerſale; ac proindè non datur univerſalitas à parte rei: Major patet: ut enim fert commune axioma, *exiſtentia non eſt niſi ſingularium*. Major etiam videtur certa: nam ſingulare, & univerſale invicem opponuntur. Dicere autem, quod ea, quæ ſunt à parte rei, ſunt ſingularia tantùm per accidens, nihil refert, ex quocunque enim capite ſint ſingularia, non ſunt univerſalia: ſicut enim non eſt neceſſe ad hoc, ut aliquis ſit poſſeſſor agri, ut illum omnibus titulis poſſideat, v. gr. titulo emptionis, donationis, hæ-

reditatis, primi occupantis, &c. Sed ſufficit unicus titulus, ita quoque, ut res ſint ſingulares, & non univerſales, ſufficit, ut ex aliquo titulo conveniat ipſis ſingularitas.

Ex his omnibus conſtat, naturas eſſe ſolùm univerſales; ſecundum illum ſtatum objectivum, quem habent in intellectu, in quantum ſcilicèt intellectus noſter naturas in individuis multiplicatas, diviſas, & diſſipatas adunat, formando de illis unicum conceptum ab omnibus individuis præciſum, qui conceptus eſt ipſa natura in eſſe intelligibili, ut magis dicemus in libro de anima: in tali ſtatu natura eſt univerſalis, quia eſt una reſpiciens multa; una quidem, inquantùm excludit diviſiones numericas, v. gr. Petreitatem, Pauleitatem; &c. Reſpiciens etiam multa, in quantùm talis natura poteſt attribui omnibus individuis, & de illis prædicari. Id declarari poteſt facili, & ſenſibili exemplo. Sic enim videmus artificem, cui plurium domorum omninò ſimilium ædificatio incumbit, in mente ſua formare unicam ideam, ad cujus inſtar omnes illas domos ædificat à parte rei: ſi conſideres domos illas materialiter, ut ſunt à parte rei, multæ ſunt inter ſe diviſæ: ſed ſi conſideres illas domos, ut ſunt idealiter in mente artificis, unica domus eſt; in hoc ſolùm multiplex, quod cum ſit notio plurium domorum, pluribus attribui poteſt; Sic natura humana à parte rei eſt diviſa, & diſſipata in plures homines, ſed tamen intellectus noſter format conceptum unicum de illa natura, eam præſcindendo ab omnibus ſuis individuis. Natura igitur in tali conceptu unica eſt, tamen multiplex; quia multis individuis attribui poteſt: ideòque in tali ſtatu

eſt

eſt univerſalis, non verò in ipſis rebus, & ut eſt à parte rei.

Objicies primò: Ariſtoteles diviſit res, id eſt, naturas reales in particulares, & univerſales. Sed reſpondeo facile; res ipſas eſſe univerſales, non tamen ſecundùm ſtatum, quem habent à parte rei: Aliud eſt enim, naturas eſſe univerſales; & univerſalitatem ipſi competere ſecundum ſtatum, quem habent à parte rei: Primùm verum eſt, ſed ſecundum negamus.

Objicies ſecundò. Natura eſt formaliter una in multis à parte rei: ergò eſt univerſalis à parte rei; probatur antecedens: illa natura eſt formaliter una in multis: quæ non dividitur formaliter in multis: ſed natura, v. g. humana non dividitur formaliter in multis: ergò eſt formaliter una in multis. Probatur minor; Nam diviſio formalis eſt diviſio ſpecifica, ſicuti diviſio materialis eſt diviſio numerica; atqui natura, v. g. humana non dividitur ſpecifice in Petro, & Paulo; ergò non dividitur formaliter.

Reſpondeo negando antecedens; Ad probationem diſtinguo majorem; Illa natura eſt una formaliter in multis, quæ non dividitur formaliter in multis, eſt una unitate ſimilitudinis, & conformitatis; concedo: unitate entitatis, nego; Et conceſſa minori, diſtinguo conſequens; ergò natura eſt formaliter una in multis, unitate entitatis, nego, unitate ſimilitudinis, concedo; ideſt, natura Petri, & Pauli ſunt quidem duæ entitates ab invicem diſtinctæ, & diviſæ: unde nullo modo ſunt unum vnitate entitatis; ſed tamen illæ entitates, & naturæ ſunt invicem ſimiles, nec diverſificantur formaliter, & ſpecificè, ſicut Petrus, & leo; unde poſſunt dici aliquo modo unum unitate ſimilitudinis:

dinis: ſed illa unitas non ſufficit ad univerſale: nam natura, ut ſit univerſalis, non debet eſſe ſimilis in multis, ſed eadem in illis.

Reſpondeo etiam ſecundò, diſtinguendo eamdem majorem: natura eſt formaliter una, quæ non dividitur formaliter, unitate poſitiva, nego: unitate negativa, concedo: Unitas poſitiva eſt eadem entitas in ſe indiviſa; unitas verò negativa eſt ſolùm negatio diverſitatis. Dicimus ergò, quod natura Petri, & Pauli, quamvis non ſit diviſa formaliter, attamen non eſt poſitive una, quia non ponit eamdem entitatem in utroque: ſed eſt tantùm negative una in quantùm, licet ſint duæ entitates, attamen ſunt inter ſe ſimiles ſpecificè: ideòque negant ſpecificam diverſitatem.

Inſtabis: unitas eſt carentia diviſionis, atqui Petrus, & Paulus carent diviſione ſpecifica, ergò ſunt unum unitate ſpecifica.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Unitas eſt carentia diviſionis omnimodæ, & ex quocunque capite provenientis, concedo: diviſionis aliqualis duntaxat, nego: Undè ab hoc, ut aliquid ſit ſimpliciter unum, non ſufficit, ut ex aliquo capite non ſit diviſum ſed oportet, ut ex nullo capite dividatur, ſicut dicebamus, quod ad hoc, ut aliquis ſit vivus, non ſatis eſt, quod ex aliqua parte mortem non incurrerit, ſed oportet, ut ex nulla parte incurrat.

Reſponderi poteſt etiam ſecundo, diſtinguendo minorem: Petrus, & Paulus carent diviſione ſpecifica formalitèr, concedo: materialiter, nego. Nam ipſa natura ſpecifica dividitur in Petro, & Paulo, quamvis talis diviſio non ſit formalis, ideſt non ſit per diverſitatem ſpecificam.

Ur-

Urgebis: Diviſio individualis, quæ eſt inter Petrum, & Paulum, non poteſt tollere unitatem eorum ſpecificam; ergò ſunt propriè unum ſpecificè. Probatur antecedens. Nam unitas non tollitur, niſi per diviſionem oppoſitam: ſed diviſio individualis non opponitur unitati ſpecificæ: ergò non poteſt eam tollere.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem, conceſſa majori, diſtinguo minorem: Diviſio individualis non opponitur unitati ſpecificæ directè, concedo: indirectè, nego: ut enim dicit D. Thomas, ſemper prius includitur in poſteriori: & ideò, quia gradus individualis eſt ultimus omnium, includit etiam omnes, ut v. gr. in Petro includitur homo, includitur animal includitur ſubſtantia, &c. Undè ad diviſionem individuorum multiplicantur, & dividuntur etiam gradus ſpecifici, & generici: v. g naſcente Petro, naſcitur novus homo ab aliis diſtinctus, naſcitur novum animal, naſcitur nova ſubſtantia, &c. Undè patet, quod diviſio individualis opponitur indirectè unitati ſpecificæ, genericæ, &c. Et ad multiplicationem, aut diviſionem numericam multiplicari, & dividi naturas etiam ſpecificas, quamvis non ſpecificè.

Dices, duo individua ſunt unum unitate ſufficienti ad univerſalitatem: ergò à parte rei natura eſt univerſalis in illis. Probatur antecedens: Unitas ſimilitudinis ſufficit ad univerſalitatem: atqui duo individua ſunt unum in natura unitate ſimilitudinis; ergò ſunt unum unitate ſufficienti ad univerſalitatem. Probatur minor: illa unitas ſufficit ad univerſalitatem, qua major dari non poteſt; ſed inter duo individua non eſt poſſibilis unitas major

uni-

unitate ſimilitudinis, ergò illa ſufficit ad univerſale.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem, negando majorem; ſicut enim ad univerſale in cauſando non ſufficit congeries cauſarum particularium inter ſe ſimilium; ſed oportet, ut unica cauſa plures producat effectus, ita ad univerſale in eſſendo non ſufficiunt plures naturæ particulares inter ſe ſimiles; ſed exigitur una natura reſpiciens plura individua. Ad probationem, conceſſa majori, diſtinguo minorem: Non eſt poſſibilis major unitas, quam unitas ſimilitudinis, à parte rei, concedo: per intellectum, nego. Licet enim à parte rei natura ſit diſſipata, & diviſa in individuis: ideòque non poſſit habere niſi unitatem ſimilitudinis; attamen dum eſt in intellectu, fit perfecte una modò ſuprà explicato ante objectiones, & infrà magis explicando.

Replicabis: Saltem natura Divina eſt una non ſolùm unitate ſimilitudinis, ſed etiam unitate identitatis in pluribus Perſonis, ut Fides docet: ergò ſaltem natura Divina eſt univerſalis à parte rei.

Reſpondeo Naturam Divinam eſſe unam in pluribus non quidem pluralitate abſoluta, & naturali, ſed pluralitate relativa, & perſonali: ideòque in illis multis nullo modo fit multiplex, ſed remanet perfecte ſingularis: ac proinde non eſt univerſalis.

Objicies 3. Dantur à parte rei genera, & ſpecies; ſed genera, & ſpecies ſunt aliquid univerſale: ergò datur univerſale à parte rei.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Dantur à parte rei genera, & ſpecies, formaliter; nego: materialiter concedo; Ideſt, naturæ illæ

quæ

quæ denominantur genera, & ſpecies, v. g. animal, & homo, ſunt quidem à parte rei, attamen formalitas generis, & ſpeciei non convenit in illis ſecundum quod ſunt à parte rei.

Inſtabis: Petrus, & equus à parte rei ſunt diſtincti ſpecie: ergo dantur à parte rei ſpecies.

Reſpondeo eadem ſolutione: ſunt diſtincti à parte rei ſpecie formali, nego: ſpecie materiali concedo. Ideſt natura illa, quæ fit per intellectum ſpecies, eſt diverſa in Petro, & equo.

Urgebis: Petrus à parte rei non eſt unus cum equo etiam unitate ſpeciei formalis; ergo diſtinguitur ab equo unitate ſpeciei formalis, negando ſuppoſitum.

Reſpondeo, quod ſcilicèt detur ſpecies formalis à parte rei; undè Petrus, & equus neque ſunt unum, neque differunt à parte rei ſpecie formali.

Objicies 4. Omnia individua definiuntur unica definitione: ergo natura omnium individuorum eſt unica in ipſis.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens; ergo natura eſt unica in omnibus individuis, ſecundùm rem, nego; ſecundùm rationem, concedo: Natura enim non definitur, niſi priùs ſit in intellectu definiente; unde, ut definiatur unica definitione, ſufficit quod ſit unica per rationem, & per intellectum.

Inſtabis: natura definitur, prout eſt à parte rei; ergo ſi definiatur unica definitione, erit una à parte rei.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens; Natura definitur, prout eſt à parte rei: quoad rem definitam, concedo; quoad ſtatum, quem habet à parte rei, nego. Ideſt, natura, quæ definitur eadem eſt, quæ eſt à parte rei, attamen

men non habet eundem modum in definitione, quem habet à parte rei. Nam definitio explicat naturam præciſam ab omnibus individuis, & tamen certum eſt, quod à parte rei natura non reperitur ſine individuis.

Urgebis: Objecta ſcientiarum dantur à parte rei, ſed objecta ſcientiarum ſunt univerſalia: ergo univerſalia dantur à parte rei.

Reſpondeo primò, objecta ſcientiarum non eſſe univerſalia formalitèr, ſed tantùm materialitèr; Reſpondeo 2. diſting. Objecta ſcientiarum dantur à parte rei ſecundùm realitatem ſuæ entitatis, concedo: ſecundum ſtatum univerſalitatis, nego. Solutio patet ex dictis.

Objicies ultimò; Natura, v. gr. humana non eſt per ſe, & eſſentialiter ſingularis; ergo eſt per ſe eſſentialitèr univerſalis.

Reſpond. cum Div. Thoma de ent. & eſſent. cap. 4. Naturam ſecundùm ſe neque ſingularem, neque univerſalem eſſe, ſed indifferentem ad utrùmque ſtatum, Undè quando deſcendit ad individua, & exiſtit in illis, induit ſtatum ſingularitatis: quando vero eſt in intellectu, induit ſtatum univerſalitatis.

Inſtabis: Intellectus non poteſt facere ſuum objectum, ſed univerſale eſt objectum intellectus: ergo non poteſt facere univerſale: ergò univerſale debet dari extrà intellectum.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Intellectus non poteſt facere ſuum objectum, quantùm ad ſubſtantiam, concedo, vel etiam tranſeat: quantùm ad modum aliquem nego: Nihil enim prohibet, naturas, quando objiciuntur intellectui, aliquam modificationem ab illo recipere, v. g. modificationem præciſionis, abſtractionis, comparationis, & univerſalitatis.

A R.

ARTICULUS TERTIUS.

Per quam operationem intellectus natura fiat univerſalis.

PRobavimus ſuprà naturam fieri univerſalem per intellectum, nunc diſcutiendum eſt, per quam operationem natura recipiat illam univerſalitatem. Hæc difficultas faciliùs probatur, quàm explicatur: tangit enim quædam ad tractatum de anima pertinentia, quæ hic neceſſariò prælibanda ſunt; Unde

Nota, hanc cognitionis humanæ œconomiam eſſe, ut primò res ſenſibus externis perceptæ immittant ſuas ſpecies ad phantaſiam, ſeu imaginationem: patet enim, quod etiam clauſis oculis res à nobis viſas imaginamur, quando volumus, iſtæ rerum imagines dicuntur phantaſmata, quæ cum ſint quid materiale, & corporale, non poſſunt immittere ſpeciem ſui uſque ad intellectum ſicut paries opacitate cirumfuſus non poteſt immittere ſui imaginem ad oculum; unde ſicut in mundo ſenſibili datur lux corporalis ad illuminanda objecta, ut poſſint immittere ſpeciem viſibilem; ita quoque data nobis eſt quædam lux ſpiritualis, quæ irradiando ſuprà iſta phantaſmata, facit ut ex illis reſiliat ſpecies quædam ſpiritualis repræſentans præciſè generalem quidditatem rerum abſtractam ab omnibus conditionibus individuantibus, ut à loco tempore, exiſtentia, diſtinctione numerica, &c. ſicut lux Solis refuſa ſupra parietem efficit, ut reſultet ſpecies quædam uſualis repræſentans colorem abſtractum ab omnibus accidentibus, quibus adjungitur talis color, ut à frigiditate, humiditate,

tate, denſitate, &c. Hanc mentis noſtræ lucem vocat Plato, *Solem intelligentiæ:* Ariſtoteles, verò, D. Thomas, & omnes Peripatetici vocant *Intellectum agentem* cujus unicum munus eſt irradiando phantaſmata, elicere ſpecies illas ſpirituales, nudam, & ſimplicem rerum quidditatem repræſentantes, & eas menti noſtræ ſeu intellectui, ut vocant poſſibili, ſeu paſſibili imprimere. Mens autem noſtra mediante tali ſpecie cognoſcit quidditatem naturæ, v. gr. humanæ denudatam ab omnibus accidentibus, & differentiis individualibus, ut à loco, tempore, Petreitate, Joanneitate, &c. Et ſic format generalem aliquam naturæ notitiam, quam vocare ſolemus: naturam abſtractam, & præciſam. Sic dum Medicus diſputat de febre, non conſiderat febrim Petri, & Pauli, vel quæ hodie eſt, aut cras erit, &c. ſed tantùm febrim in communi, ſeu quidditatem febris ab omnibus iſtis denudatam. Naturam autem ſic abſtractam aliquando refert intellectus noſter ad illa particularia individua, quæ ſunt à parte rei, tanquàm aliquid ſuperiùs ſub ſe continens omnia hæc inferiora. Immò aliquando prædicat naturam illam de ſuis inferioribus, v. g. dicendo, hic morbus Petri eſt febris, Prima actio, per quam licet ex phantaſmatibus in imaginatione reſidentibus elicitur ſpecies ſpiritualis repræſentans naturam ab omnibus individuis ſeparatam; vocatur *Abſtractio*. Secunda actio, per quam natura ſic abſtracta cognoſcitur; dicitur *Præciſio* intellectus poſſibilis. Tertia actio, per quam inter naturam iſtam, & ejus individua concipimus ordinem ſuperioritatis, vocatur *ſimplex comparatio*. Quarta tandem actio, per quam poſitivè naturam affirmamus

eſſe

eſſe in individuis, dicitur *Comparatio compoſita*. Hoc prænotato.

Quatuor ſunt ſententiæ circà propoſitam difficultatem. Prima dicit naturam fieri univerſalem per abſtractionem intellectus agentis. Secunda vult fieri univerſalem per cognitionem præciſi: unam, quando ſcilicet conſideramus realem naturam ſine ſuis individuis. Tertia dicit naturam fieri univerſalem formaliter per comparationem ſimplicem, qua comparamus naturam ad ſua individua, ſeu apprehendimus ordinem ſuperioritatis in natura reſpectu individuorum. Quarta demùm ſententia exigit comparationem compoſitam, ideſt, quod natura prædicetur actualiter ſuperior individuis.

Dico; natura fit univerſalis Metaphyſicè per abſtractionem intellectus agentis. Logicè verò fit univerſalis per comparationem ſimplicem. Utraque pars eſt communior inter Thomiſtas.

Concluſio ſupponit diſtinctionem apprimè notandam, univerſalis metaphiſici, & logici, Univerſale metaphiſicum eſt unum abſtractum à multis, ſeu natura ſine individuis conſiderata; cum enim natura à parte rei dividatur per differentias individuales; ubi primum ab illis per intellectum abſtrahitur, ſtatim redit ad unitatem; remota enim cauſa; removetur effectus; ut ſi conſideremus naturam Petri, & naturam Pauli, ſunt quidem duæ naturæ, duoque homines; ſed ſi conſideremus hominem in communi, abſtrahendo à Petro, & Paulo, tunc homo fit unus objectivè & admodum unius objecti, & unius naturæ à nobis concipitur, ſicque dicitur univerſalis metaphyſice. Univerſale verò lo-

rò logicum eſt unum reſpiciens multa, ſeu comparatum ad plura, tanquam ſuperius ad ſua inferiora. Unde univerſalitas logica formaliter conſiſtit, non in abſtractione à pluribus: ſed in quodam ordine ſuperioritatis: quem intellectus apprehendit in natura, reſpectu individuorum; cujus ratio eſt, quia Logica tota occupatur circa artificioſum ordinem, quem ratio noſtra concipit in rebus conſideratis, inquantum unum apprehendit ut ſuperius, aliud ut inferius: unum ut prædicatum, aliud ut ſubjectum &c. ergò in tali ordine conſiſtere debet univerſalitas logica. Et quia natura à ſuis inferioribus abſtracta exigit ad illa comparari, tanquàm ſuperius ad inferiora, ideò dicitur communiter, quod univerſale logicum fundatur in univerſali metaphyſico. Hæc diligenter notata concluſionem omninò facilem efficient. Unde.

Probatur prima pars facile, ſcilicet, naturam fieri univerſalem metaphyſice per abſtractionem intellectus agentis, probatur, inquam, primò authoritatem D. Thomæ, qui ſæpe naturas ſic abſtractas vocat univerſales. Et expreſſe 1. p. q. 86. ar. 1. ait. *Quod abſtrahitur à materia individuali, eſt univerſale*: Et Op. 55. *Una*, inquit, & *eadem natura, quæ ſingularis erit, & individuabatur per materiam in ſingularibus hominibus fit poſteà univerſalis per actionem intellectus depurantis ipſam à conditionibus materialibus*. Probatur etiam ratione: nam univerſale metaphyſicum eſt unum, abſtractum à pluribus: ſed per actionem intellectus agentis natura abſtrahitur à pluribus: ergò fit univerſalis metaphyſice: major eſt definitio univerſalis metaphyſici: minor verò eſt certa; in hoc enim conſiſtit abſtractio, ut per actionem intel-

intellectus agenti natura ſeparetur à ſuis individuis.

Quæres, quid ſit abſtrahi à conditionibus materialibus, & quæ ſint ejuſmodi conditiones individuales, & materiales, de quibus toties redit ſermo.

Reſpondeo; Conditiones individuales, materiales, & numericas pro eodem ſumi, ſaltem in rebus corporeis, ſunt autem quædam accidentia, ſive realia, ſive rationis, quæ non ſunt de eſſentia naturæ, quibus tamen indiſpenſabiliter veſtitur natura, quando eſt à parte rei. Præcipua iſtarum conditionum eſt differentia numerica, qua natura unius diſtinguitur à natura alterius, ut Petrus à Paulo, & quam Scotus vocat *Hæcceitatem*, eò quod natura per iſtam differentiam fiat, *Hæc ſingularis natura*. Differentiam numericam ſequitur actualis exiſtentia; deinde alligatio ad certum tempus, & locum. Poſtremò conjunctio quorundam accidentium, quibus vel individuum deſignatur, ut ſunt Forma, Figura, Nomen, Parentes, Patria, &c. vel quibus ſubjicitur; ut ſunt morbus, ſanitas, ſcientia, ignorantia, virtus, vitium, &c. reſpectu individui humani natura ergò dicitur depurari, ſeu abſtrahi à conditionibus materialibus, & individualibus, quando conſideratur à nobis ſine omnibus iſtis, præcisè ſecundum ſe, & ſecundùm prædicata eſſentialia. Quod frequenter nos facimus, dum res in communi conſideramus: ut dum apud me reputo, utrum virtus ſit melitor voluptate, conſidero virtutem in communi, abſtrahendo ab illa, vel iſta virtute, quæ exiſtit in Petro, vel Paulo, tali tempore, tali loco, cum talibus accidentibus ipſam concomitantibus, v. g. quod illa virtus ſit cum

ſcien-

ſcientia, vel cum ignorantia, &c. ſeù, ut loquitur D. Thomas, conſidero virtutem, prout abſtrahit ab hic, & nunc; ideſt, ab omni ſingularitate, tempore, loco, & exiſtentia.

Secunda, & principalior pars concluſionis, quod ſcilicèt univerſale logicum fiat per comparationem ſimplicem, qua natura refertur ad individua tanquam ſuperius ad ſua inferiora.

Probatur primò authoritate D. Thomæ, qui expreſsè dicit, qu. 7. de Potentia, art. 11. relationem univerſalitatis intellectus adinvenit, conſiderando ordinem ejus, quod eſt in intellectu ad res, quæ ſunt extrà intellectum, ſeu Naturæ ad individua. Et Op. 56. dicit naturam fieri univerſalem, quatenus cognoſcitur ut participabilis ab inferioribus. Et rationem aſſignat, tùm quia diverſitas univerſalium deſumitur ex diverſo modo particibilitatis; tùm quia habilitas eſſendi in pluribus non eſt de eſſentia naturæ; ſed ipſi accidit ex eò quod comparetur ad inferiora.

Probatur ſecundò ratione: univerſale logicum eſt unum reſpiciens plura, ſed natura abſtracta, vel præciſa non reſpicit plura: ſed ſolùm natura comparata: ergò natura, ut comparata ad individua eſt univerſalis logicæ; ac proinde univerſale logicum fit per comparationem. Probatur minor. Nàm in hoc conſiſtit abſtractio, & præciſio, quod natura cognoſcatur abſque ullo prorſus ordine ad individua; comparatio verò in hoc, quod natura cognoſcatur, ut reſpiciens ipſa individua, ſeu ut concipiatur ordo ſuperioritatis in natura reſpectu individuorum.

Confirmatur efficacitèr; univerſalitas logica,

ſicut

ſicut & cætera entia rationis logicalia, conſiſtit in ordine, & relatione rationis: atqui talis ordo, & relatio rationis non fit niſi, comparando naturam ad inferiora: ergo univerſalitas Logica fit tantùm comparando naturam ad inferiora.

Objicies primo plures authoritates D. Thomæ, qui ſæpè repetit, naturam per abſtractionem fieri univerſalem, ſed facilè reſpondeo, ea D. Thomæ loca intelligenda eſſe de univerſali metaphyſico, quod eſt natura abſtracta à multis, non verò de univerſali logico, quod eſt natura reſpiciens multa, ut ſuperius inferiora: Quod ſi aliquando videatur dicere, naturam abſtractàm eſſe etiam aliquo modo univerſalem logicæ, hoc intelligendum eſt, non quidem formalitèr, ſed fundamentalitèr, in quantum univerſale metaphyſicum eſt fundamentum proximum univerſalis logici.

Objicies 2. Si natura exiſteret realitèr ſeparata ab individuis, qualem finxit Plato; eſſet formalitèr univerſalis, ergò hoc ipſo, quod per intellectum ſeparetur ab individuis, fit etiam per intellectum univerſalis.

Reſpondeo, tranſeat antecedens: (non enim admittimus ideas illas Platonicas fore univerſales, ſaltem in eſſendo, etiamſi darentur, ut diximus cum D. Thoma, art. 1. concluſione ſecunda,) & nego conſequentiam. Ratio eſt, quia ſi natura exiſteret realitèr ſeparata ab individuis, diceret realem reſpectum ab ipſa; At verò ex eo, quod natura abſtrahatur ab individuis per rationem, non ſequitur, quod illa reſpiciat per rationem, ſed potiùs quod ab illis recedat.

Inſtabis: Natura abſtracta dicit relationem rationis ad ſua inferiora, ergò eſt formalitèr

univerſalis. Probatur antecedens: Natura multorum dicit relationem ad multa, ſed natura abſtracta, v. g. natura humana, eſt natura multorum, ergò dicit relationem ad multa.

Reſpondeo negando antecedens: ad probationem diſtinguo majorem: Natura multorum dicit relationem ad multa, ſi ad illa comparetur, concedo: ſi ab illis penitùs abſtrahatur, & nullatenùs reſpiciat ipſa; nego Natura autem, dum eſt in ſtatu abſtractionis, nullo modo reſpicit ſua inferiora, ſed potiùs ab illis recedit: Unde mirum non eſt, ſi pro tali ſtatu nullam dicat relationem ad illa inferiora.

Urgebis; Natura abſtracta, licet non ſit relata ad inferiora, eſt tamen referibilis ad illa: ergò eſt univerſalis. Probatur conſequentia; nam, *verba in definitionibus poſita non dicunt actum, ſed ſolùm aptitudinem*, ut fert axioma; ergò ad hoc, ut natura ſit univerſalis logicæ, non exigitur, ut ſit actu relata ſed ſolùm referibilis ad individua.

Reſpondeo diſtinguendo conſequens: ergò eſt univerſalis logicè, nego: metaphyſicè, concedo. Ad probationem, reſpondeo quod, quando actus eſt differentia eſſentialis rei, tunc definitio debet exprimere ipſum actum, & non tantum aptitudinem. Diſcrimen autem univerſalis logici à metaphyſico in eo conſiſtit, quod univerſale metaphyſicum dicit naturam abſtractam à pluribus, ac proinde referibilem ad multa: ſed univerſale logicum dicit naturam reſpicientem multa, ſeu relationem naturæ ad individua, ſicut ſuperioris ad inferiora: Undè non ſufficit, quod natura ſit referibilis, ſed exigitur quòd ſit relata ad multa.

Dices; Univerſale etiam logicum definitur, unum

unum aptum eſſe in multis, ergò non requiritur, ut actu reſpiciat multa.

Reſpondeo negando conſequentiam; Quamvis enim ad univerſale logicum non requiratur, ut natura ſit de facto in pluribus, ſed ſolùm aptitudinaliter, attamen requiritur quod in tali natura concipiamus actualem ordinem ad multa, non tanquam ad ea, quibus inſit, ſed ſaltem in quibus eſſe poſſit.

Objicies tertiò. Natura abſtracta non eſt ſingularis; ergò eſt formaliter univerſalis: ſiquidem non videtur inter iſtam dari medium. Reſpondeo diſtinguendo conſequens; eſt univerſalis logicæ, nego; metaphyſicæ, & fundamentaliter, concedo; ſolutio patet ex dictis; Nam inter ſingulare, & univerſale logicum, mediat univerſalem metaphyſicum, quod eſt fundamentum univerſalis logici.

Inſtabis: natura abſtracta eſt univerſalis fundamentaliter: ergo etiam eſt univerſalis logicè, & formaliter. Probatur conſequentia; Nam poſito fundamento reſultat relatio; ergò ſi natura abſtracta habeat fundamentum univerſalitatis Logicæ; habebit etiam formalitèr talem univerſalitatem.

Reſpondeo negando conſequentiam, ad probationem diſtinguo antecedens; Relatio reſultat poſito fundamento ſolo, nego: poſito fundamento ſimul & termino, concedo. Relatio enim eſt ordo fundamenti ad terminum: v. g. relatio univerſalitatis eſt ordo naturæ ad ſua inferiora; Undè impoſſibile eſt concipere talem univerſalitatem ſine illis inferioribus; ideòque quamdiù natura concipitur abſtracta ab illis individuis, nunquàm concipitur logicè univerſalis, ſed ſolùm quando concipitur, ut reſpiciens ta-

lia inferiora, quod fit per comparationem, inquantùm intellectus comparat illam naturam ad individua, tanquàm aliquid ſuperius ad inferiora.

Objicies quartò: Quod eſt predicabile de multis eſt univerſale: ſed natura abſtracta eſt prædicabilis de multis: ergò eſt univerſalis. Probatur minor: natura, quæ realitèr eſt in multis: poteſt prædicari de multis; ſed natura abſtracta, v. g. humana, realitèr eſt in multis individuis, ergò poteſt prædicari de illis. Reſpondeo conceſſa majori, diſtinguo minorem; natura eſt predicabilis de multis, quando eſt abſtracta, formalitèr & proximè, nego; fundamentalitèr, & remotè, concedo; Nàm antequam natura illa abſtracta ab individuis prædicetur de illis, oportet eam concipere, ut ſuperiorem, & participatam ab illis, ac proinde illam comparare ad individua; Unde inter abſtractionem, & actualem prædicationem mediat comparatio, cui proindè convenit conſtituere naturam univerſalem logicæ.

De quarta ſententia, ſcilicet ad univerſalitatem exigi comparationem compoſitam, ideſt, quod natura prædicetur actualiter de ſuis inferioribus, nihil dicimus, quia hæc opinio vix ullum habet patronum, & prætereà manifeſtum eſt, quod prædicari ſupponit eſſe Unde, antequàm natura prædicetur, ut univerſalis debet ſupponi, & concipi ut univerſalis; ideòque non fit univerſalis per illam actualem prædicationem, ſed ſupponitur jam univerſalis: præcipuè cum actualis predicatio ſit potiùs proprietas univerſalis: ergò non poteſt conſtituere ipſum univerſale, nulla enim proprietas conſtituit ſuam eſſentiam.

AR-

ARTICULUS QUARTUS.

Quotuplex ſit Univerſale.

EXplicata natura univerſalis, & iis, quæ ad illam pertinebant, in hoc articulo dividemus illud in ſuas ſpecies: ubi etiam ſingulorum univerſalium definitiones paucis explicabimus: Unde

Dico: Univerſale in communi dividitur in quinque ſpecies univerſalium, ſcilicet genus, Speciem, Differentiam, Proprium, & Accidens: Ità communiter omnes Philoſophi.

Probatur facile concluſio: univerſale eſt unum aptum in eſſe multis: ſed quinque modis unum poteſt in eſſe multis: ergò univerſale eſt quintuplex. Probatur minor: quidquid enim eſt in re aliqua, vel exprimit totam eſſentiam, ut homo reſpectu Petri, & ſic eſt *ſpecies*; vel exprimit ſolùm id, quod talis eſſentia commune habet cum aliis, & ſic eſt *genus*, ut animal reſpectu hominis; vel exprimit id, in quo talis eſſentia differt ab aliis rebus, & ſic eſt *differentia*, ut rationale reſpectu hominis: vel eſt aliquid conſequens inſeparabiliter eſſentiam, & ſic eſt *proprium*, ut calor reſpectu ignis; vel demùm contingenter advenit eſſentiæ, & ſic eſt *accidens*, ut morbus, & ſanitas reſpectu hominis, rubor, & pallor reſpectu vultus: ergò ſunt quinque univerſalia, ſcilicet genus ſpecies, differentia, proprium, & accidens.

Objicies primò. Quod prædicatur de multis, vel eſt aliquid eſſentiale, vel aliquid accidentale, ergò dantur ſolùm duo univerſalia.

Reſpondeo negando conſequentiam; Quod

enim prædicatur eſſentialiter eſt triplex, ſciſicet genus, ſpecies, & differentia; Quod verò prædicatur accidentaliter: eſt duplex, ſcilicet proprium, & accidens; unde ſicut non valet: omne animal, vel eſt terreſtre, vel aquatile, vel volatile: ergò ſunt tantùm tres ſpecies animalium; ſiquidem volatile adhuc dividitur in plures ſpecies, ſicuti & terreſter, & aquatile; ita quoque non valet, omne univerſale, vel predicatur eſſentialitèr, vel accidentalitèr; ergò ſunt tantùm duo univerſalia.

Objicies ſecundò; Genus dividitur in genus ſupremum, ut ſubſtantia, & genus infimum, ut animal, & genus medium, ſeu ſubalternum, ut vivens; ergò ſunt plus quam quinque univerſalia.

Reſpondeo, iſta omnia genera non habere niſi eundem prædicandi modum, ſcilicèt, in quid incompletè, ut patebit ex dicendis; undè pertinent ad idem univerſale, ſcilicèt ad genus in communi.

Objicies tertiò. Sunt decem prædicamenta: ergò & decem univerſalia.

Reſpondeo negando conſequentiam; quia omnia prædicamenta pertinent ad unicum univerſale, ſcilicèt ad genus: prædicamenta enim ſunt ſuprema rerum omnium genera.

Ut autem aliqualem horum univerſalium notitiam tradamus, prælibandæ ſunt eorum definitiones, ſuo loco magis examinandæ.

Genus ergò definitur; unum aptum ineſſe multis ſpecie differentibus, & prædicari de illis in quid incompletè; id eſt per modum Prædicati eſſentialis ſubſtantivè enunciati, & totam eſſentiam non explicantis; ſic animal prædicatur de homine, & leone, qui differunt ſpecie per mo-

modum nominis ſubſtantivi, eſſentiam eorum non exprimentis totalitèr.

Differentia definitur: unum aptum ineſſe multis, & prædicari de illis in quale quid: ideſt per modum adjectivi, eſſentialitèr tamen convenientis: ſic rationale prædicatur de homine per modum quidem adjectivi, ſed eſſentialitèr convenientis. Nam rationale eſt de eſſentia hominis.

Species definitur: unum aptum in eſſe multis numero differentibus, & prædicari de illis in quid completè: ideſt prædicari ſubſtantivè, & eſſentialiter, per modum prædicati totam eſſentiam exprimentis: ut dum dico: Petrus eſt homo *Homo* complectitur & exprimit totam Petri eſſentiam. Unde ſpecies differt à genere, & differentia, quod genus, & differentia non exprimat niſi partem eſſentiæ, genus quidem id, quod eſſentia habet commune, differentia verò id, quod habet ſpeciale pro aliis rebus; at verò ſpecies exprimit utrumque.

Proprium definitur: unum aptum ineſſe multis, & prædicari de illis in quale neceſſariò, id eſt, per modum prædicati eſſentiæ adventitii eam tamen neceſſariò concomitantis: ſic calor dicitur de igne, humiditas de aqua, lux de ſole, &c.

Accidens definitur; unum aptum ineſſe multis, & prædicari de illis in quale contingenter, ideſt, non ſolum per modum prædicati pure adventitii: ſed etiam ſeparabilis ab eſſentia, ſic morbus, & ſanitas ſunt accidentia animalis, curvitas, & rectitudo ſunt accidentiam rami: &c.

Quæres: quid eſt prædicari *in quid*: prædicari *in quale*; prædicari *in quale quid*?

Reſpondeo, quod prædicari *in quid*, eſt prædicari per modum prædicati eſſentialis, & ſubſtantivi, ut dum dico. Petrus eſt homo, *homo*, ſubſtantivè, & eſſentialiter prædicatur de Petro. Prædicari *in quale* eſt prædicari per modum adventitii & accidentalis, ideoque adjectivè expreſſi, ut dum dico; Petrus eſt doctus, *doctus* eſt prædicatum adventitium & accidentale Petro, & exprimitur per nomen adjectivum. Prædicati verò *in quale quid*, ex utroque temperatur; eſt enim prædicari quidem per modum alicujus eſſentialis, tamen adjectivè expreſſi, ut dum dico; Angelus eſt ſpiritualis, homo eſt rationalis, *Spiritualis*, & *Rationalis* ſunt quidem de eſſentia Angeli, & hominis; attamen enunciantur per nomina adjectiva.

QVÆSTIO SECVNDA.

De Univerſalibus in particulari.

Conſideravimus quæſtione præcedenti Univerſalia in communi, nunc ſecuti methodum compoſitionis de quolibet in particulari agemus. Primo quidem de Genere: deinde de Differentia: poſteà de Specie: poſtremò de Proprio, & Accidente.

AR-

ARTICULUS PRIMUS.

De Genere.

CIrca genus duo diſputari poſſunt: Primò, utrum rectè definiatur: deinde quomodo prædicetur de ſpecie. Utrumque explicabimus duplici Paragrapho.

§. I.

Utrùm definitio generis à Porphyrio tradita ſit bona.

Genus ſumitùr tripliciter; Primò pro ſtirpe familiæ ſicut aliquis dicitur de genere Sacerdotali, de genere Regali, de genere Gigantum. Secundò pro patria, ut Plato dicitur genere Athenienſis, & Ariſtoteles genere Stagyrites, & Paulus genere Tharſenſis. Tertio ſumitur genus magis propriè, & philoſophicè pro natura communi pluribus ſpecie differentibus; ſiquidem quælibet ſpecies duplici formalitate conſtat; altera, qua convenit cum aliis rebus; altera, qua differt ab illis; ut ſpecies humana conſtat animalitate & rationalitate: per animalitatem convenit cum aliis animantibus, piſcibus, avibus, quadrupedibus; per rationale verò differt ab illis. Formalitas illa, ſeu notio communis, in qua plures ſpecies conveniunt, dicitur genus: de illo quæritur, utrùm rectè definiatur à Porphyrio.

Dico; genus optimè definitur: unum aptum in eſſe multis ſpecie differentibus, & prædicari de illis in quod incompletè. Ita communiter omnes.

Probatur concluſio: Nam talis definitio rectè explicat, quid ſit genus: ergò eſt bona: Probatur antecedens: in primis enim aſſignat, in quo conveniat cum aliis univerſalibus per illas particulas: *Unum aptum ineſſe multis, & prædicari de illis*. Cæteræ particulæ aſſignant id, in quo differt ab aliis; & quidem dum dicitur genus prædicari *in quid*, deffert à proprio, accidente, & differentia, quæ prædicatur in quale; dum verò dicitur *de multis ſpecie differentibus*, diſtinguitur à ſpecie, quæ prædicatur de multis numero differentibus: Particula etiam illa, *incomplete*, diſtinguit genus à ſpecie, quæ prædicatur per modum eſſentiæ completæ.

Ex hac definitione colliges, cur genus dicatur natura præfectibilis, contrahibilis, & potentialis. Dicitur enim perfectibilis, quia poteſt perfici per differentias ſupervenientes; dicitur contrahibilis; quia eſt aliquid vagum & indifferens ad plures ſpecies, per differentiam verò ad unam determinatur; dicitur potentialis, quia eſt in potentia ad recipiendas differentias; ſic animal perficitur, & ad ſpeciem humanam determinatur per rationale.

Objicies primò; Definitio illa convenit aliis à difinito: ergò non eſt bona; Probatur antecedens; Convenit enim enti; ſiquidem ens eſt unum aptum ineſſe multis ſpecie differentibus; & prædicari de illis, in quid.

Reſpondeo negando antecedens; Ad probationem diſtinguo: ens eſt unum aptum, &c. unum unitate analoga, concedo; unitate univoca, nego: ſiquidem, ut dicemus in Metaphyſica, ens eſt analogum ſuis inferioribus: ideòque non eſt genus, nam genus, ſicut & alia univerſalia, debet univoce prædicari.

In-

Inſtabis, ſaltem definitio, v. g. iſta; animal rationale prædicatur in quid, & univoce ergò male definitur genus id, quod prædicatur, &c.

Reſpondeo definitionem eſſe aliquid complexum: genus autem debet eſſe aliquid ſimplex. Deinde definitio immediate prædicatur tantùm de uno, ſcilicet de ſuo definito: genus autem immediate debet prædicari de multis.

Objicies ſecundò: Prædicari *in quid*, ſeu ſubſtantive, eſt nobilius, quàm prædicari *in quale*, ſeu adiectivè; ergò non convenit generi, ſed potius differentiæ. Probatur conſequentia; Nobiliori perfectioni debet competere nobilior modus prædicandi; ſed differentia eſt perfectior genere: ergò debet ipſi convenire nobilior modus prædicandi, non verò generi.

Reſpondeo conceſſo antecedente, negando conſequentiam. Ad probationem, conceſſa majori, diſtinguo minorem: Differentia eſt nobilior genere, ſecundum rem, concedo: ſecundùm modum concipiendi, nego. Genus enim concipitur veluti prima, & fundamentalis notio rei, cui differentiæ concipiuntur ſuperaddi: ut in homine, primò concipio gradum animalis: & hæc eſt fundamentalis notio, in qua homo cum cæteris animalibus convenit; cui notioni deinde concipio advenire rationalitatem, per quam iſtud animal, ſcilicet homo, diverſificatur ab aliis. Ex quo patet genus eſſe nobilius ex modo concipiendi, quàm differentia, & eſſe veluti fundamentum primum naturæ ſpecificæ: Undè mirum non eſt, ſi exprimatur nobiliori modo, ſcilicet ſubſtantivè.

Dices: Genus prædicatur de multis etiam numero differentibus: ut animal de Petro; &

Paulo. Ergò malè dicitur, quod prædicatur de multis ſpecie diverſis.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Genus prædicatur de multis numero differentibus immediatè, nego; mediatè concedo. Genus enim immediatè prædicatur de ſpeciebus, quibus mediantibus prædicatur etiam de individuis talium ſpecierum.

Quæres in præfata definitione, quid, nam ſit definitum, utrùm ſecunda intentio generis, ſeu genereitas; vel natura habens talem genereitatem; vel compoſitum ex utroque.

Quidam hic magnam diſputationem movent, ſed minus neceſſariam: undè ut facilè, & clarè reſpondeamus huic quæſtioni, dicendum quòd genus in præfata definitione definitur per modum concreti: In quolibet autem concreto tria ſunt, forma, ſubjectum, & conflatum ex utroque. Quia tamen iſtud conflatum: v. gr. ex homine, & Philoſophia in iſto vocabulo *Philoſophus*, dicit duas eſſentias, hominis ſcilicet, & Philoſophiæ, impoſſibile eſt, ut de illo conflato detur unica definitio: neceſſe eſt igitur, ut dum definitur aliquod concretum; definitio cadat principaliùs, vel ſuper formam, vel ſuper ſubjectum habens formam: ut dum dico, Philoſophus eſt contemplator rerum per cauſas altiores; Iſta definitio debet cadere vel ſuper hominem, vel ſuper philoſophiam. Diximus autem in Logica minori: quod nomen concretum, licet ſignificet ſubjectum & formam; principaliùs tamen, & formaliter ſignificat ipſam formam; ſubjectum verò tantùm materialiter, & per modum ſubſtrati. Unde quia definitio explicatiùs tradit, quod nomen confusè ſignificat, ſicut nomen concretum principaliùs ſigni-

ſignificat formam, ſubjectum verò minùs principaliter, & ſolùm per modum ſubſtrati; ità quoque definitio concreti principaliùs cadit ſuprà ipſam formam, ſubjectum verò importatur materialiter tantum, & per modum ſubſtrati.

Ut ergò applicetur hæc doctrina, quæ eſt D. Thomæ 5. metaph. lect. 9. dum definitur Philoſophus, contemplator rerum per cauſas altiores; dum definitur juſtus, qui reddit unicuique quod ſuum eſt; dum definitur Rex, ſupremus belli, paciſque arbiter: In his definitonibus id, quod principaliùs explicatur, & directivè importatur, non eſt ſubjectum, v. g. homo habens præfata munera: ſed ipſa forma, ſcilicèt Philoſophia, juſtitia, & regia dignitas. Undè ſimiliter, dum definitur genus unum aptum ineſſe multis ſpecie diverſis, & prædicari de illis in quid incompletè, definitum principale eſt ipſe ſtatus univerſalitatis, ſcilicet ſecunda intentio genereitatis; natura verò habens talem ſtatum non importatur, niſi per modum ſubſtrati, non verò per modum explicati in tali definitione.

Dices; Natura eſt id, quod prædicatur de multis, non verò ipſa genereitas: dum enim dico, homo eſt animal, non prædico genereitatem; ſed naturam habentem genereitatem; ergò natura eſt quæ definitur in præfata definitione.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Natura eſt id, quod prædicatur præcise ratione ſui, nego; ratione ipſius ſtatus genereitatis, concedo, & nego conſequentiam. Sicuti enim Rex eſt, qui gubernat, ſed tamen ratione dignitatis regiæ; ita quoque natura quidem prædicatur de multis, non tamen ratione ſui præciſe, ſed

ratio-

ratione ipſius genereitatis; unde ſicut in definitionem Regis, dignitas regia eſt principale definitum, homo verò habens talem dignitatem non ingreditur definitionem, niſi per modum ſubſtrati: ita quoque genereitas eſt principale definitum in præfata generis definitione; natura verò non definitur per illam, niſi ratione ipſius genereitatis, cui ſubſternitur.

Quæres 2. Quomodò genus definiatur in abſtracto: Reſpondeo definiri univerſalitatem naturæ potentialis pluribus ſpecie differentibus communis. Similiter differentia in abſtracto definitur, univerſalitas naturæ ſpecierum diſtinctivæ: Et ſpecies univerſalitas naturæ completę. Et proprium, univerſalitas naturæ accidentalis, neceſſario tamen eſſentiam conſequentis: Et demùm accidens univerſalitas naturæ accidentalis contingenter advenientis: Siquidem, ut notat D. Thomas Opuſ. 48. tractatu de enunciatione, cap. 1. formæ accidentales, quando definiuntur in concreto, proprium illarum ſubjectum ponitur loco generis, gradus verò communis ponitur loco differentiæ; Et è contrà, quando definiuntur in abſtracto, gradus communis ponitur loco generis, & ſubjectum proprium loco differentiæ; Utrumque patebit familiari exemplo; ſi enim velim definire criſpum in concreto: Dicam eſſe capillum contractum; in qua definitione, *capillus*, qui eſt ſubjectum iſtius criſpitudinis tenet locum differentiæ. At verò, ſi velim definire criſpitudinem in abſtracto: dicam, illam eſſe contractionem capillorum. Similiter, ſi quis velit definire gryppum in concreto, dicetur naſus recurvus: in abſtracto verò dicetur, curvitas naſi. Similiter, claudus in con-

concreto dicetur tibia curva: in abſtracto verò, curvitas tibiæ, &c.

§. II.

Utrùm genus prædicetur de ſpecie, vel ut totum, vel ut pars.

Communiter dicitur quod ſpecies conſtat ex genere, & differentia; non tanquàm ex partibus realibus, (ſiquidem, ut probabitur in Metaphyſica, gradus genericus, & differentialis, ſicut, & alii gradus metaphyſici, non diſtinguuntur, niſi per intellectum) ſed tanquàm ex partibus Logicis, & per rationem diſtinctis: Undè dicit D. Thomas, quod homo eſt ex animali, & rationali, non tanquàm ex duabus rebus tertia res, ſed tanquàm ex duobus conceptibus tertius conceptus: ſiquidem ſpeciem in re unicam, v. g. humanitatem, intellectus noſter diſtinguit in duos conceptus, quorum unus non includit alium, ſaltem actualitèr, & ex illis duobus conceptibus format unicum tertium, qui exprimit totam eſſentiam, & dicitur conceptus ſpecificus. Sed quia conceptus genericus non ſolùm componit ſpeciem, ſed etiam prædicatur dè ſpecie. Quæſtio eſt, utrùm prædicetur tanquàm pars, vel tanquàm totum: pro quo.

Nota, genus reſpectu ſpeciei, v. gr. animal reſpectu hominis, habere ſimul rationem partis, & rationem totius potentialis. Id ſæpè repetit D. Thomas, ut Op. 48. tract. 1. cap. 4. de ent. & eſſ. c. 3. & ratio in promptu eſt, quia genus dicit quidem totam rem, ſed illam totaliter non explicat, ut animal ſignificat habens animalitatem:

tem: habens autem animalitatem eſt totus homo, & non ſolùm pars hominis: Attamen habens animalitatem non explicatur totalitèr per iſtud nomen animal, ſed ſolum ſecundùm quod eſt principium ſentiendi; undè genus, inquantùm ſignificat totam rem, dicitur totum potentiale: inquantùm verò illam rem non exprimit totaliter, ſed ſolùm ſecundùm aliquam perfectionem, dicitur pars, non quidem phyſicca, ſed logica. Hoc prænotato, facile erit reſolvere præfactam quæſtionem; Undè

Dico Genus prædicatur de ſpecie tanquàm totum potentiale; Ita D. Thomas, qui ſæpe repetit genus, quamvis aliquomodo ſit pars, attamen habere rationem formalem totius, & prædicari ut totum.

Probatur ejus ratione, quam habet in Opuſc. de ente, & eſſentia cap. 3. Nulla pars poteſt directe prædicari de toto; ſed genus directè predicatur de ſpecie; ergò non prædicatur ut pars; ergò prædicatur ut totum: Minor patet; Nam directe dicitur, leo eſt animal, homo eſt animal, juſtitia eſt virtus, albedo eſt color, &c. In quibus propoſitionibus, *Animal*, *virtus*, *color* directè prædicantur de ſuis ſpeciebus: Major verò probatur tùm ratione, tum inductione: Ratione quidem: nam quod prædicatur de aliquo, debet eſſe idem cum illo; ſi enim non eſſet idem non poſſet dici, quod unum eſt aliud: ſed nulla pars præcisè ut pars, eſt idem cum toto: ergò nulla pars, præciſe ut pars prædicatur de ſuo toto: Tùm etiam inductione; non enim dici poteſt: corpus eſt brachium, homo eſt anima, homo eſt rationalitas, &c.

Reſpondebis partem phyſicam non poſſe quidem dici de ſuo toto; attamen partem metaphyſicam

ſicam

ſicam poſſe dici de ſuo toto Genus autem non eſt pars phyſica ſpeciei, ſed metaphyſica.

Sed contrà: Nam ideò pars metaphyſica poteſt prædicari de ſuo toto, quia poteſt habere rationem totius: ergò ſemper ſtat, partem, præcisè ut partem, non poſſe prædicari de ſuo toto. Declaratur antecedens: Non enim poſſum dicere: Homo eſt rationalitas, quamvis rationalitas, ſit pars metaphyſica hominis: ſed tantùm, homo eſt rationalis, quia rationalitas in concreto induit rationem totius: rationalis enim idem eſt, ac habens rationalitatem: habens autem rationalitatem non eſt dimidius homo, ſed totus homo, ergò patet, quod neque pars metaphyſica poteſt prædicari de ſuo toto, præcisè ut pars, ſed tantùm ut induit rationem totius.

Ex his infertur primò etiam accidentia concreta, quando prædicantur de ſuis ſubjectis, non ſunt ut partes, ſed ut tota. Concretum enim etiam accidentale, licet non exprimat niſi aliquam perfectionem ſubjecti ut Medicus exprimit tantùm medicinam, albus albedinem: attamen ſignificat totum ſubjectum, ut Medicus ſignificat totum hominem, ut habentem medicinam, & albus totum cycnum, ut habentem albedinem, &c.

Infertur ſecundò, cum D. Th. Op.49. & Op. de ente, & eſſentia cap.3. quod iſta tria, genus, ſpecies, & differentia ſignificant quidem totam eſſentiam: ſed tamen genus, & differentia non exprimunt omnes perfectiones eſſentiæ, hoc enim proprium eſt ſpeciei. Nam genus exprimit ſolùm eſſentiam ſecundùm quod convenit cum aliis; differentia verò ſecundum id, in quo differt ab aliis: Species verò utrumque. Seu,

ut

Digitized by Google

ut dicit Divus Thomas 1. 2. q. 67. artic. 5. genus exprimit de re, id quod eſt in ea materiale, & communius: differentia id, quod eſt in ea formale, & actualius; ſpecies utrumque. Undè genus ſolet vocari totum perfectibile, differentia totum perfectivum, & ſpecies totum perfectum.

Objicies, quod prædicatur incompletè, non prædicatur ut totum; ſed genus prædicatur incomplete, ergò non prædicatur ut totum.

Reſpondeo. Tranſeat major, & diſtinguo minorem; Genus prædicatur incomplete ex parte hujus, quod ſignificat, nego; ex parte perfectionis, quam explicat, concedo. Solutio patet ex dictis; nam genus ſignificat totam rem, ſed non explicat eam totaliter: Unde, inquantum totum ſignificat eſt completum, inquantùm verò rem totaliter non exprimit, eſt quid incompletum; & ideò dicitur prædicari incomplete.

Inſtabis: Genus nullo modo eſt totum; ergò non poteſt prædicari ut totum; Probatur antecedens: Nullum totum componit; ſed genus cum differentia componit ſpeciem; ergò non eſt totum.

Reſpondeo negando antecedens: ad probationem diſtinguo. Nullum totum componit, quatenus eſt totum, concedo: quatenus etiam eſt pars, nego. Diximus autem genus, licet ex parte illius quod ſignificat ſit totum; attamen ex parte illius, quod exprimit eſſe tantùm partem; Unde mirum non eſt, ſi poſſit componere.

Urgebis; ſi genus habeat rationem partis, non poteſt habere rationem totius, ergò vel non eſt pars, vel non eſt totum. Probatur antecedens.

Nam

Nam pars, & totum opponuntur, ergò ſi ſit pars, non poteſt eſſe totum.

Reſpondeo negando antecedens, & ad probationem diſtinguo; Totum, & pars opponuntur, ſi ſumantur ſecundùm eundem reſpectum, concedo: ſi ſumantur ſecundum diverſos reſpectus, nego; Genus autem non habet rationem totius, & partis ſecundum eundem reſpectum, ſed ſub diverſo reſpectu: Nam in quantùm ſignificat totam rem, dicitur totum: in quantùm verò illam totaliter non exprimit, dicitur pars.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Differentia, quæ eſt ſecundum prædicabile.

GEnus dividitur per differentias, cum quibus conſtituit ſpecies rerum; Unde ſecuti methodum compoſitionis, prius de genere egimus, deinde de differentia ejus comparte; poſteà de ſpecie ex utroque compoſita agemus. Differentiam diviſit Porphyrius in communem, propriam, & propriiſſimam. Differentia communis eſt, quæ attenditur ſecundùm accidentalia, ſic homo ſanus ab ægro. Gallus ab Italo, ſedens ab ambulante, &c. Differentia propria eſt, quæ attenditur ſecundùm proprietates, ut oculi cærulei differunt à nigrantibus, capillus criſpus à fluente. Differentia deinum propriiſſima eſt, quæ attenditur ſecundum eſſentialia rei, ut rationalitas facit differre hominem à bruto, non per modum accidentis, aut proprietatis,

ſed

ſed per modum eſſentialis conſtitutivi. De illa differentia ſolùm hic agitur, quæ ſola conſtituit hoc ſecundum univerſale: circà quam explicandum eſt 1. Quid ſit 2. Quotuplex ſit 3. Quæ ſint ejus inferiora, per quæ conſtituitur in ratione univerſalis.

Dico primò. Differentia rectè definitur, unum aptum ineſſe multis, & prædicari de illis in quale quid incompletè. Ita communiter omnes.

Probatur concluſio: Nam per hanc definitionem oſtenditur, in quo differentia conveniat cùm aliis univerſalibus, & in quo differat ab illis. Convenit enim, inquantùm eſt unum aptum ineſſe multis, & prædicari de illis: Differt autem in eo, quod prædicetur in quale quid, id eſt, adjectivè quidem, ſed eſſentialitèr tamen: nam genus, & ſpecies prædicantur in quid, id eſt ſubſtantive: Proprium autem, & accidens prædicantur tantùm in quale, id eſt, adjectivè, & nullo modo eſſentialitèr. Additur *incompletè*, quia licèt differentia, ut diximus, ſignificet totam eſſentiam, non tamen eam totalitèr exprimit, ſed ſolùm ſecundum id, in quo differt ab aliis eſſentiis.

Præter hanc definitionem quatuor alias tradidit Porphyrius. Prima eſt. Differentia dicitur id, quo ſpecies excedit ſuum genus. Secunda: Differentia eſt, quæ dividit ea quæ ſunt ſub eodem genere. Tertia; Differentia eſt qua differunt à ſe ſingula Quarta Differentia eſt, qua una ſpecies diſtinguitur ab alia: Iſtæ omnes definitiones ſunt veluti majores explicationes primæ definitionis à nobis explicatæ; nec aliquid difficile continent, quod explicatione indigeat.

Dico

Dico ſecundò; Differentia alia dicitur ſuprema, alia infima; & alia media, ſue ſubalterna, quæ diviſio etiam applicari poteſt generibus, & ſpeciebus.

Explicatur concluſio; Differentia ſuprema eſt, quæ nullam ſupra ſe agnoſcit; ut corporum, & ſpirituale, quæ ſunt ſupremæ differentiæ dividentes ſubſtantiam, Differentia infima eſt, quæ nullam infra ſe agnoſcit, ut rationalitas, & hinnibilitas reſpectu animalis; Differentia ſubalterna, ſeu media eſt, quæ mediat inter ſupremam, & infimam, ut ſenſibile, & inſenſibile ſunt differentiæ ſubalternæ ſubſtantiarum. Similiter genus ſupremum eſt, quod nullum ſupra ſe agnoſcit: ut ſubſtantia. Genus infimum eſt, quod nullum intra ſe agnoſcit, ut animal; genus ſubalternum, eſt, quod mediat inter infimum, & ſupremum: ut *vivens* inter ſubſtantiam, & animal. Tandem ſpecies ſuprema eſt, quæ nullam ſupra ſe agnoſcit, ſed immediatè ponitur ſub ſupremo genere ut ſpiritus, & corpus ſunt ſpecies ſupremæ ſubſtantiarum: Species infima eſt, quæ nullum inferiorem agnoſcit, ut homo eſt ſpecies infima animalium: ſpecies ſubalterna eſt, quæ inter utramque mediat, ut animal dicitur ſpecies viventis. Ubi obſervandum eandem naturam poſſe eſſe ſimul, & ſpeciem ſubalternam, & genus: Speciem quidem ſubalternam, in quantùm ſubcontinetur ſub genere altiori; genus verò, in quantùm ſub ſe continet inferiores ſpecies. Sic animal reſpectu viventis eſt ſpecies; reſpectu verò hominis, leonis, & equi eſt genus.

Obſervandum inſuper, genus non includere actu in ſe differentias; aliàs de quocunque diceretur genus, dicerentur, & differentiæ; v. gr. ani-

animal non includit actu rationale, & irrationale, ſed ſolùm continet illa ſub ſe: & in potentia, in quantùm ſcilicèt animal dicit id, quod habet animalitatem: quod poteſt eſſe vel rationale, ut homo: vel irrationale, ut leo. Similiter differentia inferior non continet actu in ſe formaliter differentias ſuperiores, ut rationalitas ſenſibilitatem: ideòque differentia ſuperior non poteſt formaliter prædicari de inferiori; Hæc enim prædicatio, rationalitas eſt ſenſibilitas eſt quidem vera: non tamen formalis, ita ut de conceptu rationabilitatis ſit ſenſibilitas.

Dico tertiò. Differentia non conſtituitur univerſalis per reſpectum ad ſpeciem, ſed per reſpectum ad inferiora ſpeciei, ut rationale non conſtituitur univerſale per reſpectum ad hominem in communi, ſed per reſpectum ad Petrum, Paulum, &c.

Probatur concluſ. facilè: Differentia enim conſtituitur in ratione univerſalis per illa de quibus prædicatur in quale quid, tanquam de inferioribus; Sed differentia prædicatur in quale quid de individuis ſpeciei, tanquàm de inferioribus: ergò conſtituitur univerſalis per reſpectum ad individua ſpeciei. Probatur minor: Sic enim rationale, v. g. non prædicatur in quale quid de hac, & illa rationalitate: ſed de illo, & iſto homine.

Dices: Differentia prædicatur in quale quid non ſolùm de individuis, ſed etiam de ſe ipſa ſpecie; ut quærenti, quale animal ſit homo: reſpondetur rationale, Ergò conſtituitur univerſalis per reſpectum ad ipſam ſpeciem.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens, differentia prædicatur in quale quid de ſpecie tan-

quàm

quàm de ſibi inferiori, nego: tanquam de ſuo æquali, concedo; Et nego conſequentiam: Nam rationale non prædicatur de homine tanquàm de ſuo inferiori, ſed tanquàm de ſuo æquali. Omnis enim homo eſt rationalis, & omnis rationalis eſt homo.

ARTICULUS TERTIUS.

Undè ſumantur genus, & Differentia.

HÆc Quæſtio ſatis facilis eſt, & tamen majoris momenti. In ea quærimus, undè ſumantur genus, & differentia, ideſt, in quo fundetur conceptus genericus, & conceptus differentialis, ſeu quænam ſit cauſa in rebus conveniendi cum aliis, & differendi ab ipſis & hoc tùm in ſubſtantiis ſpiritualibus, tùm in ſubſtantiis corporeis, tum in accidentibus; de his enim omnibus procedit quæſtio, quia in his omnibus reperitur genus, & differentia; Nam Angelus convenit cum alio Angelo genericè, & differt ab illo ſpecificè: ſimiliter animal convenit cum alio animali, & differt ab ipſo: ut albedo convenit cum alio colore genericè: & differt ab illo ſpecificè. Pro quæſtionis reſolutione.

Notandum primò: Quod generis, & differentiæ duplex eſt origo, ſeu cauſa: proxima ſcilicet, & remota, ſeu radicalis; ſiquidem dum quæritur, unde aliquid oriatur, duplex aſſignari poteſt principium, proximum ſcilicet, & remotum; ut quærenti, cur Petrus quarta quaque die ægrotet: ſi dicas, quia febri quartana laborat,

borat, cauſam proximam aſſignabis ſi verò dicas; quia humor melancholicus corruptus quatriduanis indiciis reparatus ſolet cor aggredi, & conatum facere, cauſam radicalem aperies. Quæritur ergò hic tùm proximum, tùm radicale principium generis, & differentiæ.

Notandum ſecundò, ſeu potiùs recolendum, genus eſſe conceptum communem, potentialem, perfectibilem, & contrahibilem per differentiam; e contrà verò differentia eſt conceptus actuativus perfectivus & determinativus generis, ut animal eſt aliquid commune multis ſpeciebus, & eſt in potentia ut determinetur; perficiatur, & contrahatur per varias differentias: rationale verò ipſi ſuperveniens illud perficit, actuat, & limitat ad ſpeciem humanam. His poſitis,

Dico primò; genus, & differentia ſumuntur proxime à tota rei entitate; genus quidem ſecundùm id, quod eſt in ea commune potentiale, & determinabile; differentia verò ſecundùm id, quod eſt in ea actuale, ſpeciale, & determinativum, Concluſio eſt communis, quam docet D Thom. 1.2. quæſt, 67. art. 5. & pluribus aliis in locis.

Probatur facile ex dictis; Nam gradus potentialis, & communis debet deſumi ab ipſa re ſecundùm id, quod eſt in ea potentiale, & cum aliis commune; gradus verò actuativus, & perfectivus, ſecundùm id, quod eſt in ea ſpecialius, & actualius, ſed genus eſt gradus communis, & potentialis, differentia verò gradus actuativus, & perfectivus: ergò genus debet deſumi à re ſecundum id; quod eſt in ea potentiale, & commune, differentia verò ſecundùm id, quod eſt in ea perfectivum, & actuativum. Quod verò de-

debeant ſumi è tota re, manifeſte patet ex dictis artic. primo paragrapho 2. nam genus, & differentia ſignificant totam rem, ergò debent ſumi à tota re ſaltem proxime.

Explicatur magis ex Div. Thom. Opuſc.48. tr. 1. Nam in rebus ſunt diverſi gradus eſſendi, ut gradus ſubſtantiæ, gradus corporis, gradus viventis, gradus animalis, gradus rationalis, in quibus ſemper poſterior actuat, & determinat priorem. Quamvis autem iſti gradus ſint aliquando diſperſi, inveniuntur tamen uniti, & identificati in eadem entitate, ut in homine, quæ entitas, ſi conſideretur ſecundùm gradus priores, fundat conceptus communes, & genericos; ſi verò ſumantur ſecundùm gradus poſteriores, fundat conceptus differentiales; ut dum conſidero entitatem Petri quatenus per ſe ſubſiſtit, quod eſt aliquid communiſſimum, fundatur conceptus ſubſtantiæ, qui eſt genus ſupremum Petri, ſi inquantùm vivit, formatur conceptus viventis, qui eſt genus ſubalternum Petri: ſi inquantum ſentit formatur conceptus animalis, qui eſt genus infimum Petri; ſi demùm inquantùm ratiocinatur, formatur conceptus rationalis, qui eſt differentia Petri, per quam omnes alii gradus determinantur, & actuantur.

Dico ſecundò; In rebus ſpiritualibus, ut in Angelis, non eſt quærenda alia origo conceptus generici, & differentialis præter totam entitatem ſumptam, ut diximus, ſecundùm id, quod eſt in ea commune, & ſecundùm id, quod eſt in ea ſpeciale. Concluſio eſt D. Thomæ Opuſ. 42. cap.5. & de ent. & eſſ. cap.6.

Declaratur. Cum enim ſubſtantiæ ſpirituales ſint formæ ſimplices, ut dicetur in Metaphy-

ſica, oportet, ut ipſa rei entitas ſit ſimul cauſa proxima & remota gradus generici, & differencialis, ſeu conveniendi, & diſconveniendi, undè in Angelis formatur conceptus genericus, ſecundùm quod conſideremus eorum entitatem magis in communi: & ſecundùm communem gradum ſpiritualitatis; conceptus verò differencialis ſumitur in illis, quatenus talis entitas conſideratur magis in particulari, ſecundùm quod tali, vel tali modo eſt ſpiritualis.

Dico tertiò: In rebus materialibus, ideſt, compoſitis ex materia, & forma, genus radicalitèr ſumitur à materia, differentia verò à forma. Ita D. Thomas quæſt. de Spiritualibus creaturis, articulo primo ad 14. *In rebus*, inquit *compoſitis ex materia, & forma, genus ſumitur à materia, & differentia à forma*, idem repetit in aliis locis.

Probatur primò concluſio. Nam genus ſumitur à re ſecundùm id, quod eſt in ea potentiale: Differentia verò ſecundum id, quod eſt in ea actuale: ſed res materiales quantò magis accedunt ad materiam, tantò magis ſunt potentiales; quantò verò magis participant de forma, tantò ſunt actualiores: ergò genus ſumitur radicalitèr à materia, & differentia à forma. Minor declaratur: Nam in rebus corporeis ſunt duo extrema, actus ſcilicèt, & potentia, ſeu forma, & materia. Undè quantò magis res accedit ad materiam, tantò potentialior eſt: quantò verò magis participat de forma, tantò eſt actualior, ut patebit ex dicendis in Phyſica.

Probatur ſecundò ratione facili: Omnis enim potentialitas rei oritur radicalitèr ex materia, & omnis actualitas ex forma; ſed ut jam diximus, genus eſt quid potentiale, differentia verò quid actua-

Digitized by Google

actuale, ergò genus deſumitur radicalitèr à materia, & differentia à forma. Probatur major: quia ut fert axioma: *primum in unoquoque genere, eſt cauſa cæterorum*: ſed materia in rebus corporeis eſt prima potentia; forma verò primus actus, ut dicetur in Phyſica; ergò omnis potentialitas deſumitur à materia, & omnis actualitas à forma. Major eſt axioma, quod quia ſæpè occurrit, ideò luculentiùs eſt explicandum.

Veriſſimum igitur eſt hoc axioma: *primum in unoquoque genere; eſt cauſa cæterorum*. Et licèt quidam illud inficientur, attamen probatur tùm ratione, tùm inductione, ratione quidem: Nàm, natura ordinatè procedit; ordo autem fundatur in dependentia poſterioris à priori; dependentia verò fundatur in cauſalitate; & ideò, ut ſervetur ordo in rebus, neceſſe eſt poſteriora dependere, & cauſari à prioribus, & proindè quod primum in genere ſit cauſa cæterorum. Inductione quoque declaratur idem axioma: ſic enim in gradu entium, primum ens ſcilicèt Deus, eſt cauſa omnium aliorum. Primum bonum eſt fons omnis bonitatis; prima veritas eſt cauſa omnis veritatis; & generaliter in cauſando, & regendo Deus hanc legem ſtatuit, ut ſuperiora, & priora cauſarent inferiora, & poſteriora, ut notat Divus Dionyſius, & Divùs Auguſtinus. Sic etiam in naturalibus: primum cœlum mobile eſt cauſa omnium motuum inferiorum, & ſecum rapit omnes cœlos: primum lucidum ſcilicèt Sol, eſt cauſa lucis in omnibus aliis aſtris, quæ eclipſantur, quoties aliquid medium occurrit inter ipſa & Solem, ut patet in eclipſibus Lunæ, & Mercurii: primum calidum elementale, ſcilicèt ignis, eſt cauſa to-

tius caloris mixtorum. Sic in viventibus, primus motus vitæ, ſcilicet motus cordis, eſt fons, & cauſa omnium vitalium motuum, quo proinde ceſſante, ut in deliquio & morte, ceſſat omnis motus vitæ: ſic in artificialibus prima horologii rota cæteras omnes rapit: ſic in intellectu & voluntate, prima cognitio, ſcilicet notitia primorum principiorum, eſt fons & origo omnium noſtrarum cognitionum, & ſcientiarum: prima volitio, ſcilicet amor ultimi finis, eſt principium, & cauſa omnium volitionum: ſic in moralibus: prima virtus moralis, ſcilicet prudentia cæteras virtutes regit, & movet: Sic in paſſionibus, prima paſſio, ſcilicet amor, cauſat omnes alias ſic in politicis, prima dignitas, ſcilicet regia, cauſat & conſtituit cæteras, &c. Ergò ubique patet, *quod primum in unoquoque genere eſt cauſa cæterorum.*

Dico quartò. In accidentibus genus deſumitur ex modo afficiendi ſubſtantiam & differentia ex habitudine ad propria principia cujuslibet accidentis. Ita D. Thom. in fine Opuſc. de ente & eſſentia. Hæc concluſio magis explicatione indiget, quàm probatione: unde

Explicatur: accidens eſt, quod inhæret ſubſtantiæ (ut dicetur in prædicamentis;) unde juxtà novem modos afficiendi ſubſtantiam ibidem recenſendos, dividitur accidens in novem genera, ſeu prædicamenta. Dicimus ergò quod ex acceſſu ad iſtos modos prædicamentales deſumitur genus in accidentibus: differentia verò petitur in illis ex principiis propriis cujuslibet accidentis; ſcilicet ex ſubjecto, quod afficit; ex objecto, quod reſpicit; ex termino, ad quem ordinatur, &c. Cum enim eſſentia accidentalis dependeat ab ejuſmodi principiis oportet,

bet, ut ipſis commenſuretur: ideòque diverſitas accidentium debet attendi ſecundùm diverſitatem talium principiorum; ſic ſcientiæ habent differentiam ab objectis, circa quæ verſantur; ſic relationes differunt ſecundùm terminos, quos reſpiciunt; ſic virtutes differunt ſecundùm bona, ad quæ ordinantur: ſic morbi differunt ſecundùm partes, quas afficiunt, aut cauſas, à quibus procedunt; quia tamen effectus accidentium ſunt nobis notiores, quàm propria cujuslibet accidentis: ideò in definitione accidentium ſæpe utimur differentiis ab eorum effectibus depromptis. Sic albedo definitur color diſgregativus viſus: ſic calor definitur, qualitas ſimilarium congregativa. Frigus definitur, qualitas diſſimilarium congregativa. Ubi vides iſta accidentia explicari per ſuos effectus, utpote magis notos.

ARTICULUS QUARTUS.

De Specie, quæ eſt tertium prædicabile.

EX genere, & differentia fit ſpecies, de qua proinde hic nobis agendum eſt. Species autem tripliciter ſumi ſolet: Primò pro pulchritudine, quæ definitur ab Ariſtot. proportio partium cum ſuavitate coloris: In hoc ſenſu locutus eſt Propheta de Chriſto, dum dicit: *Specie tua, & pulchritudine tua intende proſperè, procede, & regna*, ideſt, formoſitate tua. Secundò, ſpecies ſumitur pro repreſentatione, ſeu ſimilitudine: ſic in libris de anima ſumi ſolet, quando dicimus, intellectum intelligere per ſpecies, ideſt, per ſimilitudines rerum ipſi impreſſas. Tertiò: ſumitur ſpecies pro natura comple-

ta, quæ ſub genere collocatur, & de individuis prædicatur tanquam tota eorum eſſentia: in hoc ſenſu à nobis hic ſumitur, de qua duo hic quæruntur: Primò, quid ſit: Secundò, quomodo eſt univerſalis: nam quotuplex ſit, jam conſtat ex dictis articulo ſecundo, ubi eam diviſimus in ſupremam, infimam, & mediam, ſeu ſubalternam.

Dico primò, ſpecies rectè definitur: unum aptum ineſſe multis numero differentibus, & prædicari de illis in quid completè, ideſt, per modum prædicati ſubſtantivi, & eſſentialis, totam rei eſſentiam exprimentis.

Probatur. Nam in illa definitione explicatur optimè, in quo ſpecies conveniat cum aliis univerſalibus dum dicitur. *Unum aptum ineſſe multis*: Cæteræ, verò particulæ oſtendunt, in quo ſpecies differat ab aliis univerſalibus, ſiquidem ſolius ſpeciei eſt prædicari de multis numero differentibus in quid completè. Hæc tamen definitio videtur competere ſoli ſpeciei infimæ: undè præter hanc definitionem, aliam tradidit Porphyrius, dicens: ſpecies eſt, quod directè & immediatè collocatur ſub genere, quæ definitio competit omnibus omninò ſpeciebus: Ex quo patet ſpeciem eſſe quid medium inter genus & individua, ſicut judex eſt quid medium inter Regem & populum: ſubjicitur enim Regi, ſed præeſt populo: ita ſpecies ſubjicitur, ſed præeminet individuis: Undè in ſpecie diſtinguendus eſt duplex reſpectus, ſcilicèt reſpectus ſubjicibilitatis ad genus, & reſpectus ſuperioritatis ad individua, qui ſunt veluti duo reſpectus oppoſiti: Undè unus non eſt proprietas alterius: Sicut ſubjici Regi, & præeſſe populo ſunt reſpectus oppoſiti, quorum unus non eſt proprietas alterius.

Di-

Dico 2. Species non conſtituitur formalitèr univerſalis per reſpectum ſubjicibilitatis ad genus, ſed per reſpectum ſuperioritatis ad individua: Undè ſpecies quatenus ſubjicibilis reduplicativè non eſt univerſalis. Hæc conclnſio vix negari poteſt, quamvis de illa quidam videantur dubitaſſe; ſed quæſtio videtur eſſe ſolùm de nomine, quis enim intelligere poteſt, ex eo formalitèr ſpeciem eſſe univerſalem, quod ſit inferior genere? Undè

Probatur concluſio: nam univerſale eſt unum reſpiciens multa, ut ſuperiùs ſua inferiora: Atqui ſpecies reduplicativè ut ſubjicibilis generi, non reſpicit multa tanquam inferiora, ſed unum tanquam ſuperius; ergò ex illa parte non eſt univerſalis: ſicut nec Judex poteſt dici ſuperior, quatenùs reſpicit Regem, cui ſubjicitur, ſed ſolùm quatenùs reſpicit populum, cui præeſt.

Objic. Quod ſubjicitur generi eſt univerſale; ergò ſpecies ut ſubjicibilis generi eſt univerſalis. Probatur antecedens: Quod enim ſubjicitur generi non eſt ſingulare, & individuum: ergò eſt aliquid univerſale.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Quod ſubjicitur generi, eſt univerſale, reduplicativè inquantùm ſubjicitur generi, nego, aliundè concedo. Sicut enim licet Judex qui immediatè ſub Rege collocatur, ſit ſuperior reſpectu Populi: attamen non habet ſuperioritatem ex eo, quod ſubjicitur Regi, ſed ex eo quod præeſt Populo; ſic ſpecies licèt ſit univerſalis, non tamen habet univerſalitatem ex eo, quod ſit ſub genere, ſed ex eo, quod ſit ſuperior ad individua, Ad probationem, dicendum quod ſpecies, quatenus eſt ſub genere, eſt univerſalis fun-

damentaliter & metaphyſicè, non verò formalitèr & logicè.

Inſtabis: Illud eſt univerſale, quod prædicatur de multis ſed ſpecies quatenus ſubjicibilis, prædicatur de multis: ergò quatenus ſubjicibilis eſt univerſalis Probatur minor: Nam ſpecies quatenus ſubjicibilis prædicatur de illa, & iſta ſpecie ſubjicibili. Poſſum enim dicere ſpecies humana eſt ſubjicibilis: ſpecies leonina eſt ſubjicibilis.

Reſpondeo ad hoc ſophiſma: Argumentum committere fallaciam, quam vocant *Accidentis*, inquantùm tranſit à natura, quæ ſubjicitur, ad ipſum ſtatum ſubjicibilitatis: Nam ſpecies ſubjicibilis poteſt dupliciter ſumi: Primò pro natura ipſa, quæ ſubjicitur generi: & hanc dicimus non eſſe univerſalem, quatenùs ſubjicitur generi: 2. pro ipſa ſubjicibilitate, & talis ſubjicibilitas poteſt ſine dubio induere rationem univerſalis, in quantùm prædicatur de illa, & iſta ſubjicibilitate. Undè in forma diſtinguo minorem: ſpecies ſubjicibilis prædicatur de multis, ſi ſpecies ſumatur pro ipſa natura ſpecifica, v. gr. pro natura humana nego, quod quatenus ſubjicibilis prædicetur de multis; ſi ſpecies ſumatur pro ipſa ſubjicibilitate, concedo, quod prædicetur de multis; ſed de tali ſubjicibilitate non procedit concluſio, ſed ſolùm de ipſa natura, quatenus eſt ſubjecta generi.

Quæres, quid ſit individuum?

Reſpondeo individuum eſſe correlativum ſpeciei; ſicut ſubditus eſt correlativum ſuperioris; undè definitur individuum; id, quod ultimò ſpeciei ſubjicitur: Vel id, quod de uno tantùm prædicatur, ut Petrus. Socrates, Plato &c. Attamen in individuo tria exactè diſtinguenda

ſunt,

ſunt, ſcilicet nomen, individualitas, & natura individualitate affecta, ac nomine ſingulari deſignata. Dum ergò dicitur, individuum prædicari tantùm de uno, intelligendum eſt de ipſa natura individualitate affecta, v. gr. de natura Petri; hanc enim conſtat, de uno tantùm prædicari. Cæterum individualitas ipſa, & nomen poſſunt pluribus tribui: nam hoc nomen Petrus repetitis impoſitionibus, pluribus hominibus attribuitur; & individualitas in communi dicitur de hac, & iſta individualitate. Unde ad hoc ſophiſma: Individuum prædicatur de hoc & illo individuo; ergò individuum prædicatur de multis. Reſpondendum eſt, individuum prædicari de hoc & illo individuo, ſi ſumatur pro ipſa intentione individualitatis; non tamen ſi ſumatur pro ipſa natura individuali, v. g. pro natura Petri.

Aliam definitionem individui tradit Porphyrius dicens: Individuum eſt, cujus collectio proprietatum ita eſt in uno, ut non ſit alio. Hæ autem proprietates individuales ſunt ſeptem iſtis verſiculis comprehenſæ.

Forma, figura, locus, tempus, cum nomine, ſanguis.
Patria ſunt ſeptem, quæ non habet unus, & alter.

Per formam intelligitur complexio. Per ſignum lineamenta vultus: Per locum, ea terræ pars, in qua quis natus eſt: Per tempus, momentum quo quis formatus eſt, vel in lucem editus: Per nomen, proprium cujuſque vocabulum: Per ſanguinem, familia, & parentes, Per patriam, provincia in qua natus eſt. Patet autem, quod iſta omnia ſimul juncta non competunt eidem individuo.

ARTICULUS QUINTUS.

Utrum genus poſſit ſalvari in unica ſpecie, & ſpecies in unico individuo.

UTramque difficultatem ideò junximus, quia ex eodem principio utraque reſolvitur. Loquimur autem non de ipſa univerſalitate generis & ſpeciei; ſed de natura generica & ſpecifica, utrùm ſcilicèt natura, quæ unicam habet ſpeciem, poſſit dici natura generica; & illa quæ unicum habet individuum, poſſit dici natura ſpecifica.

Dico: Genus non poteſt ſalvari in unica ſpecie, benè tamen ſpecies in unico individuo: Seu, natura habens unicum individuum poteſt dici ſpecifica; non tamen natura habens unicam ſpeciem poteſt propterea dici generica. Concluſio eſt D. Thom. 1. poſt lect. 12. Ubi ait poſſet reperiri aliquas ſpecies, quæ non habet niſi unicum individuum; non tamen aliquod genus, quod non habeat plures differentias, & ſpecies. Undè Ariſtoteles 4. top. c. 5. *Si*, inquit *generis non ſit altera ſpecies* (ideſt, ſi genus non habeat duas ſaltem ſpecies) *manifeſtum eſt quod omnino non erit genus*.

Probatur concluſio ex diſcrimine, quod eſt inter naturam genericam, & ſpecificam; Natura enim generica eſſentialitèr nominat aliquid potentiale, & commune: At verò natura ſpecifica nominat ſolùm aliquid actuale ex genere & differentia conſtans. ſed natura communis non eſt in unica ſpecie, natura verò actualis poteſt eſſe in unico individuo; ergò genus non ſalvatur in

in unica ſpecie; bene tamen ſpecies in unico individuo. Major conſtat: Genus enim dicitur, eò quòd ſit quid commune, in quo plura conveniunt; unde generale idem eſt ac commune: ſpecies verò dicitur, ex eo quod hanc generis communitatem, addita differentia determinet, & ad aliquam ſpecialem naturam contrahat: unde ſpeciale idem eſt, ac particulare. Minor etiam patet; Nam communitas intelligi nequit reſpectu unius tantùm, ſed neceſſariò requirit plura: at verò natura actualis perfectè reperitur in quolibet individuo, v. g. tota natura humana, quantum ad omnem ſuam actualitatem reperitur in quolibet individuo.

Confirmatur primò, nam genus eſt totum potentiale, ſpecies verò totum actuale, ſed totum potentiale non ſalvatur reſpectu unius ſpeciei, totum verò actuale ſalvatur reſpectu unius individui; ergò &c. Probatur minor: Nam totum potentiale in unica ſpecie non habet niſi unicam partem ſuæ potentialitatis. Ergò non ſalvatur in ratione totius potentialis in unica ſpecie: At verò totum actuale reperitur in unico individuo, v. g. omnes partes actuales naturæ humanæ reperiuntur in quolibet homine, ſcilicet animalitas & rationalitas: ergò natura humana, v. g. ſalvatur in ratione totius actualis in quolibet individuo.

Confirmatur 2. ex teſtimonio naturæ. Cum enim mundus ſit *Liber Dei*, ut dicebat Beatus Antonius; Deus autem verax ſit, oportet hominum ſententias ad Divinum illum codicem examinare. Videmus autem plures ſpecies non habere niſi unicum individuum; immò natura non multiplicat individua, niſi ut conſervet ſpeciem. Undè in rebus incorruptibilibus non

eſt niſi unum individuum, ut unus Sol, una Luna, & in qualibet ſpecie Angelorum unicus Angelus. At verò nullum eſt genus, quod non habeat plures ſpecies; ergò ſignum eſt, quod ſpecies, quantùm ad perfectionem ſpecificam, tota eſt in uno individuo; at verò genus, quantùm ad perfectionem genericam, non eſt in unica ſpecie.

Objicies: Tota natura generis reperitur in unica ſpecie, v. g. tota natura animalis in unico homine; ergò genus ſalvari poteſt in unica ſpecie.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Tota natura generis reperitur in unica ſpecie, ſecundùm entitatem, concedo; ſecundum, rationem naturæ communis, & totius potentialis, nego: Et ſimilitèr ad conſequentiam: Ergò genus ſalvatur in unica ſpecie, quantùm ad entitatem, concedo: quantùm ad communitatem, quam eſſentialiter requirit natura, ut ſit genus, nego. Verum enim eſt, quod quidquid entitatis exprimit animal reperitur in unica ſpecie, ſed tamen illa entitas, reſpectu unius ſpeciei, non habet rationem naturæ communis & genericæ.

Inſtabis: In ſpecie ſalvantur partes definitionis, ſed genus eſt pars definitionis, ergò ſalvatur in unica ſpecie.

Reſpondeo eodem modo diſtinguendo majorem. In ſpecie ſalvantur partes definitionis, quantùm ad entitatem, concedo; quantùm ad communitatem genericam, nego; quamvis enim tota entitas animalis ſit in quolibet homine, attamen non habet communitatem genericam, niſi extendi poſſit ad alias ſpecies.

Urgebis: Poſt diem judicii remanebit ſolus homo ex omnibus animalibus: ſed tunc animal

non

non ammittet rationem generis; ergò genus ſalvatur in unica ſpecie.

Reſpondeo, quod poſt judicium, licèt de facto non ſit futura niſi unica ſpecies humana, attamen plures aliæ ſemper erunt poſſibiles: undè animal retinebit ſemper quod ſit quid commune multis ſpeciebus, quamvis de facto non communicetur illis actualitèr, ſed ſolùm poſſibilitèr.

Objicies 2. etiam ſpecies eſt totum ſuperius pluribus communicabile; ergò non poterit ſalvari in unico individuo.

Reſpondeo. Hoc verum eſſe de ſpecie ut univerſali: Cæterùm reduplicativè, quatenus ſpecies non dicit hanc univerſalitatem ſed ſolòm, ut ſit natura completa ex genere, & differentia. Undè patet diſparitas, cum enim genus, quatenùs genus ſignificet potentiam communem, ſine multis intelligi non poteſt. At verò cum ſpecies ſolum dicat naturam perfectam ex genere, & differentia conſtantem, in unico individuo ſalvari poteſt.

ARTICULUS SEXTUS.

Utrùm ſpecies habens unicum tantùm individuum poſſit fieri univerſalis.

QUæſtio procedit de natura, quæ ita unicum habet individuum, ut plura realitèr habere non poſſit, qualem ſupponimus eſſe naturam Angelicam, de qua proindè præcipuè procedit difficultas. Nàm in doctrina D. Thomæ, Angeli omnes ſpecie differunt, ita ut impoſſibile ſit dari duos Angelos ejuſdem ſpeciei

Cæ-

Cæterum natura, quæ licet unicum habeat individuum, plura tamen habere poteſt, ſinè controverſia fieri poteſt univerſalis, ut natura phœnicis: ſi tamen verùm eſt unicum ſolum eſſe Phœnicem, qui ſibi ſuperſtes ex propriis cineribus iterùm generetur, poſtquam extinctus eſt. Hanc autem celebrem quæſtionem duplici complectemur paragrapho, in quorum primo proponetur, reſolvetur, & probabitur concluſio; In ſecundo ſolventur argumenta.

§. I.

Proponitur, & probatur ſententia Divi Thom.

Nota ex Cajetano 1. p. quæſt. 13. art. 9. Quod cum univerſale ſit unum communicabile multis, dupliciter natura poteſt eſſe communicabilis multis; uno modo ſecundùm rem & rationem, quando ſcilicet talis natura de facto à parte rei reperitur in multis, aut ſaltem poteſt reperiri: alio modo ſecundùm rationem tantùm, quando ſcilicet aliqua natura ex parte rei nec actu, nec poſſibiliter eſt in multis, ex modo tamen concipiendi apprehenditur, ut quodammodò, quantùm eſt de ſe, communicabilis pluribus. Neque mirum eſſe debet, naturam eſſe communicabilem ſecundùm rationem, quæ tamen non eſt communicabilis ſecundùm rem Plura enim conveniunt rebus in ratione noſtra, quæ non conveniunt ipſis à parte rei. Sic attributa Divina diſtinguuntur ſecundùm rationem noſtram, & ta-

tamen actualitèr in re non diſtinguuntur. Sic naturę Petri à parte rei non convenit eſſe ſine ſingularitate, & tamen in ratione noſtra denudatur à ſua ſingularitate. Horum autem omnium ratio eſt, intellectus ſæpè apprehendit rem ſolùm inadæquatè aut modo tali rei non proprio plura autem convenire poſſunt rei inadæquatè, & impropriè conceptæ, quæ non conveniunt ipſi, ut eſt modo proprio, & adæquate in ſeipſa. Hoc poſito. Quærimus, utrùm ſpecies, quæ ſecundùm rem non eſt communicabilis multis individuis, qualem ſupponimus Angelicam, poſſit tamen apprehendi ut communicabilis, & ſic fieri univerſalis ſecundùm rationem: Negant plures extranei, affirmat verò Div. Thomas cum omnibus Thomiſtis, cum quibus.

Dico: Natura Angelica, licet unicum tantùm habere poſſit individuum, attamen poteſt per rationem fieri univerſalis.

Probatur ratione D. Thomæ. Univerſale eſt unum communicabile multis: ſed natura Angelica ex modo concipiendi eſt una communicabilis multis; Ergò ex modo concipiendi eſt univerſalis. Probatur minor: Natura, quæ concipitur à nobis ſine ſingularitate eſt ex modo concipiendi communicabilis multis, ſed natura Angelica concipitur à nobis ſine ſingularitate; Ergò ex modo concipiendi eſt communicabilis multis. Minor patet: Ut enim docet D. Thomas, 1. part. quæſt. 13. art. 9. natura Angelica (ſicut, & aliæ formæ ſimplices) eodem modo concipitur à nobis, quo conſuevimus concipere naturas corporeas, ideſt, conſiderando naturam ſpecificam ſine individuis, & ab omnibus ſingularitate præciſam. Major verò probatur. Natura enim Angelica non prohibetur, communicari

nicari

nicari pluribus ex parte ſui, ſed ex parte individui, & ſingularitatis. Ergo hoc ipſo, quod eſt præciſa à ſuo individuo & à ſingularitate, remanet, quantum eſt de ſe communicabilis multis: Conſequentia patet: remota enim cauſa, removentur effectus, ergò, ſi cauſa, cur natura Angelica prohibetur communicari multis, eſt ſingularitas & individualitas, remotis illis, removebitur etiam incommunicabilitas: Antecedens verò eſt D. Thomæ, quæſt. de ſpiritualibus creaturis, art. 8. ad 4. Ubi ſic ait: *ſicut hæc albedo non prohibetur habere ſub ſe multa individua ex hoc, quod eſt albedo, ſed ex hoc, quod eſt in hoc (ideſt, alligata huic ſubjecto) ita natura hujus Angeli non probibetur eſſe in multis ex hoc, quod eſt natura in tali ordine rerum, quod pertinet ad rationem ſpeciei, ſed ex hoc, quod non eſt natura recipi in aliquo ſubjecto, quod pertinet ad rationem individui*. Et prætereà idem antecedens probatur ratione ab eo deſumpta: Nam omnis forma, quantum eſt de ſe, eſt communicabilis pluribus: ut expreſsè dicit D. Th. 1. p. q. 3. art. 2. ad 3. & 1. Metaph. lect. 5. Unde ſi non communicetur, hoc non eſt defectu ſui, ſed defectu recipientis: atqui natura Angelica eſt forma; ergò ſi conſideretur ſecundùm ſe præciſo individuo, eſt, quantum eſt de ſe, communicabilis pluribus, ac proinde ex parte ſui non prohibetur eſſe in pluribus, ſed ſolùm ex parte individui.

Explicatur magis hæc ratio, & ſimul aperitur fundamentum concluſionis, & ſolutionis objectionum. Humanus intellectus pro hoc ſtatu alligativus ad corpus eſt, omninò aſſuetus naturis corporeis, veluti objecto ſibi connaturali, ut D. Th. 1. p. quæſt. 84. art. 1. & alii in locis: Undè ſicut Ruſticus divertentem ad ſe Regem, licet

cet

cet noverit eſſe Regem, non tamen ipſum excipit modo regio, ſed modo ruſtico) eſt enim incapax aulicæ illius urbanitatis, qua ſolent Reges à politioribus excipi) ità pariter, licèt noverimus Angelos eſſe incorporeos, attamen eos apprehendimus eodem modo, quo conſuevimus corporalia intelligere, ideſt, abſtrahendo naturam à ſingularitate, ſeu conſiderando naturam ſpecificam ſine individuo. Hæc autem natura Angelica ſic apprehenſa ſine individuo, libera eſt ab omni ſingularitate, cui veluti alligatur: Ideòque ſic ſumpta incipit indifferens eſſe uni, vel pluribus, ſaltem quantùm eſt de ſe, & ex modo concipiendi undè ſic ſumptam poſſumus illam comparare ad ſuum individuum, ſicut comparamus alias naturas corporeas ad ſua individua, ideſt, tanquam aliquid ſuperius, & quantùm eſt de ſe prædicabile de multis, ſi daretur: ſi autem non habeat exercitium talis communicabilitatis, & prædicabilitatis, hoc non eſt defectu ſui ſed, defectu illorum multorum, quæ non ſunt poſſibilia: Cæterùm ita à nobis intelligitur, ut ſi illam multa non repugnarent, poſſet ipſis de facto communicari, & de illis prædicari; quod ſufficit, ut dicatur ex modo concipiendi, & ſecundùm rationem univerſalis.

Res exemplo declarari amplius poteſt. Unus Pater tres habet filios: duo ei moriuntur: Relatio patris, licet ad unicum ſuperſtitem filium terminetur, ex ſe tamen apta eſt plures filios reſpicere, etiam illos, qui mortui ſunt: quia tamen naturaliter impoſſibiles eſt mortuos reviviſcere, ideò illos actu non reſpicit, non defectu ſui, ſed defectu ipſorum, quia amplius non ſunt: Ita quoque natura Angelica ſemel præciſa ab individuo, de ſe non eſt amplius alligata uni, ſed communi-

municabilis pluribus, licèt talis communicatio non exerceatur niſi in uno, quia plura non ſunt poſſibilia.

Reſpondebis: Ad hoc ut natura Angelica ſit univerſalis non ſufficere, quod ex parte ſui ſit communicabilis, ſi de facto non poſſint concipi multa individua, ſaltem poſſibilia, quibus communicetur.

Sed contrà: Nam ut natura Angelica ſit univerſalis, ſufficit eam quantum eſt de ſe, & ex modo concipiendi eſſe communicabilem; licèt defectu individuorum, quæ non ſunt poſſibilia, de facto non habeat exercitium illius communicabilitatis; ergò nulla reſponſio. Probatur antecedens tùm ratione, tùm exemplo; Ratione quidem quia univerſale non eſt unum actu reſpiciens multa, ſed unum quantùm eſt de ſe communicabile multis; ergò ut natura quædam ſit univerſalis, ſufficit eam quantùm eſt de ſe multis eſſe communicabilem, licèt per accidens non habeat exercitium illius communicabilitatis defectu illorum multorum, quæ non ſunt poſſibilia. Tùm demum exemplo: ſic enim virtus Dei dicitur abſolutè & actu infinita, quamvis non poſſit producere effectum actu infinitum, eò quod talis effectus repugnet, non quidem ex defectu virtutis in Deo ſed defectu ipſius creaturæ, cui repugnat infinitas. Ergò, & à pari natura Angelica dicetur abſolutè univerſalis, ſaltem ſecundùm rationem, ſi ex parte ſui, & ex modo concipiendi ſit communicabilis plurib. licèt defectu illorum plurium non poſſit habere exercitium ſuæ communicabilitatis: quia quod de facto non communicetur non eſt defectu illius, ſed defectu individuorum, quæ non ſunt poſſibilia: ſicut oleum Eliſæi fluere deſiit non defe-

Digitized by Google

defectu fœcunditatis, ſed defectu vaſorum, in quibus reciperetur.

Confir. primò: Nam natura, v. gr. primi Seraphim concipitur à nobis ſine individuo ſuo, & ut ſuperior ad ipſum: ergò etiam ut univerſalis. Antecedens videtur certum: Nam concipitur ad modum naturarum corporearum, quæ dum abſtrahunt ab individuo, concipiuntur ut ſuperiores ad illud: probatur conſequentia: Nam univerſalitas conſiſtit in relatione naturæ ad ſua individua, ut ſuperioris ad inferiora.

Confirmatur 2. argumento ad hominem: Nam illa natura, quantùm eſt de ſe eſt communicabilis pluribus, de qua rationabiliter dubitari poteſt, utrùm habeat de facto plura individua: ſed de natura Angelica, ut à nobis concipitur, rationabilitèr dubitari poteſt utrùm habeat plura individua; ergò quantùm eſt de ſe, & ex modo noſtro concipiendi eſt communicabilis pluribus individuis. Major eſt certa: ſi enim naturæ Angelicæ, ut à nobis concipitur, repugnaret ex parte ſui habere multa individua, abſurdum eſſet dubitare, utrùm de facto habeat plura individua. Minor verò patet ex ipſis Adverſariis; Nàm in Theologia grandem quæſtionem movent; utrùm natura Angelica poſſit habere multa individua, & quidam ex ipſis affirmant poſſe habere; quidam verò cum D. Thoma id negant, ergò convincens ſignum eſt, quod natura Angelica, ut à nobis concipitur, non repugnet habere plura individua.

§. II.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Objicies 1. natura Divina concipitur à nobis etiam ad modum rerum corporearum, ut inſinuat D. Thomas 1. p. quæſt. 13. art. 9. & tamen propterea non eſt univerſalis etiam ſecundùm rationem: ergò à pari licèt natura angelica concipiatur à nobis ad modum rerum corporearum, non erit propterea univerſalis.

Reſpondeo negando conſequentiam, & paritatem; Diſparitas eſt, quia natura Divina eſt impræſcindibilis à ſingularitate, ſaltem implicita, ſiquidem in omni conceptu naturæ divinæ involvitur eſſentialiter ſingularitas: Deus enim eſſentialitèr eſt ſupremum omnium entium cui proindè eſſentialitèr repugnat habere ſocium, aliàs non eſſet ſupremum entium: & ideò quomodocunque à nobis concipiatur, repugnat ipſi communicari pluribus; At verò Angelus poteſt præſcindi ab omni prorsùs ſingularitate, quia ſingularitas Angeli non eſt de ejus primario conceptu, ſed de ſecundario tantùm: ſeù ut loquitur D. Thom. ſuprà relatus, non conſequitur Angelum ex parte naturæ ſpecificæ, ſed ex modo individuandi. Adde prætereà, quòd Deus, cum ſit actus puriſſimus, non poteſt habere rationem generis, nec ſpeciei, ut ſæpè repetit D. Thomas, nec proindè fieri univerſalis.

Inſtabis: Atqui ſingularitas non imbibitur in natura Divina, ut à nobis concipitur, ergò nulla ſolutio. Probatur ſubſumptum: Nàm multi dubitaverunt, utrùm eſſent plures Dii, vel

vel unicus; ergò ſignum eſt, quod unitas, & multitudo non includitur in natura Divina, ut à nobis concipitur.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem dico: idem prorſus eſſe dubitare, an ſint plures Dii, vel unicus; & dubitare ſit ne aliquis Deus, vel nullus. Qui enim plures Deos aſſerit, nullum Deum ponit; nam pluralitas Deorum nullitas Deorum eſt, ut optimè notat Athanaſius ora. cont. Idola; Deus enim eſſentialitèr ſignificat ſupremum mundi Monarcam: undè, ſicut qui plures in regno ſupremos Principes ponit, monarchiam deſtruit, ita qui plures in mundo Deos aſſerit, Deitatem tollit. Undè etiam Gentiles, qui plures Deos ponebant, ipſa veritate victi unicum ſupra omnes alios collocabant, qui omnium Pater & Dominus eſſet, ac proindè ſolus verè Deus: adeò unitas eſt de conceptu Dei etiam imperfectiſſimè cogniti. Hinc præclarè Tertullianus notat antiquos in ſuo Jove Deorum Patre teſtimonium Deo noſtro reddidiſſe.

Urgebis: Quare ergò D. Thomas 1. p. q. 13. art. 9 dicit, Deum ſecundum rationem eſſe aliquid communicabile multis?

Reſpondeo D. Th. ſolùm velle, quod Deus ſit aliquid communicabile multis ſecundùm rationem, non quantùm ad naturam ipſam, rectè & philoſophicè intellectum ſed ſolùm quantùm nomen & grammaticalitèr, vel ſaltem quantùm ad errorem Gentilium Licèt enim nomen Deus ſit commune, ideòque habeat plurale: attamen natura per illud nomen ſignificata eſſentialitèr eſt ſingularis; ita ut ſi velimus eam concipere communem, aut à ſingularitate ſaltem implicitè præciſam, eam totalitèr deſtruamus

ut

ut jam dictum eſt: At verò natura Angelica, v. g. primi Seraphim licèt concipiatur à nobis ſine ulla prorſus ſingularitate, ſed tantùm præciſè quatenus eſt prima natura ſpiritualis, non deſtruitur propterea, quia ſingularis non eſt quatenus eſt natura, ſed ex ſolo individuandi modo.

Objicies 2. Univerſale eſt unum communicabile multis: ſed natura angelica non eſt communicabilis multis; ergò non eſt univerſalis.

Reſpondeo diſtinguendo minorem; Natura angelica non eſt communicabilis multis ſecundùm rem, concedo; ſecundùm rationem, nego; licèt enim pro illo ſtatu, quem habet à parte rei, & ut alligata eſt uni individuo, in quo totalitèr exiſtit, non ſit communicabilis multis; attamen ſecundùm rationem, ſeu prout à nobis concipitur, eſt indifferens ex parte ſui ad unum, vel ad plura individua.

Inſtabis; Atqui nec ſecundùm rationem eſt communicabilis multis; ergò nulla ſolutio. Probatur antecedens; Natura Angelica etiam ſecundùm rationem non eſt communicabilis individuis impoſſibilibus; ſed illa plura ſunt impoſſibilia; ergò non poteſt illis communicari.

Reſpondeo negando ſubſumptum; ad probationem diſtinguo majorem. Natura Angelica non poteſt communicari individuis impoſſibilibus abſolutè, & ſecundùm rem, concedo; conditionatè, & ſecundùm modum concipiendi, nego; licèt enim non poſſumus dicere; Natura Gabrielis habet plura individua, quod eſt communicari pluribus abſolutè; attamen poſſumus dicere; Natura, quæ eſt in Gabriele, eo modo, quo à nobis concipitur abſtracta ab individuo, quantùm eſt de ſe, eſt indifferens ad plura, & ita

ita reſpicit Gabrielem, & plura alia reſpiceret, ſi darentur.

Urgebis; Ex hac ſolutione ſequitur, naturam Angelicam eſſe ſolùm conditionatè univerſalem; ergò nulla ſolutio. Probatur antecedens. Quia eo modo eſt univerſalis, quo eſt communicabilis; pluribus; atqui non eſt communicabilis pluribus, niſi conditionatè; ergo non eſt univerſalis, niſi conditionate.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem diſtinguo majorem: natura Angelica eo modo eſt univerſalis, quo eſt communicabilis, ex ſe, concedo: ex parte individuorum, nego. Et ad minorem: Natura Angelica non eſt communicabilis pluribus, niſi conditionatè, diſtinguo; ex parte ſui, ut defectus actualis communicationis oriatur ex ipſa natura, nego; ex parte individuorum, ita ut talis defectus oriatur ex ipſis individuis, quæ non ſunt poſſibilia, concedo, & nego conſequentiam. Explicatur ſolutio aperto exemplo. Quis enim neget Deum abſolutè eſſe infinitè participabilem, quamvis nulla creatura ipſum infinitè poſſit participare: quia ſcilicèt defectus, qui impedit infinitæ communicationi exercitium, non ſe tenet ex parte Dei, ſed ex parte creaturæ: ita paritèr dicimus naturam angelicam ab individuo abſtractam eſſe, quantùm eſt de ſe communicabilem pluribus; quia quod de facto communicari non poſſit, non oritur ex parte naturæ Angelicæ, ſed ex parte individuorum, ſeù ex modo individuandi.

Dices; Ex quocunque capite illa plura repugnent, natura Angelica nullo modo eſt univerſalis; ergò nulla ſolutio. Probatur antecedens. Nàm ex quocunque capite collatur terminus

uni-

Digitized by Google

univerſalitatis, tollitur univerſalitas: ſed illa multa ſunt terminus univerſalitatis; ergò ex quocunque capite repugnent, tollitur univerſalitas. Et confirmatur; quia nos idem argumentum urgebamus ſuprà contrà Scotum ad probandum, quod licèt per accidens natura eſſet diviſa à parte rei, non erat ampliùs una in multis; ergò etiam ex quocunque capite non poſſit communicari multis, non eſt univerſalis.

Reſpondeo negando ſubſumptum, Ad probationem diſtinguo minorem. Terminus univerſalitatis ſunt multa, abſoluta, & in re, nego, conditionata, & in ratione, concedo. Nàm univerſale ſecundùm rationem tantùm differt ab univerſali ſecundùm rem, & rationem: quòd iſtud reſpiciat plura actu, vel poſſibilitèr exiſtentia. univerſale autem ſecundùm rationem tantùm reſpicit ſolùm plura conditionata, & ex modo concipiendi ipſi non repugnantia; Seu, ut dicit Joannes à Sancto Thoma, univerſale ſecundùm rationem tantùm, debet ita reſpicere unum, ut quantùm eſt de ſe, ſit capax reſpiciendi multa, ſi darentur.

Ad confirmationem reſpondeo nos rectè proceſſiſſe contra Scotum; cum enim unitas ſit de intrinſeco conceptu univerſalis, ex quocunque capite tollatur unitas in natura, tollitur univerſalitas: At verò multitudo in re, & abſoluta non eſt de conſtitutivo univerſalis ſecundùm rationem: ſed ſolùm multitudo conditionata, & non repugnantèr connotata ex parte ipſis naturæ.

Objicies tertiò: Natura Angelica non poteſt etiam à nobis concipi ſub aliqua ratione ſibi repugnante, ſed communicari multis repugnat naturæ Angelicæ; ergò non poteſt concipi, ut communicabilis multis,

Reſ-

Reſpondeo jam datis ſolutionibus, diſtinguendo minorem; Communicari multis repugnat naturæ Angelicæ, ſecundùm rem, concedo: ſecundum rationem, nego; vel abſolutè, concedo, conditionatè, nego: vel etiam, repugnat communicari multis, defectu ſui, nego, defectu illorum multorum, concedo: ſolutiones patent ex dictis.

Inſtabis: Atqui etiam repugnat naturam Angelicam conditionate, ſecundùm rationem, & ex parte ſui communicari multis; ergò nulla ſolutio. Probatur antecedens: Ei, quod eſt eſſentialiter immultiplicabile, repugnat etiam ſecundùm rationem communicari multis; ſed natura Angelica eſt eſſentialiter immultiplicabilis: ergò repugnat ipſi communicari multis, etiam ſecundùm rationem, Major patet. Nam quod eſt de eſſentia ſemper rem ſequitur, & ſi ab ea removeretur, non eſſet præciſio, ſed deſtructio: Minor verò probatur. Quod eſſentialiter caret principio multiplicationis, eſt eſſentialitèr immultiplicabile: ſed natura Angelica eſſentialitèr caret principio multiplicationis; ergò eſt eſſentialitèr immultiplicabilis. Probatur minor: Ut enim dicitur in Metaphyſica, principium multiplicationis individualis eſt materia: ſed Angelus eſſentialitèr caret materia: ergò eſſentialitèr caret principio multiplicationis.

Reſpondeo negando antecedens: Ad probationem, nego minorem; ad cujus probationem, nego iterùm minorem ad probation. diſtinguo majorem; Materia eſt principium multiplicationis realis, & abſolutæ, concedo. Eſt principium multiplicationis conditionatæ, & ſecundum rationem ergo; Explicatur ſolutio; Prin-

Digitized by Google

cipium multiplicationis realis, & abſolutæ eſt materia, qua ſine dubio caret Angelus: & ideò non eſt multiplicabilis abſolute, & realitèr, ſed principium multiplicationis conditionatæ, & ſecundum rationem: eſt cognitio alicujus naturæ ad modum rerum materialium, & cum Præciſione à ſingularitate. Cum ergò Angelus poſſit concipi ad modum rerum materialium, & cum præciſione ab omni ſingularitate, mirum non eſt, ſi concipiatur etiam, in quantum eſt de ſe & ex modo intelligendi, communicabilis pluribus ac proindè ut univerſalis ſaltem ſecundum rationem.

Objicies 4. & ſimul urgebis contrà datam ſolutionem: Angelus non poteſt abſtrahi à ſingularitate: ergò nullo modo poteſt fieri univerſalis Probatur antecedens; Quod eſt eſſentialitèr ſingulare non poreſt abſtrahi à ſingularitate, ſed Angelus eſt eſſentialitèr ſingularis: ergò non poteſt abſtrahi à ſingularitate Probatur minor. Quod eſt eſſentialiter irreceptibile in materia, eſt eſſentialiter ſingulare: ſed natura Angeli eſt eſſentialiter irreceptibilis in materia (eſt enim Angelus forma ſubſiſtens ſine ullo materiæ & corporis conſortio, ut dicetur in Metaphyſica) ergò eſt eſſentialiter ſingularis. Probatur major: Nam irreceptibilitas in materia eſt cauſa ſingularitatis & individuationis, ut ſæpe docet D. Th. ergò quod eſt eſſentialiter irreceptibile in materia eſt eſſentialiter ſingularis.

Reſpondeo negando antecedens: Ad probationem, nego minorem; ad cujus probationem nego majorem. Ad ejus probationem, diſtinguo antecedens. Irreceptibilitas in materia eſt ſingularitatis cauſa, proxima, nego: remota & radicalis concedo. Ideſt, verum quidem eſt,

natu-

naturam Angelicam ex hoc, quod caret materia, eſſe conſequenter ita ſingularem ut realiter ſit immultiplicabilis; attamen ipſa irreceptibilitas in materia non eſt ipſa formalis ſingularitas: unde poſſumus concipere naturam Angelicam ut irreceptam in materia, & tamen nondum ſingularem ideò quæ ſingularitas non eſt niſi ad ſummum proprietas Angeli.

Reſpondeo 2. cum Joanne à S. Thoma, diſtinguendo idem antecedens: irreceptibilitas eſt cauſa ſingularitatis, irreceptibilitas præcisè ut conſtitutiva ſpeciei nego: irreceptibilitas ut individuativa, concedo: Nam irreceptibilitas Angeli duo habet munera, conſtituere ſpeciem, & naturam individuare; conſiderata ſecundum primum munus, non eſt cauſa ſingularitatis, ideòque poſſumus concipere naturam Angelicam ut irreceptibilem, & tamen nondum ſingularem: ſicut quamvis in via D. Thomæ materia ſit individuativa naturarum corporearum, poſſumus tamen conſiderare naturas corporeas ut materiales, & abſque eo, quod in illis conſideremus ſingularitatem, quia materia non ſolum illas individuat, ſed etiam pertinet ad earum ſpecificam conſtitutionem: ideoque poteſt conſiderari ſecundùm unum munus, alio non conſiderato.

Inſtabis: Quod opponitur proprietati Angeli, non poteſt attribui Angelo; ſed univerſalitas opponitur proprietati Angeli: ergò non poteſt attribui Angelo. Major conſtat nam quamvis poſſimus concipere rem præciſam à ſua proprietate, non poſſumus tamen aliquid proprietati repugnans de ræ affirmare: ut, v. g. poſſum quidem concipere ignem ſine calore, non tamen poſſum frigus de igne affirmare. Minor vero

M 2 prob.

prob. nàm ſingularitas eſt proprietas naturæ Angelicæ: ſed univerſalitas eſt oppoſita ſingularitati: ergò univerſalitas non poteſt attribui naturæ Angelicæ.

Reſpondeo, conceſſa majori, diſtinguendo minorem. Univerſalitas opponitur proprietati naturæ Angelicæ, univerſalitas tàm ſecundùm rem, quàm ſecundùm rationem, concedo: univerſalitas ſecundùm rationem tantùm, nego: Proprietas enim naturæ Angelicæ eſt, quod ſit ſingularis ſecundùm rem cui proindè ſolùm opponitur univerſalitas ſecundùm rem, ideſt eſſe de facto in multis à parte rei: hoc autem non impedit, quin ſecundùm rationem poſſit eſſe univerſalis: & declaratur aperto exemplo. Sic enim ſimplicitas, & ſumma indiſtinctio in re eſt proprietas & attributum Dei: & tamen diſtinctio, & diviſio ſecundùm rationem tribuitur à nobis ipſi Deo, dum ejus attributa per intellectum diſtinguimus: Sicut ergò ſimplicitas ſecundum rem compatitur diſtinctionem rationis in Deo; ita quoque in Angelo ſingularitas ſecundùm rem compatitur univerſalitatem, & communicabilitatem ſecundùm rationem.

Objicies ultimò: Multitudo illa, quæ ex modo concipiendi convenit naturæ Angelicæ, eſt merè fictitia: ergò non ſufficit ad univerſalitatem. Probatur antecedens: Quia nullum habet fundamentum in natura Angelica: ergò eſt mere fictitia. Probatur antecedens; natura enim Angelica eſt potius fundamentum ſingularitatis, quàm multitudinis.

Confirmatur; Natura enim habens unicam ſpeciem non poteſt etiam ex modo concipiendi, eſſe communis multis, & fieri generica; Ergo etiam ſpecies habens unicum individuum non

po-

poteſt concipi, ut communicabilis pluribus, nec fieri univerſalis.

Reſpondeo ad argumentum negando antecedens: Multitudo enim illa non eſt fictitia, ſed conditionata; Ad probationem nego antecedens; Ad cujus probationem, diſtinguo; natura Angelica eſt potiùs fundamentum ſingularitatis, quàm univerſalitatis, ſi concipiatur modo ſibi proprio, ſicuti cognoſcitur ab Angelis ipſis, concedo; tunc enim concipitur cum ſua ſingularitate & individuatione, & ſi concipiatur ad modum rerum corporearum, ſicuti à nobis cognoſcitur, nego; tunc enim ſicut concipitur ad modum naturæ corporeæ, ita quoque eaſdem fundat intentiones logicales, quas fundare conſueverunt ipſæ naturæ corporeæ, ſicuti ſi Deus conciperetur ut eſt in ſe, nullo modo diſtingueretur etiam per rationem à ſuis attributis; Sed quia cognoſcitur à nobis imperfectè & per analogiam ad creaturas, ideò concipitur cum diſtinctione.

Ad confirmationem, nego paritatem. Diſparitas eſt, quia nullum eſt fundamentum concipiendi naturam in unica ſpecie exiſtentem, ut communicabilem pluribus ſpeciebus; bene tamen naturam unico individuo, ut quantùm eſt de ſe communem pluribus; Quia hoc ipſo, quod natura ſpecifica abſtrahitur à ſua ſingularitate; quantùm eſt de ſe, eſt indifferens ad plura; At verò hoc ipſo, quod natura aliqua concipitur in unica ſpecie, vel ſine ulla ſpecie, non concipitur propterea capax plurium differentiarum, & ut communis pluribus ſpeciebus. Profundiorem adhuc rationem diſparitatis affert Joannes à Sancto Thoma; Quia genus communicatur differentiis, & ſpeciebus per mo-

modum potentiæ; ſpecies verò communicatur individuis per modum actus: Actus autem eſt de ſe communicabilis, ſuique diffuſivus; Potentia verò non eſt communicabilis niſi ratione actus. Unde natura potentialis, quæ concipitur ſine differentiis non concipitur ut communicabilis: quia ab ipſis emendicat communicabilitatem. At verò natura ſpecifica, hoc ipſo, quod non concipitur reſtricta per ſingularitatem, concipitur ut communicabilis

Dices; Non poſſumus concipere naturam Angelicam aliter, quàm ſit in ſe: ergò nec ad modum rerum corporearum. Probatur antecedens: Nam concipere rem alitèr quàm ſit in ſe, eſt errare.

Reſpondeo negando antecedens; Ad probationem diſtinguo: Concipere rem aliter, quàm ſit in ſe, eſt errare: ſi *alitèr* ſe teneat ex parte modi cognoſcendi, nego: ſi ſe teneat ex parte rei cognitæ, concedo. Solutio eſt D. Th. 1. p. q. 85. art. 1. ad 1. Explicatur ex ipſo Sancto Doctore: Intellectus eſſet quidem falſus, ſi intelligeret rem aliter eſſe in ſe, quàm ſit in ſe: v.g. ſi intelligeret Angelum in ſe ipſo eſſe corporeum, & realiter multiplicabilem At verò non eſt falſus, licet alius ſit modus rei in intelligendo, quàm ſit in eſſendo; ita ut v. gr. res intelligatur cum præciſione, vel cum abſtractione, vel cum diſtinctione; vel cum relatione prædicati, ſubjecti, univerſalis, &c. Quæ tamen omnia non competunt rei, ut eſt in ſe; ſed adveniunt ſecundùm quod eſt in ratione noſtra: ſic abſque falſitate diſtinguimus Deum à ſuis attributis hominem dividimus in genus, & differentiam; naturam præſcindimus à ſingularibus; Sic attribuimus Petro relationem ſubjecti, quam non habet

habet in ſe, &c. Ex quo patet, quod ſine falſitate poſſumus concipere rem alitèr quàm ſit in ſe, ex parte modi cognoſcendi, luculentius exemplum habetur in privationibus, & negationibus, de quibus ita loquimur, ſicut ſi eſſent vera entia: Dicimus enim tenebras occupare aerem, cœcitatem excludere potentiam viſivam, mortem eſſe terribiliſſimum omnium malorum; & tamen conſtat, mortem, cœcitatem, & tenebras nihil eſſe in ſe ipſis, quamvis illa concipiamus, & de iis diſputemus quaſi eſſent vera entia, quidni ergò à pari licebit concipere naturam Angelicam, quaſi eſſet natura corporea, ipſique attribuere univerſalitatem, ſicut conſuevimus attribuere naturis corporeis?

ARTICULUS SEPTIMUS.

De Proprio, & Accidente.

PAuca quæri ſolent de iſtis duobus univerſalibus; undè ſub uno titulo ea breviter explicanda ſuſcipimus. Proprium igitur quatuor modis ſumi ſolet. Primò pro eo, quod convenit ſoli, ſed non omni, ut ſoli homini competit eſſe Chiſtianum, eſſe Medicum, eſſe Philoſophum; Sed non omni homini iſta conveniunt. Secundò, pro eo, quod convenit omni, ſed non ſoli: ut eſſe bipedem convenit omni homini, ſed non ſoli. Tertiò, pro eo, quod convenit omni, & ſoli, ſed non ſemper: ut dormire, & vigilare convenit omni, & ſoli animanti, ſed non ſemper; Quartò demùm proprium dicitur,

quod convenit omni, ſoli, & ſemper, ut igni eſſe calidum in ſummo: homini eſſe riſibilem, &c. Hoc poſito.

Dico primò; Quartum prædicabile, ſeù proprium ſtrictè dictum eſt, quod convenit omni, ſoli, & ſemper. Undè tria alia magis pertinent ad accidens, quàm ad proprium. Ita communiter omnes.

Probatur primò concluſio authoritate ſimul, & ratione D. Thomæ opuſ. 48. Proprium enim eſt, quod cauſatur ex principiis eſſentialibus, & ad illa conſequitur; ſicut ergò res non poteſt ſpoliari ſua eſſentia, ita quoque non poteſt ſpoliari ſua proprietate; Et ſicut quælibet res habet ſpecialem eſſentiam ab omnibus aliis diſtinctam, ita quoque & proprietates ſibi ſoli convenientes ergò proprietas debet convenire omni, ſoli & ſoli & ſemper.

Dices: eſſe dormitivum, & vigilativum prædicatur de homine in quale neceſſariò, & tamen non prædicatur de illo ſolo; ergò ut aliquid ſit proprietas, non eſt neceſſarium, ut conveniat ſoli rei.

Reſpondeo eſſe dormitivum, & vigilativum non prædicari de homine reduplicative, ut homo eſt, ſed quatenus eſt animal; unde non ſunt proprietates hominis, ſed animalis, cui conveniunt omni, ſoli, & ſemper. Species enim ſupremæ, & ſubalternæ habent ſuas proprietates, ſicuti & ſpecies infimæ: ut proprietates corporis ſunt tres dimenſiones in longum, latum, & profundum; Proprietates viventis ſunt; movere ſe ipſum ab intrinſeco, nutrire ſe, augere ſe, & generare ſibi ſimile; Proprietates animalis ſunt eſſe dormitivum, vigilativum, [illegible]tivum, viſivum, auditivum, &c. ſi-

cut

Digitized by Google

enim autem ſpecies ſuperiores includuntur in infimis, ut vivens in animali, animal in homine: ita quoque proprietates ſpecierum ſuperiorum conveniunt ſpeciebus infimis; ſicut patet in homine, cui conveniunt proprietates corporis, proprietates viventis, proprietates animalis: & proprietates hominis.

Obſervandum eſt autem duplicem diſtingui proprietatem, aliam phyſicam & realem, aliam logicam & attributalem. Proprietas phyſica, & realis eſt accidens reale conſequens eſſentiam, ut calor ſummus conſequitur ignem, ſenſus conſequitur animal, riſibilitas conſequitur hominem. Proprietas Logicæ, ſeu attributalis eſt quædam notio per rationem ſolùm diſtincta ab eſſentia, & ipſam conſequens; Sic infinitas dicitur proprietas eſſentiæ Divinæ; mortalitas dicitur proprietas viventis; non habere contraria dicitur proprietas ſubſtantiæ, &c. non quod iſta ſint aliquid diſtinctum à rebus, quarum dicuntur proprietates: ſed quia ſunt quædam notiones ſecundariæ, quas intellectus noſter diſtinguit ab eſſentia, & ipſi tribuit, veluti appendices ipſius eſſentiæ.

Quæres: per quid Proprium conſtituatur in ratione univerſalis?

Reſpondeo conſtitui per reſpectum ad inferiora ſpeciei, v. gr. riſibile eſt univerſale reſpectu individuorum ſpeciei humanæ, Petri, Pauli, Joannis &c. Ratio eſt, quia de illis prædicatur in quale neceſſariò, tanquam de ſuis inferioribus.

Quantùm ſpectat ad accidens, aliud dicitur phyſicum, & aliud logicum: accidens phyſicum eſt ens in alio ſubſiſtens: ut v. g. pulchritudo, pallor, rubor, &c. ſunt accidentia phy-

ſica vultus, in quo ſubſiſtunt tanquam in ſuo ſubjecto. De aliis accidentibus phyſicis agemus in prædicamentis. Accidens verò logicum paulò latiùs ſumitur pro omni eo, quod non eſt cum eſſentia neceſſariò conjunctum. Sic etiam privationes dicuntur accidentia logica, ut cœcitas dicitur accidens oculi, tenebrę dicuntur accidentia aeris, &c. Ipſæ etiam denominationes extrinſecæ dicuntur accidentia logica; ut v. gr. videri, & non videri reſpectu patientis: ſciri, & neſciri reſpectu objecti, dicuntur accidentia logica: Et generaliter omne, quod non eſt cum eſſentia neceſſariò conjunctum, dicitur accidens logicum. His poſitis

Dico ſecundò, Accidens logicum recte definitur. Illud quod poteſt, adeſſe, & abeſſe ſalva rei eſſentia. Intellige de abſentia, vel reali, ut pallor, & rubor poſſunt abeſſe realiter à vultu: vel de abſentia logicali, & ſecundùm rationem, ut nigredo, vel albedo poſſunt abeſſe ab Æthiope, & Cygno poſſumus enim per intellectum removere nigredinem ab Æthiope, & albedinem è Cygno, ſine utriuſque eſſentię prę-judicio: Ita communiter omnes.

Probatur facile. Nàm accidens eſt unum prædicabile de multis in quale contingenter: Sed illud, quod poteſt adeſſe, & abeſſe ſalva rei eſſentia, prædicatur de illa in quale contingenter: ergò accidens eſt, quod poteſt adeſſe, & abeſſe ſalva rei eſſentia. Probatur minor. Contingens enim eſt, quod poteſt eſſe & non eſſe, ergò illud prædicatur de eſſentia contingenter, quod poteſt ab illa abeſſe, & illi adeſſe ſine ejus deſtructione.

Objicies: Albedo non poteſt negari de Cygno nec nigredo de Æthiope; ergò accidens non

poteſt

poteſt adeſſe & abeſſe à ſubjecto Probatur antecedens. Nam hæc propoſitio eſt falſa: Cygnus non eſt albus; Æthiops non eſt niger.

Reſpondeo, diſtinguendo antecedens: Non poteſt negari abſolute, concedo; non poteſt negari ſine deſtructione eſſentiæ, nego. Quamvis enim iſta propoſitio, Æthiops non eſt niger, ſit falſa; attamen iſta eſt vera; Æthiops remota omni nigredine remanet ſemper homo: nam nigredo in Æthiope eſt ſolùm aliquid conſequens ad complexionem ejus, & ad tractum, in quo habitat, Unde ſi variatur complexio, & habitatio, variatur iſte color, non ſolùm in hominibus ſed etiam in animalibus; Nam Æthiopum familię tranſlatæ ad temperatiores regiones paulatim albeſcunt, ſicuti & animalia mutato tractu, vel vivendi conſuetudine, dimutant colores: ſic lepores inter nives Alpinas albeſcunt, & palumbes, coniculi, feles, & alia animalia, dum cicurantur, nativos colores exuunt: Ex quo patet, ejuſmodi colores poſſe abeſſe etiam ſalva rei eſſentia.

Inſtabis; Exiſtentia, & mors ſunt accidentia: ſed exiſtentia non poteſt abeſſe ſalva rei eſſentia, nec mors adeſſe ſine eſſentiæ deſtructione: ergo falſum eſt, accidens poſſe adeſſe, & abeſſe ſine ſubjecti corruptione.

Reſpondeo tranſeat major (non enim videtur mors eſſe accidens, ſed potiùs corruptio ipſius rei) & diſtinguo minorem; Non poſſunt adeſſe, & abeſſe ſalva rei eſſentia in eſſe phyſico, concedo; in eſſe metaphyſico nego: ſeù, quod idem eſt, ſalva rei eſſentia, quantùm ad actualitatem exiſtendi, concedo: quantùm ad veritatem prædicatorum eſſentialium, nego: ſive enim homines moriantur, ſive vivant, ſemper

verum eſt, hominem eſſe animal rationale: ac proinde mori, vel exiſtere eſt merum accidens reſpectu eſſentiæ humanæ.

ARTICULUS OCTAVUS.

Utrùm univerſale in communi ſit genus ad quinque præfata univerſalia?

DIfficultatem hanc hucùſque diſtulimus propter importunitatem quarumdam objectionum, quæ vix intelligi poſſunt, niſi teneatur quid ſit genus, & quid ſpecies. Undè ut breviter reſolvatur.

Dico: Univerſale in communi eſt genus ad quinque univerſalia. Ita communitèr omnes, paucis exceptis.

Probatur concluſio: Genus eſt quod prædicatur de multis ſpecie differentibus in quid incompletè; ſed univerſale in communi prædicatur de quinque particularibus, tanquàm de ſpecie differentibus in quid incompletè; ergò eſt genus ad illa. Probatur minor: Prædicatur enim per modum termini quidditativi exprimentis in quo iſta quinque univerſalia eſſentialitèr conveniant: ſiquidem in hoc conveniunt, quod ſint univerſalia ſeù unum aptum ineſſe multis.

Objicies 1. Genus debet prædicari univocè: ſed univerſale non prædicatur univocè reſpectu quinque particulariũ; ergò non eſt genus ad illa. Probatur minor: univerſale eſt unum in multis: ſed eſſe unum in multis non convenit univoce quinque univerſalibus; ergò univerſale non convenit univoce, &c. Probatur minor: Nàm eſſe in multis eſſentialitèr, & eſſe in multis accidentalitèr, non eſt eſſe in multis univocè: ſed genus, ſpe-

ſpecies, & differentia ſunt in multis eſſentialiter; accidens verò eſt ſolùm in multis accidentaliter; ergò eſſe in multis non convenit univocè quinque univerſalibus.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem, nego minorem: ad ejus probationem; diſtinguo; eſſe in multis eſſentialiter, & eſſe in multis accidentaliter non eſt eſſe in multis univoce, quantùm ad ipſam entitatem quę eſt in multis, concedo; quantùm ad ipſam intentionem univerſalitatis, negò; ideſt, illud quod reſpicit multa; ut eorum eſſentia, & illud, quod reſpicit multa, ut quod adventitium non conveniunt univocè, quantùm ad ipſam entitatem attamen poſſunt convenire quantùm ad ipſam univerſalitatem. Univerſalitas enim exigit præciſe, ut aliquid reſpiciat multa, tanquam ſuperiùs ſua inferiora; Patet autem, quod tam accidens, quàm genus, vel differentia reſpiciunt multa, tanquam aliquid ſuperius ſua inferiora: Unde univerſalitas dicitur univoce de accidente, & de aliis univerſalib. ſicuti eſſe prædicatum convenit univoce Deo & creaturis: ſubſtantiæ, & accidenti; dum enim dico. Pater Eternus eſt Deus, homo eſt juſtus, homo eſt animal: ly, *Deus juſtus*, *animal*, conveniunt univoce in ratione prædicati; quamvis quantùm ad entitatem ſint maxime diverſa, & nullo modo univoce.

Objicies ſecundò: Si univerſale eſſet genus ad quinque univerſalia, ſequeretur genus eſſe ſpeciem, quia poneretur ſub univerſali in communi, tanquam ſpecies ſub ſuo genere: ſequeretur etiam ſpeciem eſſe genus: nàm univerſale eſſet quædam ſpecies genereitatis, & alia ejuſmodi abſurda: ergò, &c.

Reſpondeo cum diſtinctione, ſequeretur genus

nus eſſe ſpeciem ſub eodem reſpectu; nego, ſub diverſo reſpectu, concedo; Nam genus reſpectu univerſalis in communi eſt quædam ſpecies univerſalis: reſpectu verò propriarum ſpecierum eſt genus; Neque mirum eſt, quod iſta entia rationis reciprocè ſeſe denominent, & includant: ita ut quod uno modo eſt genus, alio modo ſit ſpecies, vel è contrà. Nam etiam prædicatum poteſt eſſe ſubjectum, & ſubjectum prædicatum: definitio poteſt eſſe definitum: demonſtratio poteſt ſe ipſam demonſtrare, & ſic de aliis entibus rationis.

Inſtabis; ſaltem ſequeretur ſpeciem ut ſubjicibilem eſſe univerſalem: nam ſpecies, inquantum ſubjicitur univerſali in communi, eſt aliquid univerſale.

Reſpondeo primò cum diſtinctione: ſequeretur ſpeciem eſſe univerſalem, quatenus ſubjicibilem univerſali in communi, concedo, quatenus ſubjicibilem naturæ ſolùm habenti univerſalitatem, nego. Dum enim ſuprà dicebamus, ſpeciem, ut ſubjicibilem non eſſe univerſalem, loquebamur de ſpecie ut ſubjicibili, non quidem ipſi univerſalitati in communi, ſed alicui ſuperiori naturæ habenti univerſalitatem.

Reſpondeo etiam ſecundò diſtinguendo eamdem ſequelam: ſequeretur ſpeciem, ut ſubjicibilem eſſe univerſalem ſi ſpecies ſumatur primò intentionaliter pro ipſa natura ſpecifica nego: Si ſpecies ſumatur ſecundò intentionaliter pro ipſa univerſalitate natura ſpecificæ, concedo; licet enim natura ſpecifica, v. g. humana, non ſit univerſalis, quatenus ſubjicitur ſuo generi, attamen ipſa univerſalitas naturæ ſpecificæ ſemper eſt univerſalis, ſaltem ut quo,

quan-

Digitized by Google

quantumvis ſubjiciatur univerſalitati in communi.

QVÆSTIO TERTIA.

De Proprietatibus Univerſalium.

DUplex aſſignari ſolet proprietas univerſalium, perpetuitas ſcilicet & prædicabilitas. Ex hoc enim, quod univerſale ſit in multis, ſequitur ipſum eſſe prædicabile de multis: nam prædicari ſequitur ad eſſe: & ex hoc quod natura univerſalis ſit præciſa à ſingularibus, ſequitur eam abſtrahere ab exiſtentia, quæ non eſt niſi ſingularium; ac proinde abſtrahere ab omni tempore, quod eſt menſura exiſtentiæ: Et ſic eſſe quodammodo perpetuam; ideſt, ad nullum tempus alligatam: De utraque iſta proprietate breviter agemus duobus articulis.

ARTICULUS PRIMUS.

An, & quomodo Univerſalia ſint perpetua.

DIvus Thomas in 1. diſt. 33. art. 1. notat ly, *eſſe*, tripliciter ſumi. Primò ſumitur

quod convenit omni, ſoli, & ſemper, ut igni eſſe calidum in ſummo: homini eſſe riſibilem, &c. Hoc poſito.

Dico primò; Quartum prædicabile, ſeù proprium ſtrictè dictum eſt, quod convenit omni, ſoli, & ſemper. Undè tria alia magis pertinent ad accidens, quàm ad proprium. Ita communiter omnes.

Probatur primò concluſio authoritate ſimul, & ratione D. Thomæ opuſ. 48. Proprium enim eſt, quod cauſatur ex principiis eſſentialibus, & ad illa conſequitur; ſicut ergò res non poteſt ſpoliari ſua eſſentia, ita quoque non poteſt ſpoliari ſua proprietate; Et ſicut quælibet res habet ſpecialem eſſentiam ab omnibus aliis diſtinctam, ita quoque & proprietates ſibi ſoli convenientes ergò proprietas debet convenire omni, ſoli & ſoli & ſemper.

Dices: eſſe dormitivum, & vigilativum prædicatur de homine in quale neceſſariò, & tamen non prædicatur de illo ſolo; ergò ut aliquid ſit proprietas, non eſt neceſſarium, ut conveniat ſoli rei.

Reſpondeo eſſe dormitivum, & vigilativum non prædicari de homine reduplicative, ut homo eſt, ſed quatenus eſt animal; unde non ſunt proprietates hominis, ſed animalis, cui conveniunt omni, ſoli, & ſemper. Species enim ſupremæ, & ſubalternæ habent ſuas proprietates, ſicuti & ſpecies infimæ: ut proprietates corporis ſunt tres dimenſiones in longum, latum, & profundum; Proprietates viventis ſunt; movere ſe ipſum ab intrinſeco, nutrire ſe, augere ſe, & generare ſibi ſimile; Proprietates animalis ſunt eſſe dormitivum, vigilativum, loco motivum, viſivum, auditivum, &c. ſi-

cut

cut autem ſpecies ſuperiores includuntur in infimis, ut vivens in animali, animal in homine: ita quoque proprietates ſpecierum ſuperiorum conveniunt ſpeciebus infimis; ſicut patet in homine, cui conveniunt proprietates corporis, proprietates viventis, proprietates animalis: & proprietates hominis.

Obſervandum eſt autem duplicem diſtingui proprietatem, aliam phyſicam & realem, aliam logicam & attributalem. Proprietas phyſica, & realis eſt accidens reale conſequens eſſentiam, ut calor ſummus conſequitur ignem, ſenſus conſequitur animal, riſibilitas conſequitur hominem. Proprietas Logicæ, ſeu attributalis eſt quædam notio per rationem ſolùm diſtincta ab eſſentia, & ipſam conſequens; Sic infinitas dicitur proprietas eſſentiæ Divinæ; mortalitas dicitur proprietas viventis; non habere contraria dicitur proprietas ſubſtantiæ, &c. non quod iſta ſint aliquid diſtinctum à rebus, quarum dicuntur proprietates: ſed quia ſunt quædam notiones ſecundariæ, quas intellectus noſter diſtinguit ab eſſentia, & ipſi tribuit, veluti appendices ipſius eſſentiæ.

Quæres: per quid Proprium conſtituatur in ratione univerſalis?

Reſpondeo conſtitui per reſpectum ad inferiora ſpeciei, v. gr. riſibile eſt univerſale reſpectu individuorum ſpeciei humanæ, Petri, Pauli, Joannis &c. Ratio eſt, quia de illis prædicatur in quale neceſſariò, tanquam de ſuis inferioribus.

Quantùm ſpectat ad accidens, aliud dicitur phyſicum, & aliud logicum: accidens phyſicum eſt ens in alio ſubſiſtens: ut v. g. pulchritudo, pallor, rubor, &c. ſunt accidentia phyſi-

Digitized by Google

ſica vultus, in quo ſubſiſtunt tanquam in ſuo ſubjecto. De aliis accidentibus phyſicis agemus in prædicamentis. Accidens verò logicum paulò latiùs ſumitur pro omni eo, quod non eſt cum eſſentia neceſſariò conjunctum. Sic etiam privationes dicuntur accidentia logica, ut cœcitas dicitur accidens oculi, tenebrę dicuntur accidentia aeris, &c. Ipſæ etiam denominationes extrinſecæ dicuntur accidentia logica; ut v. gr. videri, & non videri reſpectu patientis: ſciri, & neſciri reſpectu objecti, dicuntur accidentia logica: Et generaliter omne, quod non eſt cum eſſentia neceſſariò conjunctum, dicitur accidens logicum. His poſitis

Dico ſecundò, Accidens logicum rectè definitur. Illud quod poteſt, adeſſe, & abeſſe ſalva rei eſſentia. Intellige de abſentia, vel reali, ut pallor, & rubor poſſunt abeſſe realiter à vultu: vel de abſentia logicali, & ſecundùm rationem, ut nigredo, vel albedo poſſunt abeſſe ab Æthiope, & Cygno poſſumus enim per intellectum removere nigredinem ab Æthiope, & albedinem è Cygno, ſine utriuſque eſſentię prę-judicio: Ita communiter omnes.

Probatur facile. Nàm accidens eſt unum prædicabile de multis in quale contingenter: Sed illud, quod poteſt adeſſe, & abeſſe ſalva rei eſſentia, prædicatur de illa in quale contingenter: ergò accidens eſt, quod poteſt adeſſe, & abeſſe ſalva rei eſſentia. Probatur minor. Contingens enim eſt, quod poteſt eſſe & non eſſe, ergò illud prædicatur de eſſentia contingenter, quod poteſt ab illa abeſſe, & illi adeſſe ſine ejus deſtructione.

Objicies: Albedo non poteſt negari de Cygno nec nigredo de Æthiope; ergò accidens non

poteſt

poteſt adeſſe & abeſſe à ſubjecto Probatur antecedens. Nam hæc propoſitio eſt falſa: Cygnus non eſt albus; Æthiops non eſt niger.

Reſpondeo, diſtinguendo antecedens: Non poteſt negari abſolute, concedo; non poteſt negari ſine deſtructione eſſentiæ, nego. Quamvis enim iſta propoſitio, Æthiops non eſt niger, ſit falſa; attamen iſta eſt vera; Æthiops remota omni nigredine remanet ſemper homo: nam nigredo in Æthiope eſt ſolùm aliquid conſequens ad complexionem ejus, & ad tractum, in quo habitat, Unde ſi variatur complexio, & habitatio, variatur iſte color, non ſolùm in hominibus ſed etiam in animalibus; Nam Æthiopum familię tranſlatæ ad temperatiores regiones paulatim albeſcunt, ſicuti & animalia mutato tractu, vel vivendi conſuetudine, dimutant colores: ſic lepores inter nives Alpinas albeſcunt, & palumbes, coniculi, feles, & alia animalia, dum cicurantur, nativos colores exuunt: Ex quo patet, ejuſmodi colores poſſe abeſſe etiam ſalva rei eſſentia.

Inſtabis; Exiſtentia, & mors ſunt accidentia: ſed exiſtentia non poteſt abeſſe ſalva rei eſſentia, nec mors adeſſe ſine eſſentiæ deſtructione: ergo falſum eſt, accidens poſſe adeſſe, & abeſſe ſine ſubjecti corruptione.

Reſpondeo tranſeat major (non enim videtur mors eſſe accidens, ſed potiùs corruptio ipſius rei) & diſtinguo minorem; Non poſſunt adeſſe, & abeſſe ſalva rei eſſentia in eſſe phyſico, concedo; in eſſe metaphyſico nego: ſeù, quod idem eſt, ſalva rei eſſentia, quantùm ad actualitatem exiſtendi, concedo: quantùm ad veritatem prædicatorum eſſentialium, nego: ſive enim homines moriantur, ſive vivant, ſemper

M 6 verum

verum eſt, hominem eſſe animal rationale: ac proinde mori, vel exiſtere eſt merum accidens reſpectu eſſentiæ humanæ.

ARTICULUS OCTAVUS.

Utrùm univerſale in communi ſit genus ad quinque præfata univerſalia?

DIfficultatem hanc hucùſque diſtulimus propter importunitatem quarumdam objectionum, quæ vix intelligi poſſunt, niſi teneatur quid ſit genus, & quid ſpecies. Undè ut breviter reſolvatur.

Dico: Univerſale in communi eſt genus ad quinque univerſalia. Ita communitèr omnes, paucis exceptis.

Probatur concluſio: Genus eſt quod prædicatur de multis ſpecie differentibus in quid incompletè; ſed univerſale in communi prædicatur de quinque particularibus, tanquàm de ſpecie differentibus in quid incompletè; ergò eſt genus ad illa. Probatur minor: Prædicatur enim per modum termini quidditativi exprimentis in quo iſta quinque univerſalia eſſentialitèr conveniant: ſiquidem in hoc conveniunt, quod ſint univerſalia ſeù unum aptum ineſſe multis.

Objicies 1. Genus debet prædicari univocè: ſed univerſale non prædicatur univocè reſpectu quinque particulariū; ergò non eſt genus ad illa. Probatur minor: univerſale eſt unum in multis: ſed eſſe unum in multis non convenit univoce quinque univerſalibus; ergò univerſale non convenit univoce, &c. Probatur minor: Nàm eſſe in multis eſſentialitèr, & eſſe in multis accidentalitèr, non eſt eſſe in multis univocè: ſed genus, ſpe-

ſpecies, & differentia ſunt in multis eſſentialiter; accidens verò eſt ſolùm in multis accidentaliter; ergò eſſe in multis non convenit univocè quinque universalibus.

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem, nego minorem: ad ejus probationem, diſtinguo; eſſe in multis eſſentialiter, & eſſe in multis accidentaliter non eſt eſſe in multis univoce, quantùm ad ipſam entitatem quę eſt in multis, concedo; quantùm ad ipſam intentionem univerſalitatis, negò; ideſt, illud quod reſpicit multa; ut eorum eſſentia, & illud, quod reſpicit multa, ut quod adventitium non conveniunt univocè, quantùm ad ipſam entitatem attamen poſſunt convenire quantùm ad ipſam univerſalitatem. Univerſalitas enim exigit præciſe, ut aliquid reſpiciat multa, tanquam ſuperiùs ſua inferiora; Patet autem, quod tam accidens, quàm genus, vel differentia reſpiciunt multa, tanquam aliquid ſuperius ſua inferiora: Unde univerſalitas dicitur univoce de accidente, & de aliis univerſalib. ſicuti eſſe prædicatum convenit univoce Deo & creaturis: ſubſtantiæ, & accidenti; dum enim dico. Pater Eternus eſt Deus, homo eſt juſtus, homo eſt animal: ly, *Deus juſtus*, *animal*, conveniunt univoce in ratione prædicati; quamvis quantùm ad entitatem ſint maxime diverſa, & nullo modo univoce.

Objicies ſecundò: Si univerſale eſſet genus ad quinque univerſalia, ſequeretur genus eſſe ſpeciem, quia poneretur ſub univerſali in communi, tanquam ſpecies ſub ſuo genere: ſequeretur etiam ſpeciem eſſe genus: nàm univerſale eſſet quædam ſpecies genereitatis, & alia ejuſmodi abſurda: ergò, &c.

Reſpondeo cum diſtinctione, ſequeretur genus

nus eſſe ſpeciem ſub eodem reſpectu; nego, ſub diverſo reſpectu, concedo; Nam genus reſpectu univerſalis in communi eſt quædam ſpecies univerſalis: reſpectu verò propriarum ſpecierum eſt genus; Neque mirum eſt, quod iſta entia rationis reciprocè ſeſe denominent, & includant: ita ut quod uno modo eſt genus, alio modo ſit ſpecies, vel è contrà. Nam etiam prædicatum poteſt eſſe ſubjectum, & ſubjectum prædicatum: definitio poteſt eſſe definitum: demonſtratio poteſt ſe ipſam demonſtrare, & ſic de aliis entibus rationis.

Inſtabis; ſaltem ſequeretur ſpeciem ut ſubjicibilem eſſe univerſalem: nam ſpecies, inquantùm ſubjicitur univerſali in communi, eſt aliquid univerſale.

Reſpondeo primò cum diſtinctione: ſequeretur ſpeciem eſſe univerſalem, quatenus ſubjicibilem univerſali in communi, concedo, quatenus ſubjicibilem naturæ ſolùm habenti univerſalitatem, nego. Dum enim ſuprà dicebamus, ſpeciem, ut ſubjicibilem non eſſe univerſalem, loquebamur de ſpecie ut ſubjicibili, non quidem ipſi univerſalitati in communi, ſed alicui ſuperiori naturæ habenti univerſalitatem.

Reſpondeo etiam ſecundò diſtinguendo eamdem ſequelam: ſequeretur ſpeciem, ut ſubjicibilem eſſe univerſalem ſi ſpecies ſumatur primò intentionaliter pro ipſa natura ſpecifica nego: Si ſpecies ſumatur ſecundò intentionaliter pro ipſa univerſalitate naturæ ſpecificæ, concedo; licet enim natura ſpecifica, v. g. humana, non ſit univerſalis, quatenus ſubjicitur ſuo generi, attamen ipſa univerſalitas naturæ ſpecificæ ſemper eſt univerſalis, ſaltem ut quo, quan-

quantumvis ſubjiciatur univerſalitati in communi.

QVÆSTIO TERTIA.

De Proprietatibus Univerſalium.

DUplex aſſignari ſolet proprietas univerſalium, perpetuitas ſcilicet & prædicabilitas. Ex hoc enim, quod univerſale ſit in multis, ſequitur ipſum eſſe prædicabile de multis: nam prædicari ſequitur ad eſſe: & ex hoc quod natura univerſalis ſit præciſa à ſingularibus, ſequitur eam abſtrahere ab exiſtentia, quæ non eſt niſi ſingularium; ac proinde abſtrahere ab omni tempore, quod eſt menſura exiſtentiæ: Et ſic eſſe quodammodo perpetuam; ideſt, ad nullum tempus alligatam: De utraque iſta proprietate breviter agemus duobus articulis.

ARTICULUS PRIMUS.

An, & quomodo Univerſalia ſint perpetua.

DIvus Thomas in 1. diſt. 33. art. 1. notat ly, *eſſe*, tripliciter ſumi. Primò ſumitur

pro exiſtentia; ſicut dicimus, quod vivere viventibus eſt eſſe, ideſt exiſtere; Et quod ſingularia modò non ſunt: ideſt modo non exiſtunt. Secundò *eſſe*, ſumitur pro ipſa rei quidditate, & eſſentia: hoc modo Ariſtoteles dicit quod definitio explicat eſſe rei, ideſt, eſſentiam ipſius. Tertiò, *eſſe*, ſumitur pro identificatione & exprimitur per verbum *eſt*: Ut dum dicimus, bis tria ſunt ſex homo eſt animal rationale, &c. Hoc poſito.

Quæritur, utrùm naturæ univerſales ſint ab æterno tribus iſtis modis: primò quantùm ad exiſtentiam utrum ſcilicet ſemper exiſtant. Secundo quantùm ad eſſentiam, an ſcilicet earum eſſentia ſit æterna: Tertio, quantùm ad identificationem prædicatorum eſſentialium, an ſcilicèt propoſitiones de illis formatæ ſint æternę veritatis.

Dico primo; naturæ univerſales non exiſtunt ab æterno. Concluſio eſt de fide, qua tenemus quidquid exiſtit extrà Deum, in tempore incępiſſe.

Probatur: nàm univerſalia exiſtunt in ſingularibus, v. g. homo, in Petro, & Paulo: ſed ſingularia non ſunt æterna: ergò nec ipſæ naturæ univerſales exiſtunt ab æterno: Major patet ex dictis q. 1. a. 1. Minor verò eſt certa de fide, & probabitur in Phyſica contra Occellum & alios antiquos Infideles, qui ponebant mundum ab æterno.

Dico ſecundò. Eſſentia univerſalium extrà Deum non eſt poſitivè perpetua; ſed ſolùm negativè. Concluſio ſupponit, quid ſit eſſe perpetuum negativè, & perpetuum poſitivè Illud dicitur poſitivè perpetuum & æternum, quod ſe extendit ad omnia tempora & ad omnes duratio-

rationes; Sic Deus dicitur perpetuus poſitivè, quia ambit omnes durationum differentias. Illud dicitur negativè perpetuum & æternum, quod abſtrahit ab omni tempore. Sic veritates ſcientiarum dicuntut perpetuæ & æternæ, quia abſtrahunt ab omni differentia temporis: v. gr. iſta veritas: Juſtitia eſt virtus, dicitur veritas æterna; quia non enuntiat virtutem de Juſtitia pro aliqua temporis differentia, ſed abſtrahendo ab omni tempore, & ab omni juſtitia particulari, quæ eſt, vel fuit, vel erit; ita explicat. D. Thom. 1. p. quæſt. 16. art. 7. ad 2. Hoc prænotato.

Probatur prima pars concluſionis. Nàm naturæ univerſales (v. g. natura humana) nullum habent eſſe poſitivum, quo ſe extendant ad omnia tempora; ergò non ſunt poſitivè æternæ: Probatur antecedens, vel enim illud eſſe poſitivum eſſet productum, vel improductum; Non poteſt eſſe improductum, quia quidquid eſt extrà Deum à Deo productum eſt: ſi autem ſit productum à Deo incepit; nam productio rerum, ut docet Fides, incepit in tempore.

Dices: Quidditas, ſeu eſſentia creaturæ cognita eſt ab æterno ab ipſo Deo, ergò habuit eſſe cognitum ab æterno.

Reſpondeo, quod eſſe cognitum eſt tantùm denominatio extrinſeca nihil ponens in re: undè ex hoc, quod Deus cognoverit omnia ab æterno; non ſequitur illa fuiſſe extrà Deum, ſed ſolùm idealiter in Deo, ut ait D. Th. quæſt. 3. de pot. art. 5. *non ſunt aliud niſi creatrix eſſentia*: quæ eſt omnium naturarum idea, & primarium exemplar.

Probatur verò ſecunda pars: tùm authoritate

D. Tho

D. Thomæ, qui 1. p. qu. 16. art. 7. ad 2. *Univerſale*, inquit, *dicitur eſſe perpetuum, quia abſtrahit ab omni tempore*: tùm etiam ratione. Nam illud dicitur perpetuum negativè, quod ex ſe non eſt determinatum ad tempus, ſed abſtrahit in ſuo conceptu ab omni tempore: ſed eſſentiæ univerſales in ſuo conceptu abſtrahunt ab omni tempore; ergò ſunt perpetuæ negativè. Probatur minor: Nam tempus non eſt de eſſentia rei; ergò eſſentiæ rerum abſtrahunt à tempore, v. g. dum concipio naturam humanam in univerſali, eam abſtraho ab omni differentia temporis, quia tempus non eſt de eſſentia hominis.

Confirmatur: ſicut enim ens conſiſtit in unione eſſentiæ cum exiſtentia; ita quoque eſſentia conſiſtit in habitudine prædicatorum eſſentialium, ſeu in unione eorundem prædicatorum cum ſubjecto: v. g. eſſentia hominis conſiſtit in eo, quod ſit animal rationale. Quamvis autem prima unio ſcilicet eſſentia cum exiſtentia, dependeat à tempore; attamen ſecunda unio animalis rationalis cum homine, non dependet à tempore; ſemper enim homo eſt animal rationale, & animal ratione eſt homo; ergò talis eſſentia eſt æterna negative. Quod declarari poteſt adhuc ampliùs. Nam dupliciter aliquid poteſt identificari cum ſubjecto, v. gr. cum homine: Primò per modum prædicati quidditativi, & eſſentialis; ſicut v. g. animal & rationale. Secundò per modum prædicati adventitii, ut Medicus, Muſicus, Philoſophus poſſunt quidem identificari cum homine, non tamen per modum quidditatis ipſius hominis, ſed ſolùm per modum alicujus adventitii: unde iſta identificatio dependet à tempore, & ideò non dicitur æterna, non enim ab æterno homo, & Medicus

ſunt

ſunt idem; ſed ſolum pro aliqua temporis differentia; poſtquàm ſcilicet homo didicerit medicinam. At verò prima identificatio, ſcilicet animalis rationalis cum homine, non dependet à tempore, aut ab aliqua actione; ſed ſemper ex ſe ipſis animal & rationale ſunt idem cum homine, non quidem ita ut animal rationale & homo fuerint ab æterno aliquid poſitivum actualiter extrà Deum, ſed quia ab æterno fuit negatio diverſitatis inter illa duo, imò quædam identitas aptitudinalis ac objectiva, & habitudo immobilis, per quam unum exigit identificari cum alio, non poteſt concipi diverſum ab ipſo.

Dico tertiò: propoſitiones in materia naturali, & univerſali ſunt æternæ veritatis. Ita communitèr omnes.

Probatur concluſio; Nam veritas propoſitionis fundatur in identitate prædicati cum ſubjecto; ſed in materia eſſentiali, & univerſali talis identitas eſt æterna; ergò propoſitiones in tali materia ſunt æternæ veritatis. Probatur minor tùm authoritate D. Auguſtini, qui dicit, quod licèt Mundus non eſſet, tamen ſemper verum eſſet bis tria eſſe ſex, & hominem eſſe animal rationale: tùm ratione; Nàm ab æterno exigunt talia prædicata identificari cum ſuis ſubjectis; ergò etſi ab æterno identificarentur formando de illis propoſitiones, tales propoſitiones erunt veræ; undè iſta, verbi gratia ſemper fuit vera, homo eſt animal rationale; Demonſtratio eſt ſyllogiſmus ſcientificus; Charitas eſt præſtantiſſima virtutum, & aliæ ejuſmodi propoſitiones; ex quo intelligitur, quare ſcientiæ ſint de rebus æternis, ſcientiæ enim reſpiciunt hujuſmodi veritates, quæ cum ſint æternæ,

ſequi-

Digitized by Google

ſequitur quoque ipſas ſcientias eſſe de veritatibus æternis.

Objic. etiam propoſitiones in materia contingenti fuerunt ab æterno veræ; ergò nullum eſt diſcrimen inter propoſitiones contingentes & neceſſarias, ſeu univerſales. Probatur antecedens Nàm iſta propoſitio, Antichriſtus erit: Mundus incendio peribit; Mortui reſurgent, & aliæ ejuſmodi, ſemper fuerunt veræ, & ab æterno cognoſcuntur à Deo.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Propoſitiones in materia contingenti ab æterno ſunt veræ ex ſe ipſis, nego: ex voluntate Dei; concedo. Quod enim Antichriſtus ſit futurus; hoc non eſt ex natura rei: ſed ex voluntate Dei; At vero quod bis tria ſint ſex, quod homo ſit rationalis, hoc eſt ex ipſa natura rei, independenter ab omni decreto divinæ voluntatis. Dici etiam poſſet, quod propoſitiones contingentes, licèt ſint ab æterno veræ, non tamen pro æterno, ſed ſolùm pro aliqua temporis differentia; Nam v. gr. quod Antichriſtus ſit futurus, hoc eſt ſolùm verum pro aliqua duratione, in qua Antichriſtus erit. At verò quod bis tria ſint ſex, hoc eſt verum ab æterno, & pro æterno.

Dices: Habitudo ſupponit extrema exiſtentia ſed nec homo, nec animal rationale ab æterno extiterunt: ergò non fuit inter illa habitudo identitatis.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: habitudo ſupponit extrema exiſtentia, habitudo exercita & poſitiva conſiſtens in actuali relatione unius ad aliud, concedo: habitudo negativa conſiſtens in negatione non identitatis inter duo, & in exigentia ut concipiantur identificata, nego; Non autem dicimus inter hominem, & animal ra-

tio-

tionale ab æterno fuiſſe habitudinem realem, & poſitivam, quæ conſiſtat in actuali relatione, quam dixerint inter ſe; ſed ſolùm fuiſſe quamdam habitudinem negativam, & objectivam, in eo ſitam, quod animal rationale nunquàm fuerit diverſum ab homine, & ſemper potuerit affirmari de illo.

Urgebis: vel illa habitudo eſt aliquid reale, vel nihil: Si eſt aliquid, non eſt æterna, ſi eſt nihil, non poteſt fundare veritatem propoſitionum neceſſariarum.

Reſpondeo eſſe aliquid exigitivè, & negativè; ideſt, negationem diverſitatis inter illa duo, & exigentiam, ut concipiantur identificata vel dici poteſt eſſe aliquid objectivè: inquantum tales habitudines poſſunt ab æterno intelligi, & objici intellectui; nam ſi intellectus humanus fuiſſet ab æterno etiam ab æterno cognoviſſet eſſe habitudinem neceſſariam inter conceptum hominis, & animalis rationalis.

ARTICULUS SECUNDUS.

De prædicabilitate Univerſalium.

NOta prædicationem eſſe triplicem, materialem ſcilicèt, identicam, & formalem. Prædicatio materialis eſt, in qua prædicatum, & ſubjectum ſunt quidem à parte rei eadem res: attamen in conceptu unum nullo modo includitur in alio, ut cum dico, animalitas eſt rationalitas. Iſta propoſitio eſt materialiter vera, quia in homine animalitas & rationalitas ſunt eadem res: Attamen formaliter loquendo eſt falſa: quia con-

conceptus animalitatis nullo modo includit conceptum rationalitatis. Prædicatio identica eſt, quando prædicatum omnibus modis idem eſt cum ſubjecto: ut dum dico: Petrus eſt Petrus: Enſis eſt gladius; Prædicatio formalis mediat inter utramque, & eſt quando prædicatum nec omninò idem eſt, nec formaliter diverſum à ſubjecto, ſed unum aliqua tenus includit aliud, id eſt, prædicatum in potentia includit ſubjectum, & ſubjectum actu continet prædicatum: ut dum dico, homo eſt animal, *animal* in potentia continet hominem, & *homo* actu continet animalitatem.

Nota ſecundò aliquid poſſe prædicari dupliciter in concreto ſcilicèt, & in abſtracto: poſſum enim dicere, humanitas eſt rationalitas; ut homo eſt rationalis; calor eſt qualitas: vel calidum eſt quale, licet autem nomen abſtractum, & nomen concretum exprimant idem formalitèr; attamen non exprimitur eodem modo: concretum enim exprimit ſuum ſignificatum formalè, ut habitum ab aliquo, ſeu ut conjunctum ſubjecto, ut *album* ſignificat albedinem habitam ab aliquo, ipſique conjunctam: ſignificat enim in quod habet albedinem; abſtractum verò ſignificat formam puram & avulſam ab omni ſubjecto, ut *albedo*, & *humanitas*, exprimunt ejuſmodi naturas ab omni ſubjecto, & ab omni habente avulſas.

Nota tertiò, quod in accidentibus ſubjectum eſt penitùs extrà lineam eſſentiæ eorum, & nullo modo pertinet ad ipſorum conceptum quidditativum: poſſumus enim concipere, quid ſit albedo completè, & perfectè ſine ullo ſubjecto; At verò in naturis ſubſtantialibus ſuppoſitum (ſic enim vocatur illud, in quo ſunt; & à quo

habenhaben-

habentur) non eſt penitùs extra illarum conceptum: ſed pertinet ad illas, veluti complementum ſubſtantiale: ſuppoſitum enim eſt complementum lineæ ſubſtantialis, & reddit naturam perfectam in genere ſubſtantiæ, ut dicetur in Metaphyſica: ex quo fit, ut accidens, quando ſignificatur in abſtracto: ideſt ut avulſum ab omni ſubjecto, habet rationem totius completi, in linea accidentis, ut albedo ſignificat compleè omnem eſſentiam albedinis: At verò natura ſubſtantialis, dum ſignificatur in abſtracto, id eſt, abſtrahendo ab omni ſuppoſito ipſam habente, non eſt totum ſubſtantialitèr perfectum, ſed ſolùm quaſi pars. Nam ſuppoſitum eſt complementum naturæ ſubſtantialis, undè, quando ſignificatur ſine ſuppoſito, eſt aliquid incompletum: ſic humanitas non habet rationem totius ſubſtantialitèr completi, ſed ſolùm partis: quæ juncta ſuppoſito, facit hominem: homo enim eſt ſuppoſitum: ſeu perſona habens humanitatem. Hæc obitèr prælibata ſint, quorum amplior notitia tradetur in Metaphyſica? His ita prænotatis.

Dico primò: genus, & ſpecies in ſubſtantiis debent prædicari in concreto: Undè illa propoſitio, homo eſt animal, eſt vera prædicatio generis de ſpecie: non autem iſta, humanitas eſt animalitas. Et iſta eſt vera prædicatio ſpeciei de individuo: Petrus eſt homo: non verò; Petreitas eſt humanitas.

Probatur concluſio: Nàm genus & ſpecies debent prædicari per modum cujuſdam eſſentiæ completæ in ſuo ordine; ſed prædicata ſubſtantialia abſtracta non ſignificant per modum naturæ completæ ſubſtantialiter: ergò genus & ſpecies in ſubſtantiis non debent prędicari in abſtracto,

conceptus animalitatis nullo modo includit conceptum rationalitatis. Prædicatio identica eſt, quando prædicatum omnibus modis idem eſt cum ſubjecto: ut dum dico: Petrus eſt Petrus: Enſis eſt gladius; Prædicatio formalis mediat inter utramque, & eſt quando prædicatum nec omninò idem eſt, nec formaliter diverſum à ſubjecto, ſed unum aliqua tenus includit aliud, id eſt, prædicatum in potentia includit ſubjectum; & ſubjectum actu continet prædicatum: ut dum dico, homo eſt animal, *animal* in potentia continet hominem, & *homo* actu continet animalitatem.

Nota ſecundò aliquid poſſe prædicari dupliciter in concreto ſcilicèt, & in abſtracto: poſſum enim dicere, humanitas eſt rationalitas; ut homo eſt rationalis; calor eſt qualitas: vel calidum eſt quale, licet autem nomen abſtractum, & nomen concretum exprimant idem formalitèr; attamen non exprimitur eodem modo: concretum enim exprimit ſuum ſignificatum formalè, ut habitum ab aliquo, ſeu ut conjunctum ſubjecto, ut *album* ſignificat albedinem habitam ab aliquo, ipſique conjunctam: ſignificat enim in quod habet albedinem; abſtractum verò ſignificat formam puram & avulſam ab omni ſubjecto, ut *albedo*, & *humanitas*, exprimunt ejuſmodi naturas ab omni ſubjecto, & ab omni habente avulſas.

Nota tertiò, quod in accidentibus ſubjectum eſt penitùs extrà lineam eſſentiæ eorum, & nullo modo pertinet ad ipſorum conceptum quidditativum: poſſumus enim concipere, quid ſit albedo completè, & perfectè ſine ullo ſubjecto; At verò in naturis ſubſtantialibus ſuppoſitum (ſic enim vocatur illud, in quo ſunt; & à quo haben-

habentur) non eſt penitùs extra illarum conceptum: ſed pertinet ad illas, veluti complementum ſubſtantiale: ſuppoſitum enim eſt complementum lineæ ſubſtantialis, & reddit naturam perfectam in genere ſubſtantiæ, ut dicetur in Metaphyſica: ex quo fit, ut accidens, quando ſignificatur in abſtracto: ideſt ut avulſum ab omni ſubjecto, habet rationem totius completi, in linea accidentis, ut albedo ſignificat compl etè omnem eſſentiam albedinis: At verò natura ſubſtantialis, dum ſignificatur in abſtracto, id eſt, abſtrahendo ab omni ſuppoſito ipſam habente, non eſt totum ſubſtantialitèr perfectum, ſed ſolùm quaſi pars. Nam ſuppoſitum eſt complementum naturæ ſubſtantialis, undè, quando ſignificatur ſine ſuppoſito, eſt aliquid incompletum: ſic humanitas non habet rationem totius ſubſtantialitèr completi, ſed ſolùm partis: quæ juncta ſuppoſito, facit hominem: homo enim eſt ſuppoſitum: ſeu perſona habens humanitatem. Hæc obitèr prælibata ſint, quorum amplior notitia tradetur in Metaphyſica? His ita prænotatis.

Dico primò: genus, & ſpecies in ſubſtantiis debent prædicari in concreto: Undè illa propoſitio, homo eſt animal, eſt vera prædicatio generis de ſpecie: non autem iſta, humanitas eſt animalitas. Et iſta eſt vera prædicatio ſpeciei de individuo: Petrus eſt homo: non verò; Petreitas eſt humanitas.

Probatur concluſio: Nàm genus & ſpecies debent prædicari per modum cujuſdam eſſentiæ completæ in ſuo ordine; ſed prædicata ſubſtantialia abſtracta non ſignificant per modum naturæ completæ ſubſtantialiter: ergò genus & ſpecies in ſubſtantiis non debent prędicari in abſtra-

cto,

ƈto, ſed in concreto. Probatur minor: quia abſtractum ſubſtantiale v. gr. humanitas ſignificat naturam ſine ſuppoſito, quod tamen eſt complementum naturæ ſubſtantialis.

Dico 2. è contrà in accidentibus genus, & ſpecies debent prædicari in abſtracto. Undè iſta prædicatio eſt verè generis de ſpecie, albedo eſt color: non autem iſta; album eſt coloratum.

Probatur concluſio: Nàm accidens in abſtracto ſumptum perfectè, & completè exprimit eſſentiam accidentis: ſiquidem ut diximus; ſubjectum nullo modo pertinet ad eſſentiam accidentis: ergò oportet, ut prædicetur in abſtracto: præcipuè quia etiam accidens in concreto dicit duas eſſentias, ſcilicèt eſſentiam propriam, & eſſentiam ſubjecti; oportet autem genera; & ſpecies eſſe eſſentias ſimplices; ergò neceſſe eſt, ut in accidentibus genus, & ſpecies non afferantur in concreto, ſed in abſtracto.

Dices: ſic ſe habet humanitas ad animalitatem, ſicut homo ad animal: & album ad coloratum, ſicut albedo ad colorem, ergò utrobique eſt prædicatio generis de ſpecie.

Reſpondeo negando antecedens; quia, ut dictum eſt, humanitas ſignificat ſolùm naturam ſubſtantialitèr incompletam: undè non poteſt propriè dici genus, aut ſpecies, immò, ut dicetur infra abſtractum ſubſtantiale non ponitur directè in prædicamento; At verò è contrà, album ſignificat aliquid unum per accidens; ſignificat enim duas eſſentias accidentalitèr unitas, ſcilicèt eſſentiam ſubjecti, & eſſentiam ipſius accidentis, genus autem & ſpecies debent ſignificare eſſentiam ſimplicem & per ſe unam

In-

Digitized by Google

Inſtabis; iſta prædicatio eſt vera, humanitas eſt animalitas: ergò eſt generis de ſpecie.

Reſpondeo: Tranſeat antecedens (non enim verum eſt formaliter humanitatem eſſe animalitatem, ſed ſolùm materialiter, inquantùm utrumque eſt una entitas in homine) & nego conſequentiam; Non enim omnis prædicatio vera eſt proprie generis de ſpecie, nàm prætereà requiritur, ut genus & ſpecies afferantur in talis ſtatu, in quo habeant rationem naturæ completæ: humanitas autem & animalitas ſignificant tantùm aliquid incompletum in linea ſubſtantiæ.

Dico 3. Differentia, Proprium; & Accidens prædicari debent in concreto de ſuis inferioribus. Patet concluſio; Quia prædicantur in quale, & pre modum alicujus adjectivi, ergò & in concreto: Probatur conſequentia, quia omne adjectivum eſt concretum.

Quæres, utrùm natura in actuali prædicatione retineat univerſalitatem, ut dum dico, Petrus eſt homo utrùm *homo* applicatus Petrus, ſit ad huc univerſalis?

Reſpondeo affirmativè; tùm quia exercitium proprietatis non deſtruit eſſentiam. Sed prædicatio eſt exercitium proprietatis univerſalium: ergò non deſtruit univerſalitatem: tùm quia univerſale prædicatur de particulari, tanquàm ſuperius de inferiori: ergò remanet ſemper ſuperius, ac proinde univerſale.

Dices: Si *homo* dictus de Petro retinet adhuc univerſalitatem, ſequitur quod Petrus eſt univerſalis. Probatur ſequela per hanc regulam, *Quando aliquid prædicatur de alio, quidquid dicitur de prædicato, dicitur de ſubjecto*, Ergò, ſi univerſalitas dicatur de homine, dum

Digitized by Google

prædicatur de Petro dicetur etiam de ipſo Petro.

Reſpondeo negando ſequelam: Quia ut dicit Div. Thomas Opuſc 56. quando univerſale prædicatur de particulari, non prædicatur quantùm ad univerſalitatem, ſed ſolùm quantum ad naturam, quæ habet univerſalitatem. Ad regulam autem dico eam intelligendam eſſe de prædicatis realibus, & abſolutis, non verò de ſecundò intentionalibus, ut magis infrà dicetur agendo de iſta regula.

Digitized by Google

DISPUTATIO SECUNDA.

De Prædicamentis.

EXplicuimus quot modis unum dicatur de alio tanquàm ſuperiùs de inferiori nunc ea, quæ dicuntur de alio, diſtribuenda ſunt in quaſdam claſſes, & univerſaliſſima genera, quæ vocantur prædicamenta ſeu categoriæ; Nam *Kategoreon* græcè, idem eſt, ac latinè *prædico*: undè prædicamenta definiuntur; ſuprema genera eorum, quæ prædicantur de prima ſubſtantia: ſeu ſeries rerum prædicabilium ſub uno primo genere ordinatarum. Totam autem diſputationem dividimus in tres partes: quarum prima erit de quibuſdam præambulis, ſeu, ut vocant de Ante prædicamentis; Secunda verò, & præcipua erit de Prædicamentis; Tertia demùm,

Digitized by Google

veluti pediſſequa erit de Poſtprædicamentis; ita enim diviſus eſt iſte Tractatus ab Ariſtotele; qui primus ejus Author extitit, & ab eo ſuæ Logicæ exordium fecit. Fuit autem Ariſtoteles (ut aliquid de tanto viro dicamus) natione Macedo, patria Stagirita, corporis forma minimè inſignis, ingenio ſupra hominem ſublimis; Platonis primò per viginti annos diſcipulus extitit: deindè Alexandri magni per decem annos præceptor: poſtmodùm tredecim annos docuit Athenis in lycæo, ubi ſectam Peripateticam, ſeu à loco, qui *Deambulatorium* dicebatur, ſeu quod ambulando doceret, ita nuncupatam inſtituit. Accuſatus autem, quod de Diis, & Religionibus malè ſentiret, ſponte profugus ſeveritatem Areopagi in Socrate eadem de cauſa expertam, declinavit: Obiit in Chalcide annos natus 63. Multa ſcripſit in omni Philoſophiæ parte, quorum magna pars periit, quamvis plurima adhuc remanſerint. Olim à Patribus Eccleſiæ, præcipuè Juſtino Martyre, & Gregorio, Magno ſummis odiis exagitatus eſt, veluti præcipuus fidei hoſtis, & de Divinis malè ſentiens. Ariſtotelis enim character eſt: omnia etiam Divina velle humana ratione metiri, periculoſa certe in Divinis rebus menſura. Undè de ſtatu hominis poſt mortem omninò ſiluit quia nihil certi ex ratione habere poterat & dum perlegiſſet libros Moyſis; fertur dixiſſe. *Barbarus ille benè loquitur, ſed nihil probat:* Mirabatur enim Divinam ſacræ ſcripturæ energiam: ſed tamen Fidem ei negabat, quod non ratione probet ea, quæ dicit, ſed ſub ſola Dei authoritate intellectum captivet; ideòque Plato, qui magis ſapit doctrinam Hæbreorum, & ex ejus principiis multa deduxit, ſemper à Patribus Eccleſiæ prælatus eſt

ipſi

ipſi Ariſtoteli. Cæterùm modò Ariſtoteles à Div. Thoma purgatus, illuſtratus, & ut aliquis dixit, penè baptizatus, tanto interpreti debet nunc ex omnibus antiquis in Schola ſolus audiri, tanto conſenſu, ut exceptis iis in quibus contra fidem apertè ſenſit, ejus authoritatem omnes recipiant. Undè ſcitè dixit Mirandulanus; *Sine Thoma mutus eſt Ariſtoteles*.

QVÆSTIO PRIMA.

De Antepraedicamentis.

TRiplex eſt reſpectus in prædicamentis: Primo enim reſpiciunt ens in communi; quod dividunt: Secundò reſpiciunt ſubſtantiam, quam denominant. Tertiò reſpiciunt ſua inferiora, tanquàm ſuprema eorum genera. Reſpectu entis prædicamenta ſunt analoga, ut dicemus in Metaphyſica; reſpectu ſuorum inferiorum ſunt univoca; reſpectu ſubſtantiæ ſunt denominativa. Undè agendum eſt de univocis, æquivocis, analogis, & denominativis. Secundò explicandum eſt, quid ſit ens complexum, & incomplexum. Tertiò referemus duas regulas deſervientes ad coordinationem Prędicamentorum: Quartò dividemus ens in decem Prædicamenta: hæc enim ſunt, quæ ſolent explicari, antequam agatur de Prædicamentis; ideoque vocantur Ante prædicamenta.

ARTICULUS PRIMUS.

De primo Antepredicamento, ſcilicèt de univocis, æquivocis, analogis, & denominatiuis.

PRælibavimus aliquid in Logica Minori de terminis univocis, æquivocis, & analogis; nunc agendum eſt de ipſis rebus per talia nomina ſignificatis: Termini enim illi ſolent dici univoca univocantia, æquivoca æquivocantia, analoga anologantia: è contrà verò res per iſtos terminos ſignificatæ dicuntur univoca univocata, æquivoca æquivocata, analoga analogata, de quibus omnibus ſigillatim hic agemus.

Univoca ergò dicuntur ab Ariſtotele: Quorum nomen commune eſt, & ratio per nomen ſignificata ſimpl:citèr eadem: ſic Petrus, Paulus; Joannes, univoca ſunt reſpectu hominis: ſic leo, bos, equus, & homo, univoca ſunt reſpectu animalis: quia eodem modo participant id, quod per iſta nomina ſignificatur: Hæc definitio clara eſt: ſolum obſervandum eſt, quod iſta vox *Ratio* ſumitur pro ipſa quidditate, ſeu eſſentia quæ per nomen ſignificatur.

Æquivoca ſunt, quorum nomen commune eſt, ratio per nomen ſignificata ſimpliciter diverſa: Undè æquivoca in ſola voce conveniunt, in re verò prorſus differunt. Sic piſcis, ſydus, & animal domeſticum æquivoca ſunt reſpectu iſtius nominis *Canis*: Sic etiam (*Robur*) æquivocum eſt, reſpectu quercus & reſpectu fortitudinis.

No-

Notandum autem, quod Ariſtoteles ſub æquivocis comprehendit etiam analoga, quæ ipſe appellat, æquivoca à conſilio (pura enim æquivoca vocat ęquivoca à caſu) quamvis claritatis gratia ſoleant diſtingui, & alio nomine appellari, undè.

Analoga ſunt, quæ media inter univoca, & æquivoca, nec omninò idem ſunt, nec omninò diverſa, ſed inter ſe quodammodò proportionata: Undè dicuntur ea, quorum nomen commune eſt, ratio verò per nomen ſignificata ſimplicitèr quidem diverſa in illis eſt, ſecundùm quid tamen eadem, ideſt, per aliquam proportionem, vel habitudinem: ſic pulſus, urina, medicina, cibus, & animal dicuntur analogicè; quia nec omninò differunt, nec omnino conveniunt in ſanitate; differunt, quia diverſimodè illam reſpiciunt: conveniunt, quia hæc omnia dicuntur ſana ab eadem ſanitate; Nam animal dicitur ſanum, eò quod habeat ſanitatem, pulſus, urina dicuntur ſana, quia illam ſignificant; medicina, quia illam cauſat, cibus, quia illam conſervat, & juvat. Similiter principium, reſpectu cordis, fontis, & puncti dicitur analogice, quia licet iſta differant inter ſe, attamen aliquo modo inter ſe proportionantur, inquantùm, ſicut cor eſt origo vitæ, ita fons eſt origo rivuli, & punctum eſt ititium lineæ: unde proportionaliter conveniunt in ratione principii.

Analoga ſunt duplicis generis ſcilicet analoga attributionis, & analoga proportionalitatis. Analoga attributionis dicuntur, quæ idem nomen ſortita ſunt ex habitudine ad unum principale, cui attribuuntur; Unde definientur: Ea, quæ ſunt idem ſecundum terminum, diverſa verò ſecundòm modum, quo ipſum reſpiciunt. Id

N 4 patet

patet in exemplo, *ſani*, quod dicitur à ſanitate, quæ quidem principalius reperitur in animali: cætera verò dicuntur ſana, eò quod reſpiciant ſanitatem animalis: ſic pulſus dicitur ſanus: quia judicat animalis ſanitatem: medicina, quia illam cauſat: cibus quia illam conſervat. Similiter (*Divinum*) deſumitur à Divinitate, quæ principaliùs attribuitur Deo: cætera verò, quæ Deum reſpiciunt, dicuntur *Diuina* ab ipſa Divinitate, quæ eſt in Deo. Sic Mundus dicitur *Divinus*, quia à Deo factus eſt; Charitas dicitur *Divina*, ſeu Theologica, quia reſpicit Deum: Scriptura Sacra dicitur *Divina*, quia à Deo inſpirata eſt; Sacerdos dicitur *Divinus*, quia Deo miniſtravit; Lex dicitur *Divina*, quia à Deo lata eſt. Ubi vides in iſta analogia cætera anologata denominari ab uno principali, quod reſpiciunt. Iſtud autem principale vocatur famoſiùs, & principalius analogatum: cætera verò quæ illud reſpiciunt, dicuntur minùs principalia analogata: ut in exemplis allatis, natura Divina eſt principaliùs analogatum reſpectu iſtius nominis *Divinum*; & animal reſpectu iſtius nominis *Sanum*, nomen autem analogum ſimpliciter ſumptum ſtat pro formoſiori analogato, ut communiter dicitur, ideſt, quando effertur ſine ulla modificatione, ſignificat id, quod eſt principaliùs inter analogata: v. g. ſanum ſignificat animal, ut dum dico, ſanum eſt, quod adæquatur in humoribus.

Analoga proportionis ſunt, quæ diverſa quidem ſunt, aliquatenùs tamen conveniunt, non quidem per habitudinem ad unum principale, ſed per ſimilitudinem & proportionem, quam dicunt inter ſe; undè definiuntur: Ea quorum nomen commune eſt, ratio verò per nomen

men

men ſignificata ſimpliciter quidem diverſa, proportionalitèr tamen eadem, ideſt, ſimilis ſecundùm quamdam proportionem. Sic *principium* dicitur analogum analogia proportionalitatis reſpectu cordis, fontis, & puncti. Sic *riſus* dicitur analogum reſpectu hominis, prati, & fortunæ; Sic *Rex* dicitur analogum reſpectu hominis, leonis, aquilæ, & apis; quia *riſus*, & *Rex*, dicuntur de ejuſmodi rebus nõ quod reſpiciant unũ tertium principale; ſed quia aliquatenùs & metaphorice inter ſe proportionantur Nàm ſicut homo, qui cæteris præeſt, dicitur *Rex* inter homines; ita leo dicitur *Rex* inter feras, & aquila inter aves, & ex apibus una dicitur *Rex*, non quidem quod iſta reſpiciant regem hominum, ſed quia eo modo ſe habent in multitudine ſui generis, ſicuti Rex in multitudine hominum. Hujuſmodi analogia frequenter utitur Scriptura ſacra, dum res Divinas nobis proponit per metaphoram, & proportionem ad creaturas. Sic Deus dicitur aliquando iraſci, pacari, quieſcere, ſurgere, ſedere, deſcendere, &c. per metaphoram & analogiam ad creaturas, inquantùm producit aliquos effectus proportionatos illis, quos producunt homines irati, pacati, quieſcentes, ſurgentes, &c. verb. gratia dum punit, dicitur iratus; dum parcit, dicitur pacatus; dum ceſſat ab opere externo, dicitur quieſcere, &c.

Quæres, quis analogiam induxerit?

Reſpondeo tres præcipuè cauſas analogiæ eſſe: ſcilicet rationem, neceſſitatem, & venuſtatem; Ratio quidem induxit analogiam, quia quæ reſpiciunt aliquid, meritò denominantur ab ipſo, ut domus, ſuppellex, comitatus, arma, ſatellitium, &c. meritò *regia* dicuntur,

eo quod ad Regem pertineant. Neceſſitas etiam, cum enim in quibuſdam linguis ſit penuria hominum, unica vox ad plura aliquatenus ſimilitèr ſignificanda debuit transferri; & hæc præcipuè cauſa eſt, cur in lingua Hebræa tot ſint æquivoca & analoga; quia cum Hebræis pauca nomina ſint, neceſſe eſt eandem vocem plura ſignificare; Sic vox *ain* ſignificat oculum, frontem, ſcintillam, aſpectum, & ſuperficiem; & propter hanc cauſam varietas verſionum contingit, multiplicesque ſacræ Scripturæ ſenſus litterales, qui licet inter ſe diverſi appareant, attamen textui concordant. Tertia cauſa analogicæ eſt venuſtas ſermonis; cum enim intellectus noſter proportionibus delectetur, gaudet expreſſionibus metaphoricis & analogicis, quia una res per aliam ſimilem ob oculos ponitur; ſic negotium dicitur maturum, quando præſtò eſt, ut expediatur: dentes dicuntur molares, qui cibos atterunt veluti mola triticum: virtus dicitur ſolida & robuſta, quæ peccandi occaſionibus corrumpi non poteſt: homo dicitur clarus, qui inter alios ob dignitatem ſuam notior eſt, &c.

Denominativa tandem dicuntur, quæ ab aliqua forma nomen habent ſolo vocis caſu diverſum ut à Grammatica dicitur Grammaticus, à Philoſophia Philoſophus: & hoc modo ſubſtantia denominatur ab alis prædicamentis, ut à quantitate quanta: à qualitate, qualis: à relatione, relata, &c.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

De reliquis Antepædicamentis. Ubi etiam agitur de conditionibus requiſitis ad hoc, ut aliquid ſit in prædicamento.

SEcundum Antepradicamentum ab Ariſtotele traditum eſt, quid ſit complexum, quid incomplexum. Complexa ſunt, quæ plura ſimul comprehendunt: ut homo albus comprehendit duas eſſentias, ſcilicèt hominis & albedinis. Incomplexa ſunt, quæ aliquid ſimplex exprimunt, ut homo, virtus, albedo, &c.

Tertium Antepædicamentum eſt regula, quæ ſic habet: *Quando aliquid prædicatur de ſubjecto, quidquid dicitur de prædicato, dicitur de ſubjecto*, quod intelligendum eſt prædicatis realibus, & abſolutis, non verò de prædicatis ſecundò intentionalibus. Sic, quia animal dicitur de homine, quidquid convenit realitèr animali, convenit etiam homini, v. g. ſenſitivum, eſſe dormitivum, eſſe vivens, &c. Attamen prædicata ſecundò intentionalia animalis, v. g. quod ſit genus quod ſit contrahibile per differentias, &c. non conveniunt homini. Ratio autem hujus regulæ eſt, quia prædicatum continetur in ſubjecto. Undè quidquid pertinet ad prædicatum, debet etiam competere ſubjectò. Propter hanc regulam in coordinatione prædicamentali ſemper ſuperiores gradus cum ſuis proprietatibus includuntur inferioribus: ut vivens in animali: animal in homine: & homo cum duobus

N. 6 aliis

aliis in Petro. Hinc eſt quod Divus Thomas ſæpè utitur iſta regula, quam ſic exprimit: *ſemper potius includitur in poſteriori*.

Quartum Anteprædicamentum eſt alia regula, quæ ſic dicit: *Duorum generum non ſubalternitatim poſitorum diverſæ ſunt differentiæ*: ut ſcientia, & animal non conſtituuntur per eaſdem differentias: *at uero in generibus ſubalternatim poſitis nihil probibet eaſdem eſſe differentias*. Ratio regulæ eſt, quia differentia ſuperior includitur in ſpeciebus inferioribus, ut vitalitatis in planta, animal in homine; ideòque planta, animal, & homo differunt à lapide, v. g. per vitalitatem.

Quintum Antepręédicamentum eſt diviſio entis incomplexi in decem prædicamenta, quæ ſunt, Subſtantia Quantitas, Relatio, Qualitas. Actio, Paſſio, Quando, Ubi, Situs, & Habitus: quæ omnia duobus verſiculis ſunt comprehenſa.

Arbor, Sex Servos Fervore Refrigerat Uſtos;
Ruri, Cras, Stabo, ſed Tunicatus ero.

Arbor, ſignificat ſubſtantiam: *Sex*, quantitatem; *Seruos*, relationem; *Fervore*, qualitatem; *Refrigerat*, actionem, *Uſtos*, paſſionem, *Cras*, quando; *Ruri*, ubi, *Stabo*, ſitum: *Tunicatus*, habitum.

Probatur autem bonitas hujus diviſionis: Tùm antiquitate ſua fuit enim ſemper apud antiquos celebris; tùm ratione; tot enim ſunt prædicamenta, quot ſunt ſuprema genera: ſed ſunt decem ſuprema genera: ergò & decem prædicamenta: Major conſtat: nam prædicamentum eſt ſupremum genus, Minor probatur; Tot ſunt ſupre-

Digitized by Google

ſuprema genera, quot ſunt modi generales eſſendi: ſed ſunt decem modi generales eſſendi; ergò & decem ſuprema genera: Probatur minor: Nam quidquid eſt, vel eſt in ſe ipſo ſubſiſtens, vel eſt in alio: ſi eſt per ſe ſubſiſtens ut homo, lapis, Angelus, dicitur ſubſtantia; ſi autem eſt in alio, dicitur accidens: quod rurſus dividitur in novem ſuprema genera, Quidquid enim accidit ſubſtantiæ, vel eam extendit, & ſic eſt quantitas: vel eam refert ad aliud, & ſic eſt relatio; vel eam qualificat, & in ſe modificat, & ſic eſt qualitas; vel connotat aliquid extrinſecum, ſi quidem connotet ipſum ut principium à quo eſt, ſic erit actio; ſi ut ſubjectum in quo eſt; erit paſſio ſi ut menſuram durationis; erit quando; ſi ut menſuram extenſionis localis, erit ubi; ſi per modum certæ cujuſdam coaptationis partium locati ad locum erit ſitus; ſi per modum ornamenti ſuperadditi, erit habitus, ſeu veſtitus.

Dices: ſunt ſolùm quinque univerſalia: ergò debent eſſe tantùm quinque prædicamenta.

Reſpondeo negando conſequentiam: Nàm univerſalia ſunt modi, quibus unum reſpicit multa, ut ſuperius inferiora: prædicamenta verò ſunt ſuprema genera rerum prædicabilium; licèt autem ſint ſolùm quinque modi reſpiciendi multa tanquam inferiora; attamen ſunt decem ſuprema genera rerum prædicabilium, ſicut ſupradictum eſt.

Inſtabis; ſunt ſolum duo genera rerum; quidquid enim eſt, vel per ſe ſubſiſtit, vel in alio: ſeu vel eſt accidens, vel ſubſtantia.

Reſpondeo accidens ſubdividi in novē ſuprema genera, quæ ſimul juncta cum ſubſtantia faciunt decem prædicamenta.

Qua-

Digitized by Google

Quatuor autem ſunt conditiones requiſitæ ut aliquid ponatur in prædicamento.

Prima eſt, ut ſit ens reale: nam ſolùm hic dividimus entia realia: undè entia rationis non pertinent ad prædicamenta: ſed ſi vellemus dividere ens rationis, ipſumque coordinare in ſuas ſpecies oporteret concedere alia prædicamenta.

Secunda conditio eſt, ut ſit ens per ſe unum; ideſt, ut dicat unicam eſſentiam totalem; non verò aggregationem plurium eſſentiarum; undè nomina complexa non ponuntur in prædicamento, v. gr. homo albus; quia non ſignificant unicam eſſentiam. Ratio autem hujus conditionis eſt: quia, quod nō dicit unicam eſſentiam, non habet unicum genus, nec proindè poni poteſt ſub uno prædicamento. Propter hanc conditionem concreta accidentalia, ſi ſumantur quantùm ad omnia quæ dicunt, non ſunt in prædicamento, v. g. Medicus, Albus, Muſicus, &c. Quia ſcilicèt iſta concreta important duas eſſentias ſubjecti ſcilicet & accidentis; ut Medicus dicit hominem, & medicinam, licèt ſolùm formalitèr exprimat medicinam. Attamen ſi concreta accidentalia ſumantur quaſi ſubſtantivè, & pro ſuo formali ſignificato tantùm, ideſt, pro ſola forma accidentali, ſic poni poſſunt in prædicamento: Et in hoc ſenſu Ariſtoteles aliquando enumerat prædicamanta accidentalia in concreto, ut quantum, quale, &c. ſumendo ſcilicèt quantum & quale ſubſtantiva, pro ipſa quantitate & qualitate, & ſicuti fieri ſæpè ſolet, præcipuè in lingua Græca.

Tertia conditio eſt, ut ſit ens completum partes enim non ſunt propter ſe, ſed propter totum; undè reducuntur ad prædicamentum ſui

totius,

Digitized by Google

totius, v. g. Caput, Cor, Pectus, &c. reducuntur ad prædicamentum animalis. Propter hanc conditionem abſtracta ſubſtantialia, ut animalitas, & humanitas non ſunt directè in prædicamento; quia ſignificant naturas ſubſtantiales per modum partis, & ſine ſuppoſito, quod tamen eſt complementum naturæ ſubſtantialis.

Quarta conditio eſt, ut ſit ens finitum; nam ens infinitum comprehendit, immò ſuper excedit omnia prædicamenta, utpotè cum contineat totam plenitudinem eſſendi, cujus prædicamenta ſunt solùm quidam particulares modi; undè ſicut totum non capitur ſub parte, ita neque ens infinitum ſub aliquo prædicamento: Quidam tamen negant hanc conditionem, ſed infra, contra eos probabitur, oſtendendo quod Deus, qui ſolus eſt ens infinitum, non continetur in prædicamento.

Addi prætereà poteſt, quod id quod ponitur in prædicamento, debet eſſe vel genus, vel ſpecies: nam prædicamentum eſt coordinatio ſpecierum ſub uno primo genere; undè illa directè ponuntur in prædicamento, quæ directè ponuntur ſub genere: ideòque differentiæ non ponuntur in prædicamento directè, ſed ſolùm à latere, quatenùs ſcilicet dividunt genera, & conſtituunt ſpecies, Propter hanc etiam rationem æquivoca, & analoga non ponuntur ſub prædicamento, quia non habent rationem generis, & ſpeciei.

QUÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO SECVNDA.

De Primo Prædicamento, ſcilicet Subſtantia.

PRædicamenta partim ad Logicam pertinent, partim ad Metaphyſicam. Ut enim ſunt quædam ſuprema genera, ſeu ſeries prædicabilium, pertinent ad Logicam, ut verò ſunt membra dividentia ens in communi, ſpectant ad Metaphyſicam; unde Logicus ſolùm debet examinare in prædicamentis rationem generis, & ſpeciei, ſeu ordinem & diſpoſitionem ipſorum; Metaphyſicus verò debet explicare ipſam quidditatem prædicamentis. Nos tamen ſecuti conſuetum morem, utrumque hîc ſimul præſtabimus; ideòque Logici ſimul & Metaphyſici munere fungemur Incipiondo ergò à ſubſtantia, circa eam tria quærimus: Primò, quid ſit; Secundò, quotuplex ſit: Tertio, quas habeat proprietates.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Subſtantia.

SUbſtantia præcipue dupliciter ſumitur. Primò pro eſſentia, & in hoc ſenſu divagatur per omnia prædicamenta; omne enim prædicamentum eſt aliqua eſſentia. Secundo ſumitur pro quodam particulari modo eſſendi: in quo ſenſu

Digitized by Google

ſenſu conſtituit ſpeciale prædicamentum: quod ut magis explicetur.

Nota, duplicem eſſe modum eſſendi; in ſe ſcilicet, & in alio: quæ ſunt in ſe, & per ſe, vocantur ſubſtantiæ, quæ verò ſunt in alio, vocantur accidentia: Nàm ſicut videmus in arboribus quaſdam habere ſatis roboris, ut ſeipſas ſuſtineant, v. g. Quercum, Pinum, Platanum; &c. quaſdam verò debiliores eſſe, ideòque, ut ſuſtineantur, egere fulciri ab aliis, ipſiſque adhærere, ut ſunt Hedera, & Filaria, ita quoque in entibus quædam ſubſiſtunt in ſe ipſis utpote perfectiora, neque indigent fulciri ab alio; & ideò dicuntur ſubſtantiæ, cujuſmodi ſunt Homo, Lapis, Angelus, &c. Quædam verò utpote debiliora, indigent fulciri ab aliis, ipſiſque adhærere; & ideò dicuntur accidentia; ejuſmodi ſunt Sanitas, Virtus, Pulchritudo, Frigus, &c. Si enim tolles ſubjectum, in quo ſunt, ſubſiſtere ampliùs non poſſunt, v. g. pereunte homine, ſimul cum eo perit pulchritudo, robur, frigus, &c. quia iſta ſubſiſtunt in homine cui inhærent, & à quo veluti ſuſtinentur.

Ex his apparet, ſubſtantiam habere duplex munus. Primò enim ſubſiſtit in ſe ipſa, ſecundò ſubſiſtit accidentibus, ſicut videmus, quod corpus lucidum duo habet munera: Primò enim lucet in ſe ipſo: ſecundò illuminat alia. Quærimus quodnam ex iſtis duobus muneribus eſſentialiter conſtituat ſubſtantiam.

Quidam dicunt ſubſtantiam eſſentialiter conſtitui per hoc, quod ſubſtet accidentibus. Quidam verò tenent illam conſtitui non quidem ex eo quod ſubſiſtat in ſe ipſa, vel ſubſit accidentibus: ſed ex eo quod non ſit in alio: unde dicunt formale conſtitutivum ſubſtantiæ eſſe nega-

negationem eſſendi in alio tanquàm in ſubjecto ; Pro explicatione veræ ſententiæ.

Dico : Subſtantia eſſentialiter conſtituitur, non quidem per hoc quod ſubſtet accidentibus, aut per negationem eſſendi in alio ; ſed per hoc, quod ſubſiſtat per ſe ; quod habeat eſſe adeò perfectum, ut ipſi non conveniat eſſe in alio ; ut explicat D. Thom. 1. cont. Gent. cap. 25.

Probatur prima pars ; Nàm conſtitutivum rei eſt primum, quod eſt in re : ſed ſubſtare accidentibus non eſt primum, quod eſt in ſubſtantia : ergò non conſtituit eſſentialiter ſubſtantiam. Probatur minor, Priùs eſt enim ſubſiſtere in ſe, quàm ſubſtare aliis ſiquidem ratio, cur ſubſtantia ſubſtet accidentibus eſt, quia per ſe ſubſiſtit : ſicut ratio, cur ſol illuminet alia, eſt, quia lucet in ſe ipſo ; & ratio, cur columna ſubſtineat domum, eſt, quia in ſe firma eſt & ſolida.

Probatur ſecunda pars : Quia negatio non conſtituit eſſentialiter ens poſitivum ; ſed ſubſtantia eſt ens poſitivum : ergò non conſtituitur eſſentialiter per negationem eſſendi in alio. Adde quod ſubſiſtere in alio eſt quid poſitivum ; ergò à fortiori ſubſiſtere in ſe, cum ſit nobiliſſimus modus eſſendi, eſt quid poſitivum. Undè ſubſtantiæ conſtitntivum commodiùs aſſignabitur per iſtud poſitivum, ſcilicèt per hoc quod eſt ſubſiſtere in ſe.

Tertia pars patet ex dictis, & probari præterèa poteſt : Nàm ſubſtantia conſtituitur eſſentialitèr per id, quod eſt primum in ea, & radix aliorum : ſed primum in ſubſtantia eſt ſubſiſtere per ſe, & eſt radix aliorum ; ergò ſubſtantia conſtituitur per hoc, quod eſt ſubſiſtere in ſe, & per ſe, Probatur minor : Nàm ratio, cur ſub-

ſtan-

ſtantia non ſit in alio, & ſuſtentet accidentia eſt; quia ſubſiſtit in ſe ipſa, ſeu per ſe ipſam.

Colligitur ex his, ſubſtantiam rectè definiri, ens per ſe ſubſiſtens: ſicuti è contrà, accidens dicitur, ens ſubſiſtens in alio: quæ definitiones ità intelligendæ ſunt, ut ſubſtantia ſit ens cui debetur exiſtere per ſe, & non in alio: & accidens ſit ens, cui debetur eſſe in alio. Cæterùm, quod actualitèr ſubſtantia exiſtat per ſe, & accidens exiſtat in alio, non eſt de eſſentia utriuſque, quia actualis exiſtentia, non eſt de eſſentia alicujus creaturæ. Ita D. Thomas in 4. diſt 12. q. 1. art. 1. q. 1. ad 2. Deſcriptivè autem ſubſtantia definitur, id quod ſubſtat accidentibus; quia ſubſtare accidentibus eſt aliquid ſecundarium in ſubſtantia, conſequens ex eo, quod ſubſiſtat in ſe ipſa.

Objicies primò; Subſtantia dicitur quaſi ſub aliis ſtans: ergò ſubſtare aliis eſt conſtitutivum ſubſtantiæ.

Reſpondeo negando conſequentiam. Quia nomen non ſemper ſumitur ab eſſentiali conſtitutivo rei, ſed ut plurimùm à notioribus proprietatibus, ut lapis dicitur à lædendo pedem; vinum à viribus, quas auget: Sol eò quod ſit ſolus & unicus: Luna, quaſi luminum una, eò quod ſcilicèt uniat in ſe lucem ſuperiorum siderum; Et tamen patet res ejuſmodi non conſtitui eſſentialiter per id, à quo nomen habent.

Inſtabis: Humanitas Chriſti eſt ſubſtantia: ſed Humanitas Chriſti non ſubſiſtit per ſe; ergò ſubſiſtere per ſe non conſtituit ſubſtantiam. Probatur minor: Nàm Humanitas Chriſti ſubſiſtit per ſuppoſitum Divinum: ergò non ſubſiſtit per ſe.

Reſpondeo diſtinguendo minorem: Humanitas

nitas Chriſti non ſubſiſtit per ſe, prout ly: *per ſe* excludit ſubiectum in quo ſit, nego: prout *per ſe* excludit ſuppoſitum, cujus ſit, concedo; Non eſt autem contrà rationem ſubſtantiæ, quod ſit in alio tanquam in ſuppoſito, ſeu perſona habente ipſam; ſed ſolùm, quod ſit in alio tanquàm in ſubjecto fulciente. Suppoſitum autem vocamus perſonam, cujus aliqua natura eſt; ſubjectum verò id, in quo accidens eſt, & à quo fulcitur. Patet autem, quod licèt Natura Chriſti non ſit ſui ipſius, vel proprii ſuppoſiti, ſed Verbi Divini & ſecundæ Perſonæ Trinitatis, à qua aſſumpta eſt per Incarnationem; attamen non eſt in alio, tanquam in ſubjecto. Unde dicitur ſubſiſtere per ſe eo modo quo aliæ ſubſtantiæ, id eſt per excluſionem ſubjecti, cui inhæreat. Sed de his in Metaphyſica.

Dices: Ad hoc ut Natura Chriſti diceretur per ſe ſubſiſtere, ſaltem deberet ſubſiſtere per propriam perſonalitatem: ſed non ſubſiſtit per propriam perſonalitatem; ergò non poteſt dici per ſe ſubſiſtens.

Reſpondeo negando majorem: Ut enim natura ſubſtantialis dicatur complete per ſe ſubſiſtens, ſufficit quod habeat perſonalitatem ſibi propriam, vel appropriatam. Humanitas autem Chriſti habet perſonalitatem Divinam ſibi ita appropriatam, ut in omnibus gerat vices propriæ perſonalitatis; unde tam poteſt dici ſubſtantia per ſe ſubſiſtens, quàm quælibet alia natura humana.

Objicies ſecundò: Quantitas in Euchariſtia non eſt in alio tanquam in ſubjecto: & tamen propterea non dicitur ſubſtantia, ſed accidens; ergò ſubſtantia non eſt id, quod per ſe ſubſiſtit, & non in ſubjecto.

Reſ-

Reſpondeo diſtinguendo antecedens; Quantitas in Euchariſtia non eſt in alio tanquàm in ſubjecto, actualiter concedo: aptitudinaliter & exigitive nego: licet enim remota ſubſtantia panis in Euchariſtiæ Myſterio, quantitas non ſit ampliùs actualiter in illa tanquàm in ſuo ſubiecto, ſed à Deo miraculosè conſervetur ſine ullo ſubiecto; ſemper tamen exigit connaturaliter ſubiectum ita ut, niſi divinitùs conſervaretur, periret remota ſubſtantia panis, & ideò ſemper eſt accidens, quia accidens eſt, quod exigit inhærere aliis tanquàm ſubjecto, ſubſtantia verò id, quod exigit eſſe in ſeipſo, & non in alio, ſicuti dictum eſt ex D. Thom.

Dices contra 2. partem concluſionis. *Per ſe*, non ſignificat niſi negationem eſſendi in alio, ut dicit D. Thom. 1. cont. Gent. c. 25. Sed ſubſtantia conſtituitur per hoc, quod eſt eſſe per ſe: ergò conſtituitur per negationem eſſendi in alio.

Reſpondeo ex D. Thom. ibidem: quod licet particula, *per ſe*, non videatur importare niſi negationem eſſendi in alio: attamen eſſe per ſe non conſiſtit in tali negatione, ſed in hoc, quod eſt eſſe modo adeò perfecto, ut non indigeat ſubjecto ſubſtentante: unde ſubſtantia conſiſtit in illo poſitivo eſſe, cui convenit ſubſiſtere non in alio, ſed in ſe ipſo.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

Quotuplex ſit Subſtantia.

ARiſtoteles diviſit ſubſtantiam in primam, & ſecundam. Primam ſubſtantiam vocat individua, ut Petrum, Paulum, Socratem, &c. Secundas ſubſtantias vocat genera, & ſpecies, ut hominem, animal, vivens &c. unde idem eſt, ac ſi divideretur ſubſtantia in ſingularem, & univerſalem; ideòque iſta diviſio non eſt totius actualis in diverſa membra realiter diſtincta; ſed ejuſdem rei in diverſos ſtatus, diverſaſque conſiderationes. Dicit autem Ariſtoteles; ſecundas ſubſtantias prædicari de primis tanquàm de ſubjecto; pro cujus intelligentia.

Nota, quod ſubjectum eſt duplex, ſcilicet ſubjectum phyſicum, & ſubjectum logicum: Subjectum phyſicum eſt, cui inhæret aliquod accidens, v. gr. homo reſpectu ſcientiæ, eſt ſubjectum phyſicum; quia ſcientia inhæret ipſi homini: Subjectum verò logicum eſt, de quo aliquod prædicatur, v. g. Petrus eſt ſubjectum logicum hominis; nam de Petro prædicatur homo. Contingit autem quædam prædicari de ſubiecto, licet non inhæreant ipſi tanquam ſubiecto phyſico, ut notat Ariſtoteles cap. 1. de prædicamentis: Unde in hoc ſenſu ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur prædicari de prima, non quod ipſi inhæreant tanquam ſubjecto phyſico, ſed quia identificantur cum illa; ideòque prima ſubſtantia

ria dicitur ſubjectum ſecundarium non quidem phyſicum, ſed logicum.

Quæres, cur Ariſtoteles vocet individua primas ſubſtantias; genera vero, & ſpecies ſolùm ſecundas ſubſtantias?

Reſpondeo ex eodem Ariſtotele; quia individua ſunt maximè ſubſtantiæ: cum enim ſubſtantia duo dicat, ſcilicèt ſubſiſtere in ſe, & ſubſtare accidentibus, utrumque principaliùs convenit individuis. Nàm individua primò, & per ſe ſubſtant accidentibus: Non enim homo in communi ægrotat, vel currit, vel ſtudet, ſed hic homo in ſingulari. Et præterea individua per ſe principaliùs ſubſiſtunt; genera enim, & ſpecies non ſubſiſtunt niſi in individuis, cum quibus identificantur, ut ſpecies humana in Socrate, vel Platone.

Circa diviſionem ſubſtantiæ agitari ſolet, quænam res ponantur ſub iſto prædicamento; & præcipuè utrùm ſubſtantia Divina collocetur ſub ſubſtantia prædicamentali tanquàm ſpecies ſub ſuo genere. Hæc difficultas celebris eſt, quam idcò ſequenti paragrapho diligentiùs diſcutiendam ſuſcipimus.

PARAGRAPHUS UNICUS.

Utrùm Deus ponatur in prædicamento Subſtantiæ.

QUantùm ad ſubſtantias creatas, in primis certum eſt apud omnes ſubſtantias corporeas ut elementa, lapides, plantas bruta,

Digitized by Google

ta, & homines poni ſub prædicamento ſubſtantiæ. De corporibus cœleſtibus quidam dubitant propter Ariſtotelem dicentem, *corruptibile, & incorruptibile differre genere*. Cum igitur cæli apud nos ſint incorruptibiles, videtur eos non poſſe poni ſub eodem genere cum ſubſtantiis corruptibilibus. Sed facilè explicatur Ariſtoteles dicendo ipſum locutum fuiſſe vel de genere phyſico, ideſt, materia, quæ in cœlis, & in ſubſtantiis ſublunaribus eſt diverſæ rationis: ut dicetur in 2. parte Phyſicæ; vel intellexiſſe de genere ſubalterno; non verò de genere ſupremo, ita ut ſenſus ſit, corpora cœleſtia eſſe alterius à ſublunaribus, quamvis iſta duo genera proxima contineantur ſub aliquo ſuperiori, ſcilicet ſubſtantiæ corporeæ in communi: ſicut animal, & planta differunt genere; & tamen iſta duo genera continentur ſub genere viventis in communi.

De Angelis plures dubitarunt, ſint ne in prædicamento ſubſtantiæ. Cum enim ſint entia ſimplicia, ideſt, non componantur ex materia & forma, ſed ſint formæ ſubſiſtentes ſine ullo corporis commercio, non videntur componi ex genere & differentia, ut ſentit Durandus. Genus enim ſumitur à materia, & differentia à forma, unde ubi non eſt materia, non videtur habere locum compoſitio generis & differentiæ. Sed jam apud omnes conſtat ipſos verè poni in prædicamento ſubſtantiæ: ſunt enim veræ ſubſtantiæ: finitæ: completæ, accidentibus ſubſtantes; in quibus genus deſumitur ab eſſentia ſecundùm id, quod eſt in ea potentiale, & differentia è forma, ſecundùm id quod eſt in ea actuale: non enim ſunt actus puri, ſed potentialitate permixti: & licet ſint perfe-

ctio-

ctiores rebus corporeis, poſſunt tamen convenire univocè cum illis in ratione ſubſtantiæ: ſicut homo licet formicis, & vermibus longe præcellat, attamen convenit cum illis univocè in ratione animalis. Tota difficultas eſt circa Deum; quem Nominales dicebant poni in prædicamento ſubſtantiæ, quorum opinionem quidam moderni ſuſcitare contendunt. Pro reſolutione.

Dico: Deus non ponitur in prædicamento ſubſtantiæ. Ita D. Thom. Thomiſtæ omnes, & communiter alii tùm Philoſophi tùm Theologi.

Probatur primò concluſio authoritate Patrum, apud quos eſt expreſſa. Nam Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromatum cap. 5. dicit, *Deum neque genus, neque ſpeciem, neque individuum eſſe*. Nec proinde poni ſub genere, vel prædicamento, quod eſt ſupremum genus. Et D. Auguſtinus lib. de cognitione veræ vitæ cap. 1. recenſitis prædicamentis ſubjungit. *Ab his omnibus proprietas ſummæ eſſentiæ evidenti ratione excluditur*. Quid clariùs? Et Dionyſius ait: *Deum eſſe potius ſuper ſubſtantiam, quam ſubſtantiam*, ut indicet non comprehendi ſub genere ſubſtantiæ ſed ipſum tranſcendere. Unde D. Thomas perpetuò excludit Deum ab omni genere, & prædicamento, ut videre eſt. 1. p. q. 3. ar. 5. & aliis in locis.

Probatur ſecundò ratione: Quod non conſtat genere & differentia, non eſt in prædicamento, ſed Deus non conſtat genere & differentia; ergò non eſt in prædicamento: Major certa eſt apud omnes. Nàm prædicamenta ſunt ſuprema genera: ideòque quod non eſt ſub genere, non eſt ſub prædicamento. Minor probatur: Actus puriſſimus non conſtat genere & differentia: ſed

Deus eſt actus puriſſimus: ergò non conſtat genere, & differentia Minor certa eſt; Probatur major: Nàm actus puriſſimus non conſtat natura potentiali & actuali; ſed genus eſt natura potentialis, & differentia eſt natura actualis; ergò actus puriſſimus non conſtat genere & differentia; Minor patet ex dictis de univerſalibus. Major probatur: Nàm in actu puriſſimo ne veſtigium quidem potentialitatis apparere poteſt. Potentialitas enim eſt veluti umbra actus: undè ſicut lux puriſſima eſt, quæ caret omni umbra; ita puriſſimus actus eſt, qui caret omni potentialitate. Argumentum eſt ex D. Th. 1. p. q. 3. art. 5. & Op. 42. cap. 3.

Reſpondebis: Deum non componi ſecundùm rem ex genere & differentia, benè tamen ſecundùm noſtrum modum concipiendi.

Sed contrà; Nàm etiam ex modo concipiendi Deus eſt actus puriſſimus: ergò etiam ex modo concipiendi non eſt compoſitus ex genere & differentia; Probatur antecedens; Nam concipimus Deum cum excluſione omnis potentialitatis; ergò concipimus ipſum ut actum puriſſimum; Probatur antecedens; Nàm potentialitas eſt imperfectio: ſed concipimus Deum cum excluſioue omnis imperfectionis; ergò etiam cum concluſione potentialitatis.

Dices: Nos quidem concipere Deum cum excluſione potentialitatis phyſicæ non tamen cum excluſione potentialitatis metaphyſicæ.

Sed contrà. Nàm etiam potentialitas metaphyſica eſt imperfectio: ergò non poſſumus Deum concipere cum potentialitate metaphyſica. Probatur antecedens; Quid enim intelligunt adverſarii per potentiam metaphyſicam? ſine dubio illam, quæ tendit ad actum metaphy-

ſicum,

Digitized by Google

ſicum, & per illum perficitur: eſt autem actus metaphyſicus, qui perficit, non quidem per modum formæ determinantis materiam, ſed per modum actualitatis complentis & terminantis eſſentiam, atqui tendere ad talem actum, & perfici per ipſum denotat aliquam imperfectionem, ſcilicet nondùm eſſe perfectum in ordine metaphyſico: ergò etiam potentialitas metaphyſica eſt aliqua imperfectio. Deindè, Deus debet concipi à nobis ut actus puriſſimus etiam in ordine metaphyſico; ergo & ſine potentialitate metaphyſica.

Dices: Adhuc illam potentialitatem metaphyſicam ſolùm conſiſtere in eo, quod diſtinguamus duos conceptus, quorum unus determinatur, & perficitur per alium, ideòque dicitur eſſe in potentia metaphyſica ad ipſum.

Sed contrà: Nàm non poſſumus tales conceptus perfectibiles per alios attribuere ipſi Deo: ergò nulla reſponſio. Probatur antecedens; Ut enim docent Theologi, quando attribuimus aliquem conceptum Deo verbi grat. conceptum ſubſtantiæ, debemus ipſum attribuere remotis imperfectionibus, & prout dicit ultimam actualitatem ſuæ lineæ; alias enim talis conceptus non poſſet adſcribi Deo; atqui conceptus potentialitatis, & ulterius perfectibilis non dicit ultimam actualitatem ſuæ lineæ, ut de ſe patet: ergò non poteſt attribui Deo.

Probatur 3. Nàm Deus non convenit univocè cum creaturis in ratione ſubſtantiæ: ergò non ponitur cum illis in prædicamento ſubſtantiæ. Conſequentia patet: quia, quæ ponuntur ſub prædicamento, debent convenire univocè: Probatur antecedens; Tum quia Deus alio modo ſubſiſtit quàm creaturæ; Deus enim ſubſiſtit

per comprehenſionem totius plenitudinis eſſendi; creatura verò per tenuem participationem ſubſiſtentiæ Divinæ: ergò creatura & Deus non ſubſiſtunt eodem modo: nec proinde conveniunt in ratione ſubſtantiæ Undè Hilarius vocat Deum, *immenſum ſubſtantiæ pelagum*. Scriptura vero dicit creaturas eſſe coram Deo, tanquam guttam roris; immò expreſſiùs eſſe tanquam nihilum, & quaſi non eſſent. Tùm etiam: quia ſubſtantia creata non eſt niſi umbra, & tenuis imago ſubſtantiæ Divinæ. Unde Patres ſæpè dicunt, creaturas eſſe ſolùm veſtigia Dei; & Plato rectè docuit, Mundum creatum non eſſe niſi umbram melioris Mundi, ſcilicet Archetypi & Divini: ergò ſicut homo non dicitur univocè de picto, & vero: ita nec ſubſtantia univocè dicitur de Divina, & creata: Tùm demum quia ut probatur 1. p. quæſt. 13. art. 5. Deo, & creaturis nihil poteſt eſſe univocum.

Dices: Diverſitatem non tollere univocationem & ideò quamvis ſubſtantia creata ſit diverſa à Divina, poteſt tamen convenire cum ea univocè.

Sed contrà: Nam licet diverſitas, quæ attenditur ſecundùm differentias ſuperadditas rationi genericæ, ut ſecundùm rationalitatem, & irrationalitatem reſpectu animalis, non tollat univocationem: benè tamen illa diverſitas, quæ provenit ex ipſa ratione communi; ſed Deus & creatura differunt in ipſa ratione communi ſubſtantiæ; (nam habent diverſiſſimum modum ſubſiſtendi,) ergò non conveniunt univocè in ipſa ratione ſubſtantiæ.

Probatur 4. ens infinitum non eſt in prædicamento: ſed Deus eſt ens infinitum: ergo non

eſt

eſt in prædicamento. Probatur major: Nam quod continetur ſub prædicamento, clauditur terminis illius prædicamenti, ita ut non ſe extendat ad alia prædicamenta: ſed ens infinitum non poteſt claudi terminis alicujus prædicamenti; ergo non poteſt poni ſub prædicamento. Probatur minor: Nam prædicamenta ſunt quidam particulares modi eſſendi, in quos dividitur ens: ſeu, quod eſt infinitum non poteſt comprehendi ſub aliquo particulari modo eſſendi; ergò nec claudi terminis alicujus prædicamenti. Probatur minor: Quia ens infinitum capit in ſe totam plenitudinem eſſendi, ſed tota eſſendi plenitudo non poteſt comprehendi ſub aliquo particulari modo eſſendi; (nullum enim totum clauditur ſub ſua parte) ergò ens infinitum non poteſt comprehendi ſub aliquo modo eſſendi.

Confirmatur. Illud ponitur in prædicamento, quod determinatum eſt & limitatum ad aliquem ſpecialem modum entis: ſed ens infinitum, & actualiſſimum, qualis eſt Deus non determinatur & limitatur ad aliquem ſpecialem modum entis: ergò, &c. Probatur minor: Tùm quia determinari eſt potentiæ per actum; unde quidquid determinatur, debet componi ex potentia & actu. Tùm quia determinatio & limitatio opponitur infinitati. Argumentum deſumitur ex D. Thoma Opuſc. 42. cap. 3.

Obiicies; Illud ponitur ſub prædicamento ſubſtantiæ, cui convenit deffinitio ſubſtantiæ, ſed Deo convenit definitio ſubſtantiæ, ergò ponitur ſub prædicamento ſubſtantiæ. Probatur minor: Subſtantia definitur ens per ſe ſubſiſtens; ſed Deus eſt ens per ſe ſubſiſtens; ergò definitio ſubſtantiæ convenit Deo.

Digitized by Google

Reſpondeo negando minorem. Ad probationem diſtinguendo: Deus eſt ens per ſe ſubſiſtens modo creaturis univoco, nego, modo creaturis analogo, concedo. Explicatur; ſubſiſtere per ſe dicitur quidem de Deo & de ſubſtantia creata; non tamen univocè, ſed ſolùm analogicè. Nàm Deus longè alio modo ſubſiſtit, quàm ſubſtantia creata; Deus enim ſubſiſtit per plenitudinem eſſendi, & per exiſtentiam à ſua eſſentia omninò indiſtinctam; Subſtantia verò creata ſubſiſtit per imperfectam illius plenitudinis participationem, & per exiſtentiam à ſua eſſentia diſtinctam, ut dicetur in Metaphyſica. Undè ſubſtantia creata eſt ſolùm quidditas ſuſceptiva exiſtentiæ: ſed Divina ſubſtantia eſt ipſa exiſtentia, & ipſum eſſe puriſſimum, ut probant Theologi. Patet autem quod eſſe per ſe ſubſiſtens non dicitur eodem modo de eo, quod eſt ipſa ſubſiſtentia puriſſima, & de eo quod eſt ſolùm eſſentia capax exiſtendi per ſe nec proinde univocè. Et hic eſt ſenſus diſtinctionis, qua utuntur aliqui dicentes ſubſtantiam creatam exiſtere ſolùm aptitudinaliter. Deum verò exiſtere actualiter; quia ſubſtantia creata eſt ſolum ſuſceptiva exiſtentiæ: ſed ſubſtantia Divina eſt ipſa exiſtentia, & ſubſiſtentia.

Ex his colligitur, quod licet conceptus, nomen, & definitio ſubſtantiæ attribuantur Deo, attamen non ipſi attribuuntur, niſi ut emendata & depurata ab omni potentialitate; quod dicunt in Creaturis; conceptus enim ſubſtantiæ, ejuſque definitio in Creaturis ſignificat aliquem ſpecialem modum eſſendi, contrahibilem per differentias, à quibus perficitur & actuatur; verum, quando applicatur Deo, non ſumitur pro aliquo ſpeciali modo eſſendi, ſeu pro tota latitudine

entis,

entis, ſeu pro ipſo eſſe puriſſimo, & nullo modo perfectibili per differentias ſuperadditas: quo modo non poteſt habere rationem gradus generici reſpectu Dei, ſicut habet reſpectu Creaturarum. Propter hanc rationem D. Dionyſius dicit, quod Deus non eſt ſubſtantia ſed ſuperſubſtantia, ideſt quod non ſubſiſtit eo modo quo Creaturæ, ſed habet aliquam entitatem, cui convenit eminenter ipſe gradus ſubſiſtendi; ideòque attribuimus Deo conceptum & definitionem ſubſtantiæ, longè tamen diverſo modo à Creaturis.

Inſtabis: Non repugnat Deum componi ex genere, & differentia: ergò nec poni in prædicamento. Probatur antecedens: Compoſitio rationis non repugnat Deo; ſed compoſitio ex genere & differentia eſt tantùm compoſitio rationis: ergò compoſitio ex genere & differentia non repugnat Deo. Probatur major; Deus non eſt magis ſimplex quàm unus: ſed diſtinctio rationis non repugnat ejus unitati; ergò compoſitio rationis non repugnat ejus ſimplicitati.

Reſpondeo negando antecedens; Ad probationem, nego majorem: Ad ejus probationem, nego paritatem. Nam diſtinctio rationis fundatur in eminentia Divinæ naturæ, quæ licèt unica ſit, æquivalet tamen infinitis perfectionibus: undè meritò per rationem diſtinguitur in varia attributa. At verò compoſitio rationis fundatur in permixtione potentialitatis, & proindè in imperfectione: ſiquidem genus eſt natura potentialis, & imperfecta per differentiam perfectibilis & actuabilis, ideòque diſtinctio rationis poteſt attribui Deo non tamen compoſitio.

Urgebis: Datur in Deo diſtinctio rationis; ergò & compoſitio: probatur conſequentia;

Nam compoſitio eſt diſtinctorum unio; ergò ſi detur in Deo diſtinctio rationis, dabitur & compoſitio.

Reſpondeo negando conſequentiam; Ad probationem diſtinguo antecedens; Compoſitio eſt unio diſtinctorum ſeſe mutuò excludentium, concedo: ſeſe mutuò includentium, nego. Ad hoc enim, ut quædam componant, non ſufficit, quod aliquo modò diſtinguantur, ſed oportet, ut non ſe includant; Undè licèt unum, verum, bonum diſtinguantur per rationem ab ente, cujus ſunt proprietates; attamen non componunt cum illo etiam compoſitione rationis, quia illud includunt & tranſcendunt. In Deo autem attributa & formalitates, quas intellectus diſtinguit, ſeſe mutuò includunt: tranſcendunt, & imbibunt: ut docent Theologi PP. & ideò tales formalitates non poſſunt componere etiam compoſitione rationis.

Dices; Etiam genus includit differentias, v. gr. animal rationalitatem, & tamen componit cum illius compoſitione rationis; ergò licèt in Deo unus conceptus includat alium; poterit cum illo componere metaphyſicè.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens; Genus includit differentiam in potentia; concedo; actualiter negò. Ut autem aliquid poſſit componere cum alio, ſufficit, quod non includat illud actualitèr; At verò in Deo unus conceptus includit etiam actualitèr omnes alios ſaltem implicite, quamvis illos non exprimat, v. gr. conceptus eſſentiæ actu includit conceptum exiſtentiæ; unde in Deo non poteſt dari compoſitio etiam metaphyſica per rationem.

Quantùm verò pertinet ad Chriſtum; licet Scotus videatur negaſſe ipſum poni in prædica-

men-

mento: etiam ratione naturæ humanæ attamen communitèr omnes affirmant; Sicut enim Chriſtus convenit ſpecificè cum aliis hominibus in ſpecie humana, ita quoque & in ſupremo genere ſpeciei humanæ, ſcilicèt in genere ſubſtantiæ; ergò quatenùs homo ponitur in prædicamento ſubſtantiæ.

Dices; Chriſtus eſt Deus, ſed Deus non ponitur in prædicamento: ergò Chriſtus non ponitur in prædicamento.

Reſpondeo primò, argumentum non eſſe in forma; nam variatur ſuppoſitio: Chriſtus enim in majori ſupponit pro Perſona Divina, & in conſequentia pro natura humana, Undè claritatis gratia.

Reſpondeo ſecundò diſtinguendo majorem; Chriſtus eſt Deus ratione naturæ humanæ, nego; ratione naturæ Divinæ, concedo; & conceſſa minori, diſtinguo conſequens; ergò Chriſtus non ponitur in prædicamento ut Deus eſt, ſeu ratione naturæ Divinæ, concedo: ratione naturæ humanæ nego.

Inſtabis: Sola natura non ponitur in prædicamento, ſed etiam ipſum ſuppoſitum; atqui ſuppoſitum Chriſti eſt ſecunda Perſona Divina: ergò Perſona Divina eſt in prædicamento, ac proindè Deus.

Reſpondeo, naturam poni in prædicamento, ut tamen completam per ſuppoſitum; undè ſuppoſitum per ſe & ratione ſui non ponitur in prædicamento: ſed ſolum complet ſubſtantiam, ut poſſit poni in prædicamento.

Urgebis. Ergò ſuppoſitum Divinum ſaltem reductivè ponitur in prædicamento, Probatur conſequentia: Complementum ejus quod ponitur in prædicamento, reductive pertinet ad

prædicamentum; ſed ſuppoſitum Divinum eſt complementum ſubſtantiale naturæ, quæ ponitur in predicamento, ſcilicet Humanitatis Christi: ergo reductivè pertinet ad prædicamentum.

Reſpondeo negando conſequentiam; ad probationem diſtinguo majorem: complementum naturæ quæ ponitur in prædicamento, reductivè pertinet ad prædicamentum, complementum eſſentialiter ordinatum ad talem naturam, concedo: complementum non ordinatum ad talem naturam, ſed ſolùm ſupernaturaliter ſe extendens ad illam perficiendam, nego; Suppoſitum autem Divinum non ordinatur ad ipſam naturam humanam, ſed ſolùm ſe extendit ſupernaturaliter ad illam preficiendam; unde non debet propterea ad prædicamentum reduci cum ea, eo modo quo partes, & modalitates reducuntur ad prædicamentum.

Dices: Suppoſitum Divinum fecit omnia, quæ faceret ſuppoſitum creatum reſpectu naturæ humanæ in Chriſto, ſed ſuppoſitum creatum reductivè pertinet ad prædicamentum ſubſtantiæ; ergo & Divinum.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Suppoſitum Divinum fecit omnia, quæ faceret ſuppoſitum creatum, quantùm ad ea quæ non important imperfectionem, concedo: quantùm ad ea quæ non important imperfectionem, nego. Reduci autem ad prædicamentum importat imperfectionem: ideò enim ſuppoſitum creatum reducitur ad prædicamentum ſubſtantiæ, quia eſt aliquid incompletum, & modus quidam ſubſtantialis. Undè ſuppoſitum Divinum quantùm ad hoc, quod eſt reduci ad prædicamentum, non ſupplet vices ſuppoſiti creati.

AR-

ARTICULUS TERTIUS.

De proprietatibus Subſtantiæ, & coordinatione bujus prædicamenti.

SEx proprietates ſubſtantiæ referuntur ab Ariſtotele, quæ ut breviter explicentur: Notandum eſt, eas non eſſe proprietates phyſicas, ſed ſolùm attributales: ideſt eas non eſſe aliquid realiter diſtinctum ab ipſa ſubſtantia, ſed ſolùm eſſe quaſdam notiones ſecundarias, quæ attribui ſolent ſubſtantiæ: Prima proprietas ſubſtantiæ eſt non inhærere ſubjecto, ſiquidem in hoc differt ab accidente; & hæc proprietas convenit tàm primis, quàm ſecundis ſubſtantiis. Secunda proprietas eſt non habere contrarium rigorosè ſumptum; nam contraria ſunt, quæ ab eodem ſubjecto ſe expellunt: unde ſicut ſubſtantia non eſt in ſubiecto, ita quoque non poteſt aliam expellere à ſubiecto; attamen ratione contrarium qualitatum nihil vetat ſubſtantias inter ſe pugnare: ut ignis pugnat cum aqua ratione frigoris, & caloris, humiditatis, & ſiccitatis. Tertia proprietas eſt non ſuſcipere magis, aut minus; licet enim quædam ſubſtantiæ ſit digniores aliis, ut Angeli hominibus, & homines brutis: attamen eadem ſubſtantia non eſt modò magis, modò minùs ſubſtantia: ſicut idem calor eſt modò major, modò minor. Quarta proprietas, & quæ videtur magis exacta, eſt eſſe ſubjectum contrariorum: Siquidem cum ſubſtantia ſit ſubjectum & baſis accidentium, poteſt

Q 6 ſuſci-

ſuſcipere accidentia contraria, ut Cœli ſuſcipiunt diverſos motus. Angeli diverſas inclinationes, Elementa diverſas qualitates, &c. Quinta proprietas eſt prædicari univocè de inferioribus, & proprietas convenit ſolùm ſecundis ſubſtantiis, quæ prædicantur de primis. Sexta demùm proprietas eſt eſſe hoc aliquid: ideſt, aliquid per ſe ſubſiſtens & ſubſtantivè expreſſum ad differentiam accidentium, quæ ſolùm ſignificant quale, & exprimuntur adiectivè.

Arbor autem prædicamentalis ſubſtantiæ ita ordinatur, ut ſupremum genus ſit ſubſtantia creata in communi, quæ dividitur in ſpiritualem, & corpoream. Subſtantia ſpiritualis, ſeu ſpiritus dividitur in varias ſpecies Angelorum: corpus verò dividitur in incorruptibile ut ſunt cœli, & corruptibile, ut ſublunaria. Corpus incorruptibile dividitur in cœlos, & aſtra. Cœli in varias ſpheras; & aſtra in planetas, & ſtellas fixas ſubdividuntur. Corpus autem corruptibile dividitur in ſimplex, & mixtum. Corpus ſimplex dividitur in quatuor Elementa: Corpus mixtum dividitur in inanimatum ut ſunt lapides: & animatum, ut ſunt plantæ. Corpus animatum ſeu vivens, dividitur in inſenſibile ut ſunt arbores: & ſenſibile ut eſt animal. Corpus, ſenſibile, ſeu animal dividitur in irrationale, & rationale; ſeu in hominem, & brutum: Homo dividitur in varia individua, quæ ſunt ulteriùs indiviſibilia, & veluti baſes omnium graduum prædicamentalium.

QUÆ-

QVÆSTIO TERTIA.

De Quantitate.

PRimum accidens quod immediate afficit ſubſtantiam corpoream, eſt quantitas: videmus enim omnes omnino ſubſtantias, corporeas eſſe quantitate præditas, qua etiam mediante accipiunt cætera accidentia: ut corpus mediante extenſione recipit colorem, & figuram. Unde ſtatim poſt ſubſtantiam Ariſtoteles agit de quantitate; circa quam tria quæruntur. Primum, quid ſit; Secundum, quotuplex ſit; Tertium, quæ ſint ejus proprietates.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Quantitas.

IN qualibet ſubſtantia quantitate affecta quinque reperiuntur. Primo enim talis ſubſtantia eſt diſtributiva in varias partes integrantes: Secundo implet ſpatium, ſeu extenditur ad certum locum: Tertio expellit alia corpora à loco, quem occupat; ideoque dicitur impenetrabilis ab aliis corporibus; ut aqua vaſi incluſa expellit aerem, qui ſubintrare non poteſt, quamdiu ſpatium ab aqua repletur; Quartò, ejuſmodi ſubſtantia diviſibilis eſt in partes: Quintò demum menſurabilis eſt: ut panum ulna menſuramus,

ramus, & magnitudinem viæ paſſibus metimur: Hæc autem omnia convenire ſubſtantiis ratione quantitatis ex eo conſtat, quod ſubſtantiæ ſpirituales, ut Angeli, quia carent quantitate, his etiam omnibus carent. Nec enim integrantur ex variis partibus; nec propriè implent ſpatium, nec ſe mutuo à loco expellunt, immo omnes etiam in minutiſſimo ſpatio exiſtere poſſunt, nec etiam capaces ſunt diviſionis, vel quantitativæ menſurabilitatis: immo conſiſtunt in indiviſibili. Ex quo patet, quod iſta quinque: ſcilicèt extenſio, ſeu diſtributio in varias partes occupatio loci, ſeu extenſio ad certum locum impenetrabilitas, diviſibilitas, & menſurabilitas convenit ſubſtantiæ per quantitatem. Quæritur quodnam iſtorum ſit conſtitutivum eſſentiale quantitatis?

Variæ ſunt in hac parte ſententiæ. Quidam dicunt quantitatem eſſentialiter conſiſtere in extenſione locali; Alii in menſurabilitate: Quidam in impenetrabilitate: non nulli in diviſibilitate; ſed communior ſententia dicit, eſſentiale conſtitutivum quantitatis eſſe extenſionem partium in ordine ad ſe; ideſt, conſiſtere in eo: quod diſtribuat ſubſtantiam in varias partes integrantes, quarum una non ſit alia, ſed ipſi per ſuam extremitatem unita. Ad hanc ſententiam neceſſe eſt, ut aliæ redeant, ſicut patebit ex dicendis; Unde

Dico; Eſſentiale conſtitutivum quantitatis eſt extenſio partium in ſe ipſis, ſeu diſtributio in varias partes integrantes; Unde quantitas rectè & eſſentialiter definitur; Accidens extenſivum, ſeu diſtributivum ſubſtantiæ in varias partes integrantes. Hæc definitio deſumpta eſt ex D. Thom. Opuſc. 48. Et præterea.

Pro-

Digitized by Google

Probatur 1. authoritate ejuſdem D. Thomæ qui 4. cont. Gent. c. 65. ſic ait; *Poſitio, quæ eſt ordo partium in toto, in ratione* (ideſt, eſſentia) *quantitatis includitur*. Cum igitur illa poſitio partium in toto, ſeu quod idem eſt, extenſio, & diſtributio in varias partes pertineat ad rationem, eſſentiam quantitatis, oportet, quod pertineat per modum conſtitutivi, quia, ut ſtatim probabitur, non poteſt alio modo pertinere.

Probatur 2. ratione: Illud eſt conſtitutivum eſſentiale quantitatis, quod eſt primum in illa & radix aliorum, quæ ipſi conveniunt; ſed extenſio, ſeu diſtributio in varias partes integrales eſt primum, quod convenit quantitati, & radix aliorum quæ ipſi conveniunt: ergò eſt eſſentiale conſtitutivum illius. Major conſtat quia eſſentia rei eſt id, quod eſt primum in re, & radix aliorum. Minor verò, declaratur; Nam prius eſt habere partes extenſas, quam tales partes locum implere; expellere alias à loco: dividi poſſe, & menſurari: ideò enim ſubſtantia implet locum, quia partes habet, quibus illum occupat: Ideò verò alias expellit à loco, quia illum replet per ſuas partes: Ideò diviſibilis eſt in partes, quia illas habet: Ideò menſurabilis eſt quia in varias partes extenditur. Ex quo patet, quod extendi & diſtribui in partes, eſt primum in quantitate, & radix omninum aliorum.

Confirmatur efficaciter ex myſterio Euchariſtiæ, Illud enim non eſt conſtitutivum eſſentiale quantitatis, ſine quo poteſt eſſe quantitas: ſed ſine occupatione loci, ſine impenetrabilitate, ſine diviſibilitate formali, ſine menſurabilitate poteſt eſſe quantitas; ergò in nullo iſtorum conſiſtit eſſentialitèr quantitas. Probatur mi-

minor: Nam Corpus Chriſti in Euchariſtia retinet quantitatem ſuam, & tamen pro illo ſtatu nec occupat locum; nec expellit alia corpora à loco, nec partibile eſt, nec menſurabile: ſed eſt modo localiter inextenſo, indiviſibili, & immenſurabili.

Reſpondent Adverſarii ad hanc efficacem confirmationem, Chriſtum in Euchariſtia non habere menſurabilitatem partibilitatem, & extenſionem localem formalitèr, benè tamen radicalitèr, & aptitudinalitèr, in quo conſiſtit eſſentia quantitatis: Sed hoc eſt redire ad noſtram ſententiam. Nam illa extenſio localis, & menſurabilitatis radicalis nihil aliud eſt, quàm extenſio partium in ſe ipſis; ſiquidem ideò Corpus Chriſti aptum eſt implere, dividi, & menſurari, quia varias habet partes, quarum una eſt extrà aliam.

Objicies primo; Frequentes D. Th. authoritates, in quibus dicit quantitatem conſiſtere in diviſibilitate, aut in menſurabilitate.

Reſpondeo D. Thom. vel ſolum deſcribere quantitatem per ſuas proprietates; vel intelligendum eſſe de menſurabilitate & diviſibilitate radicali, quæ nihil aliud eſt quàm ipſa extenſio partium in ſe ipſis.

Objic. 2. Subſtantia ſine quantitate habet partes integrantes: ergo extenſum eſſe in partes non eſt eſſentiale conſtitutivum quantitatis.

Reſpondeo diſtinguend: anteced: Subſtantia ſine quantitate habet Partes actuales, nego radicales & potentiales concedo. Oſtendemus enim in quarta parte Phyſicæ ſubſtantiam ſine quantitate eſſe indiviſibilem, nec ullas habere partes, niſi radicalitèr. Cæterum in opinione illorum, qui dicunt ſubſtantiam ſine quantitate

habe-

habere partes. Reſponderi poteſt diſtinguendo: ſubſtantia ſine quantitate habet partes integrantes ſubſtantiales, conceditur; quantitativas, negatur. Unde ſemper etiam in illa opinione ſuſtinetur, quod eſſe extenſum in partes quantitativas eſt eſſentiale conſtitutivum quantitatis.

Quæres, utrùm quantitas realiter diſtinguatur à ſubſtantia?

Reſpondeo, quoſdam Veteres tenuiſſe, quantitatem non diſtingui à ſubſtantia, ſaltem à materia. Hæc ſententia tribuitur Platoni, qui dicebat differentias ſubſtantiæ materialis eſſe Magnum, & Parvum, quæ ſunt de genere quantitatis; unde videtur confundere materiam cum quantitate. Epicuræi etiam; & cæteri Atomiſtæ coguntur dicere ſubſtantiam nihil aliud eſſe quam quantitatem, cum dicant, omnia conſtitui ſubſtantialiter ex magnitudinibus ſeu ex quantitatibus indiviſibilibus, quos vocant atomos. Nominales quoque tenuere, ſubſtantiam non diſtingui à ſua qnantitate, niſi per rationem. Cæterùm communis, & vera ſententia eſt quantitatem realiter diſtingui à ſubſtantia. Quod probatur primo ex principiis Ariſtotelis; Nàm omne accidens phyſicum diſtinguitur realiter à ſubſtantia; ſed quantitas eſt accidens phyſicum: ergo diſtinguitur realiter à ſubſtantia. Major patet; quia accidens phyſicum realitèr inhæret ſubſtantiæ; ergò ab illa diſtinguitur; nihil enim poteſt inhærere ſibi ipſi. Minor verò conſtat apud Ariſtotelem, qui repoſuit quantitatem in primo genere accidentium inhærentium ſubſtantiæ. Adde, quod quantitas eſt extenſio ſubſtantiæ, extendi autem eſt aliquid accidentale ipſi ſubſtantiæ, quamvis

ab

ab ea ſit inſeparabile, quia eſt ipſius proprietas. Unde omnis ſubſtantia corporea eſt quidem naturaliter extenſa, non tamen per ſe ipſam, ſed per aliquod accidens ad eam conſequens, quod vocatur quantitas.

Probatur 2. evidenter ex myſterio Euchariſtiæ, in quo per fidem tenemus ſubſtantiam converti in Corpus Chriſti, & tamen remanere quantitatem panis cum cæteris accidentibus: ergò evidens argumentum eſt illam quantitatem realiter diſtingui à ſubſtantia panis. Non enim majus argumentum eſt diſtinctionis realis, quàm realis ſeparatio.

Reſpondent Nominales, non remanere in Euchariſtia quantitatem ſubſtantiæ panis, ſed ſolum quantitatem accidentium.

Sed contrà; Nàm impoſſibile eſt quantitatem ſubſtantiæ aliam eſſe à quantitate accidentium: ergò nulla reſponſio. Probatur ſubſumptum. Siquidem duæ quantitates non poſſunt eſſe ſimul in eodem loco, & ſe invicem penetrare: ſed ſubſtantia panis eſt in eodem loco cum ſuis accidentibus ante conſecrationem; ergò ſubſtantia panis non habet aliam quantitatem à quantitate accidentium: ſed unica eſt quantitas, quæ extendit ſubſtantiam & omnia accidentia, quæ ſunt in ſubſtantia.

A R-

ARTICULUS SECUNDUS.

Quotuplex ſit Quantitas.

QUantitas; ut notat D. Thom. duplex eſt una ſcilicèt, quæ dicitur quantitas dimenſiva ſeu quantitas molis, & alia quæ dicitur quantitas virtutis, ſeu perfectionis. Prima convenit ſolis rebus corporeis, & conſtituit prædicamentum quantitatis: alia verò dicitur etiam de rebus ſpiritualibus, de qua inquit Auguſt. *in his, quæ non mole magna ſunt, ſed virtute, hoc eſt majus eſſe quod melius eſſe.* Hæc autem quantitas virtutis perfectionis attenditur tripliciter. Primò, quantùm ad præſtantiam naturæ. Secundò, quantùm ad durationem *eſſe*: Et tertiò quantùm ad virtutem agendi. Hos tres modos complexus eſt D. Auguſt. quando dixit *Æqualitatem* (quæ eſt proprietas quantitatis) *intelligi in Perſonis Divinis, in quantum nulla ipſarum, aut præcedit Æternitate* (ideſt duratione) *aut excedit magnitudine* (ideſt præſtantia naturæ) *aut ſuperat poteſtate* (ideſt agendi virtute.)

Quantùm verò ad quantitatem dimenſivam prædicamentalem diviſi ſunt Authores in aſſignandis variis ejus ſpeciebus. Huic diſcordiæ, locum fecit Ariſtoteles, qui plures ſpecies quantitatis enumeravit in Logica, quas tamen reiicit in Metaphyſica, ubi tradit exactiorem quantitatis diviſionem. Referemus in hoc articulo ſpecies omnes ſive proprias, ſive improprias, quas

quas enumeravit Ariſtoteles in Logica, capite de quantitate. In ſequentibus verò articulis diſcutiemus, quænam ſint propriæ ſpecies quantitatis, & quænam impropriæ. Diviſio autem quantitatis deſumi debet ex ejus definitione, qua dicitur: *Accidens extenſivum ſubſtantiæ in partes, ſeu extenſio partium in ſeipſis*. Undè juxta varios modos extenſionis in partes erunt variæ ſpecies quantitatis.

Dico primò; Quantitas prædicamentalis in communi dividitur in permanentem, & ſucceſſivam. Quantitas permanens eſt cujus partes exiſtunt ſimul; ut partes corporis humani ſimul exiſtunt in corpore; unde quantitas ejus eſt permanens. Quantitas verò ſucceſſiva eſt, cujus partes non exiſtunt ſimul, ſed una ſuccedit alteri, ſic quantitas horæ non habet ſimul ſuas partes, ſed una fluit poſt aliam; undè talis quantitas eſt ſucceſſiva. Concluſio ſic explicata:

Probatur: Eorum enim, quæ extenduntur in partes, quædam habent partes ſimul exiſtentes ut linea, ut ſuperficies, ut baculus; alia verò extenduntur in partes fluentes & ſucceſſivè exiſtentes, ut tempus, cujus partes paulatim fluunt una poſt aliam: ergò quantitas dividitur in permanentem, & ſucceſſivam: Cæterùm, utrùm illa diviſio ſit in ſpecies propriè dictas, diſcutietur infrà.

Dico 2. Quantitas ſucceſſiva dividitur in tempus, & orationem. Tempus voco menſuram motuum ſucceſſivorum, de quo plura dicemus in Phyſica; oratio vero ſumitur hic, non pro voce ſignificativa ad placitum prout ſumebatur in Logica minori, ſed pro ſono ex quibuſdam moralis protractioribus, vel brevioribus compoſito.

poſito. Ut v. g. cum pronunciamus, *Dominus*, hæc oratio componitur ex tribus morulis brevibus ſibi ſuccedentibus. Et cum dicimus, *Mortalis*, illa oratio ſeu ille ſonus componitur ex tribus morulis paulò longioribus; Unde oratio ſic ſumpta definitur à D. Thom. Opuſc.48. tract. de quant. Vox aggregata ex diſtinctis ſyllabis eam menſurantibus, & permanentiam non habentibus, ideſt, ex pluribus ſyllabis ſucceſſive prolatis. Sic explicata concluſio.

Probatur; Eorum enim, quæ ſucceſſive extenduntur, quædam continue & abſque interruptione fluunt. Horum ſucceſſio continua vocatur Tempus. Quædam verò quibuſdam morulis, diſcretis quidem ab invicem, ſibi tamen ſuccedentibus concinnantur ut ſonus cytharæ, plectri; vocis animalis, &c. Et hæc comprehenduntur nomine orationis.

Dico 3. Quantitas permanens dividitur in continuam, & diſcretam, ſeu in quantitatem molis, & quantitatem multitudinis.

Probatur facile: Nàm eorum quæ extenduntur in partes ſimul exiſtentes, quædam habent partes invicem unitas, ut linea, baculus &c. & hæc dicuntur quanta quantitate continua, ſeu quantitate molis: Alia verò habent partes diſcretas ab invicem, ſeu diſiunctas; ſicut numerus denarius lapidum conſtat decem unitatibus ab invicem ſeparatis, & hæc dicuntur quanta quantitate diſcreta ſeu quantitate multitudinis.

Dico 4. Quantitas continua dividitur in lineam, ſuperficiem, & corpus.

Probatur; Eorum enim, quæ habent partes invicem unitas, quædam extenduntur tantùm in longum: & hæc extenſio vocatur linea: Quædam

dam extenduntur in longum & latum; Et hæc dicitur ſuperficies; Quædam demùm extenduntur in longum, latum, & profundum, & hæc extenſio dicitur corpus. Ubi obſervandum eſt, corpus ſumi dupliciter; primo phyſice; ſecundo mathematice: Corpus phyſicè ſumptum eſt ſubſtantia corporea compoſita ex materia & forma: Corpus verò mathematicè ſumptum eſt quantitas habens trinam dimenſionem in longum, latum, & profundum, v. gr. quantitas corporis humani vocatur à Mathematicis corpus, quia extenditur in longum, latum, & profundum. Non ſumitur hic corpus phyſicè; ſed metaphyſicè.

Dico 5. Superficies ſubdividitur in ſuperficiem ſimpliciter dictam, & ſuperficiem continentē, quę vocatur locus Concluſio manifeſta eſt. Superficierum enim quædam continet, & ambit aliquod corpus; ſicut ſuperficies dolii continet vinum, & ſuperficies aquæ continet piſcem; & ſuperficies aeris me ambientis continet corpus meum; Quædam verò ſuperficies non continet aliud corpus intrà ſe. Prima ſuperficies dicitur locus, qui ſolet definiri ſuperficies concava corporis ambientis; Secunda verò dicitur ſuperficies ſimpliciter.

Dices contra quartam concluſionem, illa diviſio non eſt bona, cujus membra ſe mutuò includunt; ſed præfatæ diviſionis membra ſe mutuò includunt; ergò non eſt bona. Probatur minor; nam corpus includit ſuperficiem, & ſuperficies lineam ſiquidem omne corpus habet extenſionem in longum, & latum, & omnis ſuperficies habet extenſionem in longum.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Illa diviſio

viſio nou eſt bona, cujus membra ſe includunt formalitèr & conſtitutivè, concedo: cujus membra ſe includunt materialitèr, & præſuppoſitivè, nego Ideſt, illa diviſio eſt vitioſa, cujus unum membrum formalitèr conſtituitur per aliud, ut ſi quis divideret animalia in bruta, & ſenſitiva in rationalia; nam ſenſitivum irrationale conſtituit brutum: attamen non eſt contra leges bonæ diviſionis: ut unum membrum includat aliud materialitèr, & præſuppoſitivè, ſic enim dividunt Philoſophi animam in vegetativam, ſenſitivam, & rationalem; licèt anima ſenſitiva includat vegetativam: & rationalis utramque. In præſenti autem, licèt corpus præſuponat dimenſionem in longum, & latum, attamen conſtituitur ſolùm per profunditatem: & ſuperficies, licèt præſupponat longitudinem, conſtituitur tamen per ſolam latitudinem: & linea per ſolam longitudinem: ex quo patet, quod dimenſio unius ſpeciei quantitatis non conſtituitur per dimenſionem alterius.

Dico 3. Quantitas diſcreta permanens dividitur in varias ſpecies numeri; ut in binarium, ternarium, quaternarium &c. Concluſio de ſe manifeſta eſt, ſiquidem hæ ſunt ſpecies quantitatis multitudinis, ſeu numeri.

AR-

ARTICULUS TERTIUS.

Utrùm Locus, Tempus, Motus, & Oratio ſint rigoroſæ ſpecies quantitatis.

IN articulo præcedenti diviſimus quantitatem in omnes ſuas ſpecies ſive proprias, ſive improprias. Modò quærimus, utrùm iſta tria, ſcilicèt oratio, tempus, & locus ſint reponenda inter ſpecies propriè dictas quantitatis; Quibus adjungimus motum, quia licèt Ariſtoteles nuſquàm repoſuerit motum inter ſpecies quantitatis, quidam tamen dicunt ipſum eſſe veram illius ſpeciem. Pro reſolutione.

Dico primò: Locus non eſt ſpecies quantitatis diſtincta à ſuperficie. Concluſio eſt D. Thomæ, & Ariſtotelis, qui licèt in Logica repoſuiſſet locum inter ſpecies quantitatis, in Metaphyſica tamen expreſsè dicit ipſum non eſſe ſpeciem quantitatis diverſam à ſuperficie.

Probatur ratione; Locus non addit novum modum extenſioni ſupra ſuperficiem: ergò nec diſtinctam ſpeciem quantitatis. Conſequentia patet. Probatur antecedens; Locus enim ſupra ſuperficiem dicit ſolum ambire, & continere aliquod corpus: Nam locus definitur ſuperficies ambiens, & continens corpus: ſed ambire corpus non eſt novus modus extenſionis, ut patet: ergò locus non addit novum modum extenſionis.

Dices: Licet locus ſit idem materialiter cum ſuperficie, attamen formaliter differt ab illa: non

non enim omnis ſuperficies eſt locus: ergò conſtituit diſtinctam ſpeciem quantitatis.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens; Locus differt à ſuperficie in ratione continentis, concedo; in ratione extenſionis, nego; locus enim non extenditur niſi extenſione ſuperficiei.

Dico 2. Motus, & tempus non ſunt propriè ſpecies quantitatis. Ità deſumitur ex Ariſtotele, & D. Th. 5. metaph. lect. 8. Ubi expreſsè excludunt tempus, & motus à ſpeciebus quantitatis propriè dictis.

Probatur prima pars de motu, quæ eſt communiter omnium: tùm quia Ariſtoteles neque in Logica, neque in Metaphyſica recenſet motum inter ſpecies quantitatis, tùm quia idem Ariſtoteles reponit motum inter poſt prædicamenta; tùm quia motus eſt eſſentialiter ens incompletum; ergò non poteſt poni in prædicamento. Probat. antecedens: quia motus eſſentialiter eſt via, & tendentia ad terminum, cujus eſt fieri; verb. grat. calefactionis motus, eſt fieri caloris, & quædam tendentia ad calorem: ergo motus eſt aliquid incompletum, quod reducitur ad ſuum terminum, & proinde reductivè pertinet ad prædicamentum ſui termini.

Probatur etiam 2. pars de tempore, quæ eſt contrà plures etiam Thomiſtas, quam tamen tenet Joannes à S. Thoma, & alii primates Thomiſtæ, tùm quia menſura in ratione quantitatis non eſt nobilior re menſurata; ſed tempus eſt menſura motus; ergo in ratione quantitatis non eſt nobilius motu, ergò ſi motus non ſit vera ſpecies quantitatis, ita nec tempus: tùm quia nulla duratio conſtituit ſpeciem alicujus prædicamenti: ſed tempus eſt duratio motus; ut patebit in Phyſica;

Digitized by Google

ergò tempus non poteſt conſtituere ſpeciem quantitatis.

Confirmatur utraque pars prima ratione D. Thom. quam habet 5. Met. lect. 1. Quod extenditur ſolùm per accidens, non eſt propriè, & per ſe ſpecies quantitatis; ſed tempus, & motus extenduntur ſolùm per accidens: ergò non ſunt per ſe, & propriè ſpecies quantitatis. Major certa eſt; Minor verò probatur, Nàm tempus extenditur ratione motus, cujus eſt duratio: ſiquidem duratio eſt permanentia rei in eſſe, quod eſſe ſi ſit ſucceſſivum, conſequenter ipſa duratio erit extenſa ſucceſſivè; motus autem extenditùr ſolùm ratione medii, quod eſt inter terminum ad quem; undè quando inter illos terminos non datur medium, motus non eſt extenſus, ſed indiviſibilis & inſtantaneus, ut patet de motu, qui fit ab una forma ſubſtantiali ad aliam. Hæc ratio adhuc amplius patebit ex dicendis in Phyſicæ.

Confirmatur ſecundò; Ens incompletum non conſtituit ſpeciem propriam quantitatis, ſed motus, & tempus ſunt entia incompleta: ergò non ſunt propriè ſpecies quantitatis, Major eſt certa, ſiquidem entia incompleta non ſunt directè in aliquo prædicamento, ſed ſolùm reductivè, ut ſuprà dictum eſt. Minor verò probatur; & quidem quantùm ad motum ferè omnes concedunt, quòd ſit ens incompletum, quia eſt eſſentialiter tendentia & via ad terminum, qui eſt fieri, & acquiſitio. De tempore verò etiam probatur, quod ſit ens incompletum: Nàm duratio motus eſt ens incompletum; ſed tempus eſt duratio motus; ergò tempus eſt ens incompletum. Probatur major; Quia duratio rei non eſt completior quàm ipſa res, cujus eſt duratio: ſed

ſed motus eſt aliquid incompletum; ergò etiam duratio motus eſt aliquid incompletum.

Objicies: Ubi eſt ſpecialis modus habendi partes extenſas, eſt etiam ſpecialis quantitas: ſed in tempore, & motu eſt ſpecialis modus habendi partes extenſas: ergò conſtituunt ſpecialem quantitatem. Probatur minor. Nam motus, & tempus habent partes extenſas ſucceſſivè: ſed talis extenſio ſucceſſiva eſt ſpecialis extenſio; ergò, &c.

Reſpondeo primò diſtinguendo majorem ubi eſt ſpecialis modus habendi partes extenſas, eſt ſpecialis quantitas: ſi talis modus ſit perfectus, & ens completum, concedo; ſi talis modus ſit imperfectus, & ens incompletum, nego. Patet autem ex dictis, quod motus, & tempus ſunt ſolùm entia imperfecta & incompleta.

Reſpondeo ſecundò, ex D.Thom.5. Metaph. ſi talis modus habeat extenſionem per ſe & ratione ſui, concedo; ſi talis modus habet extenſionem ſolùm per accidens, & ratione alterius, nego. Et ad Minorem. Motus & tempus habent partes extenſas per ſe & ratione ſui, nego, per accidens & ratione alterius, concedo; Tempus enim extenditur ratione motus, cujus eſt duratio; motus autem extenditur ratione latitudinis quæ eſt inter terminum à quo, & ad quem fit motus. Ut dum ambulo ab ægro ad domum; ideò motus meus extenditur, quia datur latitudo ſucceſſivè pertranſeunda inter ægrum & domum.

Dico tertiò: Oratio non eſt propriè ſpecies quantitatis ab aliis diſtincta. Concluſio eſt contrà Complutenſes, & alios Thomiſtas, quam tamen tenent Cajetanus & Joannes à S. Thom. cum pluribus aliis Thomiſtis: Et deſumitur

P 2 ex

ex Ariſtotele 5. Metaph. & D. Th. ibidem lect. 1. ubi recenſendo proprias ſpecies quantitatis, omittunt orationem.

Probatur autem ratione; Nam oratio non addit ſpecialem modum extenſionis: ergò non eſt propriè ſpecies quantitatis ab aliis diſtincta. Probatur antecedens: Nam oratio nihil aliud eſt, quàm vox aggregata ex pluribus ſonis diſtinctis, & ſibi ſuccedentibus; ſed talis vox non addit ſpecialem extenſionem, ergò oratio non addit ſpecialem extenſionem; Probatur minor: omnis enim extenſio, quæ reperitur in tali voce ex pluribus ſyllabis ſucceſſivè prolatis conſtante, vel eſt extenſio multitudinis, inquantùm illæ ſyllabæ ſunt multæ, v. g. dum dico *Dominus* ſunt tres ſyllabæ hanc orationem componentes; & ſic reducitur oratio ad numerum, vel illa extenſio eſt durationis, inquantùm una ſyllaba velocius, & alia tardiùs profertur; & ſic oratio reducitur ad tempus.

Dices: Cur igitur Ariſtoteles in Logica, & D. Th. Op. 48. enumerat orationem, tempus, & locum inter ſpecies quantitatis.

Reſpondeo ex D. Th. 5. Metaph. Quia Ariſtotel. in Logica non conſiderabat ita exactè quantitatem: ſed ſolùm eam conſiderabat in ratione menſuræ; Unde ſecundùm varios modos menſuræ, diſtinxit varios modos quantitatis. At vero Metaphyſica, ubi exactiùs ponderabat & diſcutiebat naturam quantitatis, reformavit hanc diviſionem, eaſque ſolùm retulit ſpecies, quæ propriè pertinebant ad genus quantitatis, quapropter ommiſit locum, tempus, & orationem.

AR-

ARTICULUS QUARTUS.

Utrùm numerus ſit ſpecies quantitatis.

NOta primò numerum eſſe multitudinem ex pluribus unitatibus reſultantem, undè definitur ab Ariſtot. Multitudo menſurata per unum: cujus definitionis ſenſus eſt, ut explicat D. Thom. Opuſc. 48. quod ſicut ulna ſæpiùs replicata menſurat pannum, & quantus ſit oſtendit: ita quoque ſæpiùs replicando unitatem menſuramus multitudinem, ut multitudo Apoſtolorum menſuratur per unum duodecies replicatum: Vel multitudo dicitur menſurari per unum, in quantùm ex acceſſu, & receſſu à prima unitate cognoſcitur quantitas, vel parvitas multitudinis; ſicut longitudo, vel brevitas lineæ attenditur ſecundum acceſſum, vel receſſum à puncto inchoante lineam.

Nota 2. ex D. Thom. 1. par. quæſt. 30. artic. 3. quod ſicut duplex eſt unitas tranſcendentalis ſcilicet, & quantitativa: ita quoque duplex eſt numerus, quantitativus ſcilicet, & tranſcendentalis. Unitas tranſcendentalis eſt ipſum ens indiviſum, unde ubi ſunt multa entia, eſt multitudo ſeu numerus tranſcendentalis: qui quidem numerus non eſt aliquid diſtinctum ab ipſis entibus, ſed ſunt ipſa entia conjunctim ſumpta. Unitas verò quantitativa eſt aliquid reſultans in quantitate ex unione partium ipſius; ita ut ubi quantitatis partes invicem uniuntur faciant unum: ſi autem dividantur,

fiunt plures unitates ſeu numerus: ut ſi partes baculi fiant unitæ, eſt unitas in baculo, ſi verò dividantur, reſultant duæ unitates, & fit numerus, undè numerus quantitativus nihil aliud eſt quàm multitudo plurium unitatum quantitativarum.

Neque mirari debes, quod quantitas habeat ſpecialem modum unitatis, & multitudinis; multitudo enim conſequitur diviſionem: ideò, quia quantitas habet ſpecialem modum diviſionis; ita quoque habet ſpecialem modum multitudinis reſultantis ex tali diviſione quantitativa, quæ multitudo ſolet vocari quantitas diſcreta, ſeu numerus prædicamentalis, de quo tantùm procedit quæſtio. Numerus enim tranſcendentalis ſicuti non pertinet ad quantitatem, ſed ad alias res etiam ſpirituales; (ſiquidem dicimus Angelos eſſe in magno numero, perſonas Trinitatis eſſe tres numero:) ita quoque talis numerus tranſcendentalis non ponitur ſpecialiter in prædicamento quantitatis.

Nota tertiò. Numerum prædicamentalem diſtingui in numerum numerantem, & numerum numeratum: ſeu in numerum abſtractum, & numerum concretum. Numerus numerans ſeu abſtractus eſt qui mente concipitur, ſeu notio illa numerorum quam formamus in mente, & quam exprimimus notis arithmeticis: numerus verò numeratus ſunt ipſæ res, quibus applicamus tales numeros, ſeu quarum multitudinem menſuramus, & determinamus per numeros à nobis conceptos, ſiquidem veluti in mente concipimus quamdam determinatam extenſionem, v. gr. ulnæ, vel cubiti, qua menſuramus pannum, vel lignum; ita quoque mente concipi-

cipimus quoſdam numeros, quibus rerum multitudinem menſuramus, quos metaphoricè applicamus etiam rebus ſpiritualibus, v. gr. Angelis: ut cum dicimus novem eſſe choros Angelorum, quamvis proprie talis numerus non conveniat, niſi rebus quantitativis. Hoc poſito, quæritur: utrùm ille numerus quantitativus ſit ſpecies quantitatis diſtincta ab aliis: Negant plures extranei; affirmat utraque ſchola D. Th. & Scoti. Pro reſolutione.

Dico: Numerus eſt vera & propria ſpecies quantitatis; Concluſio eſt expreſsè D. Thomæ, & Ariſtotelis, qui etiam in Metaphyſica, ubi ſolùm referunt ſpecies propriè dictas quantitatis, inter alias recenſent numerum, ſeu quantitatem diſcretam: Undè de eorum mente rationabiliter dubitari non poteſt.

Probatur primò: Nàm ubi eſt ſpecialis modus extenſionis in partes, ibi eſt ſpecialis quantitas: ſed numerus dicit ſpecialem modum extenſionis in partes: ergò dicit ſpecialem quantitatem: Major eſt certa; Nam quantitas conſiſtit in extenſione partium. Unde ſpecialis extenſio conſtituit ſpecialem quantitatem. Minor verò probatur: Nàm extenſio in partes diſcretas eſt ſpecialis modus extenſionis; ſed numerus dicit extenſionem in partes diſcretas: ergò dicit ſpecialem modus extenſionis. Major patet: Nàm extẽſio in partes diſcretas eſt extenſio multitudinis quæ diverſa eſt ab extenſione molis: ſiquidem aliqua poſſunt eſſe parvæ molis, & tamen magnæ multitudinis, ut grana papaveris; & è contrà quædam poſſunt eſſe magnæ molis, & parvæ multitudinis; ut duæ rupes ſunt magnæ molis; & tamen minimæ multitudinis. Minor verò certa eſt: ſicut enim quantitas continua

dilatatur in partes unitas, ita quoque numerus extenditur in partes diſcretas, ideſt in plures unitates.

Confirmatur; Numerus enim habet ſpecialem modum augmenti, & diminutionis; æqualitatis, & inæqualitatis; menſurabilitatis, diviſibilitatis, proportionis, &c. immò hæc omnia (præcipuè ratio menſuræ) perfectius: & priùs reperiuntur in numero, quàm in quantitate continua, ut dicit D. Thom. Opuſc. 36. cap. 1. Undè etiam quantitas continua menſuratur à nobis per numerum: ut numerando paſſus, menſuramus viam; numerando ulnas, menſuramus panum: Sed iſta omnia ſunt proprietates quantitatis: ergò numerus habet ſpecialem modum quantitatis. Et ſi dicas etiam tempus habere ſpecialem modum augmenti, & diminutionis menſuræ, &c. & tamen propterea non conſtituere ſpeciem propriam quantitatis. Reſpondeo negando paritatem; Nàm tempus, ut diximus, ſicut non eſt extenſum ratione ſui, ſed ratione motus, ita nec augetur, nec minuitur niſi ratione motus. Deindè tempus eſt incompletum, & reducitur ad modum, ſicut & omnis duratio reducitur ad rem durantem: At verò numerus eſt ens completum, & extenſum ratione ſui extenſione ſpeciali, ſcilicèt multitudinis.

Reſpondebis ad has rationes. Numerum non poni in prædicamento defectu conditionis prædicamentalis, quia ſcilicèt non eſt unum per ſe, ſed ſolùm unum per accidens, inquantùm eſt aggregatio plurium unitatum, ſicut populus eſt aggregatio plurium hominum.

Sed contra: Impugnatur hæc reſponſio, & ſimul probatur ſecundò concluſio: Numerus habet

bet omnes conditiones entis prædicamentalis: ergò eſt ſpecies propria prædicamenti quantitatis. Probatur antecedens. Nàm numerus eſt ens reale, finitum, completum, & unum per ſe: ergò habet conditiones entis prædicamentalis. Probatur antecedens: Et in primis, quod numerus ſit realis, per ſe patet; Nàm nemine cogitante tres unitates quantitativæ faciunt numerum ternarium; Quod etiam ſit finitus, certum eſt, quia quælibet ſpecies deſignabilis numeri eſt finita; Quod verò ſit ens completum negari non poteſt, non enim eſt pars alterius entis ſicut manus, vel pes eſt pars hominis; nec eſt via & tendentia ad aliud, ſicut motus; nec etiam proprietas entis incompleti, ſicut tempus.

Quod autem numerus ſit etiam ens per ſe unum, quàm conditionem ſolam ipſi denegant Adverſarii, probatur tùm ex ſolutione objectionum infrà referendarum, tùm authoritate D. Thom. 8. Metaph. & alibi; tùm ratione S. Doctoris. Illud enim eſt unum per ſe, quod habet ſpeciem ab uno: ſed numerus habet ſpeciem ab uno; ergò eſt unum per ſe, Major patet ex D. Thom. 7. Metaph. lectione ultima: Compoſitum enim, quod eſt unum per ſe, differt ab uno per accidens; quia unum per ſe ſortitur ſpeciem ab aliquo uno; ſive illud unum ſit formam ut mixtum conſtans quatuor elementis, eſt tamen unum per ſe, quia habet unicam forma; ſive ſit compoſitio: ſue concinnatio partium adinvicem, ut domus eſt per ſe unum, quia licèt conſtet pluribus parietibus, illi tamen artificiosè componuntur, & diſponuntur ad efformandum unicum totale artefactum, ſive ſit ordo, inquantùm ſcilicèt plura incomple-

ra ordinantur ſub uno complete, à quo ſpeciem habent. At verò unum per accidens ſortitur per ſpeciem ab ipſa multitudine confuſim collecta ut patet in acervo, & populo. Minor verò probatur; Numerus enim ſortitur ſpeciem ab ordine aliarum unitatum ſub ultima, ita ut ultima unitas præfigat ſpeciem omnibus aliis, & eas trahat ad determinatam ſpeciem numeri: ergò numerus habet ſpeciem ab aliquo uno. Declaratur antecedens; Cum enim numerus conſiſtat in extenſione multitudinis, illud determinat ſpeciem mumeri quod determinat ejus extenſionem: patet autem, quod extenſio numeti determinatur, & clauditur per ultimam unitatem: ergò ultima unitas dat ſpeciem numerò. Undè ſi ultima unitas ſit ſeptenaria, trahit præcedentes ad numerum ſeptenarium; ſcilicèt octonaria trahit ad numerum octonarium; & ſic de aliis.

Confirmatur adhuc efficacitèr, numerum eſſe unum per ſe: Obiectum ſcientiæ eſt unum per ſe: ſed numerus eſt obiectum ſcientiæ; ergò eſt unum per ſe. Minor patet; eſt enim obiectum Arithmeticæ. Major verò probatur tùm authoritate Ariſtotelis, qui dicit non dari ſcientiam de ente per accidens ergò obiectum ſcientiæ eſt unum per ſe, & non per accidens tùm etiam ratione, quia: cum ens per accidens non habeat unicam eſſentiam ſed plures diſparatas, non habet etiam definitionem: ergò non poteſt terminare ſcientiam. Probatur conſequentia: ut enim dicit Ariſtoteles. *Primum principium cujuslibet ſcientiæ eſt definitio objecti*.

Reſpondent Adverſarii. Numerum eſſe unum per ſe in mente noſtra, non verò ſecundùm rem.

Sed

Sed contrà: Tùm quia mens noſtra non variat eſſentias rerum; undè ſi numerus à parte rei non eſſet unum per ſe ideſt non haberet unicam eſſentiam, ratio noſtra non poſſet ei dare eſſe unum per ſe, ideſt habere unicam eſſentiam. Tùm quia in tantùm aliquid eſt ens, inquantùm eſt unum, ut ſæpè repetit Ariſtoteles; ergò ſi numerus non haberet unitatem niſi per rationem, eſſet ens per rationem ſeu ens rationis, ac proindè non poſſet eſſe obiectum Arithmeticæ, quæ eſt ſcientia entis realis, ſicuti & aliæ Mathematicæ.

Objicies 1. Authoritate Ariſt. 8. Met. c. 3. ubi dicit, *Numerum non eſſe Unum, ſed ſicut cumulum* ergò ex Ariſtotele eſt tantùm unum per accidens.

Reſpondeo Adverſarios mala fide referre Ariſtotelem: non enim id dicit affirmativè, ſed ſolùm per modum objectionis, quam poſteà ſolvit dicens numerum eſſe unum, quia ultima unitas dat ſpeciem cæteris.

Objicies ſecundò: Quod conſtat pluribus entibus completis non eſt unum per ſe, ſed numerus conſtat pluribus entibus completis; ergò non eſt unum per ſe. Probatur minor: Nàm conſtat pluribus quantitatibus continuis: ſed plures quantitates continuæ ſunt plura entia completa: ergò numerus conſtat pluribus entibus completis.

Reſpondeo negando majorem; ad probationem nego minorem: ad probationem diſtinguo majorem: Numerus conſtat ex pluribus quantitatibus continuis, ut ſunt quantitates continuæ, nego; ut ſunt unitates, concedo; & ad minorem; Quantitates continuæ ſunt entia completa, ſi ſumantur, ut quantitates ſunt,

concedo: ſi ſumantur ut unitates, nego. Explicetur.

Dupliciter poteſt conſiderari quantitas. Primò, ut continua eſt, & ſic ſumpta ſine dubio eſt quid completum: Secundò, ut una eſt apta augere numerum cum aliis unitatibus juncta, & ſic reſpectu numeri eſt aliquid incompletum: Sicut figura lapidis, ſi ſumatur ſecundùm ſe, eſt quid completum, ut tamen ingreditur compoſitionem domus, eſt aliquid incompletum, & pars domus.

Dices: quantitas ut una eſt, & ut continua eſt, non diſtinguitur: ſiquidem unitas non eſt aliquid diſtinctum à quantitate: ergò ſi ut continua eſt, ſit ens completum, erit etiam ens completum quatenùs una eſt arguens numerum.

Reſpondeo primò negando antecedens: Nàm unitas quantitatis eſt quid realitèr diſtinctum ab ipſa quantitate: Reſultat enim ex unione partium inter ſe ſicuti figura reſultat ex diſpoſitione partium: ideòque tam diſtinguitur realitèr à quantitate, quàm à figura. Ita tenent Complutenſes ex D. Th. 1. p. q. 11. art. 1. & q. 30. art. 3. Neque mirum eſt, unitatem quantitatis eſſe diſtinctam ab illa, quamvis unitas aliorum entium non ſit diſtincta realiter ab ipſis: Cætera enim entia ſunt unum per ſe ipſa: at verò quantitas eſt una per colligationem partium, quæ colligatio cum ſit aliquid accidentale ipſi quantitati, ita quoque unitas ab illa proveniens eſt aliquid diſtinctum ab ipſa quantitate.

Reſpondeo ſecundò, tranſeat antecedens, & nego conſequentiam Siquidem eadem res comparata ad diverſa poteſt habere rationem completi, & incompleti; ut figura lapidis ipſa eſt ali-

aliquid completum, comparata verò ad domum cujus eſt pars, eſt aliquid incompletum: ita quoque in numero ternario linearum, quælibet linea in ſe conſiderata eſt aliquid completum in genere quantitatis continuæ: at verò comparata ad numerum ternarium eſt aliquid incompletum, & pars numeri ternarii.

Inſtabis Partes numeri non uniuntur: ergò non faciunt per ſe unum. Conſequentia patet. Probatur antecedens; Nam partes ſeparatæ non uniuntur; ſed partes numeri ſunt ſeparatæ & ab invicem diſcretæ; ergò non uniuntur. Major patet: Nam ſeparatio opponitur unitati: Minor verò certa eſt: Numerus enim conſtat partibus ab invicem ſeparatis.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo majorem: partes ſeparatæ non ſunt unitæ unitate continuatis, concedo; unitate ordinis, nego; ſiquidem ſeparatio non opponitur unitati ordinis; ea enim quæ ſunt ab invicem ſeparata, poſſunt tamen ordinari: unitas autem numeri non eſt unitas continuitatis, ſed unitas ordinis.

Urgebis: Partes numeri non uniuntur etiam unitate ordinis; ergò nulla ſolutio. Probatur anteced. inter pares non eſt ordo: ſed partes numeri ſunt inter ſe pares: ergò inter illas non eſt ordo.

Reſpondeo primò nego ſubſumptum; Ad: probationem, diſtinguo majorem; inter pares non eſt ordo phyſicæ dependentiæ, concedo: non eſt ordo ſituationis, diſpoſitionis, & extenſionis, nego: ſic enim inter partes lapidis, quamvis ſint pares, datur ordo diſpoſitionis, inquantùm una eſt ſurſum, & alia deorsùm; ex quo ordi-

Digitized by Google

ordine reſultat figura triangularis, aut quadrata: ita quoque inter unitates numeri datur ordo, inquantùm cæteræ ordinentur ſub ultima, à qua habent ſpeciem numeri.

Reſpondeo ſecundò. Unitates numeri non eſſe formalitèr pares: nàm in illis una habet rationem ultimæ, alia rationem mediæ, & alia rationem primæ; ſicut in numero quinario, quinta eſt ultima, & tertia eſt media.

Replicabis: Inter quinque unitates nulla eſt prima, aut ſecunda, aut ultima: ergò inter illas nullus eſt ordo.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Nulla eſt prima, aut ultima determinatè, concedo: nulla indeterminate, nego. Siquidem licèt neque hæc, neque iſta ſit ultima, attamen in illis datur aliqua verè ultima, illa ſcilicèt quæ claudit & finit numerum, quæcunque ſit: v. gr. in numero quinario quinta eſt ultima, eò quod finiat numerum, & trahat alias quatuor ad ſpeciem quinarii.

Dices: illa ultima unitas ad hoc, ut daret ſpeciem aliis, deberet eſſe aliquid determinatum: ergò nulla ſolutio. Probatur ſubſumptum. Id quod determinat ſpeciem, debet eſſe determinatum: ſed ultima unitas determinat ſpeciem numeri ex nobis, ergò debet eſſe aliquid determinatum.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem diſtinguo majorem: Id quod dat ſpeciem debet eſſe quid determinatum materialiter nego; determinatum formaliter concedo: & conceſſa minori, diſtinguo conſequens: ergò ultima unitas debet eſſe aliquid determinatum materialitèr, nego: formalitèr, concedo. Explicatur ſolutio. Ultima unitas duo dicit, *unitatem* ſcilicèt

licèt & *ultimitatem*, ut ita loquar; Quantùm ad unitatem, non eſt determinatum, quænam ſit in particulari, quæ eſt ultima; immo neutra determinatè eſt ultima, ſed ratio ultimæ cadit indifferentèr ſupra quamlibet: Attamen quantùm ad ultimitatem; in omni numero ipſa ultimitas eſt determinata, quia omnis numerus cum ſit finitus, debet claudi, & determinari, ac proindè habere ultimam unitatem. Et hæc ultima unitas in quolibet numero eſt determinatæ rationis, v. gr. in numero quaternario ultima unitas eſt quarta, quæcunque ſit; & in numero quinario ultima eſt quinta: undè ultima unitas dicitur formaliter determinata, quia hoc determinatum eſt; v. gr. in quaternario, quod finiatur in quarta unitate, quæ dat ſpeciem numero.

Hoc totum explicat Joannes à Sancto Thoma exemplo clariſſimo circuli, qui cum ſit finitus, debet habere finem, principium, & medium ſuæ extenſionis: & tamen in circulo neutra pars determinatè eſt medium, principium, vel finis; undè formalitas principii, medii, & finis reperitur determinatè in circulo. Attamen quantum ad materiale, ſeu quantùm ad partem, ſupra quam cadit talis formalitas principii, medii, & finis, hoc non eſt determinatum in circulo, ſed indifferentèr cadit ſupra quamlibet partem. Ita pariter dicimus de numero; nam quantùm ad hoc, quod eſt claudi ultima unitate, quæ ſit talis rationis, verb. grat. quarta, vel quinta, hoc determinatum eſt in omni numero; non enim numerus, verb. grat. quaternarius, finitur in qualibet unitate, verb. grat. in ſecunda, vel tertia, ſed determinatè in quarta; Attamen ratio quartæ, & ultimæ non cadit ſupra aliquam

quam determinate, ſed indifferenter ſupra quamlibet ad alias comparatam.

Objicies tertiò; unitas ordinis non ſufficit ad hoc, ut numerus ſit ens per ſe unum; ergò non eſt unum per ſe: Probatur antecedens: Nàm in exercitu, & populo datur unitas ordinis: ſed populus, & exercitus non ſunt unum per ſe; ergò unitas ordinis non ſufficit ad hoc, ut aliquid ſit unum per ſe.

Reſpondeo negando antecedens: Ad probationem diſtinguo majorem: In populo, & exercitu datur unitas ordinis politici, concedo: phyſici, nego. Et ad minorem: ſed populus, & exercitus non ſunt unum per ſe in eſſe phyſico, concedo; in eſſe politico, nego: Et nego conſequentiam ſub diſtinctione data. Explicatur ſolutio: Unitas ordinis ſufficit ad hoc, ut aliquid ſit unum per ſe: unde eo modo aliqua erunt unum per ſe, quo habebunt unitatem ordinis. Cum igitur plures homines aggregati in uno exercitu non habeant inter ſe niſi ordinem politicum, inquantùm multitudo illa obedit uni duci, non faciunt unum per ſe, niſi moralitèr & politicè. Cæterùm in ordine phiſico erunt quid per accidens; At verò inter plures unitates componentes numerum reperitur ordo, non quidem moralis & politicus, ſed quantitativus & mathematicus: undè ſunt unum per ſe quantitativè & mathematicè.

Objicies 4. Si numerus eſſet unum per ſe, deberet habere unicum ſubjectum; ſed non habet unicum ſubjectum; ſiquidem v. g. numerus hominum non eſt in uno homine, ſed in variis, iiſque remotiſſimis ab invicem, quorum alii ſunt in India, & alii in Gallia: ergò talis numerus non eſt unum per ſe.

Reſ-

Digitized by Google

Reſpondeo diſtinguendo majorem; Si numerus eſſet unum per ſe, deberet habere unicum ſubjectum totale, concedo; unicum ſubjectum partiale, nego: Quilibet autem homo non eſt, niſi ſubjectum partiale numeri hominum: omnes verò homines ſunt totale ipſius ſubjectum. Neque refert, quod illi homines ſint propinqui, vel remoti; quia unitas numeri eſt ſolùm unitas ordinis, ad quam nihil facit diſtantia, vel propinquitas: undè ubicumque naſcatur homo, ſtatim atque eſt in rerum natura incipit pertinere ad numerum hominum, tanquam ſubjectum ejus partiale.

Dices: Multitudo Angelorum habet omnia, quæ competunt multitudini rerum quantitativarum, & tamen non eſt ens per ſe unum, ſed ſolùm per accidens; ergò etiam; multitudo rerum quantitativarum eſt ſolùm ens per accidens. Probatur antecedeus: Nàm in Angelis aliquis eſt ultimus claudens multitudinem illorum: ſimilitèr talis multitudo eſt menſurabilis per unum ſæpiùs replicatum, & eſt æqualis alteri ſimili multitudini, &c.

Reſpondeo negando paritatem; Diſparitas eſt, quod Angeli non ſunt res ejuſdem rationis, ſed quilibet Angelus eſt diverſæ rationis & ſpeciei ab altero, & ideò non poſſunt convenire ad conſtituendam unam ſpeciem numeri: oportet enim, ut ea quæ conſtituunt numerum, ſint ejuſdem rationis & ſolùm numericè diſtincta: Quod patet experientia: quia enim leones, & homines ſunt res diverſæ rationis, ideò non faciunt unicum numerum, ſed duos numeros diverſos; itaut numerus omnium hominum ſit alius à numero leonum: undè cum Angeli ſint inter ſe diverſæ rationis, & ſpeciei, non faciunt

Digitized by Google

ciunt per ſe unum numerum niſi impropriè & metaphoricè, inquantùm ſolemus transferrè menſuras rerum corporalium ad res ſpirituales, ut cum menſuramus durationem Angelorum per annos, & dies noſtros.

ARTICULUS QUINTUS.

De proprietatibus quantitatis, & ejus coordinatione.

PRoprietates phyſicę quantitatis ſunt quatuor ſuprà relatæ, ſcilicet extenſio localis, impenetrabilitas, menſurabilitas, & diviſibilitas: ſed præteteà tres proprietates attributales, ſeu logicales quantitatis referuntur ab Ariſtotele.

Prima eſt, non habere contrarium proprie dictum. Cum enim contraria proprie dicta ſint, quæ mutuò ſe expellunt à ſubiecto, & inter ſe mutuò pugnant, quantitas non pugnant cum alia quantitate, nec eam expellit à ſubiecto, ſiquidem quantitas non eſt activa; & ideò una non agit in aliam, ut eam à ſuo ſubiecto expellat, Adde præterea, quod omnes quantitates, v.g. omnes lineæ, ſunt ejuſdem ſpeciei; unde inter ſe non pugnant, ut à ſubiecto ſeſe excludant.

Secunda proprietas eſt, non ſuſcipere magis, & minus; licet enim quantitas creſcere poſſit: vel minui, & ideò fieri major, vel minor; attamen propterea non fit magis quantitas: minima enim quantitas æquè perfecte eſt quantitas, ſicuti, & maxima.

Ter-

Tertia proprietas quantitas eſt, quod ſecundùm eam res dicantur æquales, & inæquales: cum enim proprium ſit quantitatis facere ſubiectum menſurabile, reddit ipſum conſequenter æquale, vel inæquale alteri, Æqualia enim ſunt, quæ conveniunt in menſura: inæqualia verò, quæ differunt ſecundùm menſuram. Attamen, quia ea quæ propriè competunt quantitati, tribuuntur etiam per metaphoram rebus ſpiritualibus: (dicimus enim quod Deus eſt magnus, quod Angeli ſunt in magno numero) ita quoque in aliis rebus æqualitas quædam metaphorica reperitur. Sic dicimus Perſonas Divinas eſſe æquales, gratiam Sanctiſſimæ Virginis non habere ſibi æqualem in aliis Sanctis.

Quantùm ad ordinationem ſpecierum quantitatis, ſumendo ſolùm ſpecies proprias & rigoroſas, ſic ordinatur prædicamentum ejus. In primis quantitas dimenſiva in communi dividitur in quantitatem continuam, & diſcretam, quæ alio nomine dicitur numerus, ſeu in quantitatem molis, & quantitatem multitudinis. Quantitas diſcreta, ſeu numerus, dividitur in varias ſpecies numerorum, binarium ſcilicèt, ternarium, &c. quorum quilibet eſt infimus in ſua ſpecie. Quantitas verò continua dividitur in lineam, ſuperficiem, & corpus, quarum quælibet eſt ſpecies infima: nàm omnis linea eſt ejuſdem ſpeciei, ſicuti & omnis ſuperficies, quamvis poſſit ſuſcipere figuras diverſæ ſpeciei. v. g. figuram quadratam, circularem, triangularem, &c. Neque mirum eſt, quod prædicamentum quantitatis dividatur in paucas ſpecies, quia diverſitas ſpecifica eſt à forma; cum ergò quantitas ſit admodum materialis, non dividitur multis diviſionibus ſpecificis & for-

ma-

malibus. Cæterùm, ſi quis velit quantitatem dividere in omnes ſuas ſpecies, ſive proprias, ſive improprias, talis diviſio habetur ſuprà articulo 2.

QVÆSTIO TERTIA.

De Relatione.

TErtium prædicamentum eſt relatio, cujus notitia ſummè neceſſaria eſt non modò Philoſophis, ſed Theologis quoque; cum nulla fere ſit utriuſque ſapientiæ pars, in qua de aliquo ente relativo non diſputetur. Secuti autem conſuetum ordinem circa relationem tria quærimus: Primò, quid ſit: Secundò, quotuplex ſit: Tertio, quas habeat proprietates.

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Relatio.

LIcet quidam negaverint dari relationes reales ſaltem in rebus creatis; (dari enim in Deo docet fides, ſiquidem Pater Æternus dicit relationem ad Filium ſuum, per quam ab illo diſtinguitur, & conſtituitur Pater) attamen modo concedunt omnes. Quod probatur tùm exem-

Digitized by Google

exemplo; tùm ratione. Exemplo quidem, ſicut enim Pater Æternus realiter refertur ad Filium, quia generat illum: ita quoque pater creatus refertur realiter ad ſuum filium, quia realiter generat ipſum. Ratione quoque; Nàm, ut arguit D. Thomas, quæſt. 7. de potentia art. 9. Bonum univerſi conſiſtit in ordine unius rei ad aliam: ergò datur in rebus ordo, ſeu relatio realis alicujus rei ad aliam. Conſequentia patet. Nàm bonum non poteſt conſiſtere in eo, quod non datur. Antecedens verò declaratur; Ut enim dicit Ariſtoteles 11. Metaph. Univerſum eſt ſicut exercitus, cujus bonum conſiſtit in ordine militum, tùm inter ſe, tùm ad Ducem, quo ordine per diſcordiam ſublato, ruit ſimul exercitus: ita quoque bonum univerſi conſiſtit in ordine rerum, tùm inter ſe, tùm ad Deum, quo ſublato periret perfectio univerſi. Idem confirmatur ratione Joannis à Sancto Thoma. Relatio enim propriè dicta eſt, cujus totum eſſe eſt ad aliud ſe habere; ſed plura ſunt in rebus, quorum totum eſſe eſt ad aliud ſe habere; ergò dantur in rebus veræ relationes. Probatur minor. Nàm ſimilitudo, paternitas, æqualitas & alia ejuſmodi, ſunt realiter in rebus: Sed eſſe talium rerum conſiſtit totum in eo, quod reſpiciant aliud: nam pereunte illo alio, deſinunt; ut pereunte filio, non eſt ampliùs paternitas: ergò &c. Suppoſito ergo quod ſint relationes reales, quæritur, quid ſit ejuſmodi relatio; Pro reſolutione.

Nota, per relationem communiſſimè ſumptam intelligi reſpectum unius rei ad aliàm, ut dicit Divus Thomas. Ex qua generali notione ſequitur ad relationem dividi primo in realem, & rationis. Relatio realis eſt, quando talis ordo taliſque reſpectus invenitur

nitur in rebus nemine cogitante: ſic effectus ordinatur ad cauſam, pater ad filium, ſcientia ad obiectum, &c. Relatio rationis eſt, quando aliquid per rationem ſolum ordinatur ad aliud, ut prædicatum ad ſubiectum egenus ad ſpeciem, &c.

Secundò; relatio dividitur in tranſcendentalem, & prædicamentalem. Relatio prædicamentalis eſt ordo quidam eſſentiæ rei adventitius, cujus unicum munus eſt, unam rem ordinare ad aliam. Sic filiatio accidit homini, ipſumque refert ad alium ſcilicèt ad patrem, Relatio tranſcendentalis eſt entitas abſoluta, in qua tamen ſecundariò reperitur ordo ad aliquid aliud, nulla enim entitas eſt quantumvis abſoluta, quæ non habeat aliquem ordinem ad aliam entitatem; Sic entitas partis ordinatur ad totum, entitas effectus ad cauſam; entitas animæ ad corpus ſuum; non quidem, quod eſſentia talium rerum tota conſiſtat in puro reſpectu & ordine ad aliud; ſed ad entitatem talium rerum ſequitur reſpectus ad aliud: ideòque dicuntur relativa tranſcendentalitèr. Alio nomine ſolent vocari relationes tranſcendentales, relationes *ſecundùm dici*, eo quod ſcilicèt non ſint aliquid purè relativum, ſed aliquid abſolutum, connotans tamen aliud, & ideò exigens exprimi cum ordine ad illud aliud; ut verbi gratia anima non eſt pura relatio ad corpus, ſed entitas quædam abſoluta, quæ tamen ordinatur ad corpus informandum: ita ut explicari, & intelligi non poſſit ſine tali ordine. Ariſtoteles definit illa relativa ſecundùm dici, *ea quæ id quod ſunt, alterius ſunt* ſicut accidens eſt ſui ſubiecti accidens, & effectus eſt ſuæ cauſæ effectus, &c. Solùm hic agitur de ratione prædica-

ca-

camentalis, quæ conſtituit hoc prædicamentum: nam relationes tranſcendentales vagantur per omnia prædicamenta: undè non conſtituunt ſpeciale prædicamentum. Pro ejus explicatione.

Dico: relatio prædicamentalis rectè definitur: accidens reale, ejus totum eſſe eſt ad aliud ſe habere; ideſt, quæ conſiſtit in puro reſpectu: ita communiter omnes cum Ariſtotele hic.

Explicatur definitio. In primis relatio dicitur *accidens*, ut excludantur ab hoc prædicamento Divinæ relationes, quæ non ſunt accidentia; nam in Deo nullum eſt accidens. Additur, *reale*, ut excludantur relationes rationis; ſiquidem ſolùm ens reale ponitur in prædicamento, Aliæ verò particulæ excluduntur relationes tranſcendentales, & ſecundùm dici, quarum totum eſſe non eſt ad aliud ſe habere, ſed eſt quædam entitas abſoluta, ad quam ſequitur ordo ad aliud, in quantùm talis entitas eſt alterius.

Dices D. Tho. a. p q.28 art 1. dicit, quod in iis, quæ ſunt aliquid, inveniuntur aliqua, quæ ſunt ſecundùm rem, & aliqua ſecundum rationem tantùm. Ergò in prædicamento relationis ponuntur etiam relationes rationis.

Reſpondeo Divu. Thomam ſolùm velle, quod relatio rationis eſt verè, & propriè relatio, quia intellectus noſter verè ordinat, & refert unum ad aliud; attamen tales relationes rationis non ponuntur in prædicamento, quia prædicamenta dividunt ſolùm ens reale. Undè relatio rationis excluditur à prædicamento defectu realitatis, quamvis ſit proprie relatio. At vero Chymæra verbi gratia excluditur à prædicemento ſubſtantiæ non ſolùm defectu

rea-

Digitized by Google

realitatis, ſed quia non eſt propriè ſubſtantia.

Quæres: Quænam ſint conditiones requiſitæ ad relationem prædicamentalem?

Reſpondeo ex D. Tho. Op. 48. quatuor præcipuè aſſignari. Prima eſt, ut habeat ſubiectum reale; accidens enim reale exigit etiam reale ſubjectum. Secunda eſt, ut habeat rationem fundandi, ſeu fundamentum reale; fundamentum enim eſt veluti cauſa relationis; unde cum effectus realis exigat cauſam realem, ut relatio ſit realis, ejus fundamentum debet eſſe reale: Tertia conditio eſt, ut habeat etiam terminum realem, cum enim relatio tota conſiſtat in ordine ad ſuum terminum, ut talis ordo realiter reſultet, oportet, ut realiter ponatur terminus. Quarta conditio eſt, ut extrema ideſt, fundamentum & terminus realiter diſtinguantur; non enim datur relatio ejuſdem ad ſe ipſum.

Quæres ſecundò. Quid ſit ſubjectum, quid fundamentum, quid terminus relationis.

Reſpondeo; ſubjectum relationis eſſe id, in quo ſubjectatur relatio, ſeu quo refertur: Fundamentum verò eſt id, quod eſt ratio reſpiciendi ſeu referendi, Terminus demùm eſt id, quod reſpicitur. Sic in relatione paternitatis, homo qui genuit filium, eſt ſubjectum talis relationis; filius genitus eſt terminus, qui reſpicitur à patre; generatio verò eſt fundamentum talis relationis: ratio enim, cur pater reſpicit filium, eſt quia genuit ipſum. Quia verò relatio eſt inter ſubjectum & terminum ideò ſubjectum, & terminus dicuntur extrema relationis.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrùm relatio prædicamentalis ſit realitèr diſtincta à ſuo fundamento?

RElatio prædicamentalis, ut conſtat ex præmiſſis, eſt purus reſpectus unius ad aliud, ſeu ordo ſubjecti ad terminum, Quæritur modò, utrùm ille reſpectus ſit aliqua entitas diſtincta à fundamento, quod enim diſtinguatur à ſubjecto, vix aliquis negare poteſt. Plures extranei tenent partem negativam. Cæterùm utraque ſchola D. Th. & Scoti affirmat relationem realitèr diſtingui à fundamento, v. g. ſimilitudinem, quæ eſt relatio inter duos parietes albos, non eſſe ipſam albedinem, ſed quamdam entitatem, tenuiſſimam quidem: realem tamen, & realitèr diſtinctam, quæ tota eſt reſpectus. Pro reſolutione.

Dico: Relatio prædicamentalis eſt diſtincta realitèr à fundamento ſuo: & eſt ordo quidam realiter ipſi ſuperveniens; ipſumque referens ad aliud.

Probatur 1. concluſio authoritate D. Thom. qui ſæpiſſimè illam docet, ut 4. contra Gentes c. 14. ad 9. Ubi ait, *relationes in nobis habent aliud eſſe dependens, quia earum eſſe eſt aliud ab eſſe ſubſtantiæ. Undè habent proprium modum eſſendi, ſicut in aliis accidentibus contingit*, & 1. p. q. 28. art. 2. ad 2. *In Creaturis reſpectus ad alterum eſt alia res*. Et in 1. diſt. 4. q. 1. art. 1. *In Creaturis nulla relatio eſt ſubſtantia*; & tamen con-

conſtat plures relationes fundari in ſubſtantia, & tandem in aliis locis ſæpè repetit relationem componere, cum fundamento inherere, ipſi advenire, &c. quæ omnia denotant diſtinctionem realem.

Probatur ſecundò ratione. Nàm relatio prædicamentalis eſt purus ordo ſeu reſpectus, cujus totum eſſe eſt ad aliud ſe habere; talis ordo taliſque reſpectus diſtinguitur realitèr à ſuo fundamento: ergo relatio diſtinguitur à fundamento. Major eſt definitio relationis prædicamentalis ab Ariſtotele tradita, & ab omnibus recepta; minor verò probatur: Nàm entitas fundamenti à parte rei non eſt purus ordo puruſque reſpectus: ergò talis entitas fundamenti diſtinguitur ab eo quod eſt purus ordo, puruſque reſpectus: Conſequentia patet: Illa enim diſtinguuntur realitèr, quorum entitates à parte rei non ſunt idem; Antecedens verò probatur: Nàm entitas abſoluta non eſt purus ordo puruſque reſpectus totaliter conſiſtens in eo, quod ad aliud ſe habeat; ſed entitas fundamenti eſt entitas abſoluta; v. gr. entitas albedinis fundans ſimilitudinem inter duos parietes albos, eſt aliquod abſolutum, ergò entitas fundamenti non eſt purus ordo puruſque reſpectus totaliter conſiſtens in eo quod ad aliud ſe habeat. Ex qua ratione colligo; vel funditùs evertendam eſſe definitionem Ariſtotelis dicentis relationem totaliter conſiſtere in reſpectu ad alterum, vel dicendum talem relationem eſſe ſolùm denominationem extrinſecam, aut ad ſummum ens rationis, quod tamen Adverſarii negant; vel nobiſcum fatendum, hanc relationem non eſſe ipſum fundamentum, ſed aliud genus entis, quod totum

con-

conſiſtit in reſpiciendo, quodque ſuperadditur ipſi fundamento. Inintelligibile enim eſt, entitatem fundamenti totalitèr conſiſtere in reſpectu; ergò illa entitas, quæ tota conſiſtit in reſpectu non poteſt eſſe entitas fundamenti, ſed alia alterius ordinis, quæ ſi ſit realis, realitèr quoque diſtinguetur ab ipſo.

Confirmatur: entitas relationis perit manente entitate fundamenti; ergò eſt aliquid diſtinctum. Conſequentia patet. Non enim majus ſignum eſt diſtinctionis quam realis ſeparatio. Antecedens verò probatur Nam mortuo filio perit reſpectus paternitatis, manente tamen entitate fundamenti, ſcilicèt facultate productiva: ergò entitas relationis perit manente entitate fundamenti.

Reſpondent Adverſarii, entitatem fundamenti habere duplex munus, ſcilicèt abſoluti, & reſpectivi; undè pereunte termino, perit quantùm ad exercitium & munus relativi: manet verò quantum ad munus abſoluti.

Sed contra primo. Nam iſta reſponſio tribuit creaturis, quod eſt ſoli Deo proprium; Theologi enim docent cum D. Thom. 1. p. qu. 28. artic. 2. quod Divina eſſentia propter ſui eminentiam ſimul in ſe comprehendit in una ſimplici entitate munus relativi, & abſoluti: unde Pater Æternus per eandem entitatem realem eſt Deus (quod eſt aliquid abſolutum,) & etiam Pater (quod eſt aliquid relativum;) Ergò illa duo munera non poſſunt adunari in creaturis in una entitate, quia, ut fert Axioma, *Quæ ſunt unita in ſuperioribus, ſunt diviſa in inferioribus*. Deindè quæro ab Adverſariis, quid hac in parte tribuant ſpecialiter Deo, ſi etiam in creaturis aliqua entitas poſſit ſimul duo iſta

munera relativi ſcilicet & abſoluti comprehendere.

Contra ſecundò. Nàm munus reſpectivi quod pereunte termino perit, vel eſt aliquid reale vel non. Si eſt aliquid reale: ergò relatio, eſt realis entitas ſeparabilis à fundamento, & proinde ab eo diſtincta: Si non eſt realis entitas: ergo relatio non conſiſtit formaliter in aliquo reali: cum deſinere poſſit nulla realitate deſinente; ſed ſolùm erit aliquod ens rationis: vel denominatio extrinſeca petita ab ipſo termino.

Dices: Munus reſpectivi conſiſtere in aliqua entitate reali ipſius fundamenti ſcilicet; non tamen præcisè ſumpta, ſic enim eſt quid abſolutum: ſed ut connotat terminum, quo modo eſt aliquid relativum Relatio, v. gr. ſimilitudinis parietis albi ad album eſt ipſa entitas albedinis, non præcisè ſumpta, ſed ut importat & connotat aliam albedinem. Sicuti in Phyſica docent Thomiſtæ, unionem animę cum corpore non eſſe aliquid diſtinctum ab anima, ſed ipſam entitatem animæ, ut connotat corpus, ipſique applicatur; Et tamen certum eſt quod manente anima perit unio ejus cum corpore præcisè per hoc, quod ampliùs non connotet corpus, ſeu non ſit in corpore. Quod igitur Thomiſtæ dicunt de hac unione, proportionaliter dici poterit de ipſa relatione prædicamentali.

Hæc reſponſio videtur ultimum effugium Adverſariorum, impugnatur tamen primo. Quia confundit relationes prædicamentales cùm tranſcendentalibus, quas tamen omnes Philoſophi diſtinguunt. Relatio enim tranſcendentalis eſt ipſa entitas abſoluta, ut connotans aliud, ad quod ex natura ſua deſtinatur, ut ſcientia ad objectum;

ctum;

ctum: oculi ad colores, &c. Si ergo relatio etiam prædicamentalis nihil aliud eſt, quàm entitas abſoluta connotans terminum, quodnam remanebit diſcrimen inter utramque? Et quare peribit relatio prædicamentalis ſublato termino: cum tamen non pereat relatio tranſcendentalis ſublato termino? Non enim periret oculus, & tranſcendentalis ejus relatio, quamvis perirent omnes colores.

Impugnatur 2. Nàm relatio prædicamentalis, ut patet ex ejus definitione eſt accidens totum conſiſtens in ordine ad aliud, ſeu cujus totum eſſe eſt ad aliud ſe habere: ſed entitas fundamenti etiam ut connotat terminum, non conſiſtit totalitèr in eo quod ſe habeat ad aliud, v. g. entitas albedinis, quomodocumque ſumatur, non conſiſtit pure & totaliter in eo quod reſpiciat aliud: ergò relatio non eſt entitas fundamenti connotans terminum.

Impugnatur 3. Relatio eſt purus reſpectus & habitudo ad terminum, quæ proindè perit illo ſublato; ergò vel negandum eſt dari realiter in rebus talem relationem: vel fatendum, quod fundamentum ut connotant terminum, acquirit novam entitatem diſtinctam; quæ, remoto termino, iterùm deperditur.

Neque valet exemplum unionis animæ ad corpus tùm quia communiter Adverſarii hac ratione convicti dicunt; unionem illam eſſe aliquid diſtinctum realiter ab anima, & corpore eo quod pereat manente anima & corpore poſt mortem; Quare igitur negant relationem diſtingui à fundamento, cum pereat manente fundamento? Tùm quia licèt unio animæ cum corpore non diſtinguatur ab anima & corpore, ſed per ſe ipſam anima uniatur corpori: attamen

Digitized by Google

fundamentum non poteſt per ſe referri, ſed relatio debet ab eo diſtingui; ſiquidem anima eſt eſſentialitèr actus, & forma corporis, undè per ſe ipſam poteſt ipſum actuare, & informare, in quo conſiſtit unio ejus cum corpore, ut dicetur in Phyſica: At verò fundamentum non eſt formaliter aliquid relativum, ſed aliquid abſolutum; neque ejus entitas totalitèr conſiſtit in ordine ad aliud, undè per ſe ipſum non poteſt referri & ordinari, ſed indiget accidente adventitio, & diſtincto.

Adde quod unio corporis & animæ non conſtituit ſpeciale genus rerum, & prædicamentum diſtinctum, ſicut ipſa relatio. Et demùm ut dicetur in Phyſica, etiam unio animæ ad corpus non dicit ſolam entitatem animæ, ſed prætereà diſpoſitiones, & actionem agentis, producentis, vel conſervantis animam in corpore; undè mirum non eſt, ſi ſublata tali actione, & & diſpoſitionibus, deſinat unio ipſa: At verò nihil intrinſecum aſſignari poteſt, quod deſinat pereunte relatione, præter ipſam entitatem relationis. Ergò talis entitas realiter diſtinguitur à fundamento.

Probatur 3. concluſio. Quod addit novum eſſe ſupra fundamentum, diſtinguitur à fundamento; ſed relatio addit novum eſſe ſupra fundamentum: ergò diſtinguitur à fundamento. Probatur minor: Relatio enim addit *eſſe ad*, ſed *eſſe ad*, eſt novum genus eſſendi à fundamento diſtinctum: ergò relatio addit novum eſſe ſupra fundamentum. Major patet. Probatur minor: tùm quia *eſſe ad*, pertinet ad diverſum prædicamentum: ergò & ad diverſum genus. Tùm quia *eſſe ad*, eſt aliquod accidens annumeratum inter novem accidentia prædica-

men-

Digitized by Google

mentalia, fundamentum autem relationis eſt ſæpè ſubſtantia, ſed accidens diſtinguitur realiter à ſubſtantia, ergò *eſſe ad* eſt aliquid diſtinctum à fundamento.

Reſpondebis; Relationem eſſe ſolùm accidens logicum, quod non diſtinguitur realiter à ſubiecto.

Sed contrà; tum quia accidens logicum non conſtituit ſpeciale prædicamentum; ſi quidem prædicamenta ſunt diviſiones entis realis: ergò relatio non eſt merum accidens logicum Tùm enim quia Ariſtoteles diviſit accidens phyſicum in novem prædicamenta: ſed Relatio conſtituit unum ex illis novem prædicamentis: ergò eſt verum; & phyſicum accidens. Undè vel tollendum eſt penitùs prædicamentum relationis, vel reducendum ad prædicamentum ſui fundamenti; vel admittendum realiter diſtingui à ſuo fundamento.

Confirmari demùm poſſet ex eo, quod Theologi communitèr docent, relationes reales non poſſe advenire Deo in tempore propter ejus immutabilitatem, quæ nullam realitatem poteſt de novò ſuſcipere; ergò cenſent relationem eſſe aliquam realitatem à fundamento diſtinctam, ipſique ſupervenientem.

Objicies primo: Div. Thomas Opuſc. 48. tractat. de relatione dicit, relationem ſimilitudinis eſſe ipſam albedinem, ut ſe habet ad aliam albedinem.

Reſpondeo 1. oppoſitum iſtud eſſe dubium. Undè non eſt tantæ authoritatis apud Thomiſtas, ſed dato quod ſit D. Thomæ.

Reſpondeo ſecundò, D. Thomam ibi ſolùm intendere relationem non diſtingui à fundamento diſtinctione majori, tanquam rem à re,

ſed ſolùm diſtinctione modali. Undè ipſa ſimilitudo non eſt alia res ab albedine; ſed ipſa albedo, ut aliquo modo affecta; Attamen iſte modus realitèr modalitèr diſtinguitur à fundamento cujus eſt modus. Et quod hæc ſit mens D. Thomæ, patet; tùm quia eodem loco paulò ſuperius dixit relationem eſſe quid debiliſſimum: ſi autem relatio eſſet omninò idem cum fundamento, non eſſet quid debiliſſimum, cum fundamentum relationis ſit ens ſæpè perfectiſſimum; tùm quia D. Thom. non dicit abſolutè relationem non diſtingui à fundamento; ſed ſolum non eſſe rem diverſam à fundamento: tùm demùm quia aliis in locis expreſſiſſimè dicit relationem diſtingui ab ente abſoluto, quale eſt ejus fundamentum.

Inſtabis: Idem Div. Thomas 5. Phyſ. lectione 3. dicit: *Nihil mihi advenit de novo per hoc quod incipio fieri ſimilis alteri*; ergò ſimilitudo non eſt entitas etiam modalitèr a fundamento diſtincta.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Nihil mihi advenit de novò per modum phyſicæ mutationis, de qua loquitur ibi D. Thomas, concedo; per modum reſpectus, nego. Hoc autem ſolùm intendit D. Thomas: Ibi enim probat ad relationem non dari motum propriè dictum, eo quod illa reſultet nulla prævia mutatione ad ſolam termini poſitionem, & ipſa propriè loquendo non mutet ſubjectum.

Objicies 2. Si relatio eſſet quid diſtinctum realitèr à fundamento, ipſique ſupperadditum, naſcente muſca mutaretur totus orbis: ſed hoc eſt abſurdum? ergò. Probatur ſequela majoris. Nulla enim pars orbis eſt, quæ non dicat aliquam relationem, vel diſtantiæ, vel

vel propinquitatis, vel ſimilitudinis, vel diſſimilitudinis ad illam muſcam; ergò naſcente illa muſca pullularent infinitæ relationes in rebus.

Reſpondeo negando ſequelam; ad probationem diſtinguo. Omnis pars orbis dicit aliquam relationem ad illam muſcam, relationem novam nego; relationem anteà præexiſtentem, concedo. Per eandem enim relationem reſpicitur illa nova muſca, per quam, & aliæ præexiſtentes muſcæ reſpiciuntur. Nàm pro omnibus terminis ejuſdem rationis, v. gr. pro omnibus filiis in patre, datur unica relatio ad omnes illos extenſa, ut infra dicetur. Quidam tamen non reputant magnum inconveniens mutari omnia relativè ad productionem novæ rei, eo quod talis mutatio non ſit niſi tenuiſſima; & ſanè ſi ad poſitionem alicujus corporis in aliquo loco, totus aer vicinus mutatur, recipiendo ſpecies intentionales illius corporis, quid prohibebit ad poſitionem non entis mutari alia, recipiendo relationem ad ipſum?

Objicies 3. Paternitas in Petro non eſt entitas diſtincta ab illo; ergò nec relatio diſtinguitur à fundamento. Probatur antecedens; Nam dum Petrus Romæ exiſtens fit pater, naſcente ei filio in Gallia nullam de novò acquirit entitatem: ergò paternitas non eſt entitas diſtincta à Petro. Probatur antecedens; Quod non mutatur de novo, non acquirit novam entitatem: ſed Petrus non mutatur de novo per nativitatem illius filii; ergò nullam acquirit entitatem.

Reſpondeo negando antecedens; Ad ejus probationem diſtinguo majorem, non mutatur abſolutè, concedo: relativè; nego; Et ad conſequentiam; ergò non acquirit novam entitatem

abſolutam concedo : relativam, nego. Nam Petrus in hoc caſu acquirit reſpectum patris, quem anteà non habebat ; undè mutatur relativè. Attamen hæc mutatio relativa non cenſetur propria mutatio, quia id dicitur propriè mutari, quod alio modo in ſe diſponitur ; relatio autem ſuperveniens non diſponit alio modo rem in ſe ipſa, ſed solùm in ordine ad alia.

Inſtabis : Atqui Petrus nato filio non acquirit ullam entitatem etiam relativam, ergò nulla ſolutio. Probatur ſubſumptum. Nulla eſt cauſa producens illam novam entitatem in Petro : ergò non producitur nova illa entitas.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem nego antecedens. Nàm cauſa ex qua reſultat relatio, eſt ipſum fundamentum à quo dimanat, ipſe terminus, v.gr. in Petro, vis ejus productiva, quoties ponitur filius per eam productus, eſt cauſa ex qua reſultat ordo patris ad talem filium. Neque mirari debemus, quod ejuſmodi ordines, licet ſint reales entitates ita facilè, ac fœcundè reſultent in rebus. Videmus enim quædam entia longè perfectiora reſultare ex aliis ſimili, immo mirabiliori fœcunditate. Quis crederet ex pulſato aere reſultare qualitatem aliquam, quę dicitur ſonus, quę etiam corporis alliſu reciprocatur, niſi quotidianis auribus id experiremur? Quis putaret tantam lucis copiam ex modica candela diffundi per totam cameram? Ex grano pulveris propè infinitas viſibiles imagines effundi, quibus totus impletur aer, quæque appoſito ſpeculo iterùm reciprocantur mirabili, & propè infinita fœcunditate. Quid mirum ergò, ſi poſitis quibuſdam conditionibus ex rebus, quidam ordines ad alias reſultent ab ipſis realiter diſtincti?

U-

Urgebis. Atqui fundamentum non eſt cauſa relationis; ergò nulla ſolutio. Probatur antecedens. Poſita cauſa ponitur effectus; Sed poſito fundamento non propterea ponitur relatio; ergò fundamentum non eſt cauſa relationis. Probatur minor. Nàm in Petro, nondum nato filio exiſtit fundamentum paternitatis, & tamen non eſt in eo paternitas.

Reſpondeo negando ſubſumptum. Ad probationem diſtinguo majorem Poſita cauſa ponitur effectus, ſi ſunt aliæ conditiones, ex quibus pendet effectus, concedo; Si deſint aliæ conditiones, nego. Fundamentum autem eſt quidem cauſa relationis, ſed terminus eſt conditio, ſine qua relatio reſultare non poteſt, cujus ratio eſt, quia fieri ſequitur addeſſe; unde ſicut relatio in ſuo eſſe tota conſiſtit in reſpiciendo terminum; ita quoque fieri nequit ſine termino, quem reſpiciat: undè nunquam fiet, quantumvis adſit fundamentum; niſi etiam ponatur terminus.

Ne autem gratis dictum videatur relationem in ſuo fieri dependere à termino, tanquàm à conditione, qua poſita ſtatim reſultat: id declarari poteſt Theologico exemplo. Docent enim Theologi, quod ſpecies intelligibiles Angelorum, quamvis habeant vim repræſentandi omnia individua, attamen individua futura non repræſentare, donec illa à parte rei exiſtant; Undè talis repræſentatio dependet ab exiſtentia individuorum, tanquàm à conditione extrinſeca, ſine qua fieri nequit. Cur igitur à pari, non poterit relatio dependere à poſitione termini, ita ut ſine illo numquam cauſari poſſit à ſuo fundamento?

Objicies quartò. Si relatio diſtingueretur

Q 6 à fun-

à fundamento, daretur proceſſus in infinitum in relationibus; Conſequens eſt falſum ergò, & antecedens. Probatur ſequela: Nam duæ relationes, v. g. duæ paternitates, ſunt ſimiles inter ſe, ac proindè fundant duas relationes ſimilitudinis. Et rurſus illæ duæ relationes ſimilitudinis ſunt ſimiles inter ſe, & fundant duas relationes ſimilitudinis, & ſic in infinitum.

Reſpondeo negando ſequelam. Ad probationem, nego, quod una relatio poſſit fundare aliam, v. g. una ſimilitudo aliam ſimilitudinem. Et ratio eſt; tùm quia relatio eſt debilioris entitatis, quàm quæ cauſare poſſit aliam relationem; tùm præcipuè quia ut docet D. Th. 1. p. q. 42. art. 1. ad 4. qu. 35. art. 3. ad 2 & q. 7. de pot. art. 9. ad 2. relatio eſt eſſentialitèr reſpectus· unde non indiget aliquo ſuperaddito ut referatur: ſed ſicut actio quantùm factibilis eſt, fit per ſe ipſam & non per aliam actionem: ita quoque relatio ad omnia, ad quæ referibilis eſt, refertur per ſeipſam.

Inſtabis. Relatio ſimilitudinis inter duas paternitates poteſt realiter ſeparari ab illis; ergò realiter diſtinguitur ab illis. Conſequentia videtur certa. Nàm ex hoc probavimus ſuprà relationem, diſtingui à fundamento; Antecedens probatur. Nàm paternitas Petri deſinit eſſe ſimilis pereunte altera paternitate, cui erat ſimilis: ergò perit relatio ſimilitudinis manente paternitate.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem, diſtinguo conſequens: ergò perit relatio ſimilitudinis, quantùm ad entitatem relativam, nego: quantùm ad hoc quod eſt reſpicere terminum ſecundarium, concedo. Explicatur ſolutio. Paternitas Petri eſt ſimilis per ſe ipſam

ipſam paternitati Pauli, non verò per relationem diſtinctam: Attamen pereunte paternitate Pauli deſinit eſſe ſimilis, non quod amittat relationem, per quam erat ſimilis; ſed præcisè per hoc, quod illa relatio non habeat terminum ſecundarium ratione cujus denominabatur ſimilis. Sicut, dum video quinque homines, ſi unus recedat, viſio mea propterea non perit, ſed præcisè deſinit ſe extendere ad illum, qui abiit.

Objicies quintò. Quocunque præciſo, duo alba ſunt ſimilia; ergò relatio ſimilitudinis non diſtinguitur ab ipſis.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: ſunt ſimilia fundamentaliter, concedo; formaliter & relativè nego. Undè ſi Deus deſtrueret reſpectum illum ſimilitudinis, qui eſt inter duo alba, non eſſent ampliùs formaliter, & relativè ſimilia: quia carerent relatione ſimilitudinis. Attamen caſus videtur impoſſibilis: ſunt enim quidam modi, qui licèt à ſuo ſubjecto diſtinguantur, attamen ab illo ſeparari non poſſunt. Ut poſita æquali diſtantia circumferentiæ à centro, impoſſibile eſt ut non reſultet figura circularis: & tamen Adverſarii fatentur figuram eſſe accidens, diſtinctam à quantitate; & addita quarta unitate tribus præexiſtentibus, impoſſibile eſt ut non reſultet numerus quaternarius, qui tamen eſt diſtinctus à rebus numeratis

AR-

ARTICULUS TERTIUS.

Quotuplex ſit Relatio.

EXplicata quidditate relationis: nunc variæ ipſius diviſiones referendæ ſunt. Cum autem relatio cauſetur à fundamento; juxta varia fundamentorum genera, ſolent aſſignari quoque varia genera relationum. Undè

Dico primò. Tria ſunt genera fundamentorum relationis: ſcilicèt Unitas, & Numerus, ſeu convenientia & diſconvenientia: Actio, & paſſio: Menſura, & menſurabile: Undè triplex quoque eſt genus relationum: quorum primum fundatur in convenientia, & diſconvenientia; ſecundùm in actione, & paſſione; tertium in menſura, & menſurabili.

Declaratur bonitas hujus diviſionis ex D. Th. quinto Met. lect. 17. Tot ſunt fundamenta relationum, quot ſunt rationes cur unum ordinetur ad aliud; Atqui tres ſolum ſunt rationes propter quas unum reſpicit aliud: ergò ſunt ſolùm tria fundamenta relationum. Major patet; probatur minor. Nàm omne quod ordinatur ad aliud, vel ipſum reſpicit ſecundùm *eſſe*, tanquàm menſuram ſuæ perfectionis; vel ſecundùm *operari*, tanquàm cauſam aut effectum; vel ſecundùm *unitatem*: ſeu convenientiam, vel diſconvenientiam; Si reſpiciat primò modo, tanquam menſuram & regulam ſui *eſſe*, ſuæque perfectionis, eſt fundamentum menſuræ & menſurabilis. Sic ſcientia reſpicit ſuum obje-

obiectum, ut menſuram ſuæ perfectionis: ſic exemplar reſpicit ab exemplato; ſic creaturæ reſpiciunt Deum, & generalitèr omne ſpecificatum reſpicit ſuum ſpecificativum; ſi verò reſpiciat ſecundo modo, ut cauſam vel effectum erit fundamentum actionis, & paſſionis; ſic filius reſpicit patrem, & generalitèr omnis effectus ſuam cauſam; Si demùm tertio modo reſpiciat, inquantùm convenit, vel diſconvenit erit unitas, & numerus ſeu fundamentum convenientiæ, & diſconvenientiæ: ſic paries albus reſpicit alium parietem album ut convenientem, & nigrum ut diſconvenientem. Omnis autem convenientia præcipuè attenditur ſecundùm tria prædicamenta, ſcilicèt ſecundùm ſubſtantiam, quantitatem & qualitatem. Convenientia ſecundùm ſubſtantiam vocatur identitas, convenientia ſecundùm quantitatem dicitur æqualitas; convenientia ſecundùm qualitatem dicitur ſimilitudo; Sic Petrus & Paulus quia conveniunt in natura humana, habent relationem identitatis: ſic paries albus, quia convenit in qualitate cum alio albo, habet relationem ſimilitudinis cum eo; Duo verò quanta dum conveniunt in eadem menſura, habent inter ſe relationem æqualitatis.

Dices: Id quod tranſit, non poteſt fundare relationem permanentem: ſed actio tranſit; ergò non poteſt fundare relationem permanentem.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Id quod tranſit tàm formalitèr, quàm virtualiter concedo; id quod tranſit formalitèr, remanet tamen virtualitèr, nego; & ad minorem: ſed actio tranſit formalitèr, concedo: virtualitèr, nego. Actio enim remanet virtualitèr tùm in

Digitized by Google

effectu relicto; tùm in determinatione, quam relinquit in cauſa, ſeu in virtute productiva. Ex hoc enim quod Petrus genuerit filium, remanet ejus vis productiva ſpeciali modo determinata circa talem filiùm: nam antea reſpiciebat ipſum ſolùm ut producibilem, poſteà verò reſpicit ipſum ut productum. Undè quidam dicunt, quod relationes actionis & paſſionis fundantur in ipſa potentia productiva, quatenus determinata fuit per actionem, ad quam ſecutus eſt effectus.

Dico ſecundò. Relatio dividitur adhuc in mutuam, & non mutuam: patet diviſio: Nam inter ea, quæ dicunt ordinem, aliquando talis ordo eſt reciprocus ex utraque parte, ut inter patrem & filium: & inter duos parietes albos. Aliquando verò talis ordo non reciprocatur, ſed ſolùm ſe tenet ex parte unius extremi: ut creatura ordinatur quidem ad Deum, ſed Deus non ordinatur ad creaturas. Similiter ſcientia ordinatur ad ſuum obiectum, ſed objectum non dicit ordinem ad ſcientiam. Quando reciprocatur utrobique relatio, dicitur mutua: quando verò ſe tenet ſolùm ex parte unius extremi, dicitur non mutua. Relationes autem mutuæ ſunt ut plurimùm quæ fundantur in convenientia, & diſconvenientia: in actione, & paſſione: quia communiter loquendo in talibus relationibus utrobique eſt ratio referendi; ſiquidem inter ea, quæ conveniunt, utrobique eſt convenientia. Et non ſolùm effectus ordinatur ad ſuam cauſam, ſed etiam cauſa ipſa, ſi ſit creata ordinatur ad ſuum effectum: nam in creaturis, quodlibet eſt propter ſuam operationem. Relationes verò tertii generis, quæ fundantur ſcilicèt in menſura, & menſurabili, non ſunt mutuæ;

tuæ; quia licèt menſurabile ordinetur ad ſuam menſuram; attamen menſura non ordinantur ſemper ad menſuratum: ut ſcientia ordinatur quidem ad objectum, & potentia viſiva ad colores; attamen nec objectum ordinatur ad ſcientiam, nec color ad oculum.

Dico 3 Relatio mutua ſubdividitur in relationem æquiparantiæ, & diſquiparantiæ. Explicatur diviſio, Relatio æquiparantiæ eſt, quando in utroque extremo reperitur reſpectus ejuſdem rationis, & ſimili nomine expreſſus: ut inter duo alba, relatio in utroque extremo reperta eſt ejuſdem rationis, & eodem nomine nuncupatur: Relatio verò diſquiparantiæ eſt, quando reſpectus in utroque extremo exiſtens non eſt ejuſdem ſpeciei, nec eodem modo exprimitur. Sic relatio patris ad filium eſt diſquiparantiæ: quia eſt diverſæ ſpeciei, & diverſo nomine exprimitur; una enim dicitur paternitas, & altera filiatio.

Digitized by Google

ARTICULUS QUARTUS.

Quinam ſit terminus Relationis tàm mutuæ, quàm non mutuæ.

AD pleniorem relationis mutuæ, & non mutuæ intelligentiam, quæri ſolet quinam ſit utriuſque terminus; An ſcilicèt utraque reſpiciat aliquid abſolutum ſub ratione abſoluti; an aliquid formalitèr relativum. Complutenſes tenent omnes relationes tàm mutuas, quàm non mutuas terminari ad relativum. E contrà Scotiſtæ tenent, omnes relationes tàm mutuas quàm non mutuas, terminari ad aliquid abſolutum ſub ratione abſoluti. Quidam vero media via incedunt; cum quibus.

Dico primò: relatio mutua terminatur formalitèr ad aliquid relativum, ſcilicet ad ſuum correlativum; v. gr. pater terminatur ad filium, non quatenùs homo eſt, ſed formalitèr reduplicativè quatenùs filius eſt: ita ut quamvis entitas filii terminet reſpectum patris, attamen non terminat illum, ut entitas abſoluta eſt, ſed formalitèr ut affecta filiatione ac proinde quatenus eſt aliquid relativum.

Probatur primò concluſio authoritate D. Th. 1 p. quæſt. 40. artic. 2. ad 4. Ubi inquit. *Cum dicitur quod relativi eſſe, eſt aliud ſe habere, per ly (aliud) intelligitur correlativum, quod non eſt prius, ſed ſimul natura*. Et Ariſtoteles hic dicit, quod ſervus reſpicit dominum, ut dominus eſt: & ideò præciſis omnibus aliis, verb.

verb. gratia qud ſit doctus, quod ſit bipes, muſicus, &c. modò ſit dominus, ſemper reſpicitur à ſervo.

Probatur ſecundò ratione. Pater terminatur ad filium ſub ratione formali filii; Sed ratio formalis filii eſt quid relativum: ergo pater terminatur ad aliquid relativum, & idem dicendum de aliis relationibus mutuis. Minor patet; probatur major: Tùm exemplo Divinæ paternitatis *à qua* inquit Apoſtolus, *derivatur omnis Paternitas*. Hæc enim reſpicit Filium Æternum ſub ratione formali filii; ergò & temporalis pater debet reſpicere filium ſub ratione formali filii: tùm etiam ratione. Nàm ſic ſe habet pater ad filium, ſicut generans ad genitum, ſed generans reſpicit genitum ſub ratione formali geniti; ergò etiam pater reſpicit filium ſub ratione formali filii.

Probatur tertiò; Nàm relatio mutua dependet à ſuo correlativo, ut à termino formali; ergò terminatur ad aliquid relativum. Probatur antecedens; Relatio mutua aliquomodò dependet à ſuo correlativo, ſed non poteſt dependere niſi, ut à termino, ergò dependet ab eo, ut à termino. Major probatur. Nàm relatio mutua non poteſt intelligi ſine ſuo correlativo; ergò neceſſe eſt, ut ab eo dependeat. Res enim intelligi poteſt ſine his, à quibus non dependet. Minor verò probatur; Nàm relatio ſolùm dependet à duobus, ſcilicèt à fundamento & à termino; ſed relatio mutua non poteſt dependere à ſuo correlativo, tanquàm à fundamento, ut de ſe patet; ergò debet dependere ab illo, ut à termino.

Objicies primò, maternitas eſt relatio mutua: ſed maternitas terminatur ad abſolutum: ergò

ergò relatio mutua terminatus ad abſolutum. probatur minor: Maternitas Beatiſſimæ Virginis terminatur ad aliquid abſolutum: ergò etiam & aliæ maternitates terminantur ad aliquid abſolutum, licèt ſint relationes mutuæ: Antecedens ſupponitur ex D. Thoma, qui expreſsè dicit, Chriſtum, qui eſt terminus maternitatis B. Virginis, nullam realem relationem dicere ad matrem, quia ſuppoſitum Divinum (in quo recipi deberet relatio filii) eſt incapax relationis realis ad creaturas; Probatur conſequentia: Relationes ejuſdem ſpeciei terminantur ad idem, ſed aliȩ maternitas ſunt ejuſdem ſpeciei cum maternitate B. Virginis; ergò terminantur ad idem formalitèr, ergò ſi relatio B. Virginis terminatur ad aliquid abſolutum, ita quoque & aliæ maternitates.

Reſpendeo conceſſa majori, negando minorem: ad probationem, nego conſequentiam; ad cujus probationem, diſtinguo majorem; Maternitates ejuſdem ſpeciei terminantur ad idem naturalitèr loquendo, concedo; ſupernaturalitèr, nego. Licèt enim maternitas, ſi habeat terminum naturalem, reſpiciat aliquid relativum: tamen ſi ſupernaturalitèr ſubſtituatur aliquis alius terminus, non debet neceſſariò eſſe relativus: ſic autem contingit maternitati Beat. Virginis, quæ naturaliter quidem, ſicut & aliæ maternitates exigebat pro termino purum hominem ſibi viciſſim relatum: attamen loco puri hominis ſubſtitutus eſt homo Deus, qui eſt incapax relationis ad creaturam. Undè maternitas B. Virginis non habet pro termino aliquid relativum, ſed ſolùm aliquid ſupernaturalitèr ſubrogatum loco relativi.

Quæres ſi Chriſtus, ut tenet D. Thom. non dicit relationem realem filii ad B. Virginem, quo

modo

modo poteſt dici realiter Filius B. Virginis: præcipuè cum filius ſit aliquid relativum;

Reſpondeo, quia ut docet D. Th. 5. Metaph. lect. 17. aliquid dicitur relativè, non ſolùm quia refertur ad aliud, ſed etiam, quia aliud refertur ad ipſum: Unde aliquis dicitur filius realiter, non ſolùm, quia refertur ad matrem vel patrem, ſed etiam quia mater, vel pater refertur ad ipſum, tanquàm ad eum, quem genuit; & ideo quia Chriſtus, licet non dicat reſpectum realem ad Matrem attamen verè & propriè terminat relationem Matris ſuæ, tanquam genitus ab ipſa; dicitur realiter, & propriè filius B Virginis. Adde præterea, quod licet Perſona Divina Chriſti non referatur realiter ad B. Virginem, attamen ſubrogatur perſonæ humanæ, quæ exigeret ad illam realiter referri: ideòque vere, & propriè eſt filius B. Virginis, ſicut eſſet perſona humana, cujus locum tenet, & vice fungitur.

Objicies ſecundò: Terminus præcedit relationem; ergò non eſt quid relativum, Probatur antecedens: Relatio etiam mutua non reſultat niſi poſito priùs termino: ergò terminus præcedit relationem etiam natura.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo antecedens; Relato non reſultat niſi priùs poſito termino, quoad entitatem concedo, quoad rationem formalem terminandi, nego. Et ſimiliter ad conſequentiam: Terminus præcedit relationem, quantùm ad entitatem, concedo; quantùm ad formalitatem terminandi, nego. Explicatur ſolutio. In termino duo ſunt diſtinguenda, Entitas termini, & ratio formalis, ſub qua terminat, v. g. in filio: entitas filii, & ipſa filiatio, ſub qua terminat rela-

relationem patris: Dicimus ergò, quod licèt entitas termini debeat priùs natura poni, quàm reſultet relatio? attamen ratio formalis, ſub qua terminat, eſt ſimul natura cum ipſa relatione.

Inſtabis: ſpecificativum præcedit ſpecificatum, ſed terminus, ut mox dicemus, eſt ſpecificativum relationis: ergò terminus etiam formaliter ſumptus præcedit relationem.

Reſpondeo primò diſtinguendo majorem: Specificativum per modum cauſæ, concedo: ſpecificativum per modum termini, nego. Terminus autem non ſpecificat relationem per modum cauſæ, ſed per modum puri termini.

Reſpondeo 2. diſtinguendo eandem majorem ſpecificativum præcedit ſpecificatum in aliis rebus, concedo; in relativis mutuis, nego. Cum enim relativa mutua mutuò ſe ſpecificent, non debent ſe præcedere, ſed tantùm ſimul eſſe; & hoc patet in Divinis relationibus, in quibus Paternitas Divina nullo modo præcedit filiationem, quæ eſt terminus ejus.

Urgebis: Si filius formalitèr ut filius, eſſet terminus paternitatis, ſequeretur, quod pater definiretur formaliter per filium, & filius per patrem; Atqui hoc eſt inconveniens: ergò & major patet; Nàm relatio definitur per ſuum terminum; Minor verò probatur; Quia alias daretur circulus vitioſus, dum pater definitur, qui reſpicit filium, & filius qui reſpicit patrem.

Reſpondeo conceſſa majori, negando minorem: Ad probationem, nego quod circulus in definitione relativorum ſit vitioſus, immò eſt neceſſarius, ut expreſsè dicit Porphyrius c. de ſpecie: Undè communiter dicitur, relativa mu-

mutua eſſe ſimul cognitione, quia mutuò ſe notificant, & definiunt. Quamvis nec ſit tibi omninò circulus, quia ſcilicèt ſe definiunt ſub diverſo reſpectu: nam filius definitur per patrem, ut à ſe reſpectum; pater verò definitur per filium, tanquàm reſpiciens ipſum.

Dico ſecundò; Relatio non mutua non terminatur ad aliquid intrinſecè, & ſubiectivè relativum, ſed ſolùm ad relativum extrinſecè, & terminativè. Concluſio conciliat diverſas Thomiſtarum ſententias circa terminum relationis non mutuæ; qui enim dicunt eam terminari ad aliquid relativum, intelligendi ſunt de relativo extrinſecè, & terminativè: Qui verò dicunt eam non terminari ad aliquid relativum, explicandi ſunt de relativo intrinſecè, & ſubiectivè. Undè ut probetur, & explicetur concluſio.

Adverte ex Div. Thom. 4. Metaph. lect. 17. dupliciter aliquid poſſe dici relativum, primò ſubiectivè, & intrinſecè; ſecundò terminativè; & extrinſecè. Relativum intrinſecè, & ſubiectivè eſt id, quod habet in ſe relationem. Relativum verò terminativè eſt id, quod terminat relationem in alio exiſtentem; Sicut aliquis poteſt dici dupliciter inimicus: primò ſubiectivè, & intrinſecè, quia odio habet aliquem; ſecundò terminativè, quia odio habetur: ſicut Chriſtus dicebatur inimicus Judæorum, non quod eos odio haberet, ſed quod ab eis odio haberetur. Hoc poſito dicimus, quod in relationibus non mutuis terminus eſt quid relativum extrinſece, & terminativè, non tamen intrinſecè, & ſubiectivæ.

Probatur 1. pars: Illud non eſt intrinſece relativum, quod caret relatione; ſed terminus re-

latio -

lationis non mutuæ caret relatione; ergò non eſt quid relativum intrinſece. Major patet, minor probatur. In hoc enim differt relatio non mutua à mutua, quod in ejus termino nullus ſit reciprocus reſpectus. Neque dicas non eſſe quidem reſpectum realem, bene tamen reſpectum rationis: Contrà enim eſt; tum quia reſpectus ille rationis non poteſt eſſe ratio terminandi, ſiquidem relatio realis debet habere terminum realem; tùm quia reſpectus rationis eſt ſolùm aliquid ſecundarium, quod ſupponit relationem jam terminatam.

Probatur etiam 2. pars; Illud enim eſt relativum extrinſece, & terminative, quod terminat relationem, atqui terminus relationis non mutuæ terminat relationem, ut de ſe patet: ergò eſt aliquid terminativè tantum, & extrinſece relativum.

Objicies: quod opponitur relative, eſt aliquid relativum, ſed terminus relationis etiam non mutuæ opponitur ipſi relativè; ergò eſt aliquid relativum.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Quod opponitur relative eſt quid relativum, intrinſecè ſemper, nego; relativum extrinſece, & terminative concedo: Et conceſſa minori diſtinguo ſimiliter conſequens. Terminus relationis eſt aliquid relativum, intrinſecè ſemper, nego terminative concedo: ſolutio patet ex dictis.

AR.

ARTICULUS QUINTUS.

Undè ſumatur diſtinctio tùm ſpecifica, tùm numerica relationum.

EXplicata diviſione generica relationum nunc explicandum eſt, unde ſumatur unitas, vel diſtinctio ſpecifica, & numerica earum. Circà diſtinctionem ſpecificam relationis triplex eſt ſententia. Prima tenet relationes totaliter ſpecificari à fundamento, ita ut unitas ſpecifica relationis ſolùm deſumatur ex unitate ſpecifica fundamenti. Secunda tenet eam deſumi tantùm à termino. Tertia, & communior tenet eam deſumi ab utroque; ita ut relatio dicatur una ſpecie, quæ habet unicum ſpecie fundamentum, & terminum. Pro reſolutione.

Dico primò: Unitas ſpecifica relationis deſumitur à fundamento ſimul & termino, ſeu ex coaptatione fundamenti cum termino: Diverſitas verò ſpecifica deſumitur ex diverſitate vel fundamenti, vel termini, ita ut variato alterutro, varietur relatio.

Probatur prima pars authoritate ſimul & ratione D. Thom. quodl. 9. artic. 4. Ab eodem res deſumit unitatem ſpecificam, à quo deſumit ſuum eſſe; ſed relatio deſumit ſuum eſſe à fundamento, ſimul & à termino; ergò deſumit etiam unitatem ſpecificam ab utroque. Major patet: Siquidem ens, & unum convertuntur, quælibet enim res eſt una per ſuam entitatem; unde ab eodem res habet ut una ſit, à quo habet

ut ſit: Minor verò declaratur: Nàm relatio eſſentialitèr eſt reſpectu ortus à fundamento ad terminum; ergò ab utroque deſumit ſuum eſſe: à fundamento quidem ut à cauſa; à termino verò ut ab eo, quod connotatur; ſeu ut dicit Beat. Albertus Magnus à fundamento, ut ab eo, per quod eſt: à termino verò, ut ab eo ad quod eſt.

Confirmatur, præcipuè quod deſumat à termino, ex generali principio D. Thom. Nàm ea quæ ordinantur ad aliud, ſpecificantur per ordinem ad illud, ſed relatio ex natura ſua ordinatur ad terminum: ergò ſpecificatur à termino.

Probatur etiam 2. pars concluſionis, nempè ad varietatem ſeu termini, ſeu fundamenti, variari ſpeciem relationis: Nàm ex communi Philoſophorum axiomate, *Bonum deſumitur ex integra cauſa: malum vero ex quocunque defectu*; ſed unitas ſpecifica eſt quoddam bonum, diviſio vero habet quaſi rationem mali: ergò unitas ſpecifica deſumitur quidem ab unitate fundamenti & termini: diverſitas verò ab alterutrius diverſitate.

Confirmatur: Nàm, ut ſupra dictum eſt relatio ſpecificatur à fundamento, & termino, ut invicem commenſurantur; ſeu ex coaptatione fundamenti cum termino: Atqui commenſuratio, ſeu coaptatio variantur variato alterutro extremo; ergò variato ſeu fundamento, ſeu termino variatur relatio: ut verbi gratia relatio diſſimilitudinis quam avis dicit ad corvum, & ſimilitudinis quam dicit ad cygnum, quamvis fundentur in eadem ſcilicèt in albedine, attamen ſunt diverſæ ſpeciei propter variationem terminorum. Et ſimilitèr relatio patris

ad

Digitized by Google

ad filium, & ſimilitudinis ad eundem filium ſunt diverſæ propter diverſitatem fundamentorum, quia paternitas fundatur ſupra generationem, ſimilitudo verò ſupra convenientiam in figura.

Objicies primò: Unius non poteſt eſſe niſi unicum ſpecificativum: ſed relatio eſt unica & ſimplex, ergò non poteſt habere niſi unicum ſpecificativum.

Reſpondeo, quod etiam fundamentum & terminus non habent rationem niſi unius ſpecificativi: propriè enim ſpecificant relationem, quatenùs invicem coaptantur, & commenſurantur, ac proindè quatenùs ſunt quaſi unum.

Objicies ſecundò; Relatio non ſpecificatur à ſuo oppoſito: ſed terminus eſt oppoſitus relationis ergò non ſpecificatur ab ipſo.

Reſpondeo diſtinguendo majorem: Relatio non ſpecificatur à ſuo oppoſito, tanquam à cauſante ſpeciem, concedo: tanquàm à terminante; nego. Addo præterea, quod ſpeciale eſt in relativis, ut dependentia à ſuo oppoſito, ideòque poſſunt ab illo ſpecificari: Ut enim advertit D. Thom. quæſt. 7. de pot. art. 8. ad 4. oppoſitio relativa eſt omnium minima, in qua unum oppoſitum non removet, & deſtruit aliud, (ſicut fit in aliis oppoſitionibus) ſed potiùs ipſum reſpicit, & exigit. Unde ſola oppoſitio relativa locum habet etiam in divinis.

Objicies tertiò: Unica ſpecie relatio reſpicit duos terminos ſpecie diſtinctos; ergò non deſumit ſuam entitatem à termino: Probatur antecedens: Nàm relatio filii terminatur ad patrem, & matrem: ſed relatio patris, & matris videntur ſpecie diſtingui: ergò, &c.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens: Unica relatio reſpicit duos terminos adæquatos, nego: inadæquatos, concedo: Nàm pater & mater, ſicut non ſunt niſi unicum totale principium productivum filii, ita quoque non conſtituunt niſi unicum totalem terminum filiationis.

Dico ſecundò: Unitas numerica relationum deſumitur ex unitate numerica ſubiecti, undè in uno ſubiecto non poteſt eſſe duplex relatio ſolo numero diſtincta; ut in uno patre duplex paternitas. Ita Thomiſtæ omnes.

Probatur concluſio ratione generali D. Thom. Nam omne accidens deſumit ſuam unitatem numericam à ſubiecto: ſed relatio eſt accidens: ergò deſumit ſuam unitatem numericam à ſubiecto; Minor eſt certa; relatio enim adnumeratur inter novem accidentia: Major verò probabitur in Metaphyſica, ubi oſtendemus, quod accidentia individuantur à ſubiecto.

Objicies; Unus pater poteſt habere plures paternitates ſolo numero diſtinctas; ergò unitas numerica relationis non deſumitur ex unitate numerica ſubiecti. Probatur antecedens: Ubi ſunt plures termini, ibi ſunt plures relationes: ſed idem pater poteſt habere plures terminos paternitatis, ſcilicèt plures filios: ergò & plures paternitates.

Reſpondeo negando antecedens; Ad probationem diſtinguo majorem; ubi ſunt plures termini materialiter tantùm diſtincti, nego: plures termini formalitèr diſtincti; concedo: pluralitas autem filiorum merè materialiter ſe haberet reſpectu paternitatis: nàm relatio patris præcisè reſpicit filium ſub ratione filii. Quod autem plures participent illam rationem filii, merè materialiter ſe habet, ſicut abſolutio ſacra-

cramentalis ſolùm reſpicit peccatum cum dolore confeſſum, quod autem unicum, vel plura afferantur peccata, mere materialiter ſe habet reſpectu abſolutionis.

Inſtabis; Multiplicata cauſa multiplicatus effectus: ſed producto novo filio multiplicatur fundamentum cauſans paternitatem, ſcilicet actio productiva; ergò multiplicatur paternitas.

Reſpondeo diſtinguendo majorem; Multiplicata cauſa multiplicatur effectus in ſubjecto capaci illius novi effectus, concedo; in ſubiecto incapaci, nego. Homo autem habens jam paternitatem, eſt incapax novæ paternitatis ſimilis: undè quantumvis multiplicetur productio filiorum, non multiplicatur paternitas. Sicut quando ferrum eſt ſummè ignitum, quantumvis multiplicetur ignis, non multiplicatur in eo calor, quia jam ipſum habet.

Urgebis: Dum patri tres filios habenti moritur primogenitus, perit relatio ad ipſum: ergò diſtincta eſt à relationibus aliorum.

Reſpondeo diſt. ant. Perit relatio ad ipſum, ut relatio eſt, nego; ut ad ipſum eſt, concedo: ſolùm enim deſinente primogenito, illa relatio quæ tres antea reſpiciebat, deſinit reſpicere primogenitum quia amplius non eſt.

ARTICULUS SEXTUS.

De proprietatibus relationum, & coordinatione bujus prædicamenti.

PRoprietatis relationum quinque numerantur ab Ariſtotele. Quarum prima eſt, non habere contrarium; Nàm una relatio non pugnat contra aliam, & relationes diverſiſſimæ in eodem ſubiecto ſe compatiuntur. Undè non habent inter ſe contrarietatem, ſed ſolùm oppoſitionem relativam; per quam non ſe mutuò deſtruunt, ſicut contraria; ſed ſolùm ſeſe mutuò reſpiciunt.

Secunda proprietas eſt, non ſuſcipere magis & minus per ſe, non enim relatio creſcit, aut decreſcit ratione ſui, quia ad illam non datur motus: ſed ſolùm ratione ſui fundamenti: ut dum paries minùs albus dealbatur, fit ſimilior alteri maximè albo, ratione ipſius albedinis, quæ augetur.

Tertia proprietas eſt, invicem converti: Nàm unum relativum dicitur ad convertentiam cum alio, v. g. filius eſt patris filius; & pater eſt filiis pater; dominus eſt ſervi dominus, & ſervus eſt domini ſervus, &c.

Quarta proprietas eſt eſſe ſimul natura, ideſt, ſimul exiſtere; ita enim invicem connectuntur, ut unum ſine alio eſſe non poſſit; Impoſſibile enim eſt, ut ſit ſervus ſine domino, & dominus ſine ſervo.

Quinta proprietas eſt, eſſe ſimul cognitione:

Nàm

Nàm impoſſibile eſt cognoſcere unum relativum ſine alio, ut ſervum ſine domino, & dominum ſine ſervo. Undè, ut ſuprà diximus, ſeſe mutuò definiunt, & notificant. Attamen iſtæ tres ultimæ proprietates ſolis relativis mutuis videntur propriè convenire, ut expreſsè dicit D. Th. de quarta proprietate, quæſt. de pot. art. 8. ad 1. Quia tamen terminus relationis etiam non mutuæ aliquo modo dicitur relativus, extrinſecè ſcilicèt, & terminative, inquantùm reſpicitur à relatione. Ideò quodammodo iſtæ tres proprietates poſſunt accommodari relativis etiam non mutuis: inquantùm ſcilicèt impoſſibile eſt, quod terminus actualitèr terminet, niſi actualitèr ſit relatio; & ipſa relatio cognoſcitur per ſuum terminum, ipſeque terminus, quantum ad actualem functionem terminandi, cognoſcitur per relationém.

Quantùm ad coordinationem hujus prædicamenti; in primis relatio prædicamentalis eſt ſupremum genus, quod dividitur in relationes primi, ſecundi, & tertii generis: ideſt, fundatas in unitate; & numero, ſeu convenientia, & diſconvenientia, actione, & paſſione; menſura, & menſurabili; Relatio primi generis dividitur in relationes convenientiæ, & diſconvenientiæ. Relatio convenientiæ ſubdividitur in relationes identitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis; Relatio verò diſconvenientiæ in relationes diverſitatis, inæqualitatis, & diſſimilitudinis. Relatio verò inæqualitatis, præcipuè in numeris, ſubdividitur in varias ſpecies ſecundùm varias proportiones, quæ attenduntur in numeris: ut in relatione dupli, tripli, quadrupli, &c. de quibus agunt Arithmetici. Relatio ſecundi generis dividitur in relationem fundatam

in actione, & relationem fundatam in paſſione. Relatio tertii generis dividitur in relationem ad menſuram quæ eſt obiectum, & ad menſuram quæ eſt exemplar. Hæ verò ſpecies poſſunt rurſus ſubdividi in alias, quas recenſere non eſt neceſſe.

QVÆSTIO QVINTA.

De quarto Prædicamento, ſcilicet Qualitate.

QUalitas tripliciter ſumi poteſt, primò latiſſimè pro eo, quod prædicatur in quale. Et in hoc ſenſu Ariſtoteles vocat differentias eſſentiales qualitates, eò quod prædicentur in quale quid. Secundò qualitas ſumitur paulò ſtrictiùs, pro eo quod prædicatur in quale accidentaliter, & ſic omne accidens poteſt dici qualitas. Tertiò demum qualitas ſumitur ſtrictiſſime pro certo prædicamento accidentis cujus proprium eſt accidentaliter qualificare, modificare, & diſponere ſubſtantiam. In hoc tertio ſenſu ſumitur hìc qualitas, de qua tria quærimus, ſicut & de aliis prædicamentis. Primò quid ſit: Secundò quotuplex ſit; Tertio quæ ſint ejus proprietates. Et hæc omnia paucis expediemus, quia licèt qualitas ſit vaſtiſſimum omnium prædicamentorum, attamen quæ circa eam, & ejus ſpecies difficilia ſunt, pluribus aliis in locis diſcuti ſolent, agendo de habitibus, de virtutibus, & ſcientiis, de alteratione, &c.

AR-

ARTICULUS PRIMUS.

Quid ſit Qualitas.

DIco 1. Qualitas definitur, accidens ſecundùm quod dicimur quales. Hanc definitionem tradit Ariſtoteles hic, quam multi ut minùs exactam rejiciunt eò quod non detur per aliquid notius: Nàm quale non videtur eſſe notius qualitate. Sed conſiderandum eſt cum D. Thoma Op. 48. quod ſuprema genera non poſſunt ita exactè definiri, præcipuè qualitas, quæ tam varias res tùm ſpirituales, tùm corporeas ſub ſe continet, uti vix reperiri poſſit aliqua notio, quæ rebus adeò diverſis aptari poſſit. Undè Ariſtoteles quęrens aliquid commune omnibus qualitatibus, id ſolùm reperit, quod omnes afficiant ſubſtantiam per modum qualificativi: Ideòque definiunt qualitatem eſſe accidens, ſecundùm quod ſubſtantia dicitur qualis. Nec mirum eſt res univerſaliſſimas per aliquid ſui definiri: nam in Metaphyſica omnes definiunt ens, id quod habet eſſe, & tamen *eſſe* non videtur notiùs, quàm ens. Addit Div. Thomas, quod concreta ſunt nobis notiora quàm ſint abſtracta; ſiquidem cognitio ſenſibilis, à qua originatur cognitio intellectualis, non fertur niſi ad concreta, quæ proindè ſunt nobis notiora; Unde Ariſtoteles definit qualitatem per ſuum concretum, tanquam per aliquid notius.

Dico ſecundò: Qualitas exactius definiri poteſt cum D. Thoma, accidens modificativum,

Digitized by Google

ſeu diſpoſitivum ſubſtantiæ in ſe ipſa. Explicatur definitio; per ly, *Accidens*, aſſignatur id, in quo qualitas convenit cum aliis prædicamentis accidentalibus: Cæteræ verò particulæ exprimunt id in quo differt qualitas ab aliis accidentibus. Proprius enim character qualitatis eſt accidentalitèr determinare, & modificare ſubſtantiam; cujus ſignum eſt, quod ſi mutemur ſecundum alia accidentia; ut ſecundùm quantitatem, dum augemur, aut ſecundùm relationem, quàm de novò acquirimus, aut ſecundùm ſituationem, &c. non dicimur propterea alterati & diverſi, benè tamen ſi mutemur ſecundùm qualitatem: ut ſi quis demutet colorem, vel figuram, vel mores, &c. dicitur alter. Undè ſicuti differentiæ eſſentiales determinant & modificant eſſentialitèr genus, ideòque dicuntur aliquando qualitates ſubſtantiales; ita quoque illud accidens, quod modificat, exornat, determinat, & diſponit ſubſtantiam, dicitur qualitas accidentalis, quæ proindè rectè definitur. Accidens modificativum, ſeu determinativum ſubſtantiæ in ſe ipſa.

Dices: Etiam quantitas modificat ſubſtantiam, inquantùm illam extendit; ergò iſta definitio non convenit ſoli qualitatis.

Reſpondeo negando, quod quantitas propriè modificet ſubſtantiam: illam enim extendit præcisè, inquantùm tribuit ipſi partes diverſimodè modificabiles. At verò qualitas ſuperveniens, tali vel tali modo diſponit iſtas partes, eas figurando vel in modum trianguli, vel quadranguli; unde modificare ſubſtantiam & partes ejus, proprie convenit qualitati.

AR-

ARTICULUS SECUNDUS.

Quotuplex ſit Qualitas.

PRæmiſſa definitione qualitatis, quod ſcilicet ſit accidens diſpoſitivum ſubſtantiæ in ſe ipſa, facile colligitur qualitatis diviſio juxta varios modos, quibus ſubſtantia diſponi, & modificari poteſt Unde.

Dico: Quatuor eſſe veluti paria ſpecierum qualitatis. Primum eſt habitus, & diſpoſitio. Secundum potentia, & impotentia. Tertium paſſio, & partibilis qualitas. Quartum forma, & figura. Ita omnes communiter Philoſophi cum Ariſtotele.

Probatur bonitas hujus diviſionis ex D. Th. 1. 2. qu. 49. art. 2. Tot ſunt ſpecies qualitatis, quot modis ſubſtantia diſponi, & determinari poteſt in ſe ipſa, ſed ſubſtantia diſponi poteſt quadrupliciter: ergò quatuor ſunt ſpecies qualitatis. Major patet; Nàm qualitas eſt accidens diſpoſitivum ſubſtantiæ; Minor verò probatur: vel enim ſubſtantia diſponitur, ut benè, aut malè ſe habeat; & ſic conſtituitur prima ſpecies qualitatis, ſcilicèt habitus, & diſpoſitio: vel ſubſtantia diſponitur ſecundùm *operari*, ut fortitèr, aut languidè agat: vel reſiſtat; & ſic eſt potentia, vel impotentia; Vel ſubſtantia diſponi poteſt ſecundum motum phyſicum, inquantùm per illum novo modo diſponitur; & ſic eſt tertia ſpecies, ſcilicèt paſſio, & partibilis qualitas; Vel demùm diſponi poteſt ſecùndùm

partes quantitativas, & ſic eſt forma & figura. Sed ut ejuſmodi ſpecies accuratiùs explicentur, de illis agemus ſingulis Paragraphis.

§. I.

De prima ſpecie qualitatis, ſcilicet habitu, & diſpoſitione.

Dico primo: Hæc ſpecies qualitatis eſſentialiter in hoc conſiſtit, quod determinet ſubiectum ad bene, vel male ſe habendum conformiter ad ſuam naturam.

Explicatur concluſio: Nàm plerumque ſubiectum de ſe eſt indifferens ut bene, vel male ſe habeat, ut corpus eſt indifferens ad ſanitatem, & ægritudinem, anima eſt indifferens ut ſit ſancta per gratiam, aut maculata per peccatum; intellectus ut ſit ſciens, vel errans; voluntas ut ſit prava, vel bona: manus ut ſit perita ad pingendum, vel imperita. Et ideo ejuſmodi ſubmodi ſubiecta indigent qualitate determinante ad bene, vel male ſe habendum: Sic virtus determinat voluntatem ut bene ſe habeat; vitium verò ut male ſe habeat: Sic ſcientia diſponit intellectum ut bene ſe ſe habeat circa veritatem. Error autem ut male ſe habeat; Sic ſanitas diſponit corpus ut bene ſe habeat; Et ægritudo ut male. Sic habilitas pingendi diſponit manum ut bene ſe habeat circa ejuſmodi opus; imperitia verò ut malè. Sic gratia diſponit animam ut bene ſe habeat, Charitas voluntatem, Fides intellectum, &c. Tales igitur qualitates, quibus ſubiectum deter-

determinatur ad bene vel male ſe habendum, conſtituunt hanc primam ſpeciem, & vocantur habitus & diſpoſitiones: ideoque recte definiuntur ab Ariſt. 5. Metaph. Qualitates determinantes ſubiectum ad bene, vel male ſe habendum.

Dico 2. Hæc prima ſpecies qualitatis recte dividitur in duo membra, habitùm ſcilicet, & diſpoſitionem. Ubi obſervandum eſt, nomen habitus tripliciter ſumi. Primò, quamvis raro, ſumitur pro poſſeſſione, nam habere idem ſæpe ſignificat ac poſſidere: Sic dicitur aliquis habere agrum, ſervum, pecunias, &c. Secundò ſumitur habitus pro veſtitu. Tertiò verò ſumitur prout idem eſt, ac bene vel male affici, ac diſponi. Sic dum quærimus, quomodo aliquis ſe habeat: reſpondetur bene, vel male ſe habere: ideſt, diſpoſitum eſſe. In hoc tertio ſenſu ſumitur hic habitus. Hoc prænotato.

Probatur concluſio; Qualitas enim determinans ſubiectum ad bene, vel male ſe habendum; vel firmiter inhæret ſubiecto, & principiis immobilibus nititur: vel ſolùm inhæret mobiliter, in quantùm habet principia inſtabilia, & quæ facilè deſtrui poſſunt. Si firmiter inhæreat, vocatur habitus: ſi verò mobiliter ſolùm inhæreat, vocatur diſpoſitio; Ergò prima ſpecies qualitatis recte dividitur in hæc duo membra, ſcilicet habitum, & diſpoſitionem. Hoc totum declaratur magis inductione. Sic enim videmus ſanitatem, & morbum habere inſtabilia principia, nempe concordiam humorum, quæ facilè turbari poteſt. Sic etiam in ſpiritualibus ſuſpicio, dubium opinio, & alia ejuſmodi, levibus & facilè mobilibus

bus fundamentis innituntur: undè facilè removeri poſſunt à ſubiecto. Hæ omnes qualitates, ſunt diſpoſitiones; quod idem dicendum eſt de habilitate quæ eſt in manu ad pingendum, ſcribendum, pulſandam cytharam, & aliis corporalibus diſpoſitionibus, quæ cum fundentur in corpore facilè alterabili, facilè quoque deperdi poſſunt. At verò Fides Divina, Scientia, Virtus, Gratia, & alia ejuſmodi firmiſſimis principiis innituntur; ut fides nititur teſtimonio Dei: Scientia principiis neceſſariò veris; Virtus bono honeſto, quod eſt immutabile; Gratia Divino influxu, &c. Undè quantùm eſt de ſe, iſtæ qualitates firmiſſimæ ſunt; ideòque vocantur habitus. Ex quo.

Colliges, habitum rectè definiri: qualitatem difficilè mobilem, determinantem ſubiectum ad benè, vel malè ſe habendum. Diſpoſitionem verò rectè definiri. Qualitatem facilè mobilem, determinantem ſubiectum ut benè, vel male ſe habeat.

Dico tertiò: Habitus, & diſpoſitio eſſentialiter differunt. Concluſio eſt ſatis communis; & habetur in D. Th. 1. 1. q. 49. art. 2. ad 3. Et probatur ejus ratione. Quod enim aliquid ex natura ſua ſit difficilè mobile, & quod ſit facile mobile, videtur deſignare diverſitatem principiorum eſſentialium, quibus innititur; ac proinde facit eſſentialiter differre; Sed habitus eſt id, quod ex natura ſua eſt difficilè mobile; diſpoſitio verò id, quod ex natura ſua eſt facile mobile, ergò diſpoſitio, & habitus eſſentialiter differunt.

Obſervandum tamen eſt cum Div. Thom. quod aliquando contingit, ut qualitas ex naturæ ſua difficilè mobilis, & proinde eſſentialiter perti-

pertinens ad habitum, per accidens tamen propter infirmitatem ſubjecti, facilè moveatur; & è contrà qualitas ex natura ſua facile mobilis proindeque pertinens ad diſpoſitionem, attamen propter obſtinationem ſubiecti reddatur difficilè mobilis. Undè nonnunquam, quod eſt eſſentialiter habitus, poteſt induere ſtatum diſpoſitionis; & è contrà, quod eſt eſſentialiter diſpoſitio, poteſt induere modum habitus. Declaratur inductione: quid enim fortius charitate & amore Dei, qui Divinæ bonitati immobile nititur: & tamen ob humanam inconſtantiam ſæpè omnes hujus flammæ unico libidinis flatu extinguuntur? Quid firmius ſcientia & virtute, quarum altera veritati, altera honeſtati nititur? & tamen utraque in tyrone inſtabilis eſt, & facilè mobilis. E contra verò quid debilius ſanitate, & ægritudine? & tamen ſanitas in robuſto corpore aliquando ita firmatur, ut nullis vitæ incommodis poſſit expugnari: & è contrà febris in ectico ita profunde medullas penetrat, ut nullo medicamine vinci poſſit. Idem patet in errore, & opinione, quæ aliquando ita pertinacitèr adhærent intellectui, ut nullis rationibus dimoveri poſſint, ut videre eſt in Hæreticis.

Dico quartò: Habitus, & idem dicendum de diſpoſitione, dividitur in entitativum, & operativum: ſeu eum, qui determinat ad benè, vel malè eſſendum; & eum qui determinat ad benè, vel malè operandum

Declaratur concluſio: Cum enim habitus, & diſpoſitio determinent ſubſtantiam ad benè, vel malè ſe habendum; vel eam determinant in ſe ipſa, & ſecundùm proprium eſſe: vel eam determinant in ſuis facultatibus operativis ad benè,

nè, vel malè ſe habendum circa *operari*; ſi determinent primo modo ad benè, vel malè ſe habendum ſecundùm eſſe, dicuntur habitus entitativi: ſi verò determinent ad benè, vel malè ſe habendum in ordine ad operari, dicuntur habitus operativi. Sic virtus, & vitium in voluntate; ſcientia, & error in intellectu; habilitas, & inhabilitas in manu, & pede, diſponunt ad benè, aut malè operari, ſunt que habitus operativi. At verò ſanitas, & ægritudo in corpore: pulchritudo, & deformitas in vultu: gratia, & macula peccati in anima, diſponunt tantùm ad benè, vel malè eſſe, ſuntque habitus entitativi.

§. II.

De ſecunda ſpecie qualitatis ſcilicet potentia, & impotentia.

Dico: Hæc ſecunda ſpecies quantitatis rectè definitur: qualitas diſponens ſubſtantiam ad agendum, vel reſiſtendum, ſeu, quod idem eſt, principium proximum agendi, vel reſiſtendi.

Declaratur concluſio: imprimis dicitur qualitas diſponens ſubſtantiam, per quod convenit cum aliis ſpeciebus: additur, ad agendum, vel reſiſtendùm, per quod differt ab aliis: Proprium enim potentiæ eſt ſimpliciter tribuere vim agendi, aut reſiſtendi. Habitus verò operativi ſupervenientes non dant ſimplicitèr vim agendi, ſed determinant præexiſtentem potentiam agendi ad hoc, ut bene, vel male ſe habeat; ut juſtitia non dat poſſe velle: ſed potentiam volendi,

lendi, quam ſupponit, rectificat circa bonum alienum, ut non malè feratur ad ipſum. Similiter fides non dat intellectui facultatem cognoſcendi, ſed ſolùm potentiam intellectivam elevat ad cognoſcenda ſupernaturalia.

Dico ſecundò: Hæc ſpecies recte dividitur in duo membra, ſcilicet potentiam, & impotentiam. Siquidem qualitas diſponens ad agendum, vel reſiſtendum, aut eſt fortis, aut eſt languida; ſi ſit fortis, ut viſus in juvene, durities in adamante dicitur potentia; ſi verò ſit languida, ut mollities in cera: fragilitas in vitro; viſus in ſene, dicitur impotentia; ideſt debilis potentia. Ex quo patet, hanc diviſionem non eſſe proprie in diverſas ſpecies, ſed in diverſos ſtatus; ut ſi quis divideret hominem in puerum, & virum; ſicut enim puer evadit vir, ita potentia minui poteſt, & fieri impotentia. Sic unus qui erat fortis in juventute, vigore amiſſo langueſcit in ſenectute, & fit impotens. E contra vero impotentia poteſt formari, & fieri potentia. Sic facultas ambulativa, quæ in puero eſt impotens propter mollitiem nervorum, & muſculorum, ex nimia cerebri humiditate provenientem, creſcente puero, roboratis nervis, & muſculis, fit potentia.

§. III.

§. III.

De tertia ſpecie qualitatis, ſcilicet paſſione, & patibili qualitate.

Nomen paſſionis diverſimode ſumitur. Primò pro proprietate eſſentiam conſequente: ſic dicimus lucem eſſe paſſionem ſolis, & duritiem adamantis. Secundò ſumitur pro receptione cujuslibet effectus, & ſic conſtituit ſextum prædicamentum, de quo infrà. Tertiò ſpecialiter ſumitur pro receptione alicujus afflictivi; Sic Chriſtus dicitur propter nos duram paſſionem ſuſtinuiſſe: 4. ſumitur pro motibus appetitivis, quibus animal fertur ad bonum, & fugit malum; ſic amor, odium, ira, &c. dicuntur paſſiones. Quintò paſſio ſumitur pro qualitate alterationem cauſante; vel conſequente, & in hoc ſenſu modò eam ſumimus: Undè

Dico: Hæc tertia ſpecies qualitatis rectè definitur: Qualitas alterationem ſenſibilium cauſans, vel ab alteratione ſenſibili cauſata.

Explicatur concluſio: in primis dicitur qualitas, in quo convenit cum aliis ſpeciebus: cæteræ verò particulæ diſtinguunt hanc ſpeciem ab aliis; pro quarum intelligentia: nota, quod ut dicetur in ſecunda parte Phyſicæ; in hoc mundo corporali viget quidam motus qui dicitur alteratio, per quem ſubſtantiæ corporeæ diſponit ad generationem corruptio. Hic autem motus exercetur per quaſdam quali-

lita-

litates, inter quas præcipuè ſunt calor, frigus humiditas, & ſiccitas: cum quibus tamen innumeræ aliæ connectuntur, inquantùm vel ex eis reſultant tanquam illarum pediſſæque, ut raritas, & levitas ſequuntur calorem; denſitas, & gravitas ſequuntur frigus; vel ex earum permixtione fiunt, ut ſapores, colores, odores, &c. vel eas inferunt, ut lux infert calorem: Tota igitur ſeries iſtarum qualitatum, ſecundùm quas fit alteratio ſenſibilis, conſtituit hanc tertiam ſpeciem, quæ ideò rectè dicitur qualitas cauſans, vel conſequens alterationem ſenſibilem. Ejuſmodi autem qualitates vel citò tranſeunt, ut pallor cauſatus ex metu, rubor ex verecundia, calor ex motu: vel diù permanent, ut pallor ex melancholico temperamento, robur ex ſanguinea complexione, calor ex igneo temperamento. Si citò tranſeunt, dicuntur paſſiones; ſi diù perſeverant, dicuntur patibiles qualitates.

Obſervandum eſt præterea, quod aliquando una qualitas videtur pertinere ad duas ſpecies, eò quod participet aliquid de ratione conſtitutiva utriuſque ſpeciei: ſic verbi gratia calor eſt virtus activa ignis, ſicque videtur pertinere ad ſecundam ſpeciem, ſcilicet potentiam; & præterea cauſat alterationem, ſicque videtur pertinere ad tertiam ſpeciem. Sed tunc conſiderandum eſt, ut notat Joannes à Sancto Thoma, quid ſit primarium, & eſſentialius in tali qualitate; & ſecundùm id debet ei aſſignari ſpecies: verbi gratia in calore videtur eſſentialius quod ſit qualitas alterativa, ideoque eſſentialiter pertinet ad tertiam ſpeciem, licèt etiam ſit principium agendi in igne, & videatur induere naturam potentiæ; è contrà

verò

Digitized by Google

verò facultas nutritiva licèt cauſat alteratio-nem in cibis, ſicque videatur pertinere ad ter-tiam ſpeciem qualitatis: attamen principali-ter ordinatur ad agendum, ideòque pertinet eſ-ſentialiter ad ſecundam ſpeciem: ſcilicet poten-tiam.

§. IV.

De quarta ſpecie Qualitatis, ſcilicet Forma, & Figura.

Forma tripliciter ſumitur; Primò pro actu ſubſtantiali materiam primam informante, de quo agetur initio Phyſicæ; Sic anima dicitur for-ma viventis, Secundo ſumitur pro quocunque actu, ſive accidentali, ſive ſubſtantiali; ſic al-bedo, virtus, ſcientia dicuntur formæ acciden-tales. Tertiò ſumitur pro qualitate ex diſpoſi-tione partium quantitativarum reſultante, ſic dicitur forma vultus, forma manus, &c. In hoc tertio ſenſu modo à nobis ſumitur. Simili-tèr Figura aliquando ſumitur pro imagine; ſic Chriſtus dicitur ſubſtantia Patris Æterni; ali-quando verò ſumitur pro ut idem ferè eſt, ac forma, ideſt, pro qualitate ex partium diſpoſi-tione reſultante: ut dum dicimus, ceram habe-re figuram rotundam, triangularem, aut qua-dratam.

Dico. Hæc quarta ſpecies qualitatis, ſcili-cet forma, & figura, definitur qualitas reſultans ex diverſa diſpoſitione partium quantitatis: par-tes enim quantitatis ſunt de ſe indifferentes, ut di-

diverſimodè diſponantur, v. gr. in modum pyramidis, vel trianguli: undè illa qualitas, per quàm tali, vel tali modo diſponuntur, & terminantur, dicitur forma vel figura: Et ideo etiam alio modo definiri poteſt forma & figura, dicendo eam eſſe terminum quantitatis; Nàm ex terminatione quantitatis conſtituitur figura. In rebus autem artificialibus ejuſmodi diſpoſitio, ſeu terminus partium quantitativarum, dicitur forma, ut forma domus, forma navis. In rebus autem naturalibus dicitur figura, ut figura hominis, figura bovis &c. quamvis ſæpe in utroque ſenſu indifferenter uſurpetur. Ariſtoteles utrumque nomen retulit, quia utroque modò ſolemus exprimere hanc qualitatem ex diſpoſitione partium reſultantem.

ARTICULUS TERTIUS.

De proprietatibus Qualitatis, & ejus coordinatione.

TRes proprietates qualitatis enumerantur ab Ariſtotele, quarum prima eſt, quod qualitas habet contrarium: proprium enim eſt qualitatum invicem pugnare, ſeque mutuò de ſubjecto deturbare; ſic calor expellit frigus, vitium virtutem, morbus ſanitatem. Attamen non omnes qualitates habent contrarium, ut patet de figuris, de luce, &c.

Secunda proprietates eſt ſuſcipere magis, & minùs: ſiquidem qualitates poſſunt intendi, & re-

& remitti; ſicut modicus calor creſcit & fit major, & magnus calor minuitur. De hac intenſione, & remiſſione agetur in tertia parte Phyſicæ: Attamen non omnes qualitates capaces ſunt illius intenſionis: nam figuræ, & potentiæ naturales non intenduntur.

Tertia proprietas eſt fundare ſimilitudinem, & diſſimilitudinem: quæ enim conveniunt in qualitate, dicuntur ſimilia, quæ verò diſconveniunt in qualitate dicuntur diſſimilia.

Quantùm ad coordinationem hujus prædicamenti, ſupremum genus eſt qualitas, quæ dividitur in quatuor ſpecies enumeratas, & explicatas. Prima ſpecies dividitur in habitum, & diſpoſitionem. Habitus alius eſt à Deo infuſus, alius à nobis acquiſitus.

Habitus à Deo infuſus continet ſub ſe Gratiam, Fidem, Spem, Charitatem, dona Spiritus Sancti, lumen gloriæ, lumen propheticum, & alias ſupernaturales virtutes.

Habitus acquiſitus alius eſt intellectualis, alius moralis, ſeu in appetitu reſidens Habitus intellectualis dividitur in intelligentiam, ſapientiam, ſcientiam, prudentiam, & artem. Habitus moralis dividitur in bonum, & malum: Bonus in varias virtutes, ut Juſtitiam, Temperantiam, Fortitudinem, & alias ejuſmodi virtutes ſub iſtis contentas: malus dividitur in varia vitia, ſi tamen vitia ſint annumeranda inter habitus; propriè enim videntur eſſe ſolùm diſpoſitiones, eò quod inſtabilibus principiis nitantur, ſcilicet paſſionibus, & bonis fallacibus, Diſpoſitio autem dividitur in corporalem, & ſpiritualem, Corporalis in operativam, & non operativam. Operativa continet ſub ſe varias habilitates, ut ſaltandi, pingen-

gendi ſcribendi, &c. non operativa continet ſub ſe pulchritudinem, de formaltiatem, ſanitatem, morbos, &c. Diſpoſitio ſpiritualis continet ſub ſe opinionem, fidem humanam, ſuſpicionem, & alias qualitates facilè mobiles.

Secunda ſpecies, ſcilicet potentia, & impotentia, dividitur in activam, & reſiſtivam, ſeu in potentiam agendi, reſiſtendi. Potentia activa dividitur in immanentem, ideſt, cujus opus remanet intra principium, à quo producitur; & tranſeuntem, ideſt, cujus opus tranſit ad extra. Potentia immanens dividitur in vegetativam, cognoſcitivam, & appetitivam. Vegetativa ſubdividitur in generativam, & nutritivam, & augmentativam. Cognoſcitiva verò in intellectum, & ſenſum: Appetitiva tandem in voluntatem, & appetitum ſenſitivum, de quibus exactiùs agitur in libris de anima. Potentia verò reſiſtendi, ſeu reſiſtitiva continet ſub ſe durum, molle, ſolidum, fragile, &c. Quidam reponunt ſpecies intentionales ſub hac ſecunda ſpecies; veriùs tamen reducuntur ad primam ſpeciem, quia licet compleant potentias cognoſcitivas, attamen eas determinant ad bene, vel male operandum, quod eſt proprium primæ ſpeciei qualitatis.

Tertia ſpecies, ſcilicet paſſio, & patibilis qualitas, dividi poteſt in quinque ſenſibile qualitate, ſcilicet colorem, odorem, ſonum, ſaporem, & tangibiles qualitates ut ſunt frigus, calor, &c. Nàm ſecundùm iſta quinque genera qualitatum fieri videtur alteratio vel phyſica in corporibus, vel intentionalis in ſenſibus noſtris. Hæc verò qualitates ſubdividuntur in varias alias, ut in varios colores, ſapores, &c

Quar-

Qua ſpecies, ſcilicèt forma, & figura, dividitur in planam, & ſolidam; Figura plana dividitur in circularem, triangularem, quadrangularem, &c. Figura ſolida dividitur in ſphæricam, ovalem, cylindrum, cubum, &c.

QVÆSTIO SEXTA:

De reliquis Prædicamentis.

SEx reliqua prædicamenta, ut ſunt minimæ entitatis, ita quoque non ſunt magnæ neceſſitatis; undè breviter ſolent perſtringi. Solùm dubitari poteſt, in quo conſiſtat eorum entitas. Scotus putat eſſe relationes: ſed ſi ſunt relationes, cur non pertinent ad prædicamentum relationis: Deindè non conſiſtunt in *eſſe ad* ſicut relatio: ſed in aliquo alio, ut actio conſiſtit in *eſſe ab*, paſſio in *eſſe in*, quando in *eſſe in tempore*, &c. ergò non ſunt relationes.

Alii dicunt hæc prædicamenta eſſe denominationes extrinſecas; ſed ad aliquid conſtituerent novum genus entis, ſi nihil intrinſecum ponunt in rebus? Et prætereà, ſicut denominatio viſi non conſtituit novum prædicamentum diſtinctum à prædicamento viſionis, quia eſt tantum denominatio extrinſeca; ita quoque ſi, ubi quando, &c. ſunt denominationes extrinſecæ petitæ à loco & tempore, non debent conſtituere novum prædicamentum, ſed reduci ad præ-

prædicamentum, ad quod reducitur locus, & tempus: & undè probabiliùs videtur quod ſint quædam tenuiſſima quidem, ſed tamen vera accidentia, ſeu quidam modi reſultantes in rebus ex dependentia ab aliquo extrinſeco: ut Quando, reſultat in rebus, eò quod ſint in tempore. Ubi ex eo quod ſint in loco? Habitus ex eo quod ornentur veſte, ut expreſſe inſinuat D. Th. 1. 2. q. 49. art. 1. Hoc ſuppoſito, breviter ea ſigillatim explicando percurremus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Actione, & Paſſione.

NAturam actionis, & paſſionis exactiùs diſcutiemus in Phyſica: non ſolùm advertendum eſt, in quolibet effectu tria diſtingui; Primò egreſſum effectus à cauſa: ſecundò receptionem ejus in aliquo ſubjecto: & tertio ipſum fieri talis effectus, ut dum ſit calor, talis color egreditur ab igne, recipitur in ligno, & per aliquod tempus eſt in fieri, Egreſſus effectus à cauſa vocatur actio: receptio ejus in ſubjecto vocatur paſſio; fieri autem talis effectus, vocatur motus. Primum conſtituit predicamentum actionis, ſecundùm conſtituit prædicamentum paſſionis, motus verò non conſtituit ſpeciale prædicamentum, quia fieri ut tale præcisè, eſt aliquid incompletum, quod tendit & reducitur ad eſſe; unde motus cum ſit fieri effectus, reducitur ad ejus prædicamentum; ut

fieri qualitatis ad qualitatem, fieri quantitatis ad quantitatem.

Notandum ſecundò, ex actionibus, alias eſſe tranſeuntes, alias immanentes. Actio tranſiens dicitur, quæ producit effectum ad extra in aliquo ſubiecto; ut urere, ſecare, dealbare, &c. Actio immanens eſt, quæ nihil producit ad extrà, ſed tota remanet in principio à quo elicitur, ut videre, cogitare, amare, &c. de quibus adhuc redibit ſermo in Phyſica. Quidam tenent actiones immanentes non pertinere ad hoc prædicamentum, ſed eſſe qualitates: Attamen vero ſimilius videtur, eas etiam pertinere poſſe ad hoc prædicamentum, quia vere ſunt actiones.

Dico 1. Actio prædicamentalis recte definitur, actus ſecundus potentiæ activæ, ſeu accidens, quo cauſa conſtituitur actu cauſans. Utraque definitio in idem redit, & patet ex dictis. Nàm ſicuti cauſa dicitur agere in quantùm profundit effectum; ita quoque actio dicitur id, per quod cauſa conſtituitur actum profundens effectum. Alia definitio tradi ſolet, qua actio dicitur forma, ſecundùm quam in id; quod ſubjicitur, agere dicimur.

Dico ſecundò; Paſſio eſt actus ſecundus potentiæ paſſivæ, ſeu accidens per quod ſubjectum conſtituitur actu recipiens effectum ab agente; cum enim pati ſit idem ac recipere effectum; paſſio erit id per quod ſubjectum conſtituitur actu recipiens effectum ab agente.

Dividitur autem actio in tranſeuntem, & immanentem. Actio immanens dividitur in cognoſcitivam, & appetitivam; cognoſcitiva in ſenſitivam, & intellectivam; apetitiva in volitionem, & appetitionem ſenſitivam. A-

ctio

ctio tranſiens dividitur in artificialem, & naturalem; artificialis in varias ſpecies artium; ut pingere, ſaltare, canere, &c. Naturalis dividitur in accidentalem, & ſubſtantialem;) ſi tamen generatio ſubſtantialis ſit vera actio diſtincta ab alteratione) utraque verò ſubdividitur in varias ſpecies. Paſſio autem dividitur juxta varias diviſiones actionis; ſiquidem actioni productivæ effectus correſpondet ſua paſſio.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Prædicamentis, Ubi, & Situ.

UBi in communi dividitur in ubi Divinum, & ubi creatum; Ubi Divinum eſt præſentia Dei in omni loco ratione immenſitatis, qua omnia implet; præcipuè verò cœlum, quod eſt veluti thronus ejus, inquantùm in eo præcipuè relucet potentia, & majeſtas Dei, tanquam in nobiliori opere; Undè in Scriptura dicit: *Cælum mihi, Sedes eſt, & terra ſcabellum pedum meorum*.

Ubi creatum dividitur in ubi ſpirituale, ubi ſacramentale, & ubi quantitativum, ſeu circumſcriptivum. Ubi ſpirituale eſt præſentia rei ſpiritualis ad corpora, quæ præſentia fit in Angelis per operationem; intantùm enim Angelus eſt loco, inquantùm operatur in illo, ſeu applicat ipſi ſuam virtutem activam; in anima verò rationalia talis præſentia fit per informationem; nam intantùm anima eſt præſens corpo-

S 2 ris,

ri; inquantum informat ipſum. Ubi Sacramentale eſt præſentia unius ſubſtantiæ ſub accidentibus alterius ſubſtantiæ, in quam converſa eſt, ubi quantitativum, ſeu circumſcriptivum eſt modus quidam proveniens in corpore ex eo quod ſit in loco. Undè

Dico primò, Prædicamentum Ubi rectè definitur, accidens reſultans in corpore ex circumſcriptione loci ambientis. Concluſio patet ex præmiſſis. Cum enim, ubi non poſſit eſſe mera relatio, vel denominatio extrinſeca, supereſt ut ſit accidens reſultans in rebus, ex eo quod dependeant à loco tanquam à continente. Unde nec ubi Divinum, nec ubi Angelicum ponuntur in hoc prædicamento, non quidem ubi Divinum, quia non eſt accidens ſed ipſa Dei ſubſtantia implens, & ſuſtentans omnia: Non etiam ubi Angelicum: tùm quia Angelus non dépendet à loco, unde in eo nullum accidens reſultat ex eo, quod ſit in loco: tum quia ut dicitur in Theologia; Angeli non ſunt in loco univocè, ſed ſolùm metaphoricè.

Species autem hujus prædicamenti ſunt, ſurſum, deorſum, antè, retrò; detrorſum, ſiniſtrorsùm: quæ omnia attenduntur ſecundùm reſpectum ad centrum mundi, polos ejus, & circumferentiam: non verò ſecundùm particularia corpora.

Dico ſecundò: Situs eſt accidens diſponens partes in loco. Declaratur in primis dicitur accidens, per quod convenit cum aliis prædicamentis: additur, diſponens partes in loco, quia ſituatio nihil aliud eſt, quàm diſpoſitio partium per ordinem ad locum; nam eadem res manens in eodem loco, & retinens eandem figuram poteſt variè diſponi per ordinem ad locum:

cum: ut ſedendo, ſtando, cubando, &c. Hæc igitur varia diſpoſitio partium in loco dicitur ſitus; qui dividitur in ſitum naturalem, quando ſcilicèt partes rei ſunt in propria ſituatione: ut ſi arbor habeat radices deorsùm, & ramos ſursùm; & ſitum innaturalem: ut ſi e contrà radices arboris ſint ſursùm, & rami deorsùm. Uterque ſubdividitur in varias ſpecies ſituum.

ARTICULUS TERTIUS.

De Prædicamentis, Quando, & Habitus.

PRædicamentum Quando eſt accidens reſultans in rebus, ex eo quod ſint in tempore, tanquam dependentes, & menſuratæ ab illo. Eſt autem tempus duratio motus primi mobilis, quod ſpatio viginti quatuor horarum perficitur. Sicut enim ex eo quod res ſit in loco, reſultat prædicamentum Ubi; ita quoque ex eo quod duratio ejus dependet à duratione primi motus, ſeu à tempore reſultat prædicamentum Quando. Aliqui ponunt in hoc prædicamento quando Angelicum; nam Angeli habent ſuum tempus, quo menſurantur eorum operationes: ſed communitèr rejicitur ab hoc prædicamento, tùm quia tempus Angelicum non convenit univocè cum noſtro tempore, nec proinde Quando Angelicum, cum Quando rerum corporalium: tùm quia in Angelis non datur unum tempus commune à quo neceſſariò dependeant operationes Angelorum, ſicut

durationes rerum corruptibilium dependent à duratione motus primi mobilis.

Species hujus prædicamenti ſunt, ea quibus ſolemus reſpondere ad interrogationem Quando, ſcilicèt, heri, cras, hodie, anno præteritio, &c.

Habitus definitur: Accidens reſultans in rebus ex circumpoſitione veſtium vel armorum; ut enim notat D. Th. 1. 2. q. 49. art. 1. prædicamentum habitus non eſt ipſa veſtis, aut ipſum corpus, ſed aliquid reſultans in corpore ex circumpoſitione veſtium, quibus ornatur, vel armorum, quibus munitur. Ejus ſpecies ſunt arma, & veſtes. Arma dividuntur in offenſiva & defenſiva, & utraque in varias ſpeciès Veſtimenta dividuntur in veſtimenta hominum & veſtimenta pecudum: & utraque in varias ſpecies.

Hæc de plebeis iſtis prædicamentis ſufficiant; nam ea fuſiùs proſequi rei momentum non exigit.

QUÆ-

QUÆSTIO SEPTIMA.

De poſt Prædicamentis.

ARTICULUS UNICUS.

POſt prædicamenta ſunt quidam modi conſequentes ad prædicamenta: Quinque enumerantur ab Ariſtotele, ſcilicet, oppoſitio, prioritas, ſimultas, motus; & habere, de quibus cum frequenter fiat mentio in decurſu Philoſophiæ, ideò clarè & accuratè hic explicanda ſunt. Undè.

Oppoſitio (non quidem propoſitionum, de qua egimus in Logica minori; ſed rerum) definitur: Repugnantia rerum inter ſe; in rebus enim invenitur quædam repugnantia, ex cujus temperamento mundi pulchritudo conſurgit, undè Empedocles poſuit omnia conſtare ex lite & amore, ſeu concordia & diſcordia: Hæc repugnantia dicitur oppoſitio, ad quam duæ leges requiruntur; Prima eſt, ut oppoſita ſint diſtincta, nihil enim ſibi opponitur: ſecunda, ut inter ſe dicant aliquam repugnantiam, ita ut formaliter identificari non poſſint. Hæc autem oppoſitio eſt quadruplex, ſcilicet relativa, contraria privativa, & contradictoria.

Oppoſitio relativa eſt omnium minima: non

Digitized by Google

enim eſt oppoſitio deſtruens alterutrum, ſed magis exigens utraque unde non tollit aliquod extremum, ſed ſolùm diſtinguit duo extrema. Et hinc fit, quod poteſt transferri in Deum, ut ſuprà diximus ex D. Th quia non privat aliqua entitate, ſed ſolum diſtinguit. Sic Pater & Filius diſtinguuntur in Divinis per oppoſitionem relativam. Definitur autem repugnantia inter duo, ex eo quod unum reſpiciat aliud; ut pater reſpicit filium, & cauſa effectum, &c.

Oppoſitio contraria eſt inter duas formas: quę inter ſe maxime diſtant, ſeque mutuo expellunt à ſubiecto, ut inter frigus & calorem; nigredinem & albedinem, vitium & virtutem. Hæc autem oppoſitio aliquandò ſed raró eſt immediata, quando ſcilicet inter extrema nihil mediat, ſed neceſſe eſt alterutrum in eſſe ſubiecto; ſic morbus & ſanitas in animali opponuntur immediatè, nàm neceſſe eſt animal vel ægrum, vel ſanum eſſe Aliquādo verò contrarietas eſt mediata, quando ſcilicet inter extrema datur medium: ut inter album & nigrum mediat fuſcum & pallidum. Oppoſitio privativa eſt inter formam & carentiam formæ in ſubiecto capaci formæ: ut inter cœcitatem & viſum, ſcientiam & ignorantiam lucem, & tenebras. Dixit in ſubiecto capaci; quia ſi ſubiectum ſit incapax formæ, ejus carentia non eſt privatio, ſed negatio; ut carentia ſcientiæ in bruto non eſt privatio, quia brutum non eſt capax ſciendi: ſimiliter carentia viſus in cane recenter nato non eſt privatio, quia nondum eſt aptus ad videndum.

Oppoſitio contradictoria eſt inter ens & non ens, ut inter hominem & non hominem. Hæc oppoſitio eſt omnium maxima, cum enim alia oppo-

Digitized by Google

oppoſita quodammodo conveniant ſaltem in ſubiecto, contradictoria ſeſe prorſus deſtruunt, & in nullo conveniunt; unde, quia primum in genere eſt cauſa cæterorum: D. Thomas ſæpe dicit, oppoſitionem contradictorium eſſe cauſam aliarum.

Secundum poſtprædicamentum, ſcilicet prioritas eſt modus, quo una res præcedit aliam: quintuplex recenſetur ab Ariſtoteles, Prima eſt prioritas temporis, ſecundum quam unum præcedit aliud duratione, ut pater creatus ſuum filium. Secunda eſt proprietas ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam, ut vocat Ariſtoteles, eſt autem inter ea, quorum unum infertur ex alio, ſed non infert ipſum; tunc enim dicitur prius ipſo ſecundum eſſendi conſequētiam; ſicut animal eſt prius homine; nam infertur ex homine, ſed non infert hominem; valet enim conſequentia; eſt homo, ergo eſt animal; ſed non è contra: eſt animal, ergò eſt homo. Tertia prioritas eſt ordinis, quando unum præcedit aliud ordine: ut exordium alias partes orationis, & Logica cæteras ſcientias. Quarta eſt prioritas dignitatis: ſic Rex præcedit Principes. Quinta & præcipua eſt prioritas naturæ, quando licèt utrumque ſit in eodem inſtanti reali, unū tamen dependet ab alio, ut à cauſa dante ſibi eſſe: ſic Sol eſt prior ſua luce: ignis ſuo calore & generaliter omnis cauſa eſt prior effectus.

Hæc autem prioritas naturæ duplex eſt; ſcilicèt prioritas *in quo*, & prioritas *à quo*: prioritas *in quo* eſt inter ea, quorum unum dat eſſe alteri, à quo non dependet in ſuo eſſe; ſic Sol dat eſſe ſuæ luci, à qua non dependet; poſſet enim abſolutè exiſtere ſine luce: prioritas *à quo* eſt inter ea, quæ à ſe mutuò dependent in diverſo genere cauſæ: ſic forma dependet à materia, &

rurſus materia à forma. D. Thomas ſæpè meminit alterius modi prioritatis, quam vocat prioritatem generationis, & opponit prioritati perfectionis: ea dicuntur priora generatione, quæ prius fiunt, ut puer viro prior eſt ordine generationis; ea verò ſunt priora ordine perfectionis, quæ ſunt nobiliora, ut vir puero eſt prior ordine perfectionis: & quia communitèr naturalis generatio procedit ab imperfecto ad perfectum, ideò perfectiora ſunt ordine generationis poſteriora.

Tertium poſtprædicamentum eſt ſimultas, quæ quotuplex aſſignari poteſt, quotuplex eſt prioritas: undè prima eſt ſimultas temporis, & eſt inter ea, quæ ſimul in eodem inſtanti exiſtunt, ut inter lucem & ſolem. Secunda eſt ſimultas conſequentiæ, quæ eſt inter ea, quæ ſe mutuò inferunt; ut inter riſibile & rationale, valet enim, eſt riſibile; ergò & rationale; & è contrà eſt rationale; ergò riſibile; Tertia ſimultas eſt ordinis inter ea, quæ ſunt ejuſdem ordinis; ut inter ſpecies, quæ ſub eodem genere collocantur. Quarta facultas eſt dignitatis, quę eſt inter pares ſecundum dignitatem. Quinta eſt ſimultas naturæ, inter ea quæ licet non ſint ſibi invicem cauſæ, attamen ſe mutuò ponunt, & deſtruunt; ſic relativa dicuntur eſſe ſimul natura; nam poſito uno ponitur aliud ſublato uno tollitur aliud, ut poſito domino neceſſe eſt ponere ſervum, & è contrà.

Motus eſt quartum poſt prædicamentum, de quo exactiùs agetur in Phyſica, interim deſcribi poteſt, via ſeu tendentia ad terminum, cujus eſt fieri. Sex modi motuum enumerantur, ſcilicèt generatio, corruptio, motus localis, alteratio, augmentatio, & diminutio.

Quin-

Quintum poſtprædicamentum eſt Habere, ſeu modus ſecundum quem una res dicitur haberi ab alia. Quinque modi habendi numerantur. Primus per inhærentiam, ut anima habet gratiam, voluntas Charitatem, & intellectus ſcientiam. Secundus per continentiam: ſic vena habet ſanguinem, & crumena pecuniam. Tertius eſt per poſſeſſionem; ſic homo habet prædium, vel pecuniam. Quartus per relationem, ſic pater habet filium, & ſcientiam obiectum. Quintus per juxta poſitionem: ſic Gallia habet ad Occidentem Oceanum, & ad Meridiem Mare Mediterraneum.

Digitized by Google

SECUNDA PARS LOGICÆ MAJORIS.

De ente rationis directivo ſecundæ mentis operationis.

QUÆSTIO UNICA.

De Propoſitione.

QUæ circa propoſitionem tradi ſolent jam ferè omnia expedita ſunt in ſecunda parte Logicæ minoris; ſolùm advertendum eſt, ſecundam mentis operationem vocari judicium, eò quod per eam judicemus, quid rei conveniat, vel

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

vel diſconveniat. Oratio autem per hunc actum formata dicitur enunciatio, ſeu propoſitio, vel interpretatio; eò quod per talem orationem enunciemus proponamus, & interpretemur noſtræ mentis ſententiam: undè Ariſtoteles lib. in quibus agit de propoſit vocat *Peribermenia*, ideſt, de interpretatione. Hic autem actus, dum eſt affirmativus, vocatur compoſitio, eò quod jungat prædicatum cum ſubiecto: Si autem ſit negativus, vocatur diviſio, eo quod licèt utrumque ſimul concipiat, unum tamen concipit ab alio diviſum ſeu diſiunctum. His prænotatis, circa propoſitionem duo ſolùm diſcutienda ſuperſunt: primò, an propoſitio mentalis ſit ſimplex qualitas: ſecundò, an propoſitiones contradictoriæ de futuro contingenti ſint determinatæ veræ, aut falſæ.

ARTICULUS PRIMUS.

Utrùm propoſitio mentalis ſit ſimplex qualitas.

CОnſtat propoſitiones vocalem & ſcriptam componi ex pluribus literis, & ſyllabis: Undè ſolùm difficultas eſt, an illa propoſitio quam intra mentem formamus, aliquid apud nos affirmando vel negando, & quam poſteà verbo, aut ſcripto exprimimus, ſit etiam compoſita ex pluribus conceptibus partialibus, vel ſit unicus conceptus unaque ſimplex qualitas.

Qui-

Digitized by Google

Quidam dicunt eſſe aliquid realitèr compoſitum ex duobus conceptibus, conceptu ſcilicet prædicati & conceptu ſubiecti. Alii dicunt eſſe unicum ſimplicem conceptum repræſentantem ſimul prædicatum & ſubiectum, ut unita in una affirmatione, vel negatione: ita communiter Thomiſtæ; cum quibus.

Dico; Propoſitio mente formata eſt unica ſimplex qualitas, ſeu unicus conceptus repræſentans prædicatum ut ſubjecto unitum. Ita indicat D. Thomas 1. contrà Gentes, c. 55. ubi dicit *Prædicatum, & ſubiectum intelligi ſecundùm unam ſpeciem totius*.

Probatur ratione, quam inſinuat D. Thomas 1. parte, quæſt. 58. art. 2. Conceptus formatus unico actu eſt unus & ſimplex: ſed propoſitio mentalis eſt conceptus formatus unico actu: ergò eſt unus & ſimplex. Minor eſt certa: Nàm unico actu judicii apud me judico, utrum Petrus ſit juſtus, vel non; ac proindè unico actu formatur mentalis, propoſitio. Maj. verò probat. Nàm unicus actus mentalis non poteſt formare niſi unicum conceptum, & unicam ſpeciem expreſſam; ergò conceptus unico actu formatus debet eſſe unus & ſimplex. Prob. antec. Nàm oportet conceptus expreſſos proportionari actibus; quibus formantur.

Explicatur magis concluſio ſimul, & ratio: In propoſitione mentali tria ſunt: Primò actus, quo judicamus unum de alio; Secundò objectum illius actus, ſcilicèt prædicatum & ſubjectum. Tertiò terminus productus per talem actum, qui dicitur conceptus expreſſus ſeu propoſitio mentalis. Ut enim dicemus in lib. de anima, ſicuti dum ego loquor, linguæ motio format aliquem terminum ſcilicèt vocem, quæ eſt

ſer-

Digitized by Google

ſermo externus : ita quoque dum aliquid in mente voluimus, actus intellectus format aliquem terminum, qui eſt ſimilitudo expreſſa rei, quam intelligimus, & qui ſolet vocari verbum cordis, dictio mentis, conceptus expreſſus, & ſpecies expreſſa. Hoc poſito; quod maximam lucem affert difficultati, omnes concedunt, actum quo judicamus unum de alio, eſſe unum, objectum verò talis actus eſſe duplex, ſcilicèt prædicatum & ſubjectum, ut dum dico, Petrus eſt juſtus, *Petrus & Juſtus*, ſunt termini diſtincti, quos unit inter ſe; tanquam prædicatum, & ſubiectum. Sed nos ulteriùs dicimus; conceptum qui formatur de illis duobus terminis, & eorum unionem exprimit, eſſe conceptum ſimplicem, eò quod talis conceptus ſit terminus unico actu formatus. Sicut enim unica linguæ motio non format niſi unicam vocem ſimplicem: ita quoque par eſt, unicum iudicii actum non formare niſi unicum conceptum expreſſum, ſeu unicam diſtinctionem internam, repræſentantem ſimul prædicatum unitum ſubiecto.

Confirmatur concluſio evertendo fundamentum Adverſariorum. Prædicatum, & ſubiectum poſſunt exprimi, & repræſentari unico conceptu, ergò talis conceptus, qui dicitur propoſitio mentalis, debet eſſe aliquid ſimplex: Conſequentia patet: Nam juxta axioma, *quod fieri poteſt per pauciora non debet fieri per plura*: Antecedens verò probatur tùm ratione, tùm exemplo: Ratione quidem, quia ut patet ex D. Thoma 1. parte, quæſt. 58. artic. 2. quæ repræſentantur per modum unius, poſſunt unico ſimplici conceptu exprimi & repræſentari: Sed prædicatum & ſubjectu
in

Digitized by Google

in propoſitione repræſentantur per modum unius, ideſt, ut conveniunt in una affirmatione, aut negatione; ergò repræſentari poſſunt unico conceptu. Adde prætereà, quod non eſt major ratio, cur poſſint unico actu cognoſci, quàm quod poſſint unici conceptu exprimi: ſed prædicatum & ſubiectum unico actu judicii cognoſcuntur; ergò & unico conceptu expreſſo poſſunt repræſentari & exprimi: ille autem conceptus nihil aliud eſt, quàm propoſitio mentalis. Exemplo quoque idem declaratur. Sic enim videmus, quod unica imago repræſentat plures homines; unica viſio reſpicit plures res; unica ſcientia attingit plures concluſiones; ergò à pari unicus conceptus poterit exprimere plura ut uniuntur in una affirmatione, vel negatione.

Objicies primò; Terminus actus compoſitivi eſt compoſitus; ſed propoſitio mentalis eſt terminus actus compoſitivi; ergò eſt compoſita. Major videtur certa. Nàm intantùm actus eſt compoſitivus, inquantùm format aliquid compoſitum. Minor verò probatur; Ut enim dicitur. 1. p. quæſt. 58. artic. 4. Homo differt ab Angelo, quia Angelus ſimplici intuitu videt prædicatum in ſubiecto, ideòque, non componit; at verò homo prius concipit ſubiectum, deinde prædicatum, & poſteà utrumque conjungit: ideòque dicitur intelligere per actum compoſitivum.

Reſpondeo conceſſa majori, diſtinguendo minorem. Propoſitio mentalis eſt terminus actus compoſitivi compoſitione entitativæ, nego; compoſitione repræſentativa, & obiectiva, concedo: Et ad conſequentiam; Ergò propoſitio mentalis eſt compoſita entitativè, nego; repræ-

repræſentativè & obiectivè concedo. Explicatur ſolutio advertendo, quod Angelus unico intuitu comprehendit quidquid eſt in re, ut videndo hominem, videt in illo omnia prædicata quæ ipſi conveniunt; undè non componit, aut dividit intelligendo hominem; At verò homo cum ſit debilioris luminis intellectivi, non intelligit niſi per partes: ſicut puer non poteſt portare grave pondus, niſi per partes; undè priùs diſtincto conceptu intelligit ſubiectum, & poſteà prædicatum, quæ deindè unit adinvicem per actum judicii, inquantùm format ut unicum tertium conceptum repræſentativum prædicati & ſubjecti, qui conceptus dicitur propoſitio mentalis: ideòque iſta propoſitio dicitur compoſita, non quidem entitativè, quaſi ſit aggregata ex pluribus conceptibus; ſed repræſentativè, quia repræſentat prædicatum & ſubjectum unita, quæ priùs repræſentabantur ſeparata: Sicut ſi pictor priùs pingeret D. Petrum, & poſtea D. Paulum diſtinctis tabellis, & deindè formaret tabellam tertiam utrumque Apoſtolum repræſentantem, hæc tabella diceretur compoſita, non quidem entitativè; eſſet enim unica; ſed repræſentativè quia duos repræſentaret.

Inſtabis: Atqui Angelus etiam componit repræſentativè: ergò nulla diſparitas à nobis aſſignatur inter hominem & Angelum; Probatur antecedens: Nàm ille componit repræſentativè, qui format conceptum repræſentantem diverſa: Sed etiam Angelus format conceptum, in quo diverſa repræſentantur, ſcilicèt ſubiectum cum ſuis prædicatis; ergò componit repræſentativè.

Reſpondeo negando antecedens: ad probatio-

bationem, diſtinguo majorem: Ille componit repræſentative, qui format conceptum repræſentantem diverſa priùs diviſim apprehenſa, concedo; diverſa non priùs diviſim apprehenſa, nego: Et ad minorem: Angelus format conceptum repræſentantem diverſa, quæ priùs diviſim apprehenderat, nego: quæ ſimul unico actu comprehenderat, concedo, & nego conſequentia ſub diſtinctione data. Explicatur ſolutio: Compoſitio ſupponit diviſionem; undè ut quis componat repræſentativè ſubiectûm cum prædicato, debet prius utrumque diſtinctis conceptibus apprehendere, & deindè unum tertium conceptum formare, qui utrumque uniat: Angelus autem non apprehendit diſtinctis conceptibus prædicatum; & ſubiectum, ſed unico actu intelligit utrumque; undè nullo modo componit etiam repræſentativè.

Dices: Propoſitio vocalis eſt compoſita etiam entitativè; ergò idem dicendum de mentali.

Reſpondeo negando paritatem; quia propoſitio mentalis eſt ſublimioris ordinis, quàm ſit vocalis, & ideò eſt minùs compoſita: nam *quæ ſunt diſperſa in inferioribus, ſunt unita in ſuperioribus.*

Objicies ſecundò. Syllogiſmus non eſt ſimplex qualitas, ſed aliquid compoſitum ex conceptu majoris, minoris, & conſequentiæ; ergò nec propoſitio erit ſimplex qualitas, ſed aliquid compoſitum ex conceptu prædicati & ſubiecti. Probatur paritas: Nàm etiam major, & minor, & conſequentiæ concipiuntur per modum unius totalis orationis.

Reſpondeo negando conſequentiam, & paritatem. Ad probationem diſtinguo: Major & minor

minor concipiuntur per modum unius totalis orationis, unico actu formatæ & expreſſæ, nego; pluribus actibus formatæ, concedo. Propoſitio enim mentalis ita eſt unica oratio, ut unico actu formetur & exprimatur; undè eſt ſimplex qualitas: At verò ſyllogiſmus eſſentialitèr formatur pluribus actibus, ſcilicet aſſenſu majoris, minoris, & conſequentiæ; undè non eſt unica oratio unitate ſimplicitatis, ſed ſolùm unitate compoſitionis.

ARTICULUS SECUNDUS.

Utrùm propoſitiones ſingulares contradictoriæ de futuro contingenti ante decretum Dei, ſint determinatè: veræ, aut falſæ.

QUæſtionem hanc celebrem fecere ab aliquiquibus annis quidam recentiores extra D. Thomæ ſcholam, qui ut ab illo in Theologia, longiſſimè recederent, viam ſibi pararunt in hac Philoſophiæ difficultate, quæ ut præcipui momenti eſt ad graviores hujus temporis quæſtiones penetrandas; ita quoque exactius hic diſcutietur: ſiſtendo tamen præcise inter Philoſophicorum principiorum limites, & Theologicas rationes; aut obiectiones quæ in hac parte fieri poſſunt ad Theologos remittendò. Ut ergò cum ordine procedamus, totam difficultatem duplici Paragrapho comprehendemus, in quorum primò proponetur, reſolvetur, & pro-

Digitized by Google

& probabitur ſententia Thomiſtarum: in ſecundo vero ſolventur objectiones Adverſariorum.

§. I.

Proponitur difficultas, & ſtatuitur vera ſententia.

Nota primò, propoſitiones contradictorias in materia neceſſaria eſſe ab æterno determinatè veras, vel falſas etiam ante decretum Dei: undè illa, bis tria faciunt, ſex ſemper fuit vera, & ſemper fuiſſet, quamvis in Deo nullum decretum eſſet, ideſt, quamvis Divina voluntas nihil liberè determinaſſet; decretum enim nihil aliud eſt, quàm libera Divinæ voluntatis determinatio. Prætereà in materia contingenti præterita, vel preſenti, certum eſt alteram ex contradictoriis eſſe veram, & alteram falſam: ut dum dico, Adamus peccavit Adamus non peccavit; prima eſt vera, ſecunda eſt falſa; ſimilitèr dum dico: Nunc pluit in India, nunc non pluit in India; ex iſtis altera eſt determinatè vera, & altera falſa; licèt neſciam quænam ſit vera: eventus enim contingens, poſtquam præteritus eſt, vel præſens, non eſt ampliùs pendulus, ſed determinatus ad alterutram partem. Undè ſolùm difficultas procedit de propoſitionibus in materia contingenti futura formatis, ut ſunt iſtæ: mortui reſurgent, mortui non reſurgent: Mundus incendio peribit, Mundus incendio non peribit.

Nota ſecundò: Has propoſitiones poſſe dupliciter conſiderari. Primò quidem, poſt Divinum decretum, quo ab æterno Deus cuncta decrevit: cum enim Deus ſit ſupremus mundi Arbiter, & ſæculorum Rex, omnes eventus futuros ab æterno decrevit; mala quidem decreto, ut vocant, permiſſivo: bona verò decreto etiam effectivo & approbativo; quibus decretis ſemel poſitis, eventus ſuavitèr quidem, infallibilitèr tamen ſuo tempore eveniet: Quia, ut inquit Apoſtolus ad Roman. 9. *Voluntati ejus quis reſiſtit*; Et in Iſaja de ſe ipſo dicit Deus; *Omnis voluntas mea fiet, & omne conſilium meum ſtabit*. Ejuſmodi decretis innititur præſcientia Dei, & prædictio Prophetarum. In hoc igitur ſtatu, poſtquam ſcilicèt Deus decrevit, quid velit fieri in decurſu temporum, nemini Chriſtianorum dubium eſt, quin eventus ſint determinatè futuri, vel non futuri, prout Deo placuerit: ideòque propoſitiones de illis formatæ ſunt etiam determinatè veræ, aut determinatè falſæ poſt tale decretum Cum autem decreta Dei ſint æterna, ab æterno quoque propoſitiones illæ ſunt determinatè veræ, vel falſæ. Secundò, propoſitiones de futuro contingenti, v.g. mortui reſurgent, mortui non reſurgent, poſſunt conſiderari abſtrahendo ab omni decreto Dei, & determinatione Divinæ voluntatis, ſicuti eas conſiderat Ariſtoteles 1. Periher. c. 8. Ita ut concipiamus voluntate Divinam adhuc indifferentem ad determinandum, quid facere velit decurſu temporum. In hoc ſtatu, ſeu ut alii loquuntur, in hoc ſigno, quod concipitur prævenire omnem Divinæ voluntatis determinationem: quæritur, utrùm propoſitiones illæ habeant determinatam veritatem,

vel

vel falſitatem, aut potius indifferentes ad utrumlibet, & expectent Divinæ voluntatis determinationem, qua earum objecta decernantur futura, vel non futura.

Nota tertiò: Plerumque Adverſarios Thomiſtarum mirè falli, aut fallere in hac difficultate, dum non diſtinguunt, *ante*, *& poſt decretum:* ſed abſolutè dicunt propoſitiones illas eſſe ab æterno determinatè veras: inutilitèr accumulando loca Scripturæ, patrum authoritates, & rationes, quæ procedunt de propoſitionibus illis poſt decretum Dei conſideratis in quo ſtatu nemo Thomiſtarum negat eas eſſe determinatè veras, aut determinatè falſas, earumque Deum habere certiſſimam præſcientiam. Undè ne leviter quidem attingunt difficultatem, ſed ſolùm telas aranearum contexunt unico flatu diſſipandas, dicendo hæc loca Scripturæ, has Patrum authoritates, & has rationes procedere de futuris jam per decretum Dei determinatis; non verò de propoſitionibus conſideratis ante Dei decretum, & ſcilicèt pro illo ſtatu, in quo nondum concipitur Deus aliquid futurum determinaſſe. His prænotatis, pro reſolutione difficultatis.

Dico: Propoſitionum de futuro contingenti neutra eſt determinatè vera, vel falſa ante Dei decretum: ideſt pro illo ſtatu, in quo Divina voluntas concipitur nullum adhuc formaſſe decretum, quod determinet, quid ſibi fieri placeat in decurſu temporum. Concluſio eſt contra plures Recentiores extraneos, quam tamen tenent Ariſtoteles, D. Thomas, Thomiſtæ omnes, præcipui etiam ex Extraneis, & demùm omnes primates Theologi, qui tenent Deum non cognoſcere futura ante ſuum decretum.

Pro-

Digitized by Google

Probatur autem primò authoritate Ariſtotelis 1. Periher. cap. 8. ubi poſtquam dixiſſet, ex duabus contradictoriis de præterito, vel de præſenti, alteram eſſe veram, alteram falſam, expreſsè dicit, non ita eſſe in propoſitionibus de futuro contingenti: *In quibus*, inquit? *licèt neceſſe ſit alteram eſſe veram, vel falſam non tamen hanc, vel illam diſtinctè*: Idque probat præcipuè, quia propoſitiones ſe habent, ſicut res: undè quia res contingentes antequam fiant, ſe habent ad utrumlibet indifferentèr; propoſitiones quoque de illis formatæ ſunt indifferentes ad veritatem, & falſitatem: nec una eſt potius verà, quam altera. Et nota, quod Ariſtoteles ibi loquitur abſtrahendo ab omni decreto & determinatione Dei. Undè Divus Thomas ibidem ſubſcribit Ariſtoteli, dicens expreſsè quod, *licet ex duabus illis propoſitionibus alterutra ſit vera, non tameu hæc, vel illa determinate*.

Reſpondent Adverſarii. Ariſtotelem quidem in ea fuiſſe opinione; (adeò enim expreſſus eſt, ut nullo veroſimili effugio ejus authoritas elodi poſſit) ſed inquiunt in hoc erravit fide deſtitutus. Hæc ſolutio indigna eſt: quæ confutetur, digna tamen quæ obſervetur, ut videas quantum in hac parte recedant non modo à D. Thoma, & præcipuis Doctoribus, ſed etiam ab Ariſtotele, Stat igitur pro nobis Ariſtoteles, & conſequenter ejus interpres Div. Thomas: Utrum vero in hoc erraverit, vel rectè ſenſerit, rationibus expendendum eſt. Undè.

Probatur 2. concluſio ratione ex Ariſtotele, & D. Thoma deprompta. Propoſitio de futuro non eſt determinatè vera vel falſa, quamdiù

ejus

ejus objectum non eſt determinatè futurum: *Atqui* ante decretum Dei nihil eſt determinatè futurum, ergo neque propoſitiones de futuro contingenti ſunt determinatè veræ; vel falſæ ante Dei decretum Major eſt certa, etenim inquit Ariſtoteles; propoſitio deſumit veritatem, aut falſitatem ab obiecto: undè quamdiù obiectum eſt indifferens ad futuritionem, vel non futuritionem, propoſitio de illo formata non eſt determinatè vera, aut falſa; ſed indifferens ad veritatem, & falſitatem: Minor verò, quam ſolam Adverſarii negant, probatur triplicitèr.

Primò authoritate D. Auguſtini tractatu 68. in Joann. expreſsè dicentis. *Deus facit futura, ea prædeſtinando*, ideſt, decernendo; ergò antequam Deus decernat, non ſunt determinatè futura, ſed indifferentia ad futuritionem, & non futuritionem, ſeu merè poſſibilia: Unde lib. 26. contra Fauſtum cap. 4. loquens de futuris: *Ideò*, inquit, *ea neſcio, quia quid habeat de his rebus voluntas Dei, me latet*. Ut indicaret voluntatem Dei per ſua decreta dare futuritionem rebus.

Secundò etiam probatur eadem minor ex D. Thoma Nàm futurum eſt, quod habet in ſua cauſa determinationem ad eſſendum, ſed ante decretum Dei res non habent determinationem in ſuis cauſis; ergò non ſunt futuræ: Major eſt Div. Thomæ 1. p. quæſt. 16. artic. 7. ad 3. & prætereà conſtat; ſicuti enim res fit præſens ex eo quod producitur per ſuam cauſam, ita quoque fit futura ex eo quod eſt producenda à ſua cauſa: Intantùm autem aliquid eſt producendum, inquantùm ejus cauſa determinata eſt ad illud producendum. Minor verò declaratur; Nàm ante decretum Dei, prima

cauſa

cauſa Deus ſcilicèt, nondùm eſt determinata ſiquidem ſe determinat per ſuum decretum; Aliæ verò cauſæ non poſſunt eſſe determinatæ: tùm quia nondum ſunt: tùm quia implicat alias cauſas eſſe determinatas ante primam: Ergò ante decretum Dei res non habent determinationem ad eſſendum in ſuis cauſis. Undè D. Th. 1. p. quæſt. 16. artic. 7. dicit; *Illud, quod nunc eſt, ex eo fuit futurum, antequam eſſet, quia in cauſa ſua erat, ut fieret; unde ſublata cauſa non eſſet futurum illud fieri. Undè non ſequitur, quod ea quæ ſunt, ſemper fuerit verum eſſe futura niſi quatenus in cauſa ſempiterna fuit, ut eſſent futura.* Quid expreſſius?

Sed ad pleniorem horum omnium confirmationem placet referre verba D. Thom. 1. Par. l. 13. ubi expreſſiſſimè docet ante determinationem cauſarum nihil eſſe futurum, & propoſitiones de futuro non eſſe determinate veras: *Conſiderandum eſt* inquit, *quod cum verum hoc ſignificet, ut aliquid dicatur eſſe quod eſt, hoc modo eſt aliquid verum, quo habet eſſe. Cum autem aliquid eſt in præſenti, habet eſſe in ſe ipſo, & ideò verè poteſt dici de eo, quod eſt; ſed quamdiù aliquid eſt futurum, nondum eſt in ſeipſo; eſt autem aliqualiter in ſua cauſa; Quod quidem contingit tripliciter; uno modo ut ſic ſit in ſua cauſa, ut ex neceſſitate eveniat ex ea, unde determinatè poteſt dici de eo, quod erit Alio modo aliquid eſt in ſua cauſa, ut quæ habet inclinationem ad ſuum effectum, quæ tamen impediri poteſt: undè & hoc determinatum eſt in ſua cauſa, ſed mutabilitèr, & ſic de hoc verè dici poteſt quod erit, ſed non per omnimodam certitudinem: Tertiò aliquid eſt in ſua cauſa purè in potentia, quæ etiam non eſt magis determinata ad unum quàm ad aliud: undè*

relinquitur quod nullo modo poteſt de aliquo eorum determinatè dici, quod ſit futurum. Quibus verbis apertè docet futurum eſſe, quod habet determinationem in cauſa: & aperit fundamentalem rationem, cur propoſitiones de futuro non ſint determinatè veræ ante determinationem cauſarum, quia tunc res nondum ſunt futuræ.

Tertiò probatur eadem minor argumento nunquàm ſoluto, nec ſolvendo. Nàm ſi ante decretum Dei res eſſent futuræ determinatè, vel hoc haberent à ſeipſis, vel ab aliqua cauſa, atqui nec ex ſeipſis, nec ab aliqua cauſa poſſunt habere, quod ſint futuræ potiùs, quàm non futuræ ergò non ſunt determinatè futuræ. Major patet: Probatur minor, & quidem quod res non ſint futuræ à ſeipſis; Nàm ſicuti res non poſſunt ſibi dare, ut ſint, ita quoque nec ut futuræ ſint: Quod etiam non habeant futuritionem determinatam à cauſis ſuis, probatur, quia ante decretum Dei cauſæ ſunt indifferentes ad agendum vel non agendum; ergò non poſſunt determinare ſuos effectus ad hoc, ut futuri ſint potiùs, quàm non futuri.

Reſpondent Adverſarii res eſſe futuras ex ſuppoſitione, quod aliquando ponatur eventus: Ex eo enim quod generalis mortuorum reſurrectio aliquando præſens erit, ſemper fuit futurum mortuos reſurrecturos: ſicut ex eo quod aliquando Adamus peccavit, ſemper præteritum erit Adamum peccaſſe.

Sed hæc reſponſio facilè confutatur, Nam ante decretum Dei rerum eventus non poteſt ſupponi potius futurus, quàm non futurus; ergò nulla ſuppoſitio: ac proinde reſponſio; Probatur ſubſumptum, quòd adhuc indefferens eſt

adeſ-

adeſſe, vel non eſſe, non poteſt magis ſupponi futurum, quàm non futurum; ſed eventus contingens ante decretum Dei eſt indifferens ad eſſe, vel non eſſe; ergò non poteſt magis ſupponi futurus, quam non futurus: Probatur minor: Nam nulla cauſa eſt determinans eventum futurum ad fore potius, quàm ad non fore; ergò ante Dei decretum talis eventus eſt indifferens ad eſſe, vel non eſſe.

Replicat Adverſarii: Quod licet eventus ante decretum Dei non ſit determinatus ad fore potius, quam ad non fore; attamen eſt determinatus per decretum in ſequenti ſigno ponendum.

Sed contrà; Nàm decretum Dei pro illo ſtatu, in quo concipimus Dei voluntatem nihil adhuc deliberaſſe de futuris, non eſt magis ponendum; quàm non ponendum: ergo etiam eventus non eſt magis determinandus, quàm non determinatus, ſed indifferens ad utrumque. Probatur antecedens Nam Divina voluntas antecedenter ad ſua decreta eſt merè indifferens ad utramq; partem, v. g. ut decernat Antichriſtum fore, vel Antichriſtum non fore; ergo decretum futuritionis Antichriſti non eſt magis ponendum, quàm non ponendum. Et hoc, eſt quod Ariſtoteles videtur advertiſſe, dum ait, propoſitiones illas de futuro contingenti eſſe indifferentes ad veritatem, aut falſitatem, *quia*, inquit, *æquabilis eſt ad utramque partem eventus*, nec magis vergit ad hanc, quàm ad alteram partem. Undè quia propoſitio ſequitur objectum, ſicut eventus ad huc pendulus eſt & indifferens ad fore, vel non fore; ita quoque propoſitio de illo formata indifferens eſt ad veritatem, vel falſitatem.

Declarantur magis hæc omnia familiari exemplo: ſic enim videmus, quod ante ſententiam judicum lis omninò anceps eſt apud nos & indifferens ad utramque partem; quia judices, à quibus ejus deciſio pendet, ſunt adhuc indifferentes ad utrumque. Undè ſi quis pendente lite quærat, quinam litigantium cadet cauſa; reſpondemus hoc eſſe adhuc indeterminatum, quia judices à quibus ſecundùm nos pendet deciſio litis ſunt indifferentes, nihilque decrevere: Ita quoque antequàm ſupremus mundi Judex, à cujus ſententia rerum eventus pendent, decreverit, quid ſibi placeat fieri, nullus eventus eſt magis futurus, quàm non futurus; ſed omnia expectant deciſionem illius voluntatis, qua fleĉtantur ad futuritionem, vel non futuritionem, prout ipſi placuerit.

Reſpondent aliqui alii, res eſſe determinatè futuras, & propoſitiones determinatè veras, vel determinate falſas ex vi contradictionis: quæ cum ſit etiam in ſigno præcedenti decretum, dat propoſitionibus determinatam veritatem, & falſitatem.

Sed contrà. Nàm hæc reſponſio eſt in credibilior omnibus aliis: ſiquidem contradictio non magis determinat unam partem, quàm aliam: ergò ex vi contradictionis una propoſitio non eſt magis determinate vera, quàm altera. Probatur antecedens: Nam contradictio æqualiter reſpicit utramque propoſitionem, & affirmativam & negativam: ergò ex vi contradictionis, affirmativa non eſt magis determinate vera, quam negativa. Deinde, quæro, cum ex iſtis duabus; Mortui reſurgent: mortui non reſurgent, utraque ſit contradictoria alteri, quare contradictionis effectus, & veritas ex contradictione nata

po-

potiùs cadit ſuper unam, quàm ſuper alteram? Cùm enim æquales ſint in contradicendo, habent æquale jus participandi effectum contradictionis: ergò aſſignari debet aliqua cauſa, per quam determinentur ad veritatem, potiùs quàm ad falſitatem.

Probatur tertiò concluſio. Nàm ſi una ex propoſitionibus contradictoriis eſt determinata ad veritatem ante decretum Dei, vel Deus per decretum ſubſequens poteſt irritare hanc determinationem, oppoſitum decernendo vel non ſi Deus non poteſt irritare hanc determinationem oppoſitum decernendo: ergò Divina libertas ligatur fatali illa determinatione & futuritione ſuum decretum præveniente, ac proindè datur quoddam Gentilium fatum, quod ita Deorum voluntatem fingebatur prævenire; ut ab ea irritari non poſſet: Si verò Deus per ſubſequens decretum poteſt irritare hanc determinationem & futuritionem; ergò antequam Deus decernat, illa determinatio & futuritio non eſt adhuc rata, ſed anceps, & qui hanc futuritionem determinatam ponunt, ita ſe gerunt, veluti qui in diverſorio expenſas computant ſine hoſpitis arbitrio, vulgò (*qui content ſans l'Hoſte*) fortè enim decretum ſuperveniens ſuppoſititiam hanc futuritionem funditùs evertet.

Probatur quartò: Ante decretum nihil eſt determinatè futurum, ſed omnia merè poſſibilia; ergò etiam propoſitiones non ſunt determinatè veræ, aut falſæ; ſed merè indifferentes ad veritatem vel falſitatem. Probatur antecedens: effectus non eſt determinatè futurus, antequàm cauſa illius productiva ſit determinata ad illud ponendum; Atqui ante decretum cauſa productiva rerum nondum eſt determinatam,

ſed adhuc indifferens ad illas producendas, vel non producendas; ergò & Maior patet. Nàm effectus ſequitur cauſam, & determinatio effectus determinationem cauſæ. Probatur minor: Cauſa productiva rerum eſt Divina omnipotentia, ut conſtat apud omnes; ſed ante decretum Divina omnipotentia non eſt determinata ad aliquid producendum; ergò, &c. Probatur minor: Nam omnipotentia Dei determinatur ad res producendas per decretum Divinæ voluntatis; ergò ante illud decretum non eſt determinata. Conſequentia per ſe conſtat: antecedens verò notum eſt: & ſi negetur, probari poteſt: Nàm determinatio Divinæ omnipotentiæ ad aliquid producendum eſt determinatio libera, ut fide conſtat; ſed determinatio libera idem eſt, ac decretum: ergò omnipotentia determinatur per decretum.

Confirmatur hæc ratio. Nàm ſi ante decretum Divina omnipotentia ſit determinata ad productionem rerum, fruſtrà poneretur decretum Dei, quod enim jam determinatum eſt, non indiget ampliùs determinatione; & deliberatio voluntatis non eſt de rebus jam determinatis, ut dicitur quarto Ethic.

Probatur quinto. Si ante decretum Dei eventus eſſent determinati ad futuritionem, non eſſent in libera Dei diſpoſitione: Conſequens eſt abſurdum; ergò & antecedens. Probatur ſequela: Illud non eſt in libera Dei diſpoſitione, quod eſt determinatum, antequàm de illo Deus diſponat: ſed eventus illi eſſent determinati, antequàm Deus de illis liberè diſponeret: ergò non eſſent ampliùs in libera Dei diſpoſitione. Minor patet: Nàm Deus liberè diſponit de rebus per decretum ſuum, ut patet ex terminis: ergò

quod

Digitized by Google

quod eſt determinatum ante decretum, eſt determinatum antequam Deus liberè de illo diſponat. Major verò probatur: Nàm diſpoſitio, libera non eſt, niſi de illis, quæ ſunt indifferentia ad eſſendum, vel non eſſendum: Atqui quod jam determinatum eſt, non eſt indifferens ad eſſendum, vel non eſſendum: ergò non eſt ampliùs in libera diſpoſitione. Hoc Argumentum inſinuat Ariſtoteles, hìc, & Div. Thomas lect. 14.

Reſpondebis: Omnia, quæ geruntur à nobis, ſunt ab æterno determinata per Divinam providentiam, ſecundùm Thomiſtas: & tamen de illis liberè diſponimus; ergò quamvis omnia ſint determinata ad fore, vel non fore poterit Deus de illis liberè diſponere.

Sed contrà primò. Nàm per hac reſponſionem Adverſarii fatentur ſe redactos eſſe ad eas anguſtias, propter quas negant prædefinitiones rerum liberarum in Theologia.

Contrà ſecundò Nàm latiſſima diſparitas eſt; licèt enim diſpoſitio deſcendens à prima cauſa libertatis non adimat nobis jus diſponendi de rebus noſtris, ſed potiùs illud perficiat, ut dicetur ſuo loco; ſicut influxus cauſæ ſuperioris non impedit ſed perficit cauſam ſecundam, ut ſæpè docet D. Thomas: Attamen determinatio præveniens omnem libertatem non relinquit res in poteſtate agentis liberi: Sed talis determinatio futurorum, ſi eſſet ante decretum præveniret omnem libertatem; ergò non relinqueret res in diſpoſitione agentis liberi.

Confirmatur hæc ratio: Nàm ſi ex propoſitionibus de ſuturo contingenti aliqua eſſet determinatè vera ante decretum, eſſet vera neceſſariò & naturaliter; ſed hoc eſt abſurdum: ergò &c.

Digitized by Google

Probatur ſequela. Nàm illud eſt naturaliter, & neceſſariò verum, quod eſt verum ante exercitium omnis libertatis; atqui ſi ejuſmodi propoſitio eſſet vera ante decretum, eſſet vera ante exercitium omnis libertatis; ergò eſſet naturaliter, & neceſſariò vera Major patet. Nam quod prævenit omne exercitium libertatis, non poteſt eſſe liberè verum; ergò debet eſſe neceſſariò verum: Minor etiam conſtat: Nàm decreta divina ſunt exercitia primæ libertatis, ſcilicet Divinæ; ergò quod eſt verum ante Divina decreta, eſt verum ante exercitium omnis libertatis.

Colliges ex dictis, quid ſit dicendum de quibuſdam futuris, quæ vocantur conditionata, ut ſunt iſta: ſi Petrus tentetur, peccabit: ſi Petrus tentetur, non peccabit: ſi prædicetur Evangelium Mauris; convertentur. ſi prædicetur Evangelium Mauris, non convertentur, & alia hujuſmodi. Cum enim omnes eventus dependeant à Dei voluntate, impoſſibile eſt, ut ſint futuri etiam conditionatè, quamdiu circa illos voluntas Dei eſt ſuſpenſa; nàm poſita prædicatione, v.g. dependet adhuc à Deo determinare, ut qui illam audierint, convertantur, vel permittere, ut in ſua infidelitate indurati perſiſtant. Undè circa illos etiam eventus expectanda eſt Divinæ providentiæ diſpoſitio.

Dices; ſaltem illud futurum conditionatum (ſi Deus præcipiat Chriſto mori pro hominibus, morietur) fuit etiam ante decretum determinatè verum: ergò datur aliquod futurum conditionatum determinatè verum ante decretum.

Reſpondeo in tali futuro conditionato involvi decretum Dei; nam propter impeccabilitatem Chriſti, hæc duo ſunt inſeparabilia; quod Deus

Deus præcipiat aliquid Chriſto, & quod decernat Chriſtum illud impleturum. Undè idem eſt ac ſi diceretur: Si Deus decernat Chriſti mortem, Chriſti mors erit, quod ſine dubio veriſſimum eſt. In forma ergò diſtinguo: Hæc propoſitio fuit vera ante omne decretum poſitum, concedo; ſuppoſitum, nego. Nàm illa propoſitio ſupponit ipſum decretum, inquantum illud involuit ex parte conditionis; ſed de his ad Theologos.

§. II.

Solvuntur obiectiones.

Objiciunt primò Adverſarii Prophetias, quæ de futuris eventibus plurimæ extant in Scriptura; & tamen ſint determinate veræ, ergò propoſitiones de futuris eventibus ſunt determinate veræ. Addunt prætereà plures authoritates Patrum, Theologorum, & veterum Philoſophorum, dicentium res eſſe determinate futuras, antequàm eveniant; & propoſitiones, quæ de illis fiunt, eſſe determinate veras vel falſas, & hoc præſciri à Deo, qui falli non poteſt. Sed hæc omnia reſponſione digna non ſunt: nec enim ſuperficie tenus attingunt difficultatem: quia & Prophetiæ fiunt, & Scriptura loquitur ſuppoſito decreto Divinæ providentiæ, quam fide conſtat omnia diſpoſuiſſe, & in ejuſmodi Decretis fundatur præſcientia Dei, & certitudo Prophetarum, in quantùm, ut inquit Scriptura; *Novit Dominus opus ſuum*: novit, inquam, per ſuum decretum, quod Prophetis revelat, ut illud

Digitized by Google

annuntient ad ædificationem Eccleſiæ. Quam ſolutionem adhibebis, aliis ejuſmodi argumentis. Unde rejectis iis objectionibus inutilibus ad difficiliores procedendo.

Objicies 2. Futura ſemper habent certam determinationem ad eſſendum; ergò propoſitiones de illis formatæ ſunt ſemper determinate veræ, aut falſæ. Probatur antecedens: Nàm ut ait Auguſtinus lib. 26. contrà Fauſtum cap. 4. *Tam non poſſunt futura non fieri, quàm non fuiſſe facta præterita*. Et D. Anſelmus libro de concordia præſcientiæ cum libertate ait. *Rem futuram neceſſe eſt eſſe futuram, quoniam futura eſſe nequit, & non futura*.

Reſpondeo ejuſmodi Authoritates loqui de rebus in ſuppoſitione Decreti, quo fiunt futuræ, quo præordinantur, quo à Deo præſciuntur, ut patet ex textu utriuſque Patris citati.

Dices: Plura ſunt, quæ non decernuntur à Deo, ergò ſaltem iſta non poſſunt reddi futura per decretum. Probatur antecedens: Nàm Deus non decernit mala; ſed plura futura ſunt mala; ergo plura ſunt, quæ Deus non decernit. Minor conſtat. Major probatur; Nam Deus ea non decernit, quæ non vult fieri: ſed Deus non vult fieri mala: ergo illa non decernit.

Reſpondeo negando antecedens: Ad probationem diſtinguo majorem: Deus non decernit mala decreto approbativo, & effectivo, concedo: decreto promiſſivo, nego, ſicut enim pictor plures umbras relinquit in opere ſuo, ut ex earum oppoſitione magis fulgeant colores: ita Deus plura permittit mala, ut ex illis procuret multa bona, ſed de his magis dicetur in Phyſica.

In-

Inſtabis. Deus non permittit ea, quæ prohibet. Sed Deus prohibet omne malum, ut patet ex ejus legibus; ergò non permittit mala.

Reſpondeo diſtinguo majorem. Deus non permittit ea quæ prohibet permiſſione legali concedo; permiſſione cauſali, nego. Explicatur. Permiſſio legalis eſt, dum aliquid ſubditorum nutui à legislatore relinquitur tanquàm licitum, permiſſio verò cauſalis eſt, dum aliquid à cauſa quæ poſſit impedire non impeditur: patet autem, quod Deus quidem ut legiſlator ſanctiſſimus nullum permittit malum: attamen ut cauſa, plura mala non impedit, quæ poſſet impedire; ideòque dicitur permittere mala permiſſione cauſali, non verò permiſſione legali.

Objicies 3. Lex contradictoriarum eſt, ut una determinate ſit vera, & altera falſa. Sed iſtæ duæ etiam ante decretum ſunt contradictoriæ; mortui reſurgent; mortui non reſurgent; ergò una eſt determinatè vera, & altera falſa.

Reſpondeo diſtinguendo majorem. Lex contradictoriarum de præſenti, aut præterito, concedo; de futuro, nego. Nàm contradictorias de futuro expreſsè ab hac regula eximit Ariſtoteles, & ratio eſt quia contradictoriæ de præſenti, & præterito habent objectum jam determinatum: At verò propoſitiones de futuro ante decretum habent obiectum adhuc pendulum & indefferens ad fore vel non fore, ut ſæpè repetit Ariſtoteles, & D. Thomas hic. Undè quia propoſitio ſequitur ſortem ſui obiecti, quamdiu obiectum eſt indifferens ad fore, vel non fore, propoſitio eſt determinata ab hoc ut verificetur, vel non verificetur.

Inſtabis. Atqui etiam in contradictoriis

de futuro una eſt determinatè vera; ergò nulla ſolutio. Probatur ſubſumptum. Iſta diſiunctiva, Antichriſtus vel erit vel non erit, eſt determinatè vera; ergò neceſſe eſt alteram partem eſſe determinate veram. Probatur conſequentia: nàm propoſitio diſiunctiva non eſt vera, niſi ratione alterius partis.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem, nego conſequentiam. Ad ejus probationem, diſtinguo. Propoſitio diſiunctiva non eſt vera niſi ratione alterutrius partis, determinate, negò; indeterminate, concedo; ut enim hæc propoſitio: Antichriſtus vel erit vel non erit, ſit determinatè vera, ſufficit, quod iſta propoſitio ſit ad determinandum, ſicut ut iſta propoſitio ſit vera; Oculus eſt neceſſarius ad videndum, non eſt neceſſe, quod iſte potiùs, quàm ille ſit neceſſarius, ſed solùm quod alteruter indeterminate.

Urgebis: Atqui etiam una debet eſſe determinate vera; ergò nulla ſolutio; Probatur ſubſumptum. Illa propoſitio de futuro eſt determinate vera, quæ enunciat rem, ſicuti erit; ſed ex iſtis: Antichriſtus erit: Antichriſtus non erit, una enunciat rem ſicuti erit; ergò una eſt determinate vera.

Reſpondeo negando ſubſumptum: Ad probationem diſtinguo majorem: Propoſitio de futuro eſt determinate vera, quæ enunciat rem ſicuti erit: pro illo ſtatu, in quo determinatum eſt, quod res erit potiùs, quam non erit: concedo: pro illo ſtatu, in quo non eſt magis determinatum, quod res erit potiùs, quàm non erit, nego. Nàm ut dicit Ariſtoteles, propoſitio ſequitur objectum, ut menſuram ſuæ veritatis; unde quam-

quamdiu obiectum eſt indifferens ad fore, vel non fore; propoſitio eſt etiam indifferens ad hoc ut verificetur, vel non verificetur.

Dices. Propoſitio de futuro vera eſt, quæ eſt habitura ſuam de præſenti veram: ſed ex iſtis duabus; Antichriſtus erit, Antichriſtus non erit, una habitura eſt ſuam de præſenti veram; ergò, Major patet. Nam propoſitiones de futuro regulantur per ſuas de præſenti. Minor verò probatur; Nàm ex iſtis duobus; Antichriſtus eſt, Antichriſtus non eſt, alterutra erit determinate vera.

Reſpondeo tranſeat major (poſſet enim diſtingui eodem modo, ac præcedens argumentum) & diſtinguo minorem: una ex iſtis Antichriſtus erit, Antichriſtus non erit, eſt habitura ſuam de præſenti veram, una determinate determinatione; quæ ſit ante decretum, nego; determinatione, quæ fiat per ipſum decretum, concedo, & nego conſequentiam. Licet enim ex iſtis duabus: Antichriſtus erit, Antichriſtus non erit, una ſit habituram de præſenti veram, etiam, determinate: attamen illa determinatio non præcedit decretum, ſed fit per decretum, quo Deus decernit, quid ex iſtis duobus ſibi placet evenire: unde ante decretum non eſt talis determinatio. Utramque ſolutionem inſinuat, & utrumque argumentum, quod eſt præcipuum Adverſariorum telum, egregie evertit D. Tho. 1. Periher. l. 13. ubi ait: *Falſum eſt, quod omne quod eſt, verum eſſe ſemper verum fuerit dicere determinatè eſſe futurum*; Et rationem reddit; quam nos ſupra retulimus prob. 2.

Objicies quartò, & ſimul inſtabis contra datam ſolutionem: etiam ante decretum alterutra

eſt

eſt determinata; ergò non determinatur per decretum. Probatur antecedens: Nàm inter duas contradictorias non datur medium, ut dicitur primò Poſt. lect. 5. ergò oportet alterutram eſſe determinatè veram.

Reſpondeo negando antecedens; Ad probationem diſtinguo: Inter duas contradictorias non datur medium per modum propoſitionis inter utramque partem mediantis, concedo; per modum ſuſpenſionis, & indeterminationis utriuſque extremi, nego. Explicatur. Differunt propoſitiones contrariæ à contradictoriis, quia inter duas contrarias, poteſt media propoſitio dari, quæ ſit vera; ut inter iſtas: Omnis homo eſt malus: Nullus homo eſt malus; datur illa media; Quidam homo eſt malus; ſed inter contradictorias nulla datur propoſitio media, quæ verificetur, ut inter iſtas; Petrus curret; Petrus non curret, nulla eſt media; cum quo tamen ſtat, quod inter illas dari poteſt aliquod medium per modum indeterminationis utriuſque extremi, inquantum neutra per contradictionem eſt adhuc determinata.

Inſtabis; Inter eſſe, & non eſſe nihil mediat etiam per modum ſuſpenſionis utriuſque extremi; ergò neque inter fore, & non fore.

Reſpondeo negando conſequentiam, & paritatem. Nam objectum præſens, aut præteritum eſt determinatum, cum ſit extra cauſam; ſed obiectum futurum non eſt aliquid determinatum, cum claudatur in poteſtate cauſæ, quæ adhuc indifferens eſt ad alterutrum. Et ſanè ſi omnes Philoſophi admittant cauſas indifferentes ad agendum, vel non agendum, itaut non magis propendeant in unum, quàm in alterum, cur non admittantur obiecta indifferentia ad fore;

re;

re, vel non forè ejuſmodi ſunt, quæ ſunt liberè futura, quamdiù eorum indifferentia non eſt excluſa per determinationem cauſarum liberarum. Undè in talibus futuris, inter fore & non fore, datur medium, ſcilicèt indifferentia & indeterminatio ad utramque.

Objicies quintò. Iſta propoſitio: Antichriſtus eſt determinatè futurus, falſo eſt ante decretum; ergò datur propoſitio de futuro contingenti determinatè falſa ante decretum.

Reſpondeo negando conſequentiam. Nam iſta propoſitio non eſt de futuro contingenti, ſed de præſenti impoſſibili. Facit enim hunc ſenſum, jam determinata eſt futuritio Antichriſti: patet autem, quod ante decretum impoſſibile eſt aliquid contingens eſſe determinatum.

Dices: Ergò dantur duæ contradictoriæ ſimul falſæ: ſcilicèt Antichriſtus eſt determinatè futurus: Antichriſtus eſt determinatè non futurus; utraque enim ante decretum erat falſa.

Reſpondeo iſtas propoſitiones non eſſe contradictorias, ſunt enim ambæ affirmativæ quamvis una ſit de prædicato infinito, ideſt, particula negativa affecto.

Inſtabis: inter eſſe futurum & non eſſe futurum non datur medium; ergò ante decretum neceſſe eſt ut Antichriſtus ſit futurus, vel non futurus.

Reſpondeo diſtinguendo antecedens; Inter eſſe futurum & non eſſe futurum non datur medium, ſi ly *non futurum*, ſumatur mere præciſive pro eo, quod nondum eſt futurum, concedo; ſi ly *non futurum*, ſumatur privativè pro eo, quod jam eſt privatum omni futuritione ſive habenda, ſive habita, nego. Nàm inter hoc, quod habet futuritionem, & quod privatum eſt omni futuri-

turitione, datur aliquid nondùm futurum, ideſt nondùm habens futuritionem pro tunc, ſed indifferens ad illam recipiendam, vel non recipiendam Pro ſigno ſequenti.

Urgebis: Ergò illa propoſitio; Antichriſtus eſt futurus, erat falſa ante decretum. Probatur conſequentia: Nàm propoſitio eſt falſa, quæ dicit aliquid futurum, quod nondum eſt futurum: ſed illa propoſitio dicebat aliquid futurum, quod nondum erat futurum, ergò erat falſa.

Reſp. hanc propoſitionem facere poſſe duplicem ſenſum, & reſolvi dupliciter; Primò ad unam de præſenti, ut ſenſus ſit: jam datur futuritio Antichriſti. Secundò poteſt reſolvi in aliam de futuro, dicendo, determinabitur futuritio Antichriſti: In primo ſenſu propoſitio eſt manifeſte falſa ante decretùm; nàm falſum eſt, antequàm Deus determinet producere Antichriſtum, quod talis productio ſit determinate futura, ſed in hoc ſenſu propoſitio non eſt pure de futuro, ſed virtualiter & implicite de præſenti. In ſecundo verò ſenſu illa propoſitio neque eſt vera, neque falſa ante decretum, ſed adhuc expectatur determinatio Divini decreti.

Objicies 6. Deus ante decretum cognoſcit, omnes eventus futuros: ergò ſunt determinatè futuri. Probatur antecedens. Ille, qui perfectè comprehendit cauſas, cognoſcit omnes earum effectus; ſed Deus etiam ante decretum perfecte cognoſcit omnes cauſas eventuum futurorum, ergò & cognoſcit eventus futuros.

Reſpondeo negando antecedens. Ad probationem diſtinguo majorem. Qui comprehendit cauſas cognoſcit earum effectus eo modo, quò ſunt in cauſis, concedo: alio modo, nego. Effectus autem non ſunt determinati in ſuis cauſis

ante

ante decretum, ut patet ex dictis: & ideò Deus ante decretum non cognoſcit eos, ut determinatè futuros; ſed tantùm ut poſſibiles.

Objicies ultimò. Determinatæ eſſentiæ debent competere determinatæ proprietati; ſed veritas, & falſitas ſunt proprietates propoſitionis: ergò oppoſitioni determinatæ debet competere determinata veritas; vel falſitas: Cum igitur, etiam ante decretum propoſitiones habeant determinatè naturam propoſitionis, debent quoque habere determinatam veritatem, aut falſitatem.

Reſpondeo primò, veritatem, & falſitatem eſſe ſolùm proprietates reſpectus ab objecto dependentes; unde non debent competere determinatæ propoſitioni, quamdiu obiectum eſt indeterminatum.

Reſpondeo ſecundò diſtinguendo majorem. Veritas, & falſitas ſunt proprietates propoſitionis: veritas, & falſitas actualis, nego: veritas, & falſitas aptitudinalis, concedo: ideſt, capacitas ſuſcipiendi verum, vel falſum eſt proprietas propoſitionis, non verò quod actu ſit vera, vel falſa ſaltem determinatè.

TER-

Digitized by Google

TERTIA PARS
LOGICÆ

De ente rationis directivo tertiæ mentis operationis, ſeu de Argumentatione.

TERTIA mentis operatio eſt diſcurſus, qui dirigitur per argumentationem. Argumentatio autem eſt Oratio, in qua unum ex alio inferimus. Dividitur in quatuor ſpecies, ſcilicèt, inductionem, exemplum, enthymema, & ſyllogiſmum. Harum principalior eſt ſyllogiſmus, de quo præcipua cura eſt in Logica. De ejus natura, & forma egimus in tertia parte Minoris Logicæ: unde ſolùm hic obſervandum eſt, quod ſyllogiſmus ratione materiæ, ex qua con-

conſtat, dividitur in demonſtrativum, opinativum, & ſophiſticum. Demonſtrativus eſt, qui conſtat propoſitionibus neceſſariò & evidenter veris Opinativus eſt, qui conſtat propoſitionibus probabilibus. Sophiſticus verò, qui conſtat propoſitionibus probabilibus. Sophiſticus verò qui conſtat propoſitionibus falſis, apparenter tamen veris. Demonſtrativus generat ſcientiam opinativus opinionem, ſophiſticus errorem. Undè in hac parte primò agi ſolet de ſyllogiſmo demonſtrativo, probabili, & Sophyſtico: Secundò de effectibus ejuſmodi ſyllogiſmorum, præcipuè de ſcientia. Quia tamen de illa ſpecialis erit quæſtio in Metaphyſica, ideò quæ de illa hic dici ſolent, ſcilicèt quomodo parere poſſit fidem, & opinionem, ad Metaphyſicam remittimus, Undè.

QUÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO VNICA.

De Syllogiſmo Demonſtrativo, Opinativo, & Sophyſtico.

ARTICULUS PRIMUS.

De Demonſtratione.

CIrcà demonſtrationem tria explicanda ſunt: Primò quid ſit: Secundò quotuplex ſit; Tertiò quas habeat proprietates. Circà primum.

Dico primò; Demonſtratio in communi rectè definitur, ſyllogiſmus conſtans ex propoſitionibus neceſſariis, certis, & evidentibus; ſeu ſyllogiſmus faciens ſcire.

Prima definitio eſt eſſentialis, quia explicat demonſtrationem per partes eſſentiales; demonſtrationis enim eſſentia conſiſtit in eo, quod conſtet ex propoſitionibus neceſſariis, & certis, & evidentibus: ideſt, quæ ita ſint veræ, ut nullo modo ſub eſſe poſſint falſitati. Secunda verò definitio eſt deſcriptiva, quia explicat demonſtrationem per ſuum effectum ſcilicèt per ſcientiam; Cum enim demonſtratio conſtet ex propoſitionibus neceſſariò, & evidenter veris, cauſat etiam cognitionem neceſſariò certam & evidentem, quæ vocatur ſcientia.

Dico

Dico ſecundò. Demonſtratio dividitur in demonſtrationem *propter quid*, & demonſtrationem *quia*; Explicatur diviſio; ſiquidem demonſtrationum alia aſſignat cauſam propriam, & immediatam concluſionis, & hæc dicitur demonſtratio *propter quid*, quam Ariſtoteles definit, ſyllogiſmum conſtantem ex veris, primis, notioribus, cauſiſque concluſionis. Alia verò probat quidem evidentèr concluſionem, non tamen aſſignat cauſam propriam ipſius concluſionis, ſed vel cauſam remotam, vel effectum, vel proprietates. Res patebit exemplo: ſic dum quis probat Deum eſſe æternum, quia eſt immutabilis: vel immutabilem, quia eſt actus purus: aſſignat cauſam immediatam, & propriam harum veritatum; & ideò, dum ſic arguimus; Omne immutabile eſt æternum; ſed Deus eſt immutabilis; ergò eſt æternus; Talis Demonſtratio eſt *propter quid*. At verò ſiquis probet Deum eſſe æternum, vel quia eſt infinitè perfectus; vel quia non eſt cauſatus, ſic arguendo: Quod non eſt ab alio cauſatum, eſt æternum: ſed Deus non eſt ab alio cauſatus: ergò eſt æternus; Talis demonſtratio eſt ſolùm demonſtratio *quia*; eò quod non aſſignet propriam, & immediatam cauſam æternitatis. Similitèr omnes demonſtrationes, quibus probamus Deum exiſtere per ordinem quem videmus in Univerſo, ſunt ſolùm demonſtrationes *quia*: eò quod probent Divinam exiſtentiam ſolùm per effectus.

Dico tertiò Etiam demonſtratio dividitur in demonſtrationem à priori, & demonſtrationem à poſteriori. Demonſtratio a priori eſt quæ probat effectum per ſuas cauſas; Nàm cauſæ ſunt priores effectibus: ut ſi quis probet animalia

eſſe

Digitized by Google

eſſe mortalia quia ſubjacēt actioni contrariorum; ignem eſſe rarum, quia eſt calidus, erit demonſtratio à priori & per cauſam; Nàm actio contrariorum eſt cauſa mortalitatis, & calor eſt cauſa raritatis. Demonſtratio à poſteriori eſt, quæ probat cauſam per effectum Nàm effectus eſt poſterior cauſa; ut ſi quis probet piſces non habere pulmones, quia non reſpirant, terram eſſe ſummè frigidam, quia eſt maximè denſa, erit demonſtratio à poſteriori & per effectum; Nàm reſpiratio eſt effectus pulmonum, & denſitas eſt effectus frigoris.

Dico quartò; Duplex præcipue proprietas demonſtrationis poteſt aſſignari: Prima, quod effectivè producat ſcientiam; ſecunda, quod neceſſitet intellectum; Primum patet; Nàm argumentum cōſtans ex propoſitionibus neceſſariis & evidentibus, generat cognitionem certam & evidentem; ſed demonſtratio eſt argumentum conſtans ex neceſſariis & evidentibus; ſcientia verò eſt cognitio certa & evidens; ergò demonſtratio generat ſcientiam. Secundùm etiam conſtat; Nàm argumentum neceſſarium neceſſariò convincit intellectum; ſed demonſtratio eſt argumentum neceſſarium; ergò neceſſitat, ſeu neceſſariò convincit intellectum.

Obſervandum eſt autem, quod cum, ut dicit Ariſtoteles cognitio diſcurſiva fiat ex præexiſtenti cognitione; (diſcurſus enim eſt proceſſus à nobis ad ignota) ideò ut demonſtratio generet ſcientiam, & neceſſitet intellectum ad aſſentiendum concluſioni, tria debent eſſe præcognita; ſcilicèt præmiſſæ, ſubjectum, & prædicatum concluſionis, quod Ariſtoteles vocat *paſſionem*, ideſt proprietatem, eò quod in demonſtratione proprietas probetur de ſubiecto. Circa ſubiectum

ctum concluſionis debemus ſcire *quid ſit*, & *an ſit*: cum ex ejus definitione ſumatur principium ad demonſtrandum paſſionem, ſeu proprietatem ipſi convenire; De prædicato verò debemus ſcire *quid ſcit*, quantùm ad ſignificationem nominis: non enim poſſumus ſcire, an aliquid conveniat alteri, niſi ſcimus, quid ejus nomen ſignificet. De præmiſſis autem debemus præcognoſcere eas eſſe veras: ſiquidem ut veritas concluſionis certò inferatur ex veritate præmiſſarum, debemus eſſe certi de illarum veritate. Immò quia, ut dicit Ariſtoteles, *propter quod unumquodque tale, & illud magis* (ſi tamen ſit capax ut ſit tale; nàm vinum non eſt ebrium, quia incapax eſt ebrietatis, licèt homo ſit ebrius propter vinum) cum concluſio innoteſcat per præmiſſas, præmiſſæ debent eſſe notiores, quàm concluſio.

Duplicitèr autem præmiſſæ poſſunt innoteſcere. Primò per diſcurſum, in quantùm deductæ ſunt ex aliis prioribus, & notioribus; ſicuti præmiſſæ, quibus Muſica probat ſuas concluſiones, innoteſcunt per principia Arithmeticæ: Secundo per ſimplicem intelligentiam, inquantùm tales propoſitiones ſunt de ſe evidentes; undè impoſſibile eſt, ut quando nobis proponuntur, eis non aſſentiamur, cujuſmodi ſunt iſta. *Quodlibet eſt vel non eſt: Quidquid dicitur univerſalitèr de aliquo, dicitur de omni contento ſub ipſo; ab æqualibus ſit æqualia demas, remanent æqualia, totum eſt majus ſua parte; bonum eſt amandum*; Tales propoſitiones dicuntur per ſe notæ, & prima principia: ad quæ proindè ultimatò reſolvi debent omnes demonſtrationes.

Quæres, quænam ſit regula ad cognoſcendam pro-

propoſitionem per ſe notam, & quæ ſit primum principium.

Reſpondeo generalem regulam aſſignari à D. Thom. dum dicit illam propoſitionem eſſe per ſe notam, cujus prædicatum per ſe convenit ſubiecto, ſaltem in primo modo perſeitatis. Quadruplicitèr enim prædicatum dicitur per ſe de ſubiecto Primò modo, inquantùm eſt de eſſentia ſubiecti, ut rationale *per ſe* dicitur de homine. Secundò modò, inquantùm eſt ejus proprietas, ut riſibile *per ſe* dicitur de homine. Tertio modo, inquantùm prædicatum eſt aliquid ſubſtantiale; nam ſubſtantia dicitur *per ſe* ſubſiſtens. Quarto modo, inquantùm prædicatum eſt propria operatio ſubiecti, ut Medicus *per ſe* curat, & Muſicus *per ſe* cantat. Quotieſcunque ergò prædicatum per ſe convenit ſubjecto in primo modo perſeitatis: ideſt, ita ut ſit de eſſentia ſubiecti, tunc propoſitio dicitur per ſe nota, ſaltem illi, qui cognoſcit ſubiectum: Sic iſtæ ſunt per ſe notæ: Homo eſt rationalis; juſtitia eſt virtus; bonum eſt amandum, &c.

Circa duas proprietates demonſtrationis quæri ſolet, quomodo demonſtratio generet ſcientiam, & neceſſitet intellectum; quæ ſpeciali Paragrapho exponenda ſunt.

PA.

PARAGRAPHUS UNICUS.

Quomodo Demonſtratio generet ſcientiam, & neceſſitet intellectum.

CErtum eſt demonſtrationem producere ſcientiam, ſolùm difficultas eſt de modo, quo producit? Pro intelligentia.

Nota, in demonſtratione treseſſe aſſenſus, majoris, minoris & concluſionis, qui propriè dicitur aſſenſus ſcientificus. Fatentur omnes aſſenſum concluſionis aliquomodo dependere ab aſſenſu præmiſſarum; ſed difficultas eſt utrùm dependeat tanquam à cauſa efficienti. Pro reſolutione.

Dico primò: In demonſtratione aſſenſus præmiſſarum efficienter cauſat aſſenſum concluſionis Ita D. Thomas primo Poſt. lect. 3. ubi dicit, *præmiſſas habere rationem cauſæ efficientis, & activæ reſpectu concluſionis.*

Probatur concluſio; Nàm actus, per quem intellectus ſe movet, & applicat ad alium actum cenſetur concurrere effectivè ad productionem illius alterius actus. Sed per aſſenſum præmiſſarum intellectus ſe movet, & applicat ad aſſenſum concluſionis: ergò aſſenſus præmiſſarum concurrit effective ad aſſenſum concluſionis. Major videtur certa: Nàm illud, per quod cauſa efficiens ſe movet ad agendum, cenſetur concurrere effectivè. Minor verò eſt D. Thomæ, & manifeſta eſt, quia in eo conſiſtit diſcurſus demonſtrativus: ut ex una cognitione intellectus ſe moveat ad aliam.

Digitized by Google

Explicatur magis hæc ratio: ſicut enim in corporalibus videmus ex uno motu procedere alium propter colligationem; ut ex motu cordis oritur motus in aliis membris: & ex motu cæli derivatur motus ſublunarium; ita quoque in intellectu, ex cognitione principiorum artificioſè in modum ſyllogiſmi diſpoſitorum, derivatur cognitio concluſionum per quamdam propagationem luminis intellectualis: inquantùm concluſio eſt connexa cum principiis; Undè ſicut motus cordis, motus cœli, & alii motus corporales, concurrunt effectivè ad alios motus ex illis derivatos: ita quoque cognitio principiorum concurrit effectivè ad cognitionem concluſionum.

Dices; Aſſenſus præmiſſarum non eſt in illo inſtanti, in quo producitur aſſenſus concluſionis; ergò non cauſat ipſum. Patet antecedens; nàm duæ cognitiones non poſſunt eſſe ſimul in eodem intellectu: conſequentia verò videtur certa; quia quod non eſt, non cauſat.

Reſpondeo primò non repugnare illas cognitiones eſſe ſimul, quarum una oritur ex alia cujuſmodi ſunt aſſenſus præmiſſarum, & aſſenſus concluſionis.

Reſpondeo 2. Quod licèt aſſenſus præmiſſarum non exiſteret formalitèr in inſtanti, quo aſſentimur concluſioni, exiſtit tamen virtualitèr, inquantùm relinquit quamdam impreſſionem in ipſo intellectu, & illuminationem in concluſione, quam manifeſtat: ſicut dum manus pellit lapidem motus manus remanet virtualitèr in lapide, quamdiù lapis movetur, inquantùm relinquit in lapide impreſſionem cauſantem ejus motum.

Reſpondeo 3. Quod ad hoc, ut aliquis motus

Digitized by Google

tus cauſet alium, ſufficit, ut immediatè præceſſerit: ſicut alteratio immediatè præcedens cauſat generationem ſubſtantialem, ut dicetur in ſecunda parte Phyſicæ.

Dico 2. In demonſtratione poſito aſſenſu præmiſſarum, intellectus nullo modo poteſt diſſentire concluſioni. Ita docet Divus Thomas 1. parte, queſtione 82. articulo v. cum ait, *naturaliter & ex neceſſitute inhæret intellectus principiis, & concluſionibus habentibus neceſſariam connexionem cum illis.*

Probatur concluſio ratione: intellectus non poteſt diſſentire vero manifeſto, & evidenti. Sed poſito aſſenſu præmiſſarum veritas concluſionis fit manifeſta; ergò intellectus non poteſt diſſentire tali concluſioni. Minor conſtat; Nàm concluſio demonſtrativa manifeſtè, & neceſſariò ſequitur ex præmiſſis: Undè ſi præmiſſæ concedantur evidenter veræ, concluſio erit neceſſariò, & manifeſtè vera Major verò probatur: Nàm intellectus eſt potentia naturalis, quæ poſitis omnibus ad agendum requiſitis non poteſt ſuſpendere ſuum actum: Unde, ſicut oculus apertis palpebris non poteſt non videre obiectum illuminatum ſibi propoſitum; ita intellectus non poteſt non aſſentiri verò manifeſto, ſibi congruè propoſito: & ſicut voluntas, licèt poſſit impedire, ne aperiantur palpebræ, attamen illis apertis non poteſt cohibere viſionem; ita quoque eadem voluntas poteſt quidem impedire, ne intellectus cogitet de præmiſſis; attamen ſemel poſito earum aſſenſu, non poteſt impedire, ne aſſentiantur concluſioni.

Confirmatur: Nàm concluſio virtualitèr includitur in minori; undè aſſenſus minoris involuit aſſenſum concluſionis: v. g. dum dico: Omnis

Digitized by Google

nis virtus eſt bona: ſed juſtitia eſt virtus; hoc ipſo, quod aliquis concedit minorem, concedit etiam juſtitiam eſſe bonam: alias concederet omnem virtutem eſſe bonam, & tamen aliquam virtutem non eſſe bonam, quod implicat: ergò fieri poteſt, ut qui aſſentitur præmiſſis, diſſentiatur concluſioni.

Dices: Ergò voluntas non applicat liberè intellectum ad aſſentiendum concluſioni.

Reſpondeo diſtinguendo; Non applicat liberè, abſolutè, nego: ex ſuppoſitione aſſenſus præmiſſarum, concedo: ſicut enim voluntas applicat quidem libere oculum ad videndum, quia ab illa pendet aperire palpebras, vel claudere; attamen ex ſuppoſitione, quod velit aperire palpebras, non eſt libera ad cohibendam viſionem: ita quoque eſt libera, ut applicet intellectum ad cogitandum de præmiſſis; ex ſuppoſitione tamen, quod permittat illarum aſſenſum, non poteſt impedire aſſenſum concluſionis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ARTICULUS SECUNDUS.

De Syllogiſmo probabili.

SYllogiſmus probabilis eſt, qui probat conclusionem per medium probabile: ideſt, quod aliquando poteſt eſſe verum, & aliquando falſum: ut ſi quis ita diſcurrat: Melancholici ſunt ſuſpicioſi: ſed Petrus eſt melancholicus; ergò eſt ſuſpicioſus. Syllogiſmus eſt probabilis: Nam licet ſæpiùs contingat, ut melancholicus ſit ſuſpicioſus, poteſt tamen aliquando eſſe falſum: ſolent autem aſſignari decem loci, ex quibus deſumi poſſunt argumenta probabilia: Qui ideò dicuntur *argumenta topica*, ideſt, localia, eò quod ex iſtis locis eruantur. Loci ejuſmodi ſunt; à cauſis, ab effectibus, à ſubiecto, ab adiunctis, à contrario, à ſimili, à nomine, à definitione, à diviſione, à teſtimoniis, ſeu ab authoritate.

Primus locus à cauſis, eſt dum aliquid probatur à ſua cauſa; ſeu materiali, ut ſi probetur excellentia artefacti à præſtantia materiæ, ſeu formali, ut ſi idem commendetur à præſtantia formæ; vel efficienti, ut ſi idem commendetur ab induſtria artificis, qui tale opus fecit; vel finali, ut ſi idem commendetur ex nobilitate finis, ad quem ordinatur.

Secundus locus ab effectibus eſt, dum cauſarum preſtantiam probamus per effectuum excellentiam; ut ſi quis probet Solem eſſe præſtantiſſimum ſyderum, eò quod præſtantiſſimos effectus producat in ſublunaribus, Et virtutem eſſe omnium rerum utiliſſimam, eo quod afferat infinitos fructus ut pacem conſcientiæ, benevo-

lentiam Dei, & hominum, ſpem certam beatitudinis &c.

Tertius locus à ſubiecto, eſt cum nobilitas accidentis probatur ex nobilitate ſubiecti; ut ſi quis probat prudentiam eſſe nobiliſſimam virtutum moralium, eò quod ſit in intellectu, qui eſt nobilior aliis potentiis animæ.

Quartus locus ab adiunctis, ſeu à circumſtantiis, eſt dum aliquid de re probatur ex iis, quæ ipſi adiunguntur; ut v. gr. ſi probemus aliquem eſſe bonum, quia cum bonis converſatur, quia modeſtè induitur, quia domeſticos habet benè morigeratos.

Quintus locus à contrariis eſt, dum probamus ex iis, quæ uni contrario conveniunt, oppoſita convenire alteri contrario, juxta illud axioma: *Contrariorum contraria eſt ratio*; ut ſi quis probet frigus addenſare, eò quod calor extenuet, & rarefaciat: virtutem eſſe amabilem, eò quod vitium ſit omnibus odioſum.

Sextus locus à ſimili, eſt dum ſimile à ſimili colligimus; ut Suſanam in ſe confidentem Deus à calumnia liberavit; ergò, & te liberabit, ſi in eo confidas, Miles pro Rege vitam exponit; ergò à fortiori debes pro Deo cuncta pericula ſubire.

Septimus locus à nomine, eſt dum aliquid de re probamus, ex ipſa rei nuncupatione; ut ſi quis probet Angelos eſſe Dei nuncios; eò quod grecè ſit idem, quod *Nuntius* latinè Seraphinos eſſe ardentiſſimos in charitate, eò quod ab ardore nomen habent; Nàm apud Hebræos, eſt *ardere*.

Octavus locus à definitione, eſt quando arguimus ab iis, quæ conveniunt definitioni ad definitum, ut ſi quis probet ſolum hominem inter ani-

Digitized by Google

animalia uti ratione, eò quod ſolus definiatur *Animal rationale*.

Nonus locus à diviſione, eſt dum ex partibus ſufficienter enumeratis arguimus ad totum, vel è contrà, ut ſi quis probet verecundiam non eſſe virtutem, eò quod inter intellectuales, nec inter morales recenſeatur: Paradiſum terreſtrem ampliùs non extare, eò quod nec in Aſia, nec in Europa, nec in Africa, nec in America reperiatur, & credibile non ſit, illum eſſe ſub frigidiſſimis regionibus polaribus.

Decimus locus à teſtimonio, eſt dum aliquid probatur ex authoritate Sapientum. Præcipuè autem in Philoſophia auditur Ariſtoteles: in Theologia poſt Deum, Eccleſiæ Patres, Conciliorum deciſiones, & Pontificum decreta, in utraque verò D. Th. quem Theologorum & Philoſophorum Principem unanimi conſenſu omnes fatentur ipſi etiam qui ejus ſententiis non adhærent.

ARTICULUS TERTIUS.

De Syllogiſmo Sophiſtico.

Sophiſma eſt ſyllogiſmus captioſus, ſeu conſtans ex propoſitionibus ita captioſè ordinatis ut præ ſe ferant ſpeciem veritatis, cum tamen falſæ ſint. Omne autem ſophiſma decipit, vel in forma, vel in vocibus, vel in rebus: Undè triplex eſt fallacia, ſcilicèt formæ, vocis, & rerum. Circà fallaciam formæ nihil dicendum occurrit, nàm in tertia parte Logicæ Minoris ſatis exactè tradidimus regulas diſcernendi formam legitimam ab illegitima. Circà fallaciam vocum, & rerum quædam breviter dicemus.

Falla-

Fallacia vocum eſt, dum quis, ut decipiat, abutitur vocibus: ideſt, has uſurpat in ſenſu fallaci: Quinque præcipuè ſunt modi fallendi in vocibus, æquivocatio, amphibologia, variatio ſenſus compoſiti, aut diviſi, accentus, & figura dictionis.

Æquivocatio eſt, dum quis utitur in argumento voce æquivoca: ut ſi quis ita arguat, aries eſt animal, ſed machina bellica eſt aries, ergò machina bellica eſt animal Nàm iſtud nomen, Aries, æquivocè ſumitur pro animali, & pro machina bellica, qua Antiqui muros dejiciebant.

Amphibologia eſt, dum quis utitur phraſi ancipitis ſenſus, ut ſæpe ſolebant antiqui Gentilium oracula. Sic Pirro quærenti, an Romanos ſuperarare poſſet, reſpondit Oraculum, *Ajo, te, Æacida Romanos vincere poſſe*: Nàm iſta phraſis æquè ſignificat Pirrum à Romanis vincendum, vel Romanos à Pirro ſuperandos.

Fallacia ſenſus compoſiti, aut diviſi eſt, dum quis arguit à ſenſu compoſito ad diviſum, vel è contrà, ut ſi dicas: Qui habet potentiam ambulandi, poteſt de facto ambulare: ſed Petrus ſedendo habet potentiam ambulandi: ergò ſedendo poteſt ambulare.

Fallacia accentus eſt, dum quis utitur voce ex accentus diverſitate ſenſum variante: ut ſi quis dicat: Qui occidit, moritur: ſed gladius occidit: ergò gladius moritur.

Fallacia dictionis eſt, dum ab uno genere ad alind fit tranſitus, ut ſi quis dicat: omne corpus viſibile eſt coloratum: ſed paries eſt viſibilis, ergò paries eſt coloratus; Nàm ibi variatur genus maſculinum in neutrum. Hæc porrò fallacia omnino puerilis eſt.

In

In rebus plures fallaciæ contingere poſſunt; præcipuè autem ſeptem enumerantur. Quarum prima eſt fallacia accidentis, ſeu prædicati, quando ſcilicet prædicatum variat ſuppoſitionem; ut ſi quis dicat, animal eſt genus: ſed homo eſt animal; ergo homo eſt genus: Riſibile eſt proprietas, homo eſt riſibilis, ergò homo eſt proprietas.

Secunda fallacia eſt à ſimpliciter ad ſecundùm quid; & è contra, dum quis ſcilicèt arguit ab eo, quod ſimpliciter verum eſt ad ſecundùm quid; ut v. gr. arma ſunt reſtituenda domino: ſed iſte furibundus eſt dominus talium armorum: ergò ſunt reſtituenda ibi furibundo. Quamvis enim major ſit vera ſimpliciter, non eſt tamen vera ſecundum quid; licet enim arma ſint abſolute reſtituenda domino, non tamen in aliquo caſu; ſi nempè ſit furibundus.

Tertia fallacia eſt contradictionis: quando ſcilicet infertur contradictio, ubi eſt nulla contradictio: ut ſi quis dicat, Æthiops eſt albus ſecundùm dentes; ſed non eſt albus ſecundùm alia membra: ergò eſt albus, & non albus: ergò in Æthiope contradictoria verificantur: falſum enim eſt, quod ibi ſit contradictio, quia non eſt albus, & non albus ſecundùm idem.

Quarta fallacia eſt petitio principii, cum ſcilicet quis aut arguendo, aut reſpondendo aſſumit concluſionem probandam pro medio, vel ſolutione: ut ſi quis poſt longam diſputationem, in qua probaret Deum eſſe in prædicamento, tandem huc deveniſſet, quod in Deo poteſt formari conceptus genericus, & differentialis, quam propoſitionem ita probaret. Quidquid eſt in prædicamento, habet conceptum genericum; ſed Deus eſt in prædicamento: ergò habet conce-

ceptum genericum, eſſet petitio principii, quia probaret ultimam propoſitionem negatam per id, à quo incepit diſputatio 4.

Quinta fallacia dicitur conſequentis, quando quis arguit converſim in his, quæ non convertuntur, ut ſi currit, movetur; ergò ſi non currit, non movetur; ſi eſt homo, eſt animal; ergò ſi non eſt homo, non eſt animal.

Sexta fallacia dicitur non cauſæ ut cauſæ, quando ſcilicet quis tribuit effectum ei, à quo non cauſatur: ut ſi quis dicat; inebriari eſt malum: ſed vinum inebriat: ergò vinum eſt malum: Et ſeditiones ſunt malæ, ſed propter Evangelium excitantur ſeditiones; ergò Evangelium, &c. Non enim vinum eſt cauſa ebrietatis; ſed malus ejus uſus. Nec Evangelium eſt cauſa ſeditionum, ſed malitia hominum fidem perſequentium, aut Evangelii prætextu Rempublicam turbantium.

Septima fallacia dicitur interrogationis, dum quis de oppoſitis ſimul interrogando, unam pro utroque reſponſionem elicit; ut ſi quis ita quærat; virtus, & iniquitas eſt ne bona, vel mala? Si enim reſpondeatur bona inferet, ergò iniquitas eſt bona: & ſi reſpondeatur, mala; inferet; ergò virtus eſt mala

Sed horum omnium, ut jam vix aliquis eſt uſus, ita quoque ipſis non eſt prolixius inhærendum: fuſiùs de illis egit Ariſtoteles, quia ejus temporibus vigebant Sophiſtæ, quorum tota cura occupabatur in excogitandis verſutiis quibus incautos vel deciperent, vel implicarent.

Et hæc circa primam Philoſophiæ partem ſufficiant. Cæterùm, ſi quis expeditiorem Logicam, quæ te ad veritatem certiùs, & faciliùs ducat, ama Deum, qui veritas eſt; contem-

ne

ne creaturarum, quæ vanitas eſt: ſuſpira ad cœlum, ubi patria lucis eſt, veritatis, & innocentis vitæ conatu ad beatam æternitatem contende, ubi nihil licebit ignorare.

FINIS LOGICÆ MAJORIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

60

Digitized by Google

Digitized by Google